

НАГРАДА
МАН БУКЪР
• 1997 •

Богът

на дребните неща

АРУНДАТИ РОЙ

●●
●● ОТВЪД

АРУНДАТИ РОЙ БОГЪТ НА ДРЕБНИТЕ НЕЩА

Превод: Леда Милева

chitanka.info

Този следобед Аму сънува, че се носи нагоре, че весел еднорък мъж я притиска до себе си в светлината на газена лампа. Той нямаше друга ръка, с която да прогонва сенките по пода около него.

Сенки, които само той виждаше.

Коремните мускули се издигаха под кожата му като квадратчетата на шоколад.

Държеше я близо до себе си в светлината на газената лампа и тялото му лъщеше като излъскано с восъчна паста.

Той не можеше да прави две неща едновременно.

Ако я държеше, не можеше да я целува. Ако я целуваше, не можеше да я вижда. Ако я виждаше, не можеше да я чувства.

Ако я докоснеш, не можеше да говори с нея, ако я обичаше, не можеше да си тръгне, ако приказваше, не можеше да чува, ако се биеше, не можеше да победи.

Кой беше той, едноръкият мъж? Кой би могъл да бъде? Богът на Загубите? Богът на Дребните Неща? Богът на Настръхналата кожа и на Внезапните Усмивки? На Киселометалическите Миризми — като миризмата на стоманените перила в автобусите, и като мириса от ръцете на автобусния кондуктор, който се е държал за тях?

Арундати Рой е първият живеещ в Индия автор, отличен с наградата „Букър“ (1997) за романа си „Богът на дребните неща“, смятан за едно от най-силните заглавия в историята на престижната награда. Книгата е преведена на повече от трийсет езика и е световен бестселър.

Рой е родена през 1961 г. в Шилонг, но прекарва детството си в Керала. На 16 години заминава за Делхи, където завършва архитектура и започва да пише сценарии за киното и телевизията. „Богът на дребните неща“ е единственият ѝ роман засега. След неговия успех Рой концентрира писателските си усилия върху болезнени политически и социални въпроси като безогледната индустриализация

и ядрената политика на Индия, външната политика на САЩ, войната срещу тероризма и глобализацията.

През 2002 Арундати Рой получава наградата на фондацията „Ланан“ за културна свобода, а през 2004 наградата за мир „Сидни“ за социалната си активност и подкрепа на ненасилието. През 2005 участва в Световния трибунал за Ирак, а през 2006 е отличена с наградата на Индийската литературна академия „Сахитя“, но отказва да я приеме в знак на протест срещу политиката на индийското правителство.

Леда Милева, известната писателка и общественичка, заемала ръководни постове в някои наши културни институции, прави първите си стихотворни преводи още като ученичка в Американския колеж. От тогава до днес е превела редица романи и е претворила на български произведения на десетки световни поети. Съставител е — заедно със съпруга си Николай Попов — на антологии на съвременната американска, английска и африканска поезия, в които са включени много нейни поетични преводи от английски и френски език.

На Мери Рой, която ме отгледа. Която ме научи да казвам „извинявай“ преди да я прекъсна пред други хора. Която ме обичаше достатъчно, за да ми позволи да замина.

На Л.К.С. — за това, че оцеляхме.

Никога повече една-единствена история не ще бъде разказана тъй, сякаш освен нея няма друга.

Джон Бъргър

1

КОНСЕРВИ И ТУРШИИ „ПАРАДАЙЗ“

Май е горещ и унил месец в Айеменем. Дните са дълги и влажни. Реката се свива, а черните врани пируват с плодовете на неподвижните, прашнозелени мангови дървета. Червените банани узряват. Наедрелите плодове чак се разпукват. Разгулни мухи месарки жужат сред ароматния въздух. После се блъскат зашеметени в чистите стъкла на прозорците и умират, сплескват се, заслепени от слънцето.

Нощите са ясни, но напоени с леност и с някакво мрачно очакване.

Ала още в началото на юни се втурва югозападният мусон и започват трите месеца на вятър и вода с кратки промеждутъци от силно, ярко слънце, когато възражданите деца бързат да се наиграт. Полята стават безсрамно зелени. Границите се заличават, тъй като живите плетове от тапиока избуяват и разцъфтяват. Тухлените стени позеленяват от мъх. Увивните пиперови храсти плъзват като змии по електрическите стълбове. Диви лозници се проточват от червеникавите речни брегове и задръстват наводнените пътища. През пазарищата се движат лодки, а из локвите в уличните дупки плуват малки рибки.

Валеше, когато Рахел се върна в Айеменем. Полегати сребърни възета шибаха рохката земя и я разораваха като оръдеен огън. Старата къща на хълма носеше стръмния си, островърх покрив, смъкнат над ушите като широкопола шапка. Набраздените с мъх стени бяха омекнали и леко издути от влагата, която се просмукваше от земята. Подивялата, занемарена градина беше пълна с шепота и суетнята на дребни живи същества.

В храсталака една змия се точеше край лъскав камък. Жълти жаби кръстосваха мътното езерце с надежда да си намерят sameц. Измокрена мангуста се стрелна през посипаната с листа входна алея.

Самата къща изглеждаше празна. Вратите и прозорците бяха заключени. Предната веранда беше гола. Без маса и столове. Но

небесносиният автомобил „Плимът“ с хромови перки отзад все още бе паркиран отвън, а вътре все още беше жива Беба Кочама.

Тя се падаше леля-баба на Рахел, беше по-младата сестра на баба й. Истинското й име беше Навоми, Навоми Айп, но всички й казваха Беба. Когато станала достатъчно възрастна, за да бъде леля, започнали да я наричат Беба Кочама. Рахел обаче не идваше да види нея. Нито племенницата, нито лелята-баба хранеха никакви илюзии по този въпрос. Рахел идваше да види брат си Еста. Бяха двуййчни близнаци. Лекарите ги наричаха „дизиготски близнаци“. Родени от отделни, но едновременно оплодени яйца. Еста — Естапен — беше с осемнайсет минути по-голям.

Еста и Рахел никога не бяха си приличали много, дори като деца — тънкоръки, плоскогърди, измъчвани от глисти и прехласнати по Елвис Пресли, и тогава за тях не задаваха обичайния въпрос кой кой е нито превзето усмихнатите роднини, нито сирийските православни владици, които често посещаваха Айеменем за дарения.

Объркването се криеше много по-дълбоко, на потайно място.

В онези ранни смътни години, за които едва си спомняха, когато животът беше пълен с множество начала, но липсваха краища, когато всичко им се струваше завинаги, Естапен и Рахел заедно се възприемаха като мен, а поотделно, насаме, като Ние или Нас. Сякаш бяха някаква странна порода сиамски близнаци, разделени физически, но с обща самоличност.

Сега, след толкова години, Рахел още пази спомена как една нощ се бе събудила от собствения си смях, породен от някакъв смешен сън на Еста.

Помни и други неща, които не би трябвало да помни.

Спомня си например (макар да не е била там) какво направи на Еста продавачът на оранжада и лимонада в кино „Абилаш“. Спомня си вкуса на сандвичите с домати — сандвичите на *Еста*, които *Еста* изяде, когато пътуваше с влака „*Мадраска поща*“ за Мадрас.

И това са само дребните неща.

Така или иначе сега тя мисли за Еста и Рахел като за Тях, защото поотделно двамата вече не са каквито бяха или изобщо са предполагали, че ще станат.

Изобщо.

Сега двата им живота имат размер и форма. Еста си има неговия, а Рахел — своя.

Межди, очертания, граници, брегове и предели са се появили като митични същества на двата им отделни хоризонта. Дребни същества с дълги сенки, които патрулират в Мъгливия край. Нежни полумесеци са се очертали под очите им и сега са на възрастта на Аму, когато тя умря. На трийсет и една години.

Не са стари.

Не са и млади.

Те са на жизнеспособна, подходяща за умирање възраст.

Двамата, Еста и Рахел, насмалко да се родят в автобус. Колата, в която Баба, баща им, отвеждал Аму, майка им, към болницата в Шилонг, за да ги роди, се повредила по завоите на шосето през чаената плантация в Асам. Изоставили автомобила и спрели един препълнен автобус от обществения транспорт. Със странното съчувствие на много бедните към сравнително заможните, или може би защото видели напредналата бременност на Аму, седналите пътници сторили място на двойката и през останалата част от пътя бащата на Еста и Рахел трябвало да придържа корема на майка им (заедно с тях вътре), за да не се клатушка. Това е било преди да се разведат и Аму да се върне да живее в Керала.

Според Еста, ако се били родили в автобуса, са щели да получат правото да пътуват безплатно в автобусите през целия си живот. Не беше ясно откъде е получил такава информация и откъде знаеше тези неща, но близнаците години наред хранеха известно недоволство от родителите си, задето са ги лишили от безплатни автобусни билети за цял живот.

Също така вярваха, че ако загинат на кръстовище с пешеходна зебра, правителството ще плати за погребенията им. Бяха твърдо убедени, че именно затова кръстовищата са маркирани със зебри. За безплатни погребения. Разбира се, в Айеменем нямаше кръстовища със зебри, където да бъдат прегазени, нямаше такива дори и в най-близкия град Котаям, но през прозорците на колата бяха виждали подобни кръстовища в град Кочин, който се намираще на два часа път с автомобил.

Правителството не плати за погребението на Софи Мол, защото тя не загина на кръстовище със зебра. Погребението ѝ беше в старата, неотдавна преобядисана черква в Айеменем. Беше братовчедка на Еста и Рахел, дъщеря на вуйчо им Чако. Дошла беше на гости от Англия. Еста и Рахел бяха седемгодишни, когато тя умря. Софи Мол беше почти на девет. Направиха ѝ специален ковчег с детски размери.

Покрит отвътре със сатен.

С лъскави месингови дръжки.

Тя лежеше, обута в жълтите си найлонови панталони, косата ѝ беше завързана с панделка, а до нея беше положена любимата ѝ английска чанта. Лицето ѝ беше бледо и набръчкано като палец на доби, палец на перач, киснал дълго във вода. Хората се бяха събрали около ковчега, а жълтата черква се издуваше като гърло от тъжните напеви. Свещениците с къдрави бради люлееха кадилници с тамян и не се усмихваха на малките деца, както в обикновените неделни дни.

Дългите свещи на олтара се бяха превили. Късите не бяха.

Една възрастна жена, която се преструваше на далечна роднина (макар никой да не я познаваше) и често се появяваше до мъртъвците на погребенията (болна от погребаломания или от некрофилия), капна одеколон върху памучен тампон и набожно и леко предизвикателно обърса с него челото на Софи Мол. Софи Мол ухаеше на одеколон и на ковчег.

Маргарет Кочама, която беше англичанка и майка на Софи Мол, не позволи на Чако, биологичния баща на Софи Мол, да я обгърне утешително през раменете.

Членовете на семейството стояха един до друг. Маргарет Кочама, Чако, Беба Кочама и редом с нея снаха ѝ — Мамачи, бабата на Еста и Рахел (а също и на Софи Мол). Мамачи беше почти сляпа и когато излизаше от къщи, носеше черни очила. Сълзите се стичаха иззад очилата и трептяха по брадичката ѝ като дъждовни капки върху ръба на покрив. Беше дребна и изглеждаше зле в крепираното си бяло сари. Чако беше единственият син на Мамачи. Собствената ѝ скръб я гнетеше. Неговата скръб я смазваше.

Макар да бяха разрешили на Аму, на Еста и Рахел да присъстват на погребението, накараха ги да стоят отделно, а не с останалите от семейството. Никой не поглеждаше към тях.

В черквата беше горещо и листата на белите калии се бяха посвили и сгърчили. Заблудена пчела умря върху едно цвете в ковчега. Ръцете на Аму трепереха, а с тях и книгата с химни, която държеше. Кожата ѝ беше студена. Еста стоеше прилепен до нея, още сънен, очите го боляха и блестяха като стъклени, пламналата му буза бе опряна до голата, трепереща ръка на Аму, която стискаше песнопойката.

Рахел обаче беше напълно будна, остро наблюдателна и настръхнала от изтощение след битката ѝ с Истинския живот.

Забеляза, че Софи Мол е будна на своето погребение. Тя показва на Рахел две неща.

Първото беше новобоядисаният висок купол на жълтата черква, който Рахел никога не беше виждала отвътре. Беше син като небето, а по него се носеха облаци и дребни реактивни самолетчета, чиито дълги бели следи се кръстосваха над облаците. Вярно е (и то трябва да се каже), че е по-лесно да забележиш всичко това, ако лежиш в ковчег и гледаш нагоре, а не си щръкнал между скамейките, притеснен от опечалени хълбоци и песнопойки.

Рахел се замисли за онзи, който си бе направил труда да се качи горе с няколко кутии боя — бяла за облаците, синя за небето, сребърна за самолетчетата — че и с четки и с разредител. Представяше си го там, горе, някой като Велута, гол и с лъскава кожа, седнал на разлюляна дъска, прикрепена към скелето във високия купол на черквата, седи и рисува сребърни реактивни самолетчета върху синьото църковно небе.

Мислеше си какво би станало, ако въжето се скъса. Представяше си как човекът пада като тъмна звезда от небето, което сам е нарисувал. Лежи изпочупен на горещия църковен под, а от черепа му изтича тъмна кръв, тъмна като тайна.

По това време Естапен и Рахел вече бяха научили, че светът си има и други начини да пречупва хората. Вече познаваха особения мирис. Болезнено сладникав. Като на увехнали рози, полюшвани от вятър.

Второто, което Софи Мол показва на Рахел, беше малкото прилепче.

По време на погребалната служба Рахел забеляза как едно малко черно прилепче се изкачва по скъпото погребално сари на Беба

Кочама, като нежно придвижва закривените си нокти. Когато стигна до мястото между сарито и блузата, до голата ѝ диафрагма, Беба Кочама изпищя и взе да размахва песнопойката си във въздуха. Пеенето се прекъсна и започна едно: „Квостава? Квоима?“, едно развяване на сарита и мъхнато размахване на крилца.

Нажалените свещеници отупаха къдрави бради с украсените си със златни пръстени ръце, сякаш невидими паяци внезапно ги бяха оплели с паяжини.

Прилепчето изхвърча в небето и се превърна в реактивно самолетче без дълга бяла следа подире си.

Само Рахел забеляза, че Софи Мол направи едно тайно акробатическо салто в ковчегата си.

Тъжното пеене се подхвана отново и опечалените изпяха един и същ тъжен куплет два пъти. А жълтата черква пак се изду като гърло от многогласния хор.

Когато спуснаха в земята ковчегата на Софи Мол в малкото гробище зад черквата, Рахел знаеше, че братовчедка ѝ още не е умряла. Тя чу (вместо Софи Мол) меките звуци на червената кал и твърдите звуци на оранжевите скалисти наноси, които развалиха политурата на лъскавия ковчег. Чу през дървото на полирания ковчег и през вътрешната му сатенена обвивка тъпото падане. Чу гласовете на нажалените свещеници, приглушени от калта и от дървото.

Предаваме в твоите ръце, всемилостиви Отче, душата на това наше дете, на дъщерята, която ни напусна, а нейното тяло предаваме на земята, земя при земята, пепел при пепелта, прах при праха. Вътре в земята Софи Мол крещеше и разкъсваше сатена със зъби. Но крясъците не могат да се чуят изпод земя и камъни.

Софи Мол умря, защото не можеше да диша.

Уби я нейното погребение. *Праха при праха при праха при праха.* Върху надгробния ѝ камък беше написано: *Един слънчев лъч, отдаден ни за кратко.*

По-късно Аму обясни, че за кратко значело за много малко време.

След погребението Аму заведе близнаците отново в полицейския участък в Котаям. Мястото им беше познато. Там те бяха прекарвали

голяма част от предния ден. Предусещайки острата лютивя воня на стара урина, с която бяха просмукани стените и мебелите, те стиснаха здраво ноздри, преди още да са усетили мириса.

Аму потърси началника на участъка и когато я пуснаха в неговата канцелария, му каза, че е станала ужасна грешка и че желае да направи едно изявление. Поиска да види Велута.

Мустаците на инспектор Томас Матю щръкнаха като мустаците на дружелюбния махараджа върху плаката на *Еър Индия*, но очите му бяха лукави и лакоми.

— Не мислиш ли, че вече е малко късно? — попита я той.

Говореше на грубия котаямски диалект, както всички в Малайалам. Говореше и гледаше гърдите на Аму. Заяви, че полицията знаела всичко, което ѝ е нужно, и че котаямската полиция не приемала изявления от такава вещия, такава уличница като нея или от незаконните ѝ деца. Аму отговори, че ще види тая работа. Инспектор Томас Матю излезе иззад бюрото си и се доближи до Аму с полицейската си палка.

— На твое място — избоботи той — щях тихичко да се прибера вкъщи. — После потупа гърдите ѝ с палката. Леко. Тап, тап. Като че ли си избираше манго от кошница. Като че ли посочваше плодовете, които иска да му бъдат увити и изпратени у дома. Изглеждаше, че инспектор Томас Матю знае кого може да закача и кого не. Полицайте имат такъв инстинкт.

На една дъска зад гърба му беше изписано със сини и червени букви:

П одчинение
О бноски
Л оялност
И нтелигентност
Ц ивилизваност
И стинност
Я снота

Аму плачеше, когато излязоха от участъка, затова Еста и Рахел не я попитаха какво значи вещия. А също и незаконни деца. За първи път

виждаха майка си да плаче. Не хълцаше. Лицето ѝ беше замръзнало като каменно, но от очите ѝ извираха сълзи и се стичаха по скованите ѝ бузи. Близнаците я гледаха и им прилошаваше от страх. Сълзите на Аму превърнаха всичко, което досега им изглеждаше нереално, в реалност. Върнаха се в Айеменем с автобус. Кондукторът, слаб човек в сиво-кафява униформа, се плъзна към тях по перилата в автобуса. Опря кокалестия си хълбок върху облегалката на една седалка и щракна перфоратора за билети пред Аму. *Закъде!* — искаше да попита кондукторът с това щракване. Рахел усети, че ръцете му миришат на кисело от автобусните билети и от железните перила.

— Той е мъртъв — прошепна му Аму. — Аз го убих.

— За Айеменем — побърза да се обади Еста, преди кондукторът да е загубил търпение.

Момчето извади пари от портмонето на Аму. Кондукторът му подаде билетите. Еста ги сгъна внимателно и си ги прибра в джоба. После прегърна с тъничките си ръце скованата си разплакана майка.

Две седмици по-късно Еста беше „върнат“. Накараха Аму да го изпрати обратно при баща му, който беше напуснал работата си в самотната чаена плантация в Асам и се бе преместил в Калкута, за да работи в някаква компания за производство на въглен на прах. Беше се оженил повторно, бе спрял да пие (относително) и се напиваше само от време на време.

Оттогава Еста и Рахел не бяха се виждали.

А сега, след двацет и три години, баща им на свой ред беше „възвърнал“ Еста. Беше го изпратил обратно в Айеменем с един куфар и с писмо. Куфарът беше пълен с хубави нови дрехи. Беба Кочама показа писмото на Рахел. Беше написано с полегат, женски, усвоен в манастирско училище почерк, но подписът беше на баща им. Или поне името беше неговото. Рахел не би могла да разпознае подписа. В писмото се съобщаваше, че той, баща им, е напуснал компанията за въглен на прах и ще емигрира в Австралия, където ще бъде началник на охраната в керамична фабрика, и че не може да вземе Еста със себе си. Следваха най-добри пожелания за всички в Айеменем и

уверението, че ще потърси Еста, ако някога се върне в Индия, което не било много вероятно.

Беба Кочама каза на Рахел, че ако желае, може да запази писмото. Рахел го прибра в плика му. Хартията беше омекнала и се сгъваше като плат.

Беше забравила колко влажен става въздухът в Айеменем по време на мусоните. Раздутите долапи скърцаха. Затворени прозорци сами се отваряха. Между кориците си книгите ставаха меки и накъдрени. Вечер като привидения се появяваха странни насекоми и изгаряха върху слабите, четирийсетватови крушки на Беба Кочама. Трошливите им овъглени останки покриваха пода, лежаха по прозоречните первази и докато Кочу Мария не ги събереше в пластмасовата си лопата, въздухът миришеше на изгоряло.

Не беше се променил, юнският дъжд.

Небето се разтваряше и от него буйно се лееше поройна вода, тя съживяваше унилия стар кладенец, покриваше със зелен мъх кочината, в която вече нямаше прасета, бомбардираше застоялите локви в чаен цвят, така както спомените бомбардират заспалите, добили чаен цвят мозъци. Тревата беше мокрозелена и изглеждаше доволна. Щастливи лилави червеи се веселяха в рядката кал. Зелената коприва кимаше. Дърветата се наклоняваха.

Далеч от къщата, сред вятър и дъжд, край бреговете на реката, сред гръмотевици и внезапния мрак посред бял ден, вървеше Еста. Беше с розовоягодова тениска, подгизнала и затова изглеждаше потъмна. Той знаеше, че Рахел си е дошла.

Еста винаги е бил тихо дете, затова никой не можеше да определи що-годе точно кога (годината, ако не месеца или деня) беше спрял да говори. Спрял напълно. Всъщност и не би могло да се посочи „точно кога“. Защото то бе станало постепенно, говорил бе все по-малко и накрая просто беше спрял. Утихването му бе станало почти незабелязано. Сякаш беше изчерпал разговорите и нямаше какво повече да каже. Но мълчанието на Еста не бе притеснително. Не беше натрапчиво. Нито шумно. То не беше обвиняващо, нито пък мълчание, което изразява протест, а по-скоро нещо като летаргия, психологическия еквивалент на това, което правят ония риби, които

имат и хриле, и дробове; те изпадат в особено състояние по време на сухия сезон, но в случая с Еста имаше изгледи неговият сух сезон да продължи вечно.

С течение на времето той беше придобил уменията да се слива с фона където и да беше — да се слива с рафтовете с книги, с градината, с пердетата, с вратите, с улиците — да изглежда неодушевен, почти невидим за неподготвеното око. На непознатите обикновено бе нужно време да го забележат дори да бяха в същата стая. Още по-дълго време им бе нужно да осъзнаят, че той изобщо не говори. А някои никога не усещаха това.

Еста заемаше твърде малко място в света.

След погребението на Софи Мол, когато Еста беше „върнат“, баща им го изпрати в едно училище за момчета в Калкута. Не беше изключително добър ученик, но и не изоставаше, по нито един предмет не беше слаб. *Среден ученик, или задоволителна работа* — такива бяха оценките, които учителите му вписваха в бележника в края на годината. *Не се включва в групови занимания* беше често повтаряно оплакване. Но какво точно разбираха под „групови занимания“, учителите не обясняваха.

Еста завърши средното училище със среден успех, но отказа да постъпи в колеж. Вместо това започна да се занимава с домакинската работа в къщи, което отначало твърде много смути баща му и мащехата. Сякаш по този начин Еста искаше да заплати за издръжката си. Метеше, миеше подовете и переше. Научи се да готви и да пазарува зеленчуци. Продавачите по пазарите, седнали зад пирамиди от намазани с олио и лъснати зеленчуци, започнаха да го забелязват щом се появи, и да го обслужват веднага въпреки недоволството на прередените клиенти. Даваха му ръждясали кутии от филми, в които да си слага избраните зеленчуци. Той не се пазареше. Продавачите не го лъжеха. След като беше платил за подобрите и претеглени зеленчуци, те ги прехвърляха в пластмасовата му червена пазарска кошница (най-отдолу лука, после патладжаните и най-отгоре домати) и редовно му добавяха безплатно стръкче колендро и шепа зелени люти чушлета. Еста се качваше в претъпкания трамвай и отнасяше

покупките в къщи. Беше като тихо мехурче, което плува над море от шум.

Искаше ли нещо, когато се хранеха, ставаше и си го вземаше сам.

След като се настани около Еста, тишината остана при него и го обхвана напълно. Тя излизаше от главата му и го обгръщаше с мочурливите си ръце. Люлееше го в древния ембрионален сърдечен ритъм. Протягаше крадешком смучещи пипала вътре в черепа му, изглаждаше гънките на паметта, разместваше стари изречения и ги пропъждаше от върха на езика му. Лишаваше мислите му от думите, които ги изразяват, и ги оставяше голи и осакатени. Непроизносими. Вцепенени. И следователно несъществуващи за страничния наблюдател. Бавно, с годините Еста се оттегли от света. Свикна с притеснителния октопод, който живееше в него и впръскваше мастиления си транквилизатор върху миналото му. Постепенно причината за мълчанието му беше потулена, погребана някъде дълбоко в утешителните гънки на факта, че Еста вече не говори.

Когато Хубчанд, любимото му сляпо, оплешивяло, вече неспособно да се сдържа седемнайсетгодишно куче стигна до мъчителната си, дълго отлагана смърт, Еста се грижеше за него при най-тежките му изпитания така, сякаш от това зависеше собственият му живот. През последните месеци на живота си Хубчанд, който имаше най-добри намерения, но съвсем ненадежден пикочен мехур, се завличаше до вратата към задния двор, в която беше оставен специален отвор за него, промушваше глава навън и изпускаше на пресекулки яркожълтата си урина *вътре* в стаята. После с изпразнен мехур и с чиста съвест вдигаше към Еста помътнелите си зелени очи, които се очертаваха като мътни езерца сред проскубания му череп, и се връщаше с куцукане до мократа си възглавница, като оставяше влажни кучешки следи по пода. Докато Хубчанд умираше на възглавницата си, Еста виждаше как прозорецът на спалнята се отразява в гладките му лилави топки. А също и небето. Веднъж и една птичка, която прелетя. За Еста — обвеян от мириса на увехнали рози, окървавен от спомена за един пребит човек — самият факт, че нещо тъй крехко, тъй невероятно нежно беше оцеляло, че му беше *разрешено* да съществува — изглеждаше като чудо. Летяща птичка, отразена в топките на едно старо куче. Това наблюдение го накара да се изсмее.

След смъртта на Хубчанд Еста започна своите разходки. Ходеше с часове наред. Отначало обикаляше само близката околност, но полека-лека започна да броди все по-далеч и по-далеч към полята.

Хората свикнаха да го виждат по шосето. Добре облечен мъж с тиха походка. Лицето му стана мургаво и обветрено. Загрубяло. Набръчкано от слънцето. Започна да изглежда по-умен, отколкото беше в действителност. Като рибар в града. Със своите морски тайни.

Сега, когато Еста беше „възвърнат“ обратно, започна да обикаля целия Айеменем.

Някои дни вървеше по бреговете на реката, която вонеше на изпражнения и на пестициди, получени чрез заемите на Световната банка. Почти всичката риба беше измряла. Все още живите риби бяха заразени.

Друг път крачеше по шосето. Покрай новите, новоизпечени, добре охладени къщи, построени с пари от Персийския залив — от медицински сестри, строители, железари и банкови чиновници, които работеха упорито и безрадостно в далечни места. Покрай начумерените по-стари къщи, позеленели от завист, приклекли зад собствените си автомобилни алеи между собствените си каучукови дървета. Всяка от тях беше едно рушащо се феодално владение със собствена епична история.

Минаваше покрай селското училище, построено от працядо му за недокосваеми деца.

Покрай жълтата черква на Софи Мол. Покрай айеменемския Младежки клуб за кунг фу. Покрай детската градина „Нежни пъпки“ (за докосваеми деца), покрай продоволствения магазин, където продаваха ориз, захар и банани, увесени на жълти кичури от тавана. На върви, провесени от тавана, бяха прикрепени с щипки за пране и евтини порносписания за въображаеми южноиндийски сексманиаци. Списанията се полюшваха мързеливо от топлия бриз и съблазняваха честните купувачи с мимолетен показ на знойни голи жени сред локви от нарисувана кръв.

Понякога Еста минаваше край „Лъки прес“ — печатницата на стария другар К.Н.М. Пилай, която преди беше айеменемския клуб на комунистическата партия, там се провеждаха среднощни кръжоци,

печатаха се и се разпространяваха брошури с бойки текстове на песни на марксистическата партия. Знамето, което се вееше на покрива, беше овехтяло. Червеният му цвят беше избледнял.

Сутрин самият другар Пилай излизаше отвън в кирлива долна фланелка, тънкото му бяло мунду^[1] очертаваше топките му. Мажеше се с топло, поръсено с пипер масло от кокосов орех, втриваше го в старата си отпусната плът, която лесно, като дъвка се разтягаше по костите. Сега живееше сам. Жена му Калиани беше умряла от рак на яйчниците. Синът му Ленин беше отишъл в Делхи, където работеше като предприемач — организираше извършването на битови услуги за чужди посолства.

Ако другарят Пилай беше излязъл и се мажеше пред къщата си, когато Еста минаваше оттам, той винаги го поздравяваше.

— Еста мон! — провикваше се с висок писклив глас, загубил плътността си като захарна тръстика с обелена кора. — Добро утро! Редовната си разходка ли правиш?

Еста минаваше покрай него, без да е груб, нито пък учтив. Просто безмълвен.

Другарят Пилай се потупваше по ръцете, за да си засили кръвообращението. Той не знаеше дали Еста все още го познава след толкова години. Не че това особено го интересуваше. Макар неговата роля в цялата тази история съвсем да не беше малка, другарят Пилай в никаква степен не се смяташе лично отговорен за случилото се. Той просто го определи като „неизбежно последствие на една нужна политика“. Старата история за изгорения омлет и яйцата. Но другарят К.Н.М. Пилай поначало беше политик. Професионален майстор на омлети. Движеше се през света като хамелеон. Никога не се разкриваше, ала и никога не изглеждаше, че се прикрива. Излизаше невредим от хаоса.

Той беше първият в Айеменем, който научи, че Рахел се е върнала. Новината не го разтревожи, а по-скоро възбуди любопитството му. За другаря Пилай Еста беше напълно непознат. Изпъждането му от Айеменем беше станало съвсем внезапно и безцеремонно, при това — много отдавна. Но другарят Пилай познаваше Рахел добре. Беше я следил как расте. Чудеше се защо ли се връща сега. След толкова години.

Преди да дойде Рахел, в главата на Еста цареше тишина. Но с появата си тя донесе шума на минаващите влакове, светлината и сянката, които падат върху теб, ако си седнал до прозореца. Светът, изключен от живота му за години, внезапно нахлу обратно и сред целия му шум Еста не можеше да чува себе си. Влакове. Улично движение. Музика. Стоковата борса. Една язовирна стена се пробива и диви води помитат всичко във въртопа си. Комети, цигулки, паради, самота, облаци, бради, фанатици, списъци, знамена, земетресения, отчаяние — всичко се носеше в неспирен водовъртеж.

И Еста, който вървеше по брега на реката, не можеше да почувства, че дъждът е мокър и че привързалото се към него измръзнало кученце внезапно потреперва. Той мина покрай старото мангостиново дърво и стигна до ръба на червеникавата скала, надвиснала над реката. Там клекна и започна да се люлее напред-назад под дъжда. Мократа кал под обувките му издаваше груби плъокащи звуци. Измръзналото кученце трепереше и го наблюдаваше.

Беба Кочама и Кочу Мария — киселата, избухлива, дребна на ръст готвачка — бяха единствените, останали в къщата в Айеменем, когато Еста беше „възвърнат“ обратно. Мамачи, баба им, беше умряла. Чако сега живееше в Канада и се занимаваше неуспешно с антикварен бизнес.

Колкото до Рахел...

Подир смъртта на Аму (след последното ѝ завръщане в Айеменем, подпухнала от кортизон и с дробове, които хъркаха, свиреха и произвеждаха звук подобен на далечен мъжки вик) Рахел започна да се мести от място на място. От едно училище в друго. Ваканциите си прекарваше в Айеменем, където Чако и Мамачи почти не ѝ обръщаха внимание (потиснати след понесената загуба, отпуснати в скръбта си като двама пияници в кръчма); Рахел от своя страна не обръщаше внимание на Беба Кочама. Чако и Мамачи се мъчеха да решат въпросите, свързани с отглеждането на Рахел, но не успяваха. Осигуряваха ѝ храна, дрехи, пари за училищните такси, но го правеха без особена загриженост.

Загубата на Софи Мол се движеше леко из къщата в Айеменем като живо същество по чорапи. Криеше се в книгите и в храната. В калъфа за цигулката на Мамачи. В струпеите от пъпки по бедрата на Чако, които той постоянно разчесваше. В тънките му женствени крака.

Странно е, че понякога споменът за смъртта живее много по-дълго от спомена за живота, който тя е прекъснала. С течение на годините споменът за Софи Мол (търсачката на малки мъдрости: *Къде отиват старите птици, за да умрат? Защо, като умрат, не падат като камъни от небето?* Предвестникът на суровата действителност: Вие и двамата сте цели зог^[2], а аз съм половин. Гуруто на нещастните: „Видях човек след една катастрофа. Очната му ябълка се люлееше в края на очния нерв като играчката йо-йо)“ — този спомен бавно избледняваше, а загубата на Софи Мол ставаше все по-осезаема и по-жива. Тя винаги присъстваше. Като сезонен плод. През всеки сезон. Постоянна като държавна служба. Тя придружаваше Рахел през детството ѝ (от училище в училище) и продължаваше да бъде с нея, когато порасна и стана жена.

За първи път вписаха Рахел в черния списък в манастира Назарет, когато беше единайсетгодишна, защото я хванаха пред градинската врата на икономката да украсява купчинка кравешки изпращания с малки цветенца. На другата сутрин я накараха да намери в оксфордския речник думата поквара и да прочете значението ѝ пред общото събрание. „Състояние на поквареност, развала, греховност“ — прочете Рахел пред море от хихикащи ученички, а зад нея седяха една редица монахини със строго стиснати устни. „Извратеност: морална извратеност; присъща на човешката природа развратност, която се дължи на първородния грях; както избраните, така и обикновените хора идват на този свят в състояние на пълна поквара и отчуждение от Бога и не могат сами по себе си да правят друго, освен да грешат. Дж. Х. Блънт.“

След шест месеца Рахел бе изключена поради многократни оплаквания от по-големите момичета. Обвиняваха я (с пълно право), че се криела зад вратите и нарочно се блъскала в ученички от погорните класове. Когато директорката поиска обяснение за поведението ѝ (увещава я, би я с пръчка, остави я гладна), тя най-накрая призна, че се е блъскала, за да разбере дали гърдите болят. В

тази християнска институция гърдите не се признаваха. Не се приемаше, че те съществуват, а в такъв случай как можеше да болят?

Това беше първото от трите ѝ изключвания. Второто беше заради пушене. А третото, защото бе изгорила изкуствения кок на икономката; Рахел бе принудена да си каже, че го е откраднала.

И в трите училища, които бе посещавала, учителките отбелязваха, че тя:

а) е извънредно вежливо дете;

б) че няма приятелки.

Държането ѝ сякаш беше учтива, индивидуална проява на поквареност. И поради това те всички бяха единопдушни (като изпитваха удоволствие от своето учителско неодобрение, премятаха го през езика си, смучеха го като бонбон) — че простъпките ѝ са още по-сериозни.

Изглежда, шепнеха си учителките една на друга, тя *просто не знае как да бъде момиче*.

Не бяха далеч от истината.

Странно, но факт беше, че изоставянето ѝ бе довело до едно неочаквано освобождаване на нейния Дух.

Рахел порасна, без да бъде напътствана. Без някой да ѝ уреди женитба. Без някой, готов да плати зестрата ѝ, поради което на хоризонта ѝ не се появи задължителният съпруг.

Така че, ако не вдигаше шум, оставаше свободна да си прави проучвания какво са гърдите и колко могат да болят. Какво е изкуственият кок и лесно ли изгаря. Какво е животът и как трябва да се живее.

Като свърши средното си образование, успя да влезе в един посредствен колеж по архитектура в Делхи. Това не беше в резултат от някакво сериозно увлечение по архитектурата. Нито дори от повърхностен интерес. Просто се случи, че издържа приемния изпит и постъпи в колежа. Преподавателите бяха впечатлени не толкова от умението ѝ, колкото от размерите (огромни) на нейните скици на натюрморти с въглен. Те погрешно възприеха небрежните ѝ дръзки линии за артистична увереност, а всъщност авторката им не беше никаква художничка.

Рахел прекара в колежа осем години, без да завърши петгодишния курс и да се дипломира. Таксите не бяха високи и не ѝ

беше трудно да поминава, като живее в евтин хотел, храни се в субсидирания студентски стол и рядко посещава лекциите. Вместо да учи, работеше като чертожничка в мрачни проектантски фирми, които експлоатираха ниско платения студентски труд, за да представят плановете си и да обвиняват чертожниците, ако има неблагоприятия. Другите студенти, особено момчетата, се плашеха от нейното своенравие и от пълната ѝ липса на амбиция. И не ѝ обръщаха внимание. Никога не я канеха в хубавите си домове или на шумните купони. Дори професорите ѝ бяха малко озадачени от нея — от странните ѝ, неприложими строителни плановете, които представяше на проста жълтеникава хартия, от безразличието ѝ към техните остри критики.

От време на време Рахел пишеше на Чако и на Мамачи, но никога не се връщаше в Айеменем. Дори и когато Мамачи умря. И когато Чако емигрира в Канада.

Докато беше още във факултета по архитектура, тя срещна Лари Макаслин, дошъл в Делхи да събира материал за докторската си теза на тема „Енергийна ефективност в местната архитектура“. За първи път той забеляза Рахел в библиотеката на колежа и отново няколко дни по-късно на Хан-пазар. Беше облечена в джинси и бяла тениска. Част от стара пъстра покривка за легло беше прикрепена около врата ѝ и се влачеше като пелерина зад нея. Дивата ѝ коса беше опъната назад и привързана, за да изглежда права, но всъщност не беше. В едната ѝ ноздра блещукаше миниатюрен диамант. Деколтетото и ключиците ѝ бяха невероятно красиви, имаше хубава атлетическа походка.

„Ето една джазова мелодия“ — помисли си Лари Макаслин и я последва в близката книжарница, където нито той, нито тя гледаха книгите.

Рахел пристъпи към брака, както пътникът пристъпва към свободен стол в чакалнята на летището. С намерението да седне. Замина с него за Бостън.

Когато Лари държеше жена си в своите обятия с бузата ѝ, опряна до сърцето му, той се извисяваше достатъчно над нея, за да вижда върха на главата ѝ, буйната тъмна коса. Когато докосваше с пръст ъгълчето на устата ѝ, усещаше едно лекичко пулсиране. Обичаше това ъгълче. Това слабо, едва доловимо потреперване под кожата ѝ. Пипаше

го, слушаше с очи като очакващ баща, който усеща как нероденото му бебе рита в утробата на майка си.

Държеше я в ръцете си като подарък. Като нещо, дадено му с любов. Нещо кротко и малко. Безкрайно ценно.

Но когато се любеха, оставаше обиден от очите ѝ. Те сякаш не бяха нейни, а принадлежаха на друг. На някого, който наблюдава отстрани. Гледа към морето през прозореца. Гледа лодка в реката. Или гледа човек, който върви през мъглата с шапка на глава.

Той се вбесяваше, защото не знаеше какво означава този поглед. Обясняваше си го като нещо между безразличието и отчаянието. Не знаеше, че по света има места, като страната, откъдето беше дошла Рахел, където различни видове отчаяние се борят за първенство. И че *личното* отчаяние никога не е достатъчно отчайващо. Че нещо особено се случва, когато *личното* объркване се отбие в крайпътния параклис на огромното, яростно, кръжащо, движещо се, нелепо, налудничаво, невъзможно социално объркване на една нация. Че Големият Бог вие като горещ вятър и изисква подчинение. После Малкият Бог (кротък и въздържан, потаен и поверителен) се появява претръпнал и се смее беззвучно на своята безразсъдност. Привикнал с потвърждението на собствената си непоследователност, той става гъвкав и напълно безразличен. Нищо няма смисъл. Нищо не означава много. Все по-малко и по-малко неща имат значение. И никога нищо не е било много важно. Защото са се случвали и по-лоши неща. В страната, от която беше дошла Рахел, крепяща се във вечно равновесие между ужаса на войната и страхотиите на мира, по-лоши неща продължаваха да се случват.

Затова Малкият Бог се засмива неискрено и се отдалечава, подскачайки си весело. Като богато момче, обуто в шорти. Той си подсвирква и подритва камъчета. Извор на крехкото му въодушевление е фактът, че неговото нещастие е относително дребно. Той пропълзва в очите на хората и им придава отчаяно изражение.

Лари Макаслин обаче не виждаше отчаяние в очите на Рахел, а нещо като престорен оптимизъм. И една празнота в нишата, която са заемали думите на Еста. Не можеше да се очаква от Лари да разбере това. Че празнотата у единия близник е просто версия на мълчанието на другия. Че празнотата и мълчанието се сливат в едно цяло. Като две

лъжици, сложени една върху друга. Като добре познатите тела на двама любовници.

След като се разведоха, Рахел работи няколко месеца като келнерка в индийски ресторант в Ню Йорк. После няколко години като нощна продавачка в бензиностанция край Вашингтон; там седеше в бронирана кабинка, където пияници понякога повръщаха в табличката за пари, а сводници ѝ предлагаха по-доходен бизнес. Два пъти видя как през прозорците на колите им бяха застреляни мъже. Друг път пред очите ѝ нападнаха човек и го изхвърлиха от движещата се кола с нож в гърба.

После Беба Кочама ѝ писа, че Еста отново е „възвърнат“. Рахел се отказа от работата си в бензиностанцията и с радост напусна Америка. За да се прибере в Айеменем. При Еста в дъжда.

В старата къща на хълма Беба Кочама седеше до масата за хранене и търкаше една презряла краставица, за да излезе горчивината ѝ заедно с гъстия пенест сок. Беше облечена в отпусната карирана нощница от тънко платно с бухнали ръкави, цялата в лекета. Под масата люлееше миниатюрните си крака с лакирани нокти, като малко дете, седнало на висок стол. Ходилата ѝ бяха отекли и пухкави като въздушни възглавнички във формата на крак. Едно време, когато дойдеха гости в Айеменем, Беба Кочама непременно обръщаше внимание на големите им крака. Молеше ги да ѝ дадат за малко чехлите си, обуваше ги и казваше: „Вижте колко са ми големи!“ После се разхождаше с тях из къщата и повдигаше леко сарито си, за да могат всички да се възхищават на малките ѝ крака.

Сега търкаше краставицата с тържествуващ вид. Беше много радостна, че Еста не проговори на Рахел. Че я погледна и я подмина. После излезе навън под дъжда. Както се държеше с всички.

Беше осемдесет и три годишна. Зад дебелиите стъкла на очилата очите ѝ се разливаха като масло.

— Нали ти казах? — обърна се тя към Рахел. — Ти какво очакваше? Някакво по-специално отношение ли? Казвам ти, той си е загубил ума! Вече не *разпознава* хората. А ти какво си мислеше?

Рахел не отговори.

Тя чувстваше ритъма, в който Еста се полюшва, чувстваше как дъждът мокри кожата му. Чуваше бученето на объркания свят в главата му.

Беба Кочама погледна към Рахел притеснено. Вече съжаляваше, задето ѝ писа, че Еста се е върнал. Но пък какво друго би могла да направи? Да се грижи за него до края на живота си? *Откъде-накъде?* Тя не носеше отговорност за него.

Или може би носеше?

Между племенницата-внучка и лелята-баба, наричана Беба, мълчанието стоеше като трети човек, чужденец. Надут. Непоносим. Беба Кочама си напомни да си заключва спалнята нощем. Опитва се да заговори за нещо друго.

— Харесва ли ти прическата ми?

С мокра ръка опипа подстриганата си модно коса и остави върху нея горчива следа от краставична пяна.

Рахел не се сещаше какво да ѝ каже. Наблюдаваше как Беба Кочама бели краставицата. Тънки обелки от кората бяха попадали по гърдите ѝ. Косата ѝ, боядисана в гарвановочерно, стоеше върху скалпа ѝ като купчина разбъркани конци. Боята беше оставила бледосива следа по кожата на челото, която се открояваше като сянка. Рахел забеляза, че старицата е започнала да употребява грим. Червило на устните. Почернени вежди. Лек руж върху бузите. И тъй като къщата беше затворена и тъмна, а Беба Кочама използваше електрически крушки само от четиридесет вата, нарисуваната ѝ с червило уста беше малко встрани от истинската.

Лицето и раменете бяха отслабнали, от което фигурата ѝ се бе превърнала от кръгла в конусовидна. Но като беше седнала, огромният ѝ ханш се прикриваше от масата и тя изглеждаше едва ли не крехка. Бледата светлина в трапезарията беше изтрила бръчките от лицето ѝ, което по странен начин макар и хлътнало — бе сякаш подмладено. Носеше много бижута. Останали от покойната баба на Рахел. Всичките. Блещукащи пръстени. Диамантени обици. Златни гривни и майсторски изработена плоска златна верижка, която докосваше от време на време, за да се увери, че е там и е нейна. Като млада булка, която не може да повярва в късмета си.

Тя живее живота си отзад напред, помисли си Рахел.

Това наблюдение беше съвсем уместно. Беба Кочама наистина бе живяла живота си отзад напред. Като млада се бе отказала от материалния свят, а сега, като старица, се бе обърнала към него. Беше го прегърнала и той отговаряше на прегръдката ѝ.

Като осемнайсетгодишна Беба Кочама се влюбила в един красив млад ирландски монах, отец Мълиган, изпратен за една година в Керала от семинарията си в Мадрас. Изучавал индуистките свещени писания, за да може интелигентно да ги оборва.

Всеки четвъртък сутрин отец Мълиган идвал в Айеменем, при бащата на Беба Кочама, преподобния Е. Джон Айп, който бил свещеник в черквата на Мар Тома. Преподобният Айп бил добре известен в християнската общност като човек благословен лично от Антиохския патриарх, суверенен глава на сирийската християнска църква — факт, който бе станал част от айеменемския фолклор.

През 1876 година, когато бащата на Беба Кочама бил седемгодишен, неговият баща го завел да види патриарха, който дошъл в Керала да посети сирийските християни. Попаднали пред група хора, с които патриархът разговарял на западната веранда на дома Калени, в Кочин. Бащата се възползвал от случая, прошепнал нещо в ухото на малкия си син и го побутнал напред. Бъдещият преподобен Айп се плъзнал на пети, вцепенен от страх и допрял ужасените си устни до пръстена върху средния пръст на патриарха, като го намокрил със слюнка. Патриархът изтрил пръстена с ръкав и благословил малкото момче. Дълго след като пораснал и станал свещеник, преподобният Айп продължавал да е известен като *Пуниян кунджу* — Благословеното момче — и мнозина водели децата си при него да ги благославя, като някои идвали по реката чак от Алени и Ернакулам.

Въпреки значителната възрастова разлика между отец Мълиган и преподобния Айп и макар че принадлежали към различни вероизповедания (известни с взаимната си неприязън), двамата мъже се разбирали добре и обикновено отец Мълиган бил поканван да остане за обяд. Само единият от двамата забелязвал сексуалната възбуда, подобна на приливна вълна у крехкото момиче, което се навъртало около масата дълго след като е раздигната подир обяда.

В началото Беба Кочама се мъчела да прельсти отец Мълиган и всяка седмица проявявала показна благотворителност. В четвъртък сутрин, тъкмо когато пристигал отец Мълиган, Беба Кочама започвала

насила да къпе при кладенеца някое бедно селско дете, като болезнено търкала изпъкналите му ребра с твърд червен сапун.

— Добро утро, отче! — провиквала се Беба Кочама, щом го зърнела, а на устните ѝ се появявала усмивка, напълно противоречаща на жестоката ѝ хватка върху тънката, хлъзгава от сапуна детска ръчица.

— Добро утро и на теб, Беба! — отвърщал отец Мълиган, като спирал и сгъвал чадъра си.

— Искам да ви попитам нещо, отче — подхващала Беба Кочама. — В Коринтяни, глава десета, стих дващест и трети, се казва: „Всички неща са законни за мене, но не всички са целесъобразни.“ Отче, как е възможно *всички* неща да са законни за Него? Мога да разбера *някои* неща да са законни за Него, но...

Отец Мълиган бил повече от поласкан, че събужда подобни емоции у привлекателното младо момиче, застанало пред него с потреперващи устни, готови за целувки и с горящи, черни като въглен очи. Защото и той бил млад и може би съзнавал, че сериозните обяснения, с които разпръсвал фалшивите ѝ библейски съмнения, са в пълно противоречие с вълнуващото обещание на сияйните му смарагдови очи.

Двамата стояли до кладенеца всеки четвъртък, измъчвани от безмилостното обедно слънце. Младото момиче и безстрашният йезуит, и двамата разтърсвани от нехристиянска страст. Използващи Библията като оправдание да бъдат заедно.

Неизменно посред разговора им нещастното насапунисано, насила къпано дете успявало да се измъкне и отец Мълиган мигом идвал на себе си.

— Ооо! По-добре е да хванеш детето, преди да го е пипнала настинка.

С тези думи той отново отварял чадъра и се отдалечавал в своето шоколадовокафяво расо и удобни сандали, като тържествено пристъпваща камила, която има насрочена среща. След себе си отецът влачел на каишка свитото от болка сърце на младата Беба Кочама, а то се удряло и спъвало в дребни камъчета и попадали листа. Наранено, почти разбито сърце.

Така изминала цяла година от четвъртъци. Най-сетне дошло време отец Мълиган да се върне в Мадрас. Тъй като благодеянията ѝ

не довели до осезаем резултат, отчаяната млада Беба Кочама вложила цялата си надежда във вярата.

С изключително упорство и целенасоченост (подобни прояви от страна на млада жена в онези години се възприемали едва ли не за физически недъзи — като заешка устна или изкривено стъпало) Беба Кочама се възпротивила на бащината си воля и станала римокатоличка. Със специално разрешение от Ватикана тя се покалугерила и постъпила в манастир в Мадрас като послушница. Надявала се, че това ще ѝ даде законна възможност да бъде с отец Мълиган. Представяла си как двамата седят в тъмни сводести зали с тежки кадифени завеси и разискват теологията. Тя не желаела нищо повече. За нищо повече не смеела да мечтае. Само да бъде близо до него. Достатъчно близо, за да усеща уханието на брадата му. Да вижда грубата тъкан на монашеското му расо. Да го обича само с поглед.

Скоро обаче разбрала цялото безсмислие на своето начинание. Открила как старшите монахини са монополизирали свещениците и епископите с много по-дълбоки от нейните библейски съмнения и че може да минат години, докато успее да се приближи до отец Мълиган. Започнала да се чувства нещастна, станало ѝ душно и тясно в манастира. По главата ѝ се появил упорит алергичен обрив от постоянното дърпане на монашеската забрадка, говорела английски по-добре от всички останали. От това се усещала още по-самотна.

Година след постъпването ѝ в манастира баща ѝ започнал да получава от нея озадачаващи писма. „Миличък татко, добре съм и съм щастлива, че служа на Пресветата Дева. Но Кохинор не е щастлива и страда за дома си. Миличък татко, днес следобед Кохинор повърна и вдигна температура. Миличък татко, манастирската храна изглежда не е подходяща за Кохинор, макар на мен да ми харесва. Миличък татко, Кохинор се тревожи, че семейството ѝ нито я разбира, нито се интересува от здравето ѝ...“

Освен че (по онова време) така се казвал най-големият диамант в света, преподобният Е. Джон Айп не бил чувал за никакъв друг Кохинор. Чудел се как момиче с мохамеданско име е попаднало в католически манастир.

Най-сетне майката на Беба Кочама осъзнала, че Кохинор е самата Беба Кочама. Спомнила си как много отдавна показала на Беба копие от завещанието на своя баща (дядото на Беба Кочама), в което той —

като описвал своите внуци — бил написал: „Видях скъпоценни камъни, един от които е моят Кохинор.“ След това изреждал на кого какво завещава — малки суми пари и скъпоценности — без обаче да изясни кого от внуците или внучките си смята за своя Кохинор. Сега майката на Беба Кочама се досетила, че Беба, без някакво основание за това, е решила, че дядо ѝ е имал предвид тъкмо нея. И в манастира, тъй като е знаела, че преди да се пуснат, всички писма се четат от игуменката, Беба Кочама възкресила Кохинор, за да съобщи на близките си чрез това име за своите тревоги.

Преподобният Айп отишъл в Мадрас и прибрал дъщеря си от манастира. Тя го напуснала с радост, но настоявала, че не иска да промени вероизповеданието си и до края на живота си останала католичка. Преподобният Айп осъзнал, че на дъщеря му вече е „излязло име“ и едва ли ще си намери съпруг. Решил: щом не може да има съпруг, може да има поне образование. Затова ѝ уредил да изкара един курс в Рочестърския университет в Америка.

Две години по-късно Беба Кочама се върнала от Рочестър с диплома по орнаментално градинарство, но още по-влюбена в отец Мълиган. От тънкото привлекателно момиче нямало и следа. Докато била в Рочестър, Беба Кочама наедряла. Казано направо, станала много дебела. Дори боязливият шивач на Чънгам Бридж сега искал двойно повече, отколкото на другите клиентки, за блузите към сарито ѝ.

За да не се отдава на мрачни мисли, баща ѝ възложил на Беба Кочама да се грижи за предната градина на къщата в Айеменем и тя я оформила — с ожесточение и горчивина така добре, че чак от Котаям идвали хора да я видят.

Беба Кочама превърнала кръглото наклонено място, заобиколено със стръмна, чакълирана алея, в яркоцветен лабиринт с миниатюрни дръвчета, камъни и фонтанчета. Най-много обичала тропическото цвете антуриум. Антуриум андреанум. Посадила най-различни видове от това декоративно растение — руб-рум, хънимун и многобройни негови японски разновидности. Единственият сочен лист около съцветието вариал в окраската си от петнисточерно до кървавочервено и искрящо оранжево. Средната част на цветовете се издигала високо и била винаги жълта. Посред градината на Беба Кочама, заобиколен от леги с други пъстри цветя, се извисявал мраморен пикаещ Купидон, който безспирно отпращал сребърна водна

струя в плитко езерце с един-единствен син лотос в него. В ъглите на езерцето били поставени гипсови джудженца с розови бузи и островърхи червени шапки.

Беба Кочама прекарвала следобедите в своята градина. В сари и гумени ботуши. Държала с яркооранжевите си работни ръкавици огромна градинарска ножица. Като укротителка на лъвове опитомявала виещи се растения и настръхнали кактуси. Подкастрияла миниатюрните дръвчета и се грижела за редките орхидеи. Воювала с времето. Опитвала се да отглежда еделвайс и китайска гуава.

Всяка вечер си мажела краката с истински каймак и почиствала кожичките около ноктите.

Напоследък, след повече от половинвековно упорито и безмилостно внимание, орнаменталната градина беше изоставена. Оставена сама на себе си, тя бе избуяла и подивяла като цирк, чиито животни са забравили номерата си. Буренът, на който викаха комунистическа пача (защото вирееше в Керала като комунизма) задушаваше по-екзотичните видове. Само виещите се растения продължаваха да растат като ноктите на мъртвец. Те влизаха през ноздрите на розовите гипсови джуджета, цъфтяха в кухите им глави и им придаваха учуден вид или изражение на човек, който се готви да кихне.

Причина за това внезапно безцеремонно изоставяне на градината беше една нова любов. Беба Кочама си беше инсталирала антена чиния върху покрива на къщата в Айеменем и наблюдаваше света от дневната си по сателитната телевизия. Не бе трудно да се разбере невероятната възбуда, която телевизията извикваше у Беба Кочама. Това не стана постепенно. Стана от днес до утре. Блондинки, войни, глад, футбол, секс, музика, държавни преврати — всичко нахлу в стаята ѝ едновременно. И се установи там като пътници, които отсядат в един и същ хотел. А в Айеменем, където някога най-силният шум беше автобусният клаксон, сега цели войни, бедствия, живописни кланета и Бил Клинтън можеха да бъдат призовани като домашна прислуга. И тъй, докато орнаменталната ѝ градина вехнеше и умираше, Беба Кочама наблюдаваше по Ен Би Ей мачовете на американската лига, едnodневен крикет и всичките тенис срещи от турнира за големия шлем. През седмицата гледаше сериалите „Дързост и красота“ и „Санта Барбара“, в които крехки блондинки с начервени

устни и втвърдени от лак фризури съблазняват мъжкарите и бранят своите сексуални империи. Беба Кочама харесваше лъскавите им дрехи и остроумните им, смели отговори. През деня си припомняше сцени от филмите и цъкаше с език.

Кочу Мария, готвачката, още носеше тежките златни обици, които бяха деформирали завинаги долната месеста част на ушите ѝ. Тя обичаше шоупрограмите със състезания по борба, където Хълк Хоган и мистър Пърфект, чиито вратове бяха по-широки от главите им, се явяваха в лъскави костюми и се биеха безмилостно. В смеха на Кочу Мария звучеше и една леко жестока нотка, както понякога се смеят децата.

По цял ден двете седяха в дневната — Беба Кочама в дълбокия плантаторски стол или в шезлонга (в зависимост от състоянието на краката ѝ), а Кочу Мария до нея, на пода (сменяйки каналите, когато ѝ се удаде възможност) — потънали в едно общо и шумно телевизионно мълчание. Косата на едната беше снежнобяла, а на другата — боядисана въгленово-черна. Участваха във всички състезания, възползваха се от рекламираните намаления на цените и два пъти бяха спечелили — веднъж тениска, а друг път термос, които Беба Кочама пазеше заключени в своя долап.

Беба Кочама обичаше къщата в Айеменем и мебелите, които беше наследила благодарение на това, че бе надживяла всички. Цигулката на Мамачи и статива за нотите ѝ, шкафовете, плетените пластмасови столове, леглата от Делхи, тоалетката от Виена с напуканите валчести дръжки от слонова кост. Масата от палисандрово дърво в трапезарията, която Велута бе направил.

Плашеха я сцените на глад по Би Би Си и телевизионните войни, на които попадеше, докато сменяше каналите. Старите ѝ страхове от революция и от марксистко-ленинската опасност се възбуждаха отново, като гледаше нови телевизионни страхотии за растящия брой на отчаяни и безимотни хора. В етническото прочистване, глада и геноцида виждаше пряка заплаха за своите мебели.

Освен когато ги ползваше, държеше вратите и прозорците заключени. Употребяваше прозорците си за определени цели. За глътка чист въздух. За да плати млякото. За да пусне навън вмъкнала се оса (която Кочу Мария бе принуждавана да преследва из къщата с пешкир).

Заклучваше дори жалкия си олющен хладилник, където пазеше седмичния запас от кифлички с крем, които Кочу Мария й купуваше от най-добрата пекарна в Котаям. И двете шишета с оризова вода — пиеше я вместо обикновената. На най-долния му рафт беше наредила онова, което бе останало от декорирания с върбови клонки сервиз за хранене на Мамачи.

Десетината шишенца с инсулин, донесени й от Рахел, държеше в отделението за сирене и масло. Допускаше, че в днешно време дори най-невинните на вид може да се окажат крадци на порцелан, любители на кифлички с крем или диабетици-мошеници, които кръстосват Айеменем, за да търсят вносен инсулин.

Нямаше доверие и на близнаците. Смяташе ги способни на всичко. На абсолютно всичко. Те дори могат да *откраднат и да си върнат настоящето*, помисли си тя и осъзна с учудване колко бързо отново беше започнала да мисли за двамата като за едно същество. След всичките тези години. Но обзета от решимост да не позволи на миналото да я обладае, веднага промени мисълта си. *Тя. Тя можеше да открадне и да си върне настоящето.*

Погледна Рахел, която бе застанала до масата, и забеляза същата тайнствена боязън, същото умение да бъде мълчалива и много тиха — способности, които Еста бе довел до съвършенство. Беба Кочама малко се плашеше от мълчаливостта на Рахел.

— И тъй! — заговори Беба Кочама с писклив и треперлив глас. — Какви са плановете ти? Колко ще останеш тук? Решила ли си вече?

Рахел се опита да каже нещо. Думите й излязоха назъбени. Като парче стара тенекия. Отиде до прозореца и го отвори. За глътка чист въздух.

— Затвори прозореца, когато си свършиш работата с него — нареди Беба Кочама и заключи лицето си като шкаф.

От прозореца вече не можеше да се види реката.

Можеше, преди Мамачи да прегради задната веранда с първата в Айеменем плъзгаща се и нагъваща се като хармоника врата. Рисуваните с маслени бои портрети на преподобния Е. Джон Айп и на

Алиюти Амачи (дядото и бабата на Еста и Рахел), бяха преместени от задната в предната веранда.

Там висяха сега — Благословеното момче и жена му от двете страни на препарирана бизонска глава.

Преподабният сега бе насочил самоуверената си дядовска усмивка към шосето вместо към реката.

Алиюти Амачи гледаше по-колебливо. Като че ли ѝ се искаше да се обърне на другата страна, но не можеше. Очевидно за нея бе по-трудно да се откъсне от реката. С очите си гледаше в посоката, в която гледаше и съпругът ѝ. Със сърцето си гледаше на обратната страна. Тежките ѝ обеци от патинирано злато (свидетелство за добрината на Благословеното момче) бяха разтеглили месестата част на ушите ѝ и висяха до раменете. През дупките в ушите се виждаше горещата река и тъмните дървета, наведени над нея. И рибарите в лодката им. И рибите.

Макар че от къщата вече не можеше да се види реката, както в морската раковина винаги се чувства морето, така и в айеменемската къща винаги се чувстваше реката.

Поройна или носеща се бавно, пълна с риба.

От прозореца на трапезарията, пред който стоеше с облъхвана от вятъра коса, Рахел виждаше как дъждът барабани по ръждясалия ламаринен покрив на някогашната фабрика за консерви на баба ѝ.

Консерви и туршии „Парадайз“.

Намираще се между къщата и реката.

Някога във фабриката произвеждаха туршии, пулпове, сладка, къри на прах и компоти от ананас. И конфитюр от банани (нелегално) след като ОХП (организацията за хранителни продукти) го забрани, защото според спецификациите им не бил нито конфитюр, нито желе. Бил много рядък, за да е желе, и твърде гъст за конфитюр. Казаха, че гъстотата му била неопределена и не подлежала на класификация.

Според каталозите на организацията.

Сега, като си спомни за онова време, Рахел си помисли, че трудностите на семейството ѝ с класификацията не са се свеждали само до проблема желе-конфитюр.

Може би Аму, Еста и тя самата бяха най-големите нарушители. Но не само те. И другите също. Всички нарушаваха правилата. Всички навлизаха в забранена територия. Всички своеволничеха със законите кой и как трябва да бъде обичан. И колко. Законите, които правеха бабите да са баби, вуйчовците — вуйчовци, майките — майки, братовчедките — братовчедки, конфитюра — конфитюр и желето — желе.

Беше дошло време, когато вуйчовците ставаха бащи, майките — любовници, а братовчедките умираха и им правеха погребения.

Беше дошло време, когато немислимото ставаше мислимо, а невъзможното наистина се случваше.

Полицията намери Велута още преди погребението на Софи Мол.

По ръцете му имаше отоци от белезниците. Студени белезници с дъх на кисел метал. Като на металическите перила в автобусите и мириса, който излъчваха ръцете на кондуктора от дългото държане за перилата.

Когато всичко свърши, Беба Кочама каза: „Каквото си посял, толкова ще ожънеш.“ Като че ли *тя* нямаше нищо общо с посяването и с жътвата. Върна се на малките си ходила към бродерията с кръстат бод. Късите пръстчета на краката ѝ изобщо не се докосваха до пода. Нейна беше идеята Еста да бъде „върнат“.

Скръбта и горчивината на Маргарет Кочама от смъртта на дъщеря ѝ се сви в нея като гневна пружина. Не казваше нищо, но удряше плесници на Еста винаги когато имаше сгода в дните преди да си замине за Англия.

Рахел наблюдаваше как Аму подрежда малкия куфар на Еста.

— Може да са прави — шепнесе си Аму. — Може би момчетата наистина имат нужда от своя Баба.

Рахел видя, че очите ѝ са червени и безжизнени.

Консултираха се с една специалистка по близнаци в Хайдерабад. Тя отговори с писмо, че не било препоръчително да се разделят еднояйчни близнаци, но че двужайчните не се различавали от

обикновените деца. И те щели да страдат както всички деца на разбити семейства, но нищо повече. Нищо необичайно.

И тъй Еста беше „върнат“ с влак заедно с металическия му куфар и с една торба в цвят каки, където носеше бежовите си островърхи обувци. В първокласен вагон с нощния влак „Мадраска поща“ до Мадрас, а после с един приятел на баща им от Мадрас до Калкута.

В малка кутия за храна си носеше домати сандвичи. И шише за вода с картинка на орел. В главата си Еста носеше ужасни картини.

Дъжд. Поройна мастилена вода. И един мирис. Болезнено-сладникав. Като на увехнали рози, полюшвани от вятър.

Най-лошото обаче беше, че носеше у себе си спомена за един млад мъж с уста на старец. Споменът за едно подпухнало лице и една размазана усмивка, гледана отгоре надолу. За една растяща локва с бистра течност, в която се оглежда гола електрическа крушка. За едно налято с кръв око, което се бе отворило и след малко бе спряло погледа си върху него. Върху Еста. И какво беше направил Еста? Беше погледнал в това любимо лице и беше казал: Да.

Да, той беше.

Думата, до която октоподът на Еста не можеше да се добере: *Да*. Думата, която не можеше да отскубне. Беше загнездена дълбоко в някаква гънка или бразда като влакно между кътни зъби. Което не може да се измъкне.

В чисто прагматичен смисъл би било правилно да се каже, че всичко започна с идването на Софи Мол в Айеменем. Сигурно е вярно, че един само ден може да донесе големи промени. Че двацетина часа могат да се отразят за мнозина върху хода на целия им живот. И че когато това стане, тези двацетина часа, като спасените реликви от опожарена къща — овъгления часовник, опърлената снимка, обгарялата мебел — трябва да бъдат извлечени от развалините и изследвани. Запазени. Обяснени.

Малки случки, обикновени неща и вещи, които са били размазани или разтрошени, да бъдат възстановени. Разчетени в друг смисъл. Тогава изведнъж може да се превърнат в скелета на цялата история.

И все пак — да кажем, че всичко започна с идването на Софи Мол в Айеменем, е само един от възможните начини да погледнем на събитията.

С не по-малко основание може да се твърди, че всъщност всичко това е започнало преди хиляди години. Дълго преди да дойдат марксистите. Преди британците да превземат Малабар, преди холандското господство, преди пристигането на Васко да Гама, преди завладяването на Каликут от Заморин. Преди тримата сирийски епископи в пурпурни одежди, убити от португалците, да бъдат намерени в морето с морски змии, завити на кълбо върху гърдите им и със стриди, оплетени в рошовите им бради. Може да се твърди, че всичко е започнало преди християнството да пристигне в една лодка и да се просмуче в Керала като чай от чаена торбичка.

Че в действителност всичко е започнало в дните, когато са били създавани Законите за Любовта. Законите, които повеляват кой трябва да бъде обичан и как.

И колко.

ОБАЧЕ, за практически цели в един безнадеждно практичен свят...

---

[1] Мунду — дреха от право парче плат за увиване около долната част на тялото. Бел.прев. ↑

[2] Зог — западно ориентиран господин (на английски — wog, western oriented gentleman). Бел.прев. ↑

2

ПЕПЕРУДКАТА НА ПАПАЧИ

... всичко започна в един небесносин ден на шейсет и девета (с деветнайсет отпред). Беше от ония моменти в живота на една фамилия, когато се случва нещо, което измъква скритата ѝ дремеща нравственост и я изхвърля на повърхността — да бълбука и да плава по нея за известно време. На открито. Така че всеки да я види.

Един небесносин плимът с блеснали на слънцето хромови перки се носеше край млади оризови поля и стари каучукови дървета на път за Кочин. По на изток, в една малка страна с подобен пейзаж (джунгли, реки, оризови поля, комунисти) се сипеха бомби — достатъчни, за да я покрият изцяло с петнайсет сантиметра стомана. Тук обаче цареше мир и фамилията в автомобила плимът пътуваше, без да изпитва страх и без лоши предчувствия.

Този плимът по-рано принадлежеше на Папачи, дядото на Рахел и Еста. Сега, след неговата смърт, принадлежеше на Мамачи, тяхната баба, а Рахел и Еста отиваха в Кочин, за да гледат за трети път мюзикъла „Звукът на музиката“. Знаеха всичките му песни.

След това всички щяха да отседнат в хотел „Морската кралица“, който лъхаше на престоляла храна. Бяха си ангажирали стаи. Рано на другата сутрин щяха да отидат на летището в Кочин, за да посрещнат бившата съпруга на Чако — тяхната леля англичанка Маргарет Кочама — и братовчедка им Софи Мол, които идваха от Лондон да прекарат Коледа в Айеменем. През тази година вторият съпруг на Маргарет Кочама — Джо, беше загинал при автомобилна катастрофа. Като научи за катастрофата, Чако ги покани в Айеменем. Казваше, че не можел да понася мисълта двете да прекарат самотна и тъжна Коледа в Англия. В къща, пълна със спомени.

Според Аму, Чако не бил преставал да обича Маргарет Кочама. Мамачи не беше на това мнение. Предпочиташе да вярва, че той изобщо не беше я обичал.

Рахел и Еста не бяха виждали Софи Мол. Но чуваха много за нея през последната седмица. От Беба Кочама, от Кочу Мария и дори от Мамачи. Те също не бяха я виждали, ала се държаха така, като че ли я познават. Седмицата беше минала под знака на *„Какво ще си помисли Софи Мол?“*

През цялата тази седмица Беба Кочама беше подслушвала безмилостно частните разговори на близнаците и чуеше ли ги да си говорят на малайаламски, налагаше им малки глоби. От джобните им пари. Караше ги също да пишат изречението *„Ще говоря винаги на английски. Ще говоря винаги на английски“*. Всеки по сто пъти. Когато свършеха, тя преглеждаше *„наказанията“* и отбелязваше всеки ред с червения си молив, за да е сигурна, че не ѝ представят стари изречения за нови наказания.

Настояваше още да репетира една английска песничка, която трябваше да пеят в колата на връщане. Искаше всяка дума да се чува добре и да внимават особено в произношението. Пре из нош ение.

*Лик-Увай с Бо-Га вечно
С Бо-Га нааш,
Лик-Увай,
Лик-Увай
с Бо-Га наш.*

Цялото име на Еста беше Естапен Яко. Рахел беше просто Рахел. Засега нямаха презиме. Аму обмисляше дали не е по-добре да вземе отново моминското си фамилно име, но казваше, че жената няма кой знае какви възможности, щом може да избира само между бащиното и мъжовото си име.

Еста носеше бежовите си островърхи обувки и прическата му бе като на Елвис. Специалната прическа за излизане. Любимата му песен на Елвис беше *„Парти“*. *„Някои обичат рок, други обичат рол“*, напяваше си той, когато никой не го гледа, за китара използваше една ракета за бадминтон и издуваше устни като Елвис. *„За парти моята душа жадува...“*

Еста имаше полегати сънливи очи, а новите му предни зъби бяха още назъбени по края. Новите зъби на Рахел чакаха скрити във венците

й, както думите чакат в писалката. Всички бяха озадачени как е възможно при осемнайсетминутна разлика във възрастта зъбите им да поникват в толкова различно време.

Почти цялата коса на Рахел стоеше на върха на главата й като фонтан. Прихваната беше с една Любов-в-Токио — две едри мъниста, свързани с ластик, които нямаха нищо общо с Любовта-в-Токио. В Керала този тип шноли за коса са издържали проверката на времето и до днес можете да ги намерите във всеки приличен магазин за дамски стоки. Две едри мъниста, свързани с ластик.

На детския ръчен часовник на Рахел стрелките бяха нарисувани. Сочеха два без десет. Една от нейните амбиции беше да има часовник, чиито стрелки да могат да показват час, какъвто тя си пожелае (според нея именно за това бяха нужни часовниците). Пластмасовите й слънчеви очила имаха жълти рамки, но през тях светът се виждаше в червено. Аму казваше, че тези очила били вредни за очите, и съветваше Рахел да ги носи колкото може по-рядко.

Рокличката й за летището беше в куфара на Аму. Заедно с подходящи гащички.

Чако караше колата. Той беше четири години по-голям от Аму. Рахел и Еста не можеха да го наричат Чачен, защото ако му казваха така, той им викаше Четан и Чедути. Ако му кажеха Амавен, той ги наричаше Апой и Амай. Ако се обърнеха към него с вуйчо, той им отвръщаше с „Лелко“ и ги засрамваше пред хората. Затова го наричаха Чако.

Стаята на Чако беше пълна с книги — от пода до тавана. Той бе прочел всичките и без видима причина цитираше дълги пасажии от тях. Поне никой не можеше да си представи защо го прави. Тази сутрин например, като излизаха с колата през портата и всички викаха „довиждане“ на Мамачи, застанала на верандата, Чако изведнъж задекламира: *„Накрая Гетсби се оказа човек на място; само онова, на което той беше жертва, онзи мръсен прахоляк, който се носеше подир мечтите му, временно притъпи интереса ми към празните мъки и краткотрайните възторзи на хората.“*

Всички бяха така свикнали с неговите цитати, че не си правеха труд да се побутват или да се споглеждат. Чако беше учил в Оксфорд като стипендиант на Роудс^[1] и му се разрешаваха забранени за другите невъздържани и ексцентрични прояви.

Той твърдеше, че пишел фамилна биография и че фамилията трябвало да му плати, за да не я отпечатва. Аму казваше, че само един член на фамилията бил достоен кандидат за биографично изнудване и че това бил самият Чако.

Разбира се, това беше тогава. Преди да се появи Ужасът.

В колата Аму седеше отпред, до Чако. През тази година беше навършила двайсет и седем години и някъде дълбоко в себе си носеше студената увереност, че вече е изживяла живота си. Беше имала един шанс.

И беше направила грешка. Омъжила се беше за неподходящия мъж.

Аму свърши с образованието си през същата година, когато баща ѝ се пенсионира, напусна Делхи и се премести в Айеменем. Папачи заявяваше, че да се издържа момиче в колеж е ненужен разход, затова Аму нямаше друг избор, освен да напусне Делхи и да се премести заедно с родителите си. В Айеменем едно младо момиче нямаше какво да прави, освен да помага на майка си в домакинската работа, докато очаква предложения за женитба. Но тъй като баща ѝ не разполагаше с достатъчно пари, за да ѝ осигури прилична зестра, Аму не получаваше никакви предложения. Изнизаха се две години. Осемнайсетият ѝ рожден ден дойде и отмина. Аму започна да се отчайва, нещо, което родителите ѝ не забелязваха или поне не обсъждаха. Тя по цял ден мечтаеше да избяга от Айеменем, от лапите на раздразнителния си баща и от озлобената си, многострадална майка. Измъдри няколко жалки плана. Накрая един от тях се осъществи. Папачи даде съгласието си тя да прекара лятото при една далечна леля, която живееше в Калкута.

Там, на приема по случай някаква сватба, Аму срещна бъдещия си съпруг.

Той беше в отпуска, дошъл от Асам, където бил помощник-управител на една чаена плантация. Някога родителите му били богати заминдари — земевладелци, които се изселили в Калкута от Източен Бенгал след разделението на страната.

Беше дребен на ръст, но добре сложен. Имаше приятна външност. Носеше старомодни очила, които му придаваха сериозен вид, в пълно противоречие с добродушния му чар и с юношеското му, но обезоръжаващо чувство за хумор. Беше двайсет и пет годишен и

вече от шест години работеше по чаени плантации. Не беше учил в колеж, което обясняваше ученическият му хумор. Пет дни след като се запознаха, направи предложение на Аму. Тя не се преструваше на влюбена в него. Просто прецени преимуществата и прие. Мислеше си, че *каквото и да е*, който и да е, ще бъде по-добре, отколкото да се върне в Айеменем. Писа на родителите си и ги уведоми за решението си. Те не ѝ отговориха.

Сватбата на Аму в Калкута беше пищна. По-късно, като си спомняше за този ден, Аму осъзна, че трескавият проблясък в очите на младоженеца не е бил израз на любов, нито дори на възбуда от очакваното плътско блаженство, а резултат от приблизително осем големи чаши уиски. Неразредено. Чисто.

Свекърът на Аму беше председател на железопътния съвет и се гордееше с награда за бокс от Кеймбридж. Беше секретар на БАБА — Бенгалска аматьорска боксова асоциация. На младата двойка подари розов като пудра „Фиат“, в който след сватбата потегли сам заедно с всичките бижута и почти всичките други подаръци, получени от младоженците. Умря преди да се родят близнаците — на операционната маса, докато му отстранявали жлъчката. На кремирането му присъстваха всички боксьори от Бенгал. Опечалено събрание на хора с хлътнали бузи и счупени носове.

Когато Аму и съпругът ѝ се преместиха в Асам, Аму — красива, млада и дръзка — стана център на вниманието в плантаторския клуб. Със сарито си носеше блузи с гол гръб и чантичка от сребърно ламе на верижка. Пушеше дълги цигари със сребърно цигаре и се научи да пуска идеални димни кръгчета. Мъжът ѝ се оказа не само пияница, но истински алкохолик с целия фалш и с трагичния чар на алкохолика. Аму до края не можа да разбере някои неща за него. Дълго след като го бе напуснала, не преставаше да се чуди защо лъжеше така безобразно, когато това не беше нужно. *Особено* когато не му беше нужно. В разговор с приятели например твърдеше, че много обичал пушена съомга, а пък Аму знаеше, че не може да я понася. Или се връщаше от клуба и казваше на Аму, че е гледал там филма „Срещни ме в Сейнт Луис“, а там всъщност се прожектирало „Бронзовият каубой“. Когато го изобличаваше, той нито даваше обяснения, нито се извиняваше. Просто се хилеше, с което вбесяваше Аму до степен, до каквато тя не бе предполагала, че може да се вбеси.

Аму беше бременна в осмия месец, когато избухна война с Китай. Октомври 1962. Евакуираха от Асам жените и децата на плантаторите. Поради напредналата си бременност Аму не можеше да пътува и остана в плантацията. През ноември, след едно ужасяващо пътуване с раздрънкан автобус по неравен път до Шилонг, сред слухове за китайска окупация и предстоящо поражение на Индия се родиха Еста и Рахел. При осветление със свещи. В болница със затъмнени прозорци. Появиха се без голяма суетня, с разлика от осемнайсет минути. Две малки вместо едно голямо. Близнаци тюленчета, омазани със соковете на майка си. Набръчкани от усилието да се родят. Аму провери дали нямат нещо ненормално, преди да затвори очи и да заспи.

Преброи четири очи, четири уши, две усти, две нослета, двајсет пръста на ръцете и двајсет безупречни ноктенца на краката.

Не забеляза единствената им сиамска душа. Радваше се, че ги е родила. Баща им, излегнат на коравата скамейка в болничния коридор, беше пиян.

Докато близнаците станаха на две години, пиянството на баща им, засилено от самотния живот в чаената плантация, го бе довело до алкохолен ступор. По цели дни само лежеше в леглото и не ходеше на работа. Накрая управителят англичанин го повика в своето бунгало за „сериозен разговор“.

Аму седеше на верандата на дома им и притеснено чакаше съпругът ѝ да се върне. Сигурна беше, че Холик го вика, за да му съобщи, че го уволнява. Изненада се, че мъжът ѝ се върна унил, но не и съсипан.

Каза на Аму, че господин Холик е предложил нещо, което трябвало да обсъди с нея. Започна малко неуверено, като избягваше да срещне погледа ѝ, но постепенно, докато говореше, набра кураж. Погледнато от практическата му страна, в края на краищата предложението щяло да е от полза и за двама им, каза той. Всъщност за всички тях, като се има предвид и образованието на децата.

Господин Холик бил откровен с младия си помощник. Информирал го за оплакванията, които получил от помощник-управителите и от този, който отговарял за работниците, и от останалите.

— Боя се, че нямам друг избор — казал той, — освен да поискам да си подадеш оставката.

Оставил мълчанието да подейства. Оставил жалкия човек, седнал срещу него на масата, да започне да трепери. Да плаче. Тогава Холик заговорил отново.

— Е, всъщност може би има и друго решение... може би ще го намерим двамата заедно. Трябва да се търси положителният подход, винаги държа на това. Преброй достойнията си. — Холик спрял, за да поръча кана с кафе. — Ти, да знаеш, си много щастлив мъж — прекрасно семейство, красиви деца и толкова привлекателна жена... — Запалил цигара, оставил кибритената клечка да гори, докато едва не опарила пръстите му. — *Извънредно* привлекателна жена...

Плачът спрял. Озадачени кафяви очи срещнали погледа на зловещи зелени очи с червени венички. Докато пиели кафето, господин Холик предложил на Баба да заминел за известно време. На почивка. Евентуално да постъпил в клиника за лечение. И да останел колкото е нужно, за да се подобри. А по време на отсъствието му господин Холик предложил Аму да отиде в неговото бунгало и той да се „грижел за нея“.

Из плантацията вече се срещаха чорлави светлокожи деца, дарени от господин Холик на ония берачки на чай, които му харесвали. Това бе първото му нахлуване в мениджърските среди.

Аму наблюдаваше как устата на съпруга ѝ се движи и оформя думи. Не каза нищо. Той се притесни, после се вбеси от нейното мълчание. Внезапно ѝ се нахвърли, сграбчи я за косата, удари я с юмрук и припадна след голямото усилие. Аму свали най-тежката книга от етажерката — „Световен атлас на Рийдърс Дайджест“ и с все сила го заудря с нея. По главата. По краката. По гърба и раменете. Когато отново дойде в съзнание, той се озадачи от натъртванията по тялото му. Извини се засрамено за насилието, но веднага започна да ѝ натяква, че трябвало да помогне за преместването му. За него това бе станало обичайно. След пиянското насилие да следва душевен тормоз. Миризмата на вкиснат алкохол, която се просмукваше през кожата и сухите, втвърдени следи от повръщане около устата му сутрин отбръщаваша Аму. Когато и децата взеха да страдат от неговите пристъпи на насилие и започна войната с Пакистан, Аму напусна мъжа си, за да се върне — нежелана — при родителите си в Айеменем.

Върна се към всичко, от което беше избягала едва преди няколко години. Само че сега имаше две малки деца. Но вече нямаше мечти.

Папачи не повярва на нейния разказ — не защото имаше добро мнение за съпруга ѝ, а просто защото не вярваше, че един англичанин, който и да е англичанин, би покривал жената на друг мъж.

Аму обичаше децата си (то се знае), но тяхната уязвимост и готовността им да обикват хора, които не ги обичат истински, я вбесяваха и понякога събуждаха у нея желанието да ги нарани — с възпитателна цел, като закрила.

Сякаш прозорецът, през който баща им изчезна, бе останал отворен и сега всеки можеше да влезе и да бъде приет радушно.

В очите на Аму двете ѝ близначета приличаха на две малки объркани жабчета, изцяло прехласнати едно в друго, които се влачат ръка за ръка по широко шосе, натоварено с грохотно движение. Без изобщо да съзнават какво може да причини на жабите един камион. Аму бдеше над тях с ожесточение. Тази бдителност изопваше нервите ѝ, правеше я напрегната и винаги нащрек. Беше готова мигом да ги порицае, но още по-бързо да се обиди заради тях.

За себе си знаеше, че няма да има друг шанс. Оставаше ѝ само Айеменем. Една предна и една задна веранда. Една гореща река и една фабрика за консерви.

На фона на постоянното пронизително, укорително вайкане на околните.

Още в първите няколко месеца от завръщането си в бащиния дом Аму започна да разпознава и да презира грозното лице на състраданияето. Стари жени — роднини с поникващи бради и с тройни потрепващи брадички — идваха да преспят по една нощ в Айеменем и да ѝ съчувстват за развода. Стискаха коляното ѝ и злорадстваха. Тя едва се сдържаше да не ги плесне. Или да завърти зърната на гърдите им. С винтов ключ. Като Чаплин в „Модерни времена“.

Когато гледаше сватбените си фотографии, Аму имаше чувството, че оттам на погледа ѝ отвърща друга жена. Една глупава, отрупана с бижута булка. Копринено сари в цветовете на залеза, посипано със злато. Пръстени на всеки пръст. Бели точки от сандалово дърво над извитите ѝ вежди. Като се гледаше в този вид, при спомена меките устни на Аму се разтягаха в тънка горчива усмивка — не толкова за самата сватба, колкото за факта, че беше позволила да я

окичат така старателно, преди да я отведат към бесилката. Изглеждаше абсурдно. И безсмислено.

Като да излъскваш дърва за горене.

Аму отиде при селския златар и поиска тежкият ѝ сватбен пръстен да се претопи и от него да ѝ се направи гривна с две змийски главички, която прибра за Рахел.

Знаеше, че сватбите не могат да бъдат избегнати напълно. Поне на практика. Но през останалата част от живота си застъпваше гледището, че сватбата трябва да бъде *малка* и в *обикновено* облекло. Така щяха да бъдат по-малко отвратителни, смяташе Аму.

Понякога, като слушаше по радиото свои любими песни, нещо у нея потрепваше. Под кожата ѝ се появяваше някаква пълзяща болка и Аму като магьосница излизаше от този свят и навлизаше в друг, пощастлив. В такива дни у нея имаше нещо неспокойно и диво. Сякаш временно беше изоставила морала на майчинството и на разведената жена. Дори походката ѝ от плавна, майчинска се променяше в някаква друга, по-дива. Кичеше косата си с цветя, а очите ѝ излъчваха магически тайни. Не говореше с никого. Прекарваше часове на речния бряг с малкия си пластмасов транзистор във формата на мандарина. Пушеше цигари и плуваше посред нощ.

Откъде идваше тази опасна възбуда у Аму? Този лъх на непредсказуемост? Идваше от онова, което се бунтуваше в нея. Някаква невъзможна смес. Безкрайната нежност на майчинството и неукротимата ярост на бомбардировчика самоубиец. Противоречие, което зрееше у нея и я заведе накрая до това, да обича нощем мъжа, когото децата ѝ обичаха през деня. Да използва нощем лодката, която децата ѝ използваха денем. Лодката, в която седеше Еста и бе намерена от Рахел.

В дните, когато радиото свиреше песните на Аму, всички се отнасяха с нея предпазливо. Чувстваха някак си, че тя живее в неясните сенки между два свята и че е извън досега на другите. Че една жена, която вече са заклеили, няма много за губене и затова — би могла да бъде опасна. И тъй в дните, когато радиото свиреше песните на Аму, хората я избягваха, заобикаляха я, защото всички бяха на мнение, че е най-добре да я оставят на мира.

В другите дни, когато се усмихваше, на бузите ѝ се появяваха дълбоки трапчинки.

Имаше нежно, изваяно лице, черни вежди, извити като крилата на издигаща се в небето чайка, малък прав нос и блестяща орехова кожа. В този небесносин декемврийски ден дивата ѝ къдрава коса се вееше на кичури от вятъра в колата. Раменете ѝ под блузата без ръкави на сарито лъщяха сякаш полирани със скъп восъчен лак за рамене. Понякога тя беше най-красивата жена, която Еста и Рахел са виждали. А друг път не беше.

На задната седалка на плимъта, между Еста и Рахел, седеше Беба Кочама. Бивша монахиня и настояща беба леля-баба. Случва се понякога нещастните да не обичат други нещастници — така и Беба Кочама не обичаше близнаците, смяташе ги за обречени, безпризорни деца, без баща. Още по-лошо бе, че никой уважаващ себе си сирийски християнин не би се оженил за такива полуиндуски хибриди. Тя държеше близнаците да разберат, че те (както и тя) живеят по милост в къщата в Айеменем, дома на тяхната баба по майчина линия, където всъщност нямаха право да живеят. Тя се възмущаваше от Аму, защото я виждаше да се бори с една съдба, която самата Беба Кочама бе приела благосклонно. Съдбата на окаяната жена без мъж. Тъжната Беба Кочама, останала без отец Мълиган. В течение на годините беше успяла да убеди себе си, че вината за неосъществената ѝ любов към отец Мълиган е изцяло нейна, че се дължи на нейната въздържаност и на решимостта ѝ да следва правия път.

Тя от цялото си сърце поддържаше общоприетия възглед, че за омъжената дъщеря няма място в дома на родителите ѝ. Колкото до една *разведена* дъщеря — според Беба Кочама, за нея нямаше място никъде. Що се отнася до *разведена* дъщеря от брак по любов, е, нямаше думи, с които да се опише възмущението на Беба Кочама. А пък за *разведена* дъщеря от брак по любов с мъж *от друга националност* — Беба Кочама предпочиташе да остане мълчалива, от възмущение по въпроса.

Близнаците бяха още много малки, за да разберат всичко това, и по тази причина на Беба Кочама се зловидеха радостните за децата мигове, когато водно конче повдигаше с крачката си малко камъче от техните длани, или когато им се разрешаваше да изкъпят прасетата, или намереха яйце — още топло в полога. Но най-неприятно ѝ беше, че двете деца намират разтуха от това, че са заедно. Тя очакваше от тях да бъдат символ на нещастиято. Поне това.

На връщане от летището Маргарет Кочама щеше да седи отпред заедно с Чако, защото му е била съпруга. Софи Мол щеше да седи между тях; Аму трябваше да се премести на задната седалка.

Щеше да има две шишета с вода. Преварена вода за Маргарет Кочама и Софи Мол, вода от чешмата за всички останали.

Багажа щяха да поставят в багажника.

Върху покрива на плимъта беше закрепена четиристенна реклама от шперплат на подложка от ламарина; и от четирите страни с претенциозно изрисувани букви бе написано „Консерви и туршии *Парадайз*“. Под надписа бяха нарисувани буркани със сладка от различни плодове и люта туршия от зелени лимончета в олио, също надписани с претенциозни букви „Консерви и туршии *Парадайз*“. До бурканите имаше списък на всички продукти *Парадайз* и един танцьор на катакали със зелено лице и разлюляна пола. Долният край на полата се извиваше във формата на буквата „S“ и в същата форма бе извит надпис „Императори в царството на вкуса“ — което беше доброволен, самоволен принос на другаря К.Н.М. Пилай. Това беше буквален превод на *Ручи локатинде Раджаву*, което звучеше по-малко нелепо от „Императори в царството на вкуса“. Но тъй като другарят Пилай вече беше отпечатал текста, никой нямаше сърце да му поиска да изпълни отново цялата поръчка. И така за съжаление „Императори в царството на вкуса“ остана като постоянен елемент в етикетите на туршиите *Парадайз*.

Аму каза, че танцьорът на катакали е като бяла врана и няма нищо общо с рекламата. Чако ѝ отговори, че той придавал Местен колорит на продукцията и щял да бъде от полза, когато тя достигне презокеанския пазар.

Аму заяви, че с тази реклама върху колата изглеждат комични. Като пътуващ цирк. С перки на опашката.

Мамачи беше започнала да произвежда туршии с търговска цел скоро след като Папачи се бе пенсионирил като държавен чиновник в Делхи и бе дошъл да живее в Айеменем. Библейското дружество в Котаям организираше панаир и помолиха Мамачи да направи малко от прочутия си бананов конфитюр и туршия от крехко манго. Разпродадоха се бързо и Мамачи се оказа с повече поръчки, отколкото можеше да изпълни. Зарадвана от успеха си, тя реши да продължи да прави туршии и конфитюр и не след дълго тази ѝ дейност се превърна

в целогодишна. От своя страна Папачи трудно свикваше с унизителния пенсионерски живот. Беше седемнайсет години по-възрастен от Мамачи и с ужас осъзна, че той е вече стар човек, докато жена му е все още в разцвета на силите си.

Макар Мамачи вече да имаше заболяване на роговицата и да бе почти сляпа, Папачи отказваше да ѝ помага в правенето на туршии, защото го смяташе неподходящо занимание за бивш високопоставен държавен служител. По природа той беше завистлив човек, затова силно негодуваше от вниманието, което изведнъж започна да се оказва на жена му. Шляеше се из двора в безупречно ушитите си костюми, описваше мрачни кръгове около купищата червени люти чушлета и прясно смляна жълта куркума, наблюдаваше как Мамачи надзирава купуването, тегленето, осоляването и сушенето на малки зелени лимончета и на крехко манго. Всяка вечер я биеше с една бронзова ваза за цветя. Побоищата не бяха нови. Ново беше, че ставаха все по-често. Една нощ Папачи счупи лъка на цигулката на Мамачи и го хвърли в реката.

Тогава Чако си дойде за лятната ваканция от Оксфорд. Беше станал едър мъж, заякнал от гребането в отбора на колежа Бейлиол. Седмица след пристигането си свари Папачи да бие Мамачи в кабинета. Чако влезе в стаята, хвана ръката на Папачи, която държеше вазата, и я извъртя зад гърба му.

— Това да не се случва повече — заяви той на баща си. — Никога!

До края на този ден Папачи седя на верандата като вкаменен, забил поглед в орнаменталната градина, без да обръща внимание на блюдата с храна, които му носеше Кочу Мария. Късно през нощта влезе в кабинета си и изнесе оттам любимия си махагонов люлеещ се стол. Постави го наред входната алея и го разби на парчета с френския ключ за водопроводни поправки. Остави го там под лунната светлина — купчина от дърво, трески и парчета от лакираната плетена част на стола. Никога вече не докосна Мамачи. Но и не ѝ проговори до края на живота си. Когато имаше нужда от нещо, използваше Кочу Мария или Беба Кочама като посредници.

Вечер, когато знаеше, че се очакват посетители, сядаше на верандата и шиеше копчета, които не бяха се откъснали от ризата му, за да създаде впечатление, че Мамачи го е изоставила. Успя донякъде

да засили отрицателното отношение в Айеменем към работещите съпруги.

Папачи купи небесносиния плимът от един стар англичанин в Мънар. Скоро в Айеменем свикнаха да го гледат как се носи важно по тясното шосе в широката си кола — външно елегантен, но отвътре вирвода във вълнените си костюми. Не позволяваше на Мамачи или на когото и да е от фамилията да използват колата, нито дори да седнат в нея. Плимътът беше отмъщението на Папачи.

Папачи в миналото е бил Имперски Ентомолог в института Пуса. След обявяването на независимостта, когато британците си заминаха, длъжността му бе преименувана от Имперски Ентомолог в Помощник-директор по ентомология. В годината на пенсионирането си се беше издигнал до пост равен на директор.

Най-големият удар в живота му беше, че не назоваха на негово име нощната пеперудка, която *той* бе открил.

Тя падна в чашата му една вечер, когато седеше на верандата в почивен дом след дълъг работен ден на полето. Като я извади от питието си, забеляза, че по гърба ѝ има необикновено гъсти мъхести снопчета. Огледа я по-внимателно. С растящо вълнение я постави под микроскоп, измери я, а на другата сутрин я остави няколко часа на слънце, да се изпари алкохолът. После взе първия влак и се върна в Делхи, за да смая специалистите по таксономия^[2] и — надяваше се — да се прослави. След шест непоносими месеца на напрегнато очакване за голямо разочарование на Папачи му съобщиха, че неговата нощна пеперудка най-сетне е била идентифицирана като леко различен екземпляр на един добре известен вид от тропическата фамилия Лимантрииде.

Истинския удар дойде след дванайсет години, когато в резултат на радикални промени в таксономичните принципи специалистите по ципокрили насекоми решиха, че пеперудката на Папачи наистина е самостоятелен вид, неизвестен досега в науката. Но тогава, естествено, Папачи вече се бе пенсионирал и живееше в Айеменем. Твърде късно беше да претендира за откривателството. Неговата пеперудка беше наречена на името на изпълнителния директор в отдела по ентомология, младши служител, когото Папачи никога не бе обичал.

В следващите години, макар че бе навъсен и преди откритието си, всички обвиняваха пеперудката на Папачи за неговите мрачни

настроения и внезапни изблици на гняв. Нейният гибелен призрак — сив и с необикновено гъсти мъхести снопчета по гърба — витаеше във всички къщи, в които живееше Папачи. Призракът измъчваше него, децата му и децата на децата му.

До смъртта си, дори и в задушавашата айеменемска горещина, Папачи носеше всеки божи ден добре огладен костюм — панталони, сако и жилетка, както и златния си джобен часовник. На тоалетката до одеколona му и до сребърната четка за коса стоеше негова снимка на млади години с пригладена назад коса, направена в едно фотографско студио във Виена, където бе отишъл на шестмесечен курс, за да получи диплома, която да му позволи да се кандидатира за поста Имперски ентомолог. През тези няколко месеца прекарани във Виена, Мамачи взе първите си уроци по цигулка. Уроците бяха внезапно прекъснати, когато учителят на Мамачи, Лонски-Тифентал, допусна грешката да каже на Папачи, че жена му е изключително талантива и че дори би могла да стане концертираща артистка.

Мамачи залепи във фамилия фотоалбум изрезката от „Индиан Експрес“, в която се съобщаваше за смъртта на Папачи. Текстът беше следният:

Известният ентомолог Шри^[3] Бенаан Джон Айп, син на покойния свещеник Е. Джон Айп от Айеменем (известен сред населението като Пуниан Кунджу), почина снощи в Котаямската обща болница след масиран сърдечен инфаркт. Получил гръдни болки около 1.05 ч след полунощ и бил откаран спешно в болницата. Смъртта настъпила в 2.45 ч. Шри Айп е бил в недобро здравословно състояние през последните шест месеца. Покойният оставя съпругата си Сошама и две деца.

На погребението на Папачи Мамачи плака и контактните ѝ лещи се плъзгаха в очите ѝ. Аму каза на близнаците, че Мамачи плаче повече защото е била свикнала с мъжа си, отколкото от любов към него. Свикнала била да гледа как се шляе из фабриката за туршии и също така била свикнала да я бие от време на време. Аму обясни, че хората са същества на навика и че е странно с какви неща могат да

свикнат. Достатъчно е да се огледате наоколо, каза Аму, и ще видите, че ударите с бронзова ваза са най-незначителното от тях.

След погребението Мамачи помоли Рахел да ѝ помогне да намери и да извади контактните ѝ лещи с малка оранжева пипетка, която си имаше специално калъфче. Рахел попита Мамачи дали, след като Мамачи умре, тя би могла да наследи пипетката. Аму я изведе от стаята и я наплеска.

— Да не съм те чула вече да говориш с хората за тяхната смърт! — закани се майка ѝ.

Еста каза, че Рахел си заслужавала наказанието, защото била толкова нечувствителна.

Снимката на Папачи във Виена, с пригладената коса, сложиха в нова рамка и я окачиха в дневната.

Папачи беше фотогеничен, спретнато и грижливо облечен, с възедра глава за нисък човек. Беше започнала да му се образува втора брадичка, което щеше да личи по-ясно, ако гледаше надолу или беше кимнал. На снимката се бе постарал да вдигне глава достатъчно високо, за да скрие двойната си брадичка, но не прекалено високо, за да не изглежда надменен. Светлокафявите му очи бяха учтиви, но зловни, сякаш бе направил усилие да е любезен с фотографа, а в същото време е кроял план да убие жена му. В средата на горната му устна имаше малка месеста издатина, която надвисваше върху долната устна, от което изглеждаше някак женствено нацупен — като дете, което дълго е смукало палеца си. На брадичката си имаше продълговата трапчинка, издаваща прикрита склонност към насилие. Един вид сдържана жестокост. Беше с кафеникав брич за езда, макар никога в живота си да не бе се качвал на кон. В ботушите му за езда се отразяваха прожекторите в студиото на фотографа. В скута му бе поставен прилежно камшик с дръжка от слонова кост.

Снимката излъчваше някаква изострена бдителност, от която вееше хлад в топлата стая, където бе окачена.

Когато умря, Папачи остави цели сандъци, натъпкани със скъпи костюми, и една ламаринена кутия от бонбони, пълна с копчета за ръкавели, които Чако раздаде на шофьорите на таксита в Котаям. От

тях те направиха пръстени и обици за зестрата на неомъжените си дъщери.

Аму каза, че Папачи бил непоправим британски „си си пи“, съкращение на чи-чи поуч, което на хинди означава блюдолизник. Чако смяташе, че точното определение на хора като Папачи е *англофил*. Той накара Рахел и Еста да потърсят думата *англофил* в големия енциклопедичен речник на Рийдърс дайджест. Там намериха обяснението „Човек добре разположен към англичаните“. Тогава Еста и Рахел потърсиха думата „разположен“ и намериха:

- 1) Поставен на подходящо място.
- 2) Разположение на ума — да доведеш ума до определено състояние.

Чако обясни, че в случая с Папачи важало 2) — да доведеш ума до определено състояние. Кое то според Чако означавало, че умът на Папачи е бил доведен до състояние, което го карало да обича англичаните.

Чако каза на близнаците, че макар да му било неприятно да го признае, всъщност те всички били англофили. Семейство от англофили. Насочени в погрешна посока. Хванати в капан във собствената им история, неспособни да се върнат назад по своите стъпки, защото следите от стъпките им са били пометени. Обясни им, че историята е като стара къща през нощта. На която всички лампи са запалени. А в нея стоят предците и си шепнат.

— За да разберем историята — продължи Чако, — трябва да влезем вътре и да чуем какво си говорят. И да видим книгите, да видим картините, окачени по стените. Да подушим миризмите.

Еста и Рахел не се съмняваха, че къщата, която Чако има предвид, се намира на отсрещния бряг на реката, сред изоставената каучукова плантация, където никога не бяха ходили. Къщата на Кари Сайпу. Черният сахиб. Англичанинът, който беше станал „местен“. Който говореше малайаламски и носеше мунду. Собственият Курц на Айеменем. Айеменем — негово лично „Сърце на мрака“^[4]. Той се беше прострелял в главата преди десет години, когато родителите на младия му любовник бяха откъснали момчето от него и го бяха

пратили на училище. След самоубийството имуществото му бе станало обект на дълъг спор между готвача и секретаря на Кари Сайпу. Къщата беше празна от години. Малцина я бяха виждали, но близнаците си я представяха. Къщата на Историята.

С хладен каменен под, с мрачни стени, с въздигащи се вълнисти сенки във формата на кораби. С тлъсти прозрачни гущери зад старите картини, с восъчни, разпадащи се предци — със загрубели нокти на краката и дъх на пожълтели географски карти, когато си бърбят със съскащ хартиен шепот.

— Но ние не можем да влезем вътре — обясни Чако, — защото сме заключени навън. А когато гледаме през прозорците, виждаме само сенки. Когато наострим слух, чуваме само шепот. Не можем да разберем шепота, защото умовете ни са били завладени от една война. Война, която сме спечелили и загубили. Най-лошият вид война. Война, която взема в плен мечтите ни и ги променя. Война, която ни е накарала да обожаваме завоевателите си и да презираме себе си.

— По-точно да се женим за нашите завоеватели — сухо вметна Аму, като имаше наум Маргарет Кочама. Чако не й обърна внимание. Накара близнаците да потърсят в речника *презира*. Там беше написано: „Да гледаш отвисоко; да гледаш с пренебрежение; да се отнасяш оскърбително или с неуважение.“

Чако каза, че в контекста на войната, за която той говори — Войната на Мечтите, — думата *презира* означавала всичко това.

— Ние сме военнопленници — продължи Чако. — Мечтите ни насилствено са променени. Ние сме ничии. Плаваме без котва по бурни морета. Може никога да не ни позволят да слезем на брега. Нашите скърби никога няма да са достатъчно тъжни. Нито радостите ни — достатъчно весели. Мечтите ни — истински. Нашият живот — достатъчно важен. За да има значение.

После, за да даде на Еста и Рахел чувство за историческа перспектива (макар че в следващите седмици на самия Чако твърде много щеше да му липсва перспектива), той им разказа за Жената-Земя. Накара ги да си представят, че земята — преди четири хиляди и шестстотин милиона години — е била четиридесет и шест годишна жена, на толкова години, на колкото е учителката Алеяма, която им даваше уроци по малайаламски. За да стане Земята това, което е днес, Жената-Земя ѝ е отдала целия си живот. За да се разделят океаните. Да

се издигнат планините. Жената-Земя, каза Чако, е била единайсетгодишна, когато са се появили първите едноклетъчни организми. Първите животни, създания като червеи и медузи, са се появили едва когато тя е станала на четиридесет години. Била е четиридесет и пет годишна — само преди осем месеца — когато по земята са скитали динозаври.

— Цялата човешка цивилизация, която познаваме — обясни Чако на близнаците, — е започнала само преди *два часа* в живота на Жената-Земя. Преди толкова, колкото ни е нужно, за да идем с колата от Айеменем до Кочин.

Ето една мисъл, която вдъхва страхопочитание и смирение, каза Чако (*смирение* хубава дума, помисли си Рахел, да вървиш смирено и безгрижно по света), мисълта, че цялата съвременна история, световните войни, войната на мечтите, човекът на луната, науката, литературата, философията, постигането на знания — всичко това е само едно примигване на Жената-Земя.

— И ние, мили мои, всичко, което сме и което ще бъдем — сме само едно потрепване на окоето ѝ — тържествено заключи Чако, излегнат върху леглото и загледан в тавана.

Когато беше в подобно настроение, Чако използваше гласа си за четене. В стаята му се възцаряваше някакво църковно-благоговейно чувство. Той не се интересувахе дали някои го слуша. И ако го слушат, не се интересувахе дали разбират какво казва. Аму наричаше тези му настроения Оксфордски.

По-късно, в светлината на всичко, което се случи, *примигване* изглеждаше неподходяща дума, за да се опише изражението в очите на Жената-Земя. Примигване е дума, която навява мисъл за веселие и усмивка.

Макар Жената-Земя да остави трайно впечатление у близнаците, това, което особено ги омая, беше Къщата на Историята, още повече — беше им под ръка. Те често мислеха за нея. За къщата на отсрещния бряг на реката.

Издигнала се в Сърцето на Мрака.

Къща, в която не можеха да влязат, пълна с шепоти, които не могат да разберат.

Тогава още не знаеха, че скоро ще влязат в нея. Че ще преминат реката и ще бъдат там, където не се предполагаше да бъдат, с човек, когото не се предполагаше да обичат. И че ще наблюдават с широко отворени очи как историята се разкрива пред тях на задната веранда.

Докато други деца на тяхната възраст научаваха други неща, Еста и Рахел научиха как историята урежда своите сделки и събира налози от онези, които нарушават законите ѝ. Чуха нейния противен тътен. Усетиха мириса ѝ и го запомниха завинаги.

Мирисът на Историята.

Като на увехнали рози, полюшвани от вятър.

Той щеше да се таи всякога в най-обикновени неща. Като закачалки за дрехи. Домати. В асфалта на шосетата. В някои багри. В ресторантски чинии. В отсъствието на думи. И в празните погледи.

Близнаците щяха да пораснат, мъчейки се да намерят начин да живеят с онова, което се случи. Щяха да се опитват да убедят себе си, че от гледна точка на геологическото време, станалото е незначително събитие. Едно потрепване на окото на Жената-Земя. Че и по-лоши неща са се случвали. Че по-лоши неща продължават да се случват. Но нямаше да намерят успокоение в тези мисли.

Чако каза, че да идеш да гледаш „Звукът на музиката“ е явна проява на англофилство. Аму отговори:

— О, стига! Целият свят ходи да гледа „Звукът на музиката“. Този филм е световен хит.

— Въпреки това, мила моя — възрази Чако с Гласа си за четене. — Въп-ре-ки.

Мамачи често повтаряше, че Чако спокойно можел да се нарече един от най-умните мъже в Индия. „Според кого?, обаждаше се Аму. — На какво основание?“ В такива случаи Мамачи обичаше да напомня онази история, (разказвана от Чако) как някой си преподавател в Оксфорд казал, че според него Чако бил блестящ, замесен от тесто за министър-председатели.

На това Аму неизменно отговаряше „Ха! Ха! Ха!“ — като герой на комикс.

Аму продължаваше:

(а) От факта, че си бил в Оксфорд, не следва задължително, че си станал умен.

(б) Да си интелигентен не значи непременно, че ще станеш добър министър-председател.

(в) Ако един човек не умее да управлява една фабрика за туршии, как този човек ще управлява цяла страна?

И най-важното от всичко:

(г) Всички индийски майки са прехласнати по синовете си, затова са лоши съдници за техните способности.

Чако отвърщаше:

(а) Аз не съм бил в Оксфорд, аз съм следвал в Оксфорд.

и

(б) След като съм следвал в Оксфорд, съм се завърнал.

— Завърнал си се на земята, това ли искаш да кажеш? — питаше Аму. — Това наистина си го направил. Като твоите прочути самолетчета.

Аму накрая заявяваше, че тъжната, но напълно предсказуема съдба на самолетчетата на Чако е безпристрастна оценка на неговите способности.

Веднъж месечно (освен по време на мусоните) Чако получаваше по пощата колет с наложен платеж. Той неизменно съдържаше комплект от части за авиомодел, изработен от свръхлеко дърво. Чако обикновено успяваше за осем или десет дни да сглоби самолета, който имаше миниатюрен резервоар за гориво и перка с моторче. Когато беше готов, Чако отвеждаше Еста и Рахел до оризовите поля в Натаком, да му помогнат да пусне самолета. Но той не летеше повече от минута. Месец след месец Чаковите внимателно сглобени самолети се разбиваха в кално-зелените оризища, в които Еста и Рахел се втурваха като обучени търсачи, за да спасят останките.

Опашка, резервоар, крило.

Разбита машина.

Стаята на Чако беше пълна със счупени дървени самолети. И всеки месец пристигаше нов колет. Чако никога не обвиняваше авиомодела за разбиването му.

Едва след смъртта на Папачи Чако се оттегли от длъжността лектор в Мадраския християнски колеж и дойде в Айеменем с веслото от колежа Бейлиол и с мечтите си да стане консервен магнат. Заложил пенсията и спестовния си влог, за да купи машина за затваряне на буркани. Веслото (с имената на съотборниците му изписани със златни букви) беше окачено на железни куки във фабриката.

До пристигането на Чако фабриката беше малко, но печелившо предприятие. Мамачи я ръководеше като голяма кухня. Чако я регистрира като съдружие и уведоми Мамачи, че тя ще бъде „спящ съдружник“, съдружник, който участва само финансово. Направи капиталовложения в оборудване (машини за консерви, казани, готварски печки) и увеличи работниците. Финансовият спад започна почти веднага, но беше изкуствено задържан чрез големи банкови кредити, които Чако получи срещу ипотечиране на семейните оризища около къщата в Айеменем. Макар че Аму работеше във фабриката наравно с Чако, когато говореше със санитарни инспектори и инженери, той винаги казваше *моята* фабрика, *моите* ананаси, *моите* туршии. По закон това беше така, защото Аму като дъщеря нямаше имуществени права.

Чако обясни на Рахел и Еста, че Аму, като дъщеря, нямала дори право да изказва мнение.

Благодарение на нашето прекрасно мъжко шовинистично общество — отвърна Аму.

Каквото е твое, е мое и което е мое, също е мое — откликна Чако.

За мъж едър и дебел като него смехът му бе неочаквано писклив. И когато се смееше, се тресеше цял, без да личи, че се движи.

До идването на Чако в Айеменем фабриката на Мамачи нямаше име. Хората наричаха нейните туршии и сладка просто „крехкото манго на Соша“, или „банановия конфитюр на Соша“. Соша беше първото име на Мамачи. Сошама.

Чако кръсти фабриката „Туршии и консерви *Парадайз*“, поръча проекти за етикети и ги даде за отпечатване в печатницата на другаря К.Н.М. Пилай. Най-напред смяташе да назове фабриката „Туршии и консерви *Зевс*“, но идеята беше отхвърлена, защото всички смятаха, че Зевс е неизвестно име и няма местен колорит, какъвто имаше думата

Парадайз, Рай. (Предложението на другаря Пилай — „Туршии Парашу-рам“ — беше отхвърлено по противоположни съображения: носеше твърде много местна окраска.)

Идея на Чако беше да се изработи шперплатова реклама и да се постави върху багажника на покрива на плимъта.

Сега, по пътя за Кочин, рекламата тракаше, сякаш ще падне.

Наложи се да спрат близо до Вайком и да купят въже, да я закрепят по-здраво. Това ги забави с още дваайсет минути. Рахел се разтревожи, че ще закъснеят за „Звукът на музиката“.

После, като приближиха покрайнините на Кочин, червено-бялата ръка на железопътната бариера при прелеза се спусна. Рахел беше уверена, че това се случва, защото се е надявала да не се случи.

Още не беше се научила да овладява надеждите си. Еста заяви, че това било Лош знак.

И тъй, щяха да изпуснат началото на филма. Когато Джули Андриос се показва като малка точка на хълма и става все по-голяма и по-голяма, докато гласът ѝ бликне от екрана като студена вода с дъх на мента.

Червеният сигнал на червено-бялата ръка на бариерата казваше СТОП в бяло.

— ПОТС — прочете Рахел.

На един жълт афиш бе написано с червено БЪДИ ИНДИЕЦ, КУПУВАЙ ИНДИЙСКОТО.

— ИДЪБ ЦЕИДНИ, ЙАВУПУК ОТОКСЙИДНИ — прочете Еста.

За възрастта си близнаците бяха твърде напреднали в четенето. Бяха прочели „Старото куче Том“ и „Джанет и Джон“ и си имаха „Читанките на Роналд“. Вечер Аму им четеше от „Книга за джунглата“ на Киплинг.

Хвърчилото Чик сега води нощта, която Манг
Прилепът освобождава...

Косъмчетата по ръцете им настръхваха — златисти в светлината на нощната лампа. Когато четеше, Аму умееше да преправя гласа си мрачен като на Шиър Хан. Или скимтящ, като на Табаки.

Ти избираш и не избираш! Какви са тези приказки за избиране? Трябва ли да стоя пред дупката на твоето куче, за да получа онова, което ми се полага загдето убих бика? Аз, Шиър Хан, ти говоря!

А пък аз, Ракша (демонът) ти отговарям! — изкрещяваха близнаците. Не едновременно, но почти.

Това човешко зверче е моят Лунгри — моето, за мене! То няма да бъде убито. Ще живее, за да тича с глутницата и да ходи на лов с глутницата; и накрая, чуй ме ти, ловецо на малки голи зверчета — жабарю — убиецо на риби, — той ще подгони тебе!

Беба Кочама, на която бе възложено редовното им образование, им прочете един вариант на „Бурята“, преработка на Чарлс и Мери Лам.

„Където пие нектар пчелата, там пия и аз“ — рецитираха Еста и Рахел. — „И в чашка на иглика полягам си завчас“.

Затова, когато приятелката на Беба Кочама, австралийската мисионерка госпожица Митън, дойде на гости в Айеменем и подари на Еста и Рахел една бебешка книжка — „Приключенията на катеричката Сузи“, — близнаците се обидиха дълбоко. Най-напред я прочетоха отпред назад. Но госпожица Митън, която бе членка на сектата от Възродени християни, заяви, че била малко разочарована от тях, когато ѝ прочетоха книжката на глас отзад напред.

„атяинечюлкирП ан атакчиретак изуС. андЕ антелорп ниртус атакчиретак изуС ес идубъс.“

Показаха на госпожица Митън как може да се прочете отзад напред и отпред назад думата „Малайалам“ и също „мадам, аз съм Адам“. На гостенката това не се стори забавно и се оказа, че дори не знае какво е „малайалам“. Обясниха ѝ, че това е езикът, който всички в Керала говорят. Тя отговори, че е останала с впечатлението този език да се нарича „кералезки“. Еста, който вече ненавиждаше госпожица Митън, ѝ заяви, че според него Впечатлението ѝ било Страшно Тъпо.

Госпожица Митън се оплака на Беба Кочама от грубостта на Еста и от това, че четат отзад напред. Каза на Беба Кочама, че е съзряла Сатаната в очите им. атанатаС в очите им.

Близнаците бяха наказани да напишат *Вече няма да четем отзад напред. Вече няма да четем отзад напред. Сто пъти. Отпред назад.*

Няколко месеца по-късно госпожица Митън беше прегазена от млекарска камионетка в Хобарт срещу едно игрище за крикет. Според близнаците във факта, че камионетката в този момент се е движела на заден ход, се криеше справедливост.

Повече автобуси и коли бяха спрели от двете страни на бариерата. Линейка с надпис „Болница *Сейкред харт*“ беше пълна с хора, които отиваха на сватба. Булката гледеше през задния прозорец; лицето ѝ бе отчасти скрито от грамаден червен кръст, чиято боя се лющеше.

Всичките автобуси носеха имена на момичета. Люсикути, Моликути, Бийна Мол. На малайаламски „Мол“ значи „Малко момиче“, а „Мон“ — „Малко момче“. Автобусът с име Бийна Мол беше пълен с поклонници, чиито глави бяха обръснати в тирупати^[5]. До прозореца на автобуса Рахел виждаше един ред бръснати глави над следи от повръщано на равно разстояние една от друга. Тя проявяваше голямо любопитство към повръщането. Никога не беше повръщала. Нито веднъж. А на Еста се беше случвало и тогава кожата му ставаше гореща и лъскава, очите му — безпомощни и красиви, а пък Аму го обичаше повече, отколкото обикновено. Чако казваше, че Еста и Рахел са невероятно здрави. Също и Софи Мол. Това било защото не произхождали от бракове между близки родственици, като повечето сирийски християни. И хората от сектата парси.

Мамачи възрази, че нейните внуци страдали от нещо по-лошо, отколкото последствията от такива бракове. Имаше предвид, че родителите им са разведени. Сякаш хората можеха да избират само между брак с близки родственици и развод.

Рахел не беше сигурна от какво страда, но понякога се упражняваше да прави тъжни физиономии и да въздиша пред огледалото.

— *Това, което правя сега, е много, много по-добро от всичко, което съм правила досега* — казваше си тя тъжно. Представяше си, че е Сидни Картън или Чарлс Дарни, застанал на стълбата в очакване да бъде гилотиниран в комикса от серията „Илюстрирана Класика“ по „Приказка за два града“.

Рахел се чудеше какво бе накарало обръснатите поклонници да повръщат по един и същ начин и дали това бе едновременно, при добре оркестрирано повдигане (може би с музика или в ритъма на автобусния клаксон), или пък бяха повръщали един по един.

В началото, когато бариерата току-що бе спусната, въздухът се изпълни с нетърпеливото боботене на двигателите. Но когато кривокракият човек, който се грижеше за прелеза, излезе от будката си и тръгна, накуцвайки, към павилиона за чай, всички разбраха, че ще трябва да чакат дълго, шофьорите изгасиха двигателите и тръгнаха да се разтъпкват.

Като кимна неопределено с отегчената си и сънлива глава, Божеството на Прелеза сякаш пусна на воля просяци с превръзки и продавачи с табли, които предлагаха парчета от пресен кокосов орех или оризови понички върху бананови листа. И студени напитки. Кока-кола, фанта и мляко с вкус на рози.

Един прокажен с изцапана превръзка просеше до прозореца на колата.

— Това ми прилича на антисептичната течност меркурохром — забеляза Аму по повод необичайно светлата кръв по бинта.

— Поздравления — откликна Чако. — Говориш като истинска буржоазка.

Аму се усмихна и двамата си стиснаха ръцете, сякаш ѝ връчваше почетно свидетелство, че е истинска, автентична буржоазка. Близнаците запомняха мигове като този, нанизваха си ги на конец като скъпоценни мъниста на огърлица (доста рехавя).

Рахел и Еста притискаха носове в прозорците на плимъта. Тия носове издаваха начумерени деца, които искаха да си хапнат от предлаганите сладкиши. Аму твърдо и убедено отсече „Не“.

Чако запали цигара „Чарминар“. Вдъхна дълбоко, после махна парченце тютюн, полепнало по езика му.

В плимъта Рахел едва виждаше Еста, защото Беба Кочама се издигаше като хълм помежду им. Аму беше настояла да не седят заедно, за да не се бият. Когато се биеха, Еста наричаше Рахел Пръчковидна буболечка. Рахел пък казваше на Еста Елвис-Пелвис и изиграваше един смешен въртелив танц, който го вбесяваше. Когато се биеха сериозно, силите им бяха равни, затова боят продължаваше безкрай и всичко, което им се изпречеше — настолни лампи, пепелници или кани за вода — ставаше на парчета или се повреждаше непоправимо.

Беба Кочама се държеше за гърба на предната седалка. От движението на колата тлъстините по голите ѝ ръце се люлееха като тежко пране от вятър. Сега висяха, като месеста завеса и скриваха Еста от погледа на Рахел.

От страната на Еста беше павилионът, където продаваха чай и изсъхнали бисквити с гликоза, наредени в мътни стъклени витрини с мухи. Имаше лимонада в дебели шишета със сини мраморни топчета, за да не се разгазира напитката. Червен хладилник съобщаваше унило, че „Всичко е по-вкусно с кока-кола“.

Мърлидаран, лудият на прелеза, беше кацнал с кръстосани крака напълно уравновесен върху километричния камък. Топките и пенисът му висяха надолу и сочеха знак, на който пишеше: КОЧИН.

Мърлидаран беше гол, само на главата му някой беше нахлузил висока найлонова торбичка, която му стоеше като прозрачна шапка на готвач — не скриваше от погледа му пейзажа, но го замъгляваше. И да иска, той не би могъл да свали шапката си, защото нямаше ръце. Бяха му откъснати в Сингапур през 1942-ра, още през първата седмица, след като бе избягал от къщи, за да се присъедини към бойните редици на Индийската национална армия. След Независимостта сам се бе зачислил като Боец за свобода първа категория и му бе дадено свидетелство за доживотно безплатно пътуване по железниците в първа класа. Бе го загубил (заедно с ума си), така че вече не можеше да живее във влаковете или в бюфетите по гарите. Мърлидаран нямаше

дом, нито врати за заключване, но носеше старите си ключове грижливо завързани около кръста. В лъскава връзка. Умът му беше пълен с долапи, криецци тайни удоволствия.

Един будилник. Червена кола с музикален клаксон. Червена керамична чаша за банята. Жена с диамант. Куфарче с важни документи. Едно прибиране у дома от службата. Едно „Съжалявам, полковник Сабапати, но вече ви казах всичко“. Хрупкави пържени банани за децата.

Наблюдаваше как влаковете пристигат и заминават. И броеше ключовете си.

Наблюдаваше как правителства се въздигат и падат. И броеше ключовете си.

Наблюдаваше начумерените деца, които мечтаеха за сладкиши, залепили носове в прозорците на колите.

Бездомните, безпомощните, болните, малките и изгубените — всички се изнизваха край найлоновия му прозорец. Той продължаваше да си брои ключовете.

Не знаеше кога кой долап ще му се наложи да отвори. Седеше върху парещия километричен камък със сплъстена коса и очи като прозорци и се радваше, че понякога може да отмести поглед. Че има ключове, които може да преброи и отново да провери всички ли са на мястото си.

Добре беше, че има цифри.

Добре беше да стои като вцепенен.

Мърлидаран движеше устни, когато броеше и произнасяше ясно думите.

Онър.

Рундър.

Мунър.

Еста забеляза, че косата на главата му е къдрава и сива, космите под мишниците му, над които нямаше ръце, бяха тънки и черни, а над чатала му — черни и навити.

Един човек с три вида коса. Еста се чудеше как е възможно това. Замисли се кого да попита.

Чакането дотегна на Рахел до пръсване. Погледна си часовника. Беше два без десет. Сети се за Джули Андрюс и Кристофър Плъмър и как се целуват странично, така че носовете им да не се сблъскват. Дали хората винаги се целуват странично? Замисли се кого да попита.

Изведнъж в далечината се надигна ропот, който постепенно приближаваше към спряното движение и се разпростря над него като пелерина. Шофьорите, които се разтъркваха, се върнаха в колите си и треснаха вратите. Просяци и продавачи изчезнаха. За няколко минути на шосето не остана никой. Освен Мърлидаран. Кацнал на задника си върху парещия километричен камък. Необезпокоен и само леко любопитен.

Чу се някакво оживление. И полицейски свирки. Зад линията на спряното движение се появи колона от мъже с червени знамена и ропот, който нарастваше.

— Вдигнете прозорците — нареди Чако. — И стойте спокойно. Те няма да ни сторят зло.

— Защо не се присъединиш към тях, другарю? — обърна се Аму към Чако. — Аз ще карам.

Чако не отвърна. Един мускул се изопна под тлъстината на втората му брадичка. Хвърли цигарата и си вдигна прозореца.

Чако беше самопровъзгласил се марксист. Извикваше в стаята си хубави жени, които работеха във фабриката, и под претекст, че ги запознава с трудовите им права и с профсъюзния закон, флиртуваше с тях необуздано. Наричаше ги другарки и настояваше те също да му казват *Другарю* (което ги караше да хихикат). За тяхно голямо неудобство и за изумление на Мамачи ги принуждаваше да седнат на масата с него и да пият чай.

Веднъж дори заведе група жени на профсъюзен курс в Алепи. Отидоха с автобус и се върнаха с кораб. Дойдоха си весели, със стъклени дрънкулки и цветя в косите.

Аму казваше, че това били глупости. Просто един разглезен малък принц, който си играе на *Другарю*, *Другарю!* Оксфордско превъплъщение на бога със стар заминдарски манталитет — земевладелец, натрапващ любезностите си на жени, чието препитание зависи от него.

Когато демонстрантите приближиха, Аму вдигна прозореца си. Еста — своя. Рахел нейния. (Трудно, защото черното копче на

дръжката беше паднало.)

Изведнъж небесносиният плимът започна да изглежда абсурдно пищен сред тясното изровено шосе. Като дебелана, която се промъква през тесен коридор. Като Беба Кочама в църквата, когато отива за нафора и вино.

— Гледайте надолу! — каза Беба Кочама, когато първите редици на процесията приближиха колата. — Избягвайте да срещате погледите им. Това ги предизвиква.

Виждаше се как бие пулсът отстрани на шията ѝ.

Само за минути шосето бе залято от хиляди маршируващи мъже. Автомобилни острови сред река от хора. Въздухът се изпълни с червени знамена, които се снишаваха и издигаха, когато демонстрантите се промушваха под бариерата и се понасяха през железопътните линии като червена вълна.

Звукът от хиляди гласове се простря над застиналото движение като шумов чадър.

Инкилаб Зиндабад! Тодзхилали Екта Зандабад!

„Да живее революцията“ — скандираха те. — „Работници от цял свят, съединявайте се!“

Дори Чако нямаше точно обяснение защо Комунистическата партия има много по-голям успех в Керала, отколкото където и да е другаде в Индия, с изключение може би на Бенгал.

Съществуваха няколко различни теории. Едната беше, че това е свързано с многобройното християнско население в щата. Двайсет на сто от жителите на Керала бяха сирийски християни, които вярваха, че са потомци на стотината брамини^[6], покръстени в християнската вяра от апостола св. Тома, когато пътувал из Изтока след Възкресението. От структурна гледна точка тази малко елементарна аргументация гласеше, че марксизмът е просто заместител на християнството. Заменете Бог с Маркс, сатаната с буржоазията, рая с безкласовото общество, Църквата с Партията, а целта и формата на убежденията остават същите. Бягане с препятствия с награда в края му. За индуския ум обаче бяха нужни по-сложни уточнения.

Бедата с тази теория беше, че в Керала сирийски християни поначало се срещаха най-вече сред богатите феодални владетели, собственици на имения (и на консервни фабрики), за които

комунизмът представляваше нещо по-лошо от смъртта. Те винаги бяха гласували за партията Индийски национален конгрес.

Втора теория обясняваше факта със сравнително високото равнище на грамотността в този щат. Може би. Само че високото равнище на грамотността *до голяма степен* се дължеше на комунистическото движение.

В действителност обаче комунизмът се бе промъкнал коварно в Керала. Като реформистко движение, никога не оспорвало открито традиционните ценности на едно изключително традиционно, измъчвано от кастите общество. Марксизмът работеше вътре в подразделенията на обществото, без да ги оспорва, но и без да изглежда, че ги приема. Предлагаше един революционен коктейл. Упоителна смес от Източен марксизъм и правоверен Индуизъм с няколко капки демокрация.

Чако никога не бе притежавал партийна книжка, но беше посветен в марксизма още на млади години и беше останал — през всички перипетии — негов предан поддръжник.

Беше студент в университета в Делхи през еуфорията на 1957-а, когато комунистите спечелиха изборите за щатския парламент и Неру ги покани да сформират правителство. Другарят Е.М.С. Намбудирипад, запаленият брамин — първосвещеник на марксизма в Керала, считан от Чако за герой, стана министър-председател в първото демократично избрано комунистическо правителство в света. Комунистите изведнъж се оказаха в необикновено, а според критиците им — абсурдно положение — да са принудени едновременно да управляват един народ и да го подбуждат към революция. Другарят Е.М.С. Намбудирипад разви собствена теория как да направи това. Чако проучи неговия трактат за „Мирният преход към комунизъм“ с всеотдайното прилежание на юноша и с безрезервното одобрение на горещ привърженик. В трактата бе изложено подробно как правителството на другаря Е.М.С. Намбудирипад възнамерява да проведе поземлена реформа, да неутрализира полицията, да подрони съдебната власт и „да възпре ръката на Реакционното антинародно правителство на Индийския национален конгрес в Центъра“.

За беда, преди да е изтекла годината, Мирната част на Мирния преход свърши.

Всяка сутрин на закуска Имперският Ентомолог осмиваше своя убеден в марксизма син, като четеше на глас вестникарски репортажи за стачки, бунтове и полицейска бруталност, които разтърсваха Керала.

— И тъй, Карл Маркс! — подсмиваше се Папачи, щом Чако седнеше на масата. — Какво ще правим сега с тези проклетни студенти? Тези глупаци се бунтуват срещу нашето Народно правителство. Ще ги унищожим ли? Очевидно студентите вече не са част от Народа?

През следващите две години политическият разнобой, подклаждан от партията Индийски национален конгрес и от църквата, доведе до анархия. По времето, когато Чако получи бакалавърската си степен и замина за Оксфорд, за да защити още една, Керала беше на ръба на гражданската война. Неру разпусна комунистическото правителство и насрочи нови избори. Партията на Конгреса отново се върна на власт.

Едва през 1967 г. — почти десет години след като за първи път дойде на власт — партията на другаря Е.М.С. Намбудирипад беше преизбрана. Сега като коалиция между две вече отделни партии — Индийската комунистическа партия и Индийската комунистическа партия (марксистка). ИКП и ИКП (м).

Папачи беше умрял преди това. Чако се бе развел. Фабриката за туршии „Парадайз“ съществуваше от седем години.

Керала страдаше от последствията на голям глад и на един неуспешен мусонов сезон. Умираха хора. Гладът трябваше да бъде между първите приоритети на което и да е правителство.

През втория си мандат другарят Е.М.С. осъществяваше Мирния преход по-въздържано. Това му спечели гнева на Китайската комунистическа партия. Тя го осъждаше за неговия „Парламентарен кретенизъм“ и го обвиняваше, че „осигурява помощи за населението и по този начин притъпява съзнанието на народа и го отклонява от революцията.“

Пекин прехвърли патронажа си към най-новата, най-бойката фракция на ИКП (м) — наксалитите, които бяха организирали въоръжено въстание в Наксалбари, едно село в Бенгал. Бяха формирали селски бойни отряди, бяха заграбили земи, бяха изпъдили собствениците и учредили народни съдилища, за да съдят класовите врагове. Движението на наксалитите се разпростря из цялата страна и всяваше ужас във всяко буржоазно сърце.

В Керала наксалитите вдъхваха още по-голямо безпокойство и страх във вече наситената с уплаха атмосфера. На север бяха започнали убийства. През май същата година във вестниците се появи размазана снимка на един земевладелец от Палгат, завързан за електрически стълб и обезглавен. Главата му, обърната настрана, лежеше на известно разстояние от тялото в тъмна локва, може би от вода, а може би и от кръв. Трудно беше да се прецени на чернобялата снимка. В сива предутринна светлина.

Изумените му очи бяха отворени.

Другарят Е.М.С. Намбудирипад (*Послушно куче, Съветско мекере*) изключи наксалитите от своята партия и продължи с набелязания си план — да впряга гнева за парламентарни цели.

Демонстрацията, която преминаваше край небесносиния плимът в този небесносин декемврийски ден, беше част от същия процес. Беше организирана от Марксисткия трудов съюз в Траванкор и Кочин. А демонстранти от Тривандръм щяха да отидат до секретариата и да връчат Харта с исканията на народа на самия другар Е.М.С. Намбудирипад. Оркестърът щеше да умолява своя диригент. Исканията им бяха на работниците в оризищата, принудени да работят по единайсет и половина часа на ден — от седем сутрин до шест и половина вечер — да бъде разрешена едночасова обедна почивка. Надниците на жените да бъдат увеличени от една рупия и двайсет и пет паиса на ден на три рупии, а мъжките надници — от две рупии и петдесет на четири рупии и петдесет на ден. Настояваха също така парииите да не бъдат назовавани повече с кастовите им имена. Да не бъдат наричани Ачу *Параян*, или Келан *Параван*, или Кутан *Пулаян*, а просто Ачу, Келан или Кутан.

Кардамоновите^[7] крале, графовете на кафето и каучуковите барони — стари приятели от колежанските пансиони — слизаха от самотните си, отдалечени имения и пиеха изстудена бира в Моряшкия клуб. Вдигаха чаши. „Туй, което зовем ний «роза», ще ухае сладко и под всяко друго име...“^[8] мърмореха те и хихикаха, за да скрият растящата си уплаха.

Демонстрантите в този ден бяха партийни функционери, студенти и представители на самите работници. Обикновени и парии. На раменете си носеха делви с дъвен гняв, запалени с нов фитил. Този гняв имаше и ново, наксалитско острие.

През прозореца на плимъта Рахел долавяше, че най-силно произнасяната дума беше „Революция“. И че вените по вратовете на демонстрантите изпъкваха, когато я произнасят. И че ръцете, които държат знамена и транспаранти, са възлести и корави.

Вътре в плимъта беше тихо и горещо.

Страхът на Беба Кочама лежеше свит върху пода на колата като овлажнена и лепкава пура. И това беше само началото. Този страх щеше да расте с годините и да я изгаря. Да я кара да заключва врати и прозорци. От него косата ѝ щеше да оредее и устата ѝ да увисне. Нейният страх също беше вековен. Страхът да не остане безимотна.

Мъчеше се да брои зелените зърна на броеницата си, но не успяваше да се съсредоточи. Разтворена длан удари прозореца на колата.

Свит юмрук блъсна нагорещения небесносин капак на мотора. Той се отвори. Плимътът заприлича на ъгловато синьо животно в зоологическа градина, зяпнало да бъде нахранено.

С кифла.

С банан.

Втори свит юмрук се стовари върху капака и го затвори. Чако свали прозореца си и подвижна на човека, който го беше направил:

— Благодаря, *кето!* Валерей благодарности!

— Не се подмазвай толкова, другарю — срязва го Аму. — То стана случайно. Човекът всъщност не искаше да ни помогне. Откъде да знае, че в тази стара кола бие истинско марксистко сърце?

— Аму — отвърна Чако спокойно и умишлено небрежно, — не е ли възможно да овладееш своя безполезен цинизъм, за да не оцветява всичко наоколо?

Колата се изпълни от настъпилото мълчание, като напоена гъба. Думата „безполезен“ се врязва като нож в нещо меко. Слънцето блесна с въздишка, от която те побиват тръпки. Това беше лошото на роднините. Като неприятни лекари те знаят точно къде боли.

В този момент Рахел видя Велута. Синът на Велия Паапен, Велута. Нейният най-добър приятел Велута. Велута маршируваше с червено знаме. В бяла риза и мунду, с гневни вени, изпъкнали на шията. Обикновено не носеше риза.

Рахел светкавично свали прозореца.

— Велута! Велута! — викна тя.

Той замръзна за миг и се ослуша, със знамето в ръце. Чуваше познат глас при съвсем необичайни обстоятелства. Рахел, изправена върху седалката на колата, се беше подала от прозореца на плимъта като отчекнат рог на тревопасно животно с форма на кола. С фонтан от коса, прихванат с шнола Любов-в-Токио, с червени пластмасови стъкла на очила за слънце в жълта рамка.

— Велута! *Ивидей!* Велута! — И тя имаше изпъкнали вени на шията!

Вътре в колата Аму се извъртя рязко, очите ѝ бяха гневни. Плесна Рахел по прасците, единствената част от тялото ѝ останала в колата, която можеше да бъде плесната. Прасци и кафяви стъпала в сандали Бата.

— Дръж се прилично! — извика Аму.

Беба Кочама дръпна Рахел и тя изненадано се приземи върху седалката. Смяташе, че е недоразумение.

— Видях Велута! — обясни с усмивка. — И той държеше знаме. Знамето ѝ се виждаше най-внушителния атрибут. Подходящ за един приятел.

— Ти си глупаво момиченце! — отвърна ѝ Аму.

Внезапният ѝ свиреп гняв прикова Рахел към седалката.

Беше озадачена. Защо се разгневи така Аму? За какво?

— Наистина беше той! — настоя Рахел.

— Млъкни! — извика Аму.

Рахел видя, че по челото и над горната устна на Аму се появиха капки пот и че очите ѝ са станали корави като мраморни топчета. Като очите на Папачи на снимката от Виенското студио. (Пеперудката на Папачи шептеше и във вените на децата му.)

Беба Кочама вдигна нагоре прозореца на Рахел.

Години по-късно, през една хладна есенна сутрин в северната част на щата Ню Йорк, в неделен влак от гара Гранд Централ до Кроутън Хармън, Рахел внезапно си го спомни. Изражението на Аму. Като непознатата част на пъзъл. Като въпросителен знак, който се носи по страниците на книга и не спира в края на нито едно изречение.

Коравият, мраморен израз в очите на Аму. Блясъкът на пот над горната ѝ устна. И студенината на онова внезапно, болезнено

мълчание.

Какво бе означавало всичко това?

Неделният влак беше почти празен. Срещу Рахел седеше жена с набръчкани бузи и с мустаци, кашляше и увиваше храчките си в парченца от вестник, които откъсваше от купчината вестници в скута ѝ. Нарездаше малките пакетчета в прави редици на празната седалка пред нея, сякаш подреждаше сергия за храчки. Докато правеше това, си мърмореше нещо с приятен и успокояващ глас.

Споменът се въплъти в образа на тази жена във влака. Безумна в начина, по който преравяше тъмни неща, събрани в килера, и изваждаше най-неочакваните — един бегъл поглед, едно чувство. Мириса на дим. Чистачка за прозорец на кола. Мраморните очи на една майка. И напълно разумна в начина, по който оставяше забулени огромни тъмни пространства. Неприпомнени.

Лудостта на спътницата ѝ успокояваше Рахел. Приближаваше я до умопомрачената утроба на Ню Йорк. И я отдалечаваше от другото, по-ужасно нещо, което я преследваше. *Един кисело-металически мирис, като на стоманените автобусни перила, и като мириса от ръцете на кондуктора, който се е държал за тях. Млад човек с уста на старец.*

Оттатък влака блещукаше река Хъдсън и дърветата бяха обагрени в червено-кафявите цветове на есента. Беше съвсем малко студено.

— Във въздуха има само едно зърно студ — подхвърли Лари Макаслин на Рахел и леко сложи длан на гърдата ѝ, където едно хладно зърно под памучната ѝ тениска сякаш намекна за протест. Чудеше се защо тя не се усмихна.

А Рахел се чудеше защо когато си спомня за дома, винаги вижда всичко в тъмните цветове на лодки с омазнено дърво и на празни месингови лампи, в които са мъждукали огнени езици.

Наистина беше Велута.

В това Рахел бе сигурна. Беше го видяла. И той я беше видял. Тя би го познала където и да е, по всяко време. Ако не носеше риза, щеше да го познае и отзад. Познаваше гърба му. Беше я носил на гърба си. Безброй пъти. Имаше светлокафяво родилно петно във форма на

заострено сухо листо. Той казваше, че това листо носело щастие и водело мусоните навреме. Кафяво листо върху черен гръб. Есенно листо през нощта.

Щастливо листо, което нямаше достатъчно щастие.

Велута не би трябвало да бъде дърводелец. Нарекли го Велута — което на малайаламски означава бяло, — защото бил много черен. Баща му, Велия Паапен, беше по каста параван. Той правеше нарезки в палмови дървета и събираше в кокосови черупки сладкия им сок. Едното му око беше стъклено. Веднъж, когато изчуквал гранитов блок остра каменна отломка отхвъркнала в лявото му око и го срязала на две.

Като момче Велута идвал с Велия Паапен до задния вход на къщата в Айеменем, за да предадат кокосови орехи, които са набрали от дърветата в имението. Папачи не допускал парии в къщата си. Никой не би ги допуснал. Не им се разрешавало да пипат нищо, което докосват докосваемите. Кастови индуисти и кастови християни. Мамачи разказваше на Еста и Рахел, че си спомняла как, когато била момиче, параваните трябвало да отстъпват заднешком с метла и да измитат следите от стъпките си, да не би някой брамин или сирийски християнин да се оскверни, като случайно настъпи тези следи. По времето на Мамачи на параваните, както и на другите парии, не било разрешено да ходят по шосетата, да покриват горната част на тялото си или да носят чадър. Когато говорят, трябвало да слагат ръка пред устата си, за да отклонят мръсния си дъх от оня, с когото говорят.

Когато британците дошли в Малабар, известен брой паравани, пелаи и пулаи (между които и дядото на Велута Келан), били покръстени в християнската вяра и се присъединили към англиканската църква, за да избегнат бича на долната каста. Като поощрение им дали малко храна и пари. Станали известни като Оризовите християни. Но не минало време и те осъзнали, че са скочили от тигана в огъня. Принудили ги да имат отделни черкви, с отделни служби и отделни проповедници. Като специално благоволение дори им разрешили да имат свой владика-парий. След Независимостта се оказало, че нямат право на никакви държавни облаги, като запазени работни места или нисколихвени банкови кредити, защото официално на книга те били християни и следователно вън от кастовата система. Сякаш трябвало да измитат

следите от стъпките си без метла. Или още по-лошо, не им се разрешавало изобщо да оставят следи.

Мамачи, по време на една ваканция във от Делхи и от Имперската ентомология, първа забелязала необикновената сръчност на малкия Велута. Тогава Велута бил единайсетгодишен, с около три години по-млад от Аму. Бил като малък магьосник. Можел да прави сложни играчки — вятърни мелнички, хлопки, миниатюрни кутийки за бижута от изсушени тръстикови стебла; изрязвал чудесни лодки от стеблата на тапиока и фигурки върху ядки от кашу. Носел тези неща на Аму, като ѝ ги подавал на отворената си длан (както бил научен), за да не го докосва тя, докато ги взема. Макар че бил по-малък от нея, наричал я Амукути — Малка Аму. Мамачи убедила Велия Паапен да го изпрати в Училището за деца на пари, открито от свекъра ѝ Пуниан Кунджу.

Велута бил четиринайсетгодишен, когато пристигнал Йохан Клайн, дърводелец от дърводелската гилдия в Бавария, и останал три години в Котаям в Християнското мисионерско общество, където открил учебна работилница за дърводелци. Всеки следобед подир училище Велута вземал автобус за Котаям и работел до тъмно с Клайн. На шестнайсет години Велута бил завършил гимназия и бил добре подготвен дърводелец. Имал собствени дърводелски сечива и чисто германско чувство за дизайн. Изработил на Мамачи маса за хранене в стил Баухаус с дванайсет стола от палисандрово дърво и традиционен баварски шезлонг от по-леко дърво. За ежегодните пиеси на Беба Кочама по случай Рождество Христово направил ангелски крила, опънати на тел, които прилягали на детските гърбове като ранички, изрязал картонени облаци, иззад които да се появява архангел Гавраил, и сгъваема ясла, в която да се роди Христос. Когато по необяснима причина градинският мраморен Купидон на Беба Кочама престанал да изпуска сребърна водна струя, Велута отпушил пикочния му мехур.

Освен от дърводелство Велута разбирал и от машини. Мамачи (с непроницаемата логика на по-висшата класа) често казвала, че ако Велута не бил роден параван, би могъл да стане инженер. Той поправял радиоапарати, часовници, водни помпи. Грижел се за водопроводната инсталация и за всички електрически приспособления в къщата.

Когато Мамачи решила да затвори задната веранда, Велута начертал плана и направил пълзящата сгъваема врата, която по-късно събудила голям гняв в Айеменем.

Велута разбирал от машините във фабриката повече от който и да е друг.

Когато Чако напуснал службата си в Мадрас и се върнал в Айеменем с машина за затваряне на буркани, Велута я сглобил и я пуснал в действие. Велута поддържаше новата машина за консерви и автоматичната резачка за ананас. Велута смазваше водната помпа и малкия дизелов генератор. Той беше построил лесни за почистване, покрити с алуминий повърхности за рязане на плодове и зеленчуци, а после и ниски пещи за тяхното варене.

Бащата на Велута — Велия Паапен, обаче беше параван от Стария свят. Помнеше дните, когато е трябвало да се пълзи заднешком, а благодарността му към Мамачи и семейството ѝ за всичко, което са направили за него, беше широка и дълбока като придошла река. Когато станала злополуката с мраморната отломка, Мамачи организираща и платила да му направят стъкло око. Още не бил отработил дълга си и макар да знаел, че това не се и очаква от него, нито пък би могъл някога да го изплати, все пак чувствал, че окото не си е негово. Благодарността правела усмивката му по-широка и навеждала гърба му.

Велия Паапен се страхувал за по-младия си син. Не можел да каже какво точно го плаши. Нищо, което е казал. Или направил. Тревожело го не какво казва, а начинът, по който го казва. Не какво прави, а как го прави.

Може би го тревожела липсата на колебливост у по-малкия. Неоправданата му самоувереност. Начинът, по който върви. По който държи главата си. Тихият начин, по който прави предложения, без да го питат. Или кроткият начин, по който не обръща внимание на предложенията, без да изглежда, че се бунтува.

Тези качества са напълно приемливи, дори желателни у благородните, но Велия Паапен смятал, че у един параван те биха могли (или дори би трябвало) да се приемат като безочие.

Велия Паапен се опитвал да предупреди Велута. Но тъй като не можел да посочи точно какво го тревожи, Велута разбрал погрешно неясното безпокойство на баща си. Мислел, че му се зловиди краткото

обучение и вродената му сръчност. Добрите намерения на Велия Паапен бързо се изродили в натякване и заяждане, между бащата и сина се създадо напрежение. За изумление на майка си Велута вече избягвал да се прибира вкъщи. Работел до късно. Ловял риба в реката и си я готвел на открит огън. Спял навън, по бреговете на реката.

Един ден той изчезнал. Четири години никой не знаел къде е. Говорело се, че работи на някакъв строеж на Отдела за социални грижи в Тривандръм. По-късно се появил неизбежният слух, че е станал наксалит. Че е бил в затвора. Някой казал, че го е видял в Куилон.

Нямало как да го намерят, когато майка му, Чела, умряла от туберкулоза. След това Кутапен, по-големият му брат, паднал от косово дърво и си увредил гръбнака. Парализирал се и вече не можел да работи. Велута чул за злополуката цяла година по-късно.

Върнал се в Айеменем едва преди пет месеца. Никога не споделил къде е бил или какво е правил.

Мамачи отново назначила Велута за дърводелец във фабриката и му възложила да отговаря за общата поддръжка. Това причинило голямо недоволство сред другите, докосваемите работници, защото според тях не било допустимо параваните да бъдат дърводелци. А още по-малко един блуден параван да бъде назначен отново.

За да успокои останалите и тъй като знаела, че никой друг няма да го вземе за дърводелец, Мамачи плащала на Велута по-малко, отколкото се полагало на докосваем дърводелец, но повече, отколкото на параван. Мамачи не го викала в къщата (освен за да поправи или да инсталира нещо). Смятала, че трябва да е благодарен, задето изобщо го допуска в района на фабриката и му позволява да пипа нещо, които докосваемите пипат. Казвала, че това е голям напредък за един параван.

Когато се върнал в Айеменем след неколкогодишното си отсъствие от дома, Велута бил все така подвижен. И все така самоуверен. А Велия Паапен сега още повече се боял за него. Но този път си мълчал. Не казал нищо.

Поне докато не бил обхванат от Ужаса. Докато не започнал да вижда как нощ подир нощ една малка лодка пресича реката. Докато не забелязал как лодката се връща на разсъмване. Докато не разбрал към какво се присяга неговият недокосваем син. И не само се присяга.

А го обладава.

Люби го.

Когато бил обхванат от Ужаса, Велия Паапен отишъл при Мамачи. Гледал право пред себе си с ипотекираното си око. А със собственото си око плачел. Едната му буза блестяла от сълзи. Другата оставала суха. Клател глава отляво надясно, докато накрая Мамачи му заповядала да спре. Тялото му се тресяло като на болен от малария. Мамачи му заповядала да спре да се тресе, но той не можел, защото на страха не може да се заповядва. Дори ако го изпитва параван. Велия Паапен казал на Мамачи какво е видял. Молел Бога за прошка, задето е създал със семето си едно изчадие. Предложил да убие сина си със собствените си голи ръце. Да унищожи това, което е сътворил.

От съседната стая Беба Кочама чула шума и дошла да види какво има. Видяла на хоризонта скръб и беда, но тайно, в дъното на душата си, ликувала.

Тя казала (наред с други неща):

— *Как е могла да му търпи миризмата? Не сте ли забелязали, че тези паравани изпускат особена миризма?*

Потреперила театрално, като дете, което насилват да яде спанак. Предпочитала ирландско-йезуитската миризма пред специфичната миризма на параваните.

Без съмнение. Без съмнение.

Велута, Велия Паапен и Кутапен живееха в малка глинена колиба надолу по реката, близо до къщата в Айеменем. Като тичаха между кокосовите дървета, Естапен и Рахел стигаха до нея за три минути. Те току-що бяха пристигнали в Айеменем с Аму и бяха твърде малки, за да помнят Велута, преди да бе напуснал. Но в месеците, откакто се беше върнал, бяха станали най-добри приятели. Забраняваха им да ходят в неговия дом, но те ходеха. Седяха при него с часове, клечаха сред море от талаш и се чудеха откъде знае какви гладки форми се крият в дървото и го очакват. Обичаха да гледат как в ръцете на Велута дървото сякаш омеква като пластилин. Учеше ги как се работи с ренде. Къщата му (в ясен ден) миришеше на пресни дървени стружки и на слънце. На риба, сготвена с червено къри и черен тамаринд. Според Еста най-хубавото къри за риба в целия свят.

Велута направи на Рахел най-късметлият вѣдичарски прѣт, научи нея и Еста да ловят риба.

В она небесносин декемврийски ден Рахел наистина видя него през червените си слънчеви очила, видя го да марширува с червено знаме на прелеза до Кочин.

Полицейски свирки с металически пронизителен звук пробиваха дупки в шумовия чадър. През неравните дупки в чадъра Рахел виждаше късове червено небе. А в червеното небе се носеха червени хвърчила. В жълтите им очи се виждаше шосе и маршируващи червени знамена. И бяла риза върху черен грѣб с родилно петно.

Маршируващи червени знамена.

Ужас, пот и още толкова пудра се събираха в бледо-морава смес между гънките от тлъстина по шията на Беба Кочама. Слюнка образуваше малки бели топчета в ъглите на устата ѝ. Стори ѝ се, че вижда в процесията мъж, който напомня вестникарската снимка на един наксалит на име Раджан, дошъл според слуховете на юг от Палгат. Стори ѝ се, че гледа право в нея.

Мъж с червено знаме и с лице като взел отвори вратата на Рахел, която не беше заключена. Отворът на вратата се изпълни с мъже, които бяха спрели, за да гледат.

— Горещо ли ти е, малката? — любезно попита Рахел на малайаламски човекът с лице като взел. После не така любезно: — Кажи на татко да ти купи климатична инсталация! — И се изсмя във възторг от собствената си духовитост, казана навреме.

Рахел отвърна на усмивката му, доволна, че сметнаха Чако за неин баща. Като че ли бяха нормално семейство.

— Не отговаряй! — грубо просѣска Беба Кочама. — Гледай надолу! Само гледай надолу!

Човекът със знамето насочи вниманието си към нея. Тя бе забила поглед в пода на колата. Като свенлива, изплашена булка, омѣжена за непознат.

— Здравей, сестро — учтиво извика човекът на английски. — Как се казваш, моля?

Тѣй като Беба Кочама не отговори, той се обърна към зяпачите край колата.

— Тя няма име.

— Да не би да е Модалали Мариакүти? — изхихика някой. На малайаламски модалали значи земевладелец.

— А, Бе, Це, Де, Хикс, Игрек, Зет — подхвърли друг, кой знае защо.

Насъбраха се още студенти. За да се пазят от слънцето, всички бяха вързали на главите си носни кърпи или кърпи за ръце на шарки от текстилната фабрика в Бомбай. Приличаха на участници в масовките, дошли от снимачната площадка на малайаламска версия на *Синбад* — *Последното му пътуване*.

Мъжът с лице като възел поднесе на Беба Кочама, като подарък, своето червено знаме.

— Дръж — каза той. — Хвани го.

Беба Кочама стисна знамето, без да поглежда човека.

— Развей го — изкомандва той.

Трябваше да го развее. Нямаше избор. Знамето лъхаше на плат и на магазин. Беше леко и прашно. Тя се опита да го развее едва-едва.

— Сега кажи *Инкилаб Зиндабад*!

— *Инкилаб Зиндабад* — прошепна Беба Кочама.

— Браво, добро момиче си.

Тълпата се заля от смях. Проехтя писклива свирка.

— О'кей — обърна се човекът към Беба Кочама на английски, сякаш бяха приключили успешно някаква сделка. — *Довиждане!*

Той затвори с трясък небесносинята врата. Беба Кочама потрепера. Тълпата около колата се разпръсна и се вля в процесията.

Беба Кочама нави червеното знаме и го сложи между гърба на седалката и задния прозорец. Прибра броеницата в блузата си, където я пазеше при двете си дини. Престори се, че прави туй-онуй, за да спаси поне малко от достойнството си.

След като отминаха и последните демонстранти, Чако обяви, че вече могат да отворят прозорците.

— Сигурна ли си, че беше той? — попита Чако.

— Кой? — отвърна му Рахел предпазливо.

— Сигурна ли си, че беше Велута?

— Хммм... нда... нн... нпочти — запелтечи Рахел.

— Почти сигурна ли си? — попита Чако.

— Не... беше почти Велута — отговори Рахел. — Почти приличаше на него...

— Тогава значи не си сигурна?

— Почти не съм... — Рахел потърси с поглед одобрението на Еста.

— Трябва да е бил той — намеси се Беба Кочама. — Това направи с него Тривандръм. Всички отиват там, а като се върнат, мислят, че са станали големи политици.

Никой не изглеждаше особено впечатлен от нейното прозрение.

— Трябва да го наблюдаваме — продължи Беба Кочама. — Ако подхване някаква профсъзна дейност във фабриката... Вече забелязвам признаци, известна грубост, известна неблагодарност... Онзи ден го помолих да ми помогне с камъните в лехата под сипея, а той...

— Аз видях Велута в нашия двор преди да тръгнем — весело се обади Еста. — Как тогава е могло да бъде той?

— За негово собствено добро се надявам да не е бил той — мрачно каза Беба Кочама. — А ти, Естапен, друг път не ме прекъсвай.

Беше раздразнена, че никой не я попита за каква леха под сипея говори. В следващите дни Беба Кочама насочи към Велута цялата си ярост за публичното ѝ унижение. Подостряше я като молив. В нейния ум той започна да представлява процесията. И човекът, който я накара да развява знамето на марксистката партия. Също и оня, който я кръсти Модалали Мариакути. И всичките мъже, които ѝ се бяха присмивали.

Започна да го мрази.

От начина, по който Аму държеше главата си, Рахел разбираше, че още е ядосана. Рахел си погледна часовника. Два без десет. Все още не се виждаше никакъв влак. Подпря брадичка върху рамката на прозореца. Усети как сивото кече, върху което лежеше стъклото, притиска кожата на брадичката ѝ. Свали слънчевите си очила, за да види по-добре жабата, смачкана върху шосето. Беше толкова мъртва и толкова сплескана, че приличаше повече на петно върху шосето във формата на жаба, отколкото на жаба. Рахел се запита дали госпожица Митън е била сплескана като петно във формата на госпожица Митън от млекарската камионетка, която я беше прегазила.

С убедеността на дълбоко вярващ Велия Паапен беше уверявал близнаците, че в света не съществуват черни котки. Казваше им, че само във Вселената съществуват черни дупки в котешка форма.

По шосето имаше толкова много петна.

Петна във Вселената с формата на сплескана госпожица Митън.

Петна във Вселената с формата на сплескана жаба.

Сплескани гарги, които се опитваха да изядат петната във Вселената с формата на сплескани жаби.

Сплескани кучета, които изяждат петна във Вселената с формата на сплескани гарги.

Пера. Манго. Храчки.

По целия път до Кочин.

Слънцето блестеше през прозореца на плимъта право в Рахел. Тя затвори очи и се опита да му върне блясъка. Дори и през клепачите светлината му беше ярка и гореща. Небето беше оранжево, а кокосовите дървета бяха морски анемони, които движеха пипалата си с надеждата да уловят и да изядат някой нищо не подозиращ облак. Прозрачна петниста змия с раздвоен език плуваше през небето. После един прозрачен римски войник на петнист кон. Според Рахел странното с римските войници, нарисувани в комиксите, беше, че те полагат големи грижи за ризниците и шлемовете си, а оставят краката си голи. В това нямаше никакъв смисъл. По отношение на времето и изобщо.

Аму им беше разказала историята на Юлий Цезар и как е бил прободен в сената от Брут, най-добрия му приятел. И как, като паднал на пода с гръб, прободен от ножове, извикал: „*И ти ли, Бруте?*“ *И Цезар се свлича.*

— Това само показва — обясни Аму, — че не може да се вярва на никого. На майка, баща, брат, съпруг, най-добър приятел. На никого.

За децата, каза тя (когато я попитаха), ще се види занапред. Напълно възможно е например, каза тя, когато Еста порасне, да стане Мъжко шовинистично Прасе.

Понякога нощем Еста се изправяше на леглото си, омотан в чаршаф, и викаше „*И ти ли, Бруте? И Цезар се свлича.*“ и падаше на леглото, без да прегъва колене, като прободен с меч труп. Кочу Мария,

която спеше върху рогозка на пода, го заплашваше, че ще се оплаче на Мамачи.

— Кажи на майка си да те прати в бащината ти къща — продължаваше тя. — Там можеш да чупиш колкото си искаш легла. Тези легла не са твои. Тази къща не е твоя.

Еста възкръсваше, изправяше се на леглото и декламираше: „*И ти ли, Кочу Мария?* — *И Еста се свлича.*“ и отново умираше.

Кочу Мария беше сигурна, че „И ти ли“ е някакъв неприличен английски израз, и чакаше удобен случай да се оплаче на Мамачи от Еста.

Жената в съседната кола имаше трохи от бисквити по устата. Мъжът ѝ запали смачкана цигара. Изпусна две димни вълма през ноздрите си и за момент заприлича на глиган. Госпожа Глиганка попита Рахел с бебешки глас как се казва.

Рахел не ѝ обърна внимание и небрежно наду мехурче от слюнка.

Аму не обичаше децата да надуват мехурчета от слюнка. Казваше, че това ѝ напомняло за Баба. Техния баща. Казваше още, че той надувал мехурчета от слюнка и друсал крака си. Според Аму само дребните чиновници се държали така, а не аристократите.

Аристократите били хора, които не надуват слюнчени мехурчета и не друсат краката си. Нито мляскат.

Макар че Баба не беше чиновник, Аму казваше, че се държал почти като чиновник.

Когато бяха сами, Еста и Рахел понякога се правеха на чиновници. Надуваха слюнчени мехурчета, друсаха краката си и гъргореха като пуйки. Помнеха баща си от времето преди войните. Веднъж им даде да смукнат от цигарата му и се ядоса, защото бяха наплюнчили филтъра.

— Цигарата не е червено бонбонче за смукане! — беше викнал, наистина сърдит.

Близнаците помнеха гнева му. И гнева на Аму. Помнеха как веднъж ги бяха блъскали в една стая от Аму до Баба, до Аму и пак до Баба като топки за билиард. Аму беше отблъснала Еста от себе си: „Вземи, задръж единия. Не мога да се грижа и за двамата.“ По-късно, когато Еста попита Аму за този случай, тя го прегърна и му каза да не си измисля такива неща.

На единствената снимка на баща им, която бяха виждали (Аму им позволи да я погледнат само веднъж), той беше с бяла риза и с очила. Приличаше на хубав, усърден играч на крикет. С една ръка държеше Еста върху раменете си. Еста се усмихваше, опрял брадичка върху главата на баща си. С другата си ръка баща им придържаше Рахел до тялото си. Тя изглеждаше сърдита и нацупена, бебешките ѝ крака висяха във въздуха. Някой беше нарисувал розови кръгчета на бузите им.

Аму казваше, че той ги е държал само за снимката и дори тогава бил толкова пиян, че тя се бояла да не ги изпусне. Аму стояла вн от обектива на фотографа, готова да ги хване, ако той ги изтърве. Въпреки това, с изключение на боядисаните им бузи, Еста и Рахел смятаха, че фотографията е хубава.

— Спри това! — извика Аму толкова силно, че Мърлидаран, който беше слязъл от километричния камък, за да позяпа в плимъта, отстъпи назад, а краищата на ампутираните му ръце подскочиха тревожно.

— Какво? — попита Рахел, но мигом се сети какво. Слюнчените ѝ мехури. — Извинявай, Аму.

— Извинението не може да съживи умрелия — обади се Еста.

— Я стига! — подвикна Чако. — Не можеш да ѝ нареждаш какво да прави със собствената си слюнка.

— Гледай си работата — срязва го Аму.

— Това ѝ връща някои спомени — мъдро обясни Еста на Чако.

Рахел си сложи слънчевите очила. Светът се обагри в сърдит цвят.

— Остави тези невъзможни очила! — скара ѝ се Аму.

Рахел свали невъзможните си очила.

— Държанието ти към тях е фашистко — подхвърли Чако. — За Бога, дори и децата имат някакви права!

— Не споменавай Божието име напразно — откликна Беба Кочама.

— Не го споменавам напразно — отговори Чако, — а по много основателна причина.

— Не се преструвай на Велик Спасител на децата! — възнегодува Аму. — Когато дойде до истинските проблеми, ти не даваш за тях и пет пари. Нито за мен.

— Че защо? — свъси се Чако. — Да не би аз да нося отговорност за тях? — И продължи, че Аму, Еста и Рахел са воденични камъни около врата му.

Краката на Рахел отзад бяха мокри и потни. Кожата ѝ се плъзгаше по тапицираната с изкуствена материя седалка. Тя и Еста знаеха за воденичните камъни. В „Бунт на кораба“, когато хората умираха в открито море, увиваха телата им в бели чаршафи и ги хвърляха зад борда с воденични камъни на шиите, за да не изплуват труповете. Еста се питаше как са знаели колко воденични камъка да вземат, още преди да отплават.

Еста сложи глава на коленете си.

Алабросът му се разчорли.

Далечен тътен на влак се носеше откъм шосето с жабешкото петно. Листата от двете страни на железопътното трасе започнаха да се клатят одобрително. Дадададада.

Обръснатите поклонници в автобуса „Бийна Мол“ започнаха нова песен.

— Гледайте ги тези индуисти — обади се Беба Кочама. — Нямаат никакво чувство за *уединение*.

— Чувал съм, че имат рога и люспести кожи — саркастично откликна Чако. — Чувал съм, че бебетата им се излюпват от яйца.

Рахел имаше две подутини на челото, от които Еста бе казал, че ще пораснат рога. Поне от едната, защото е полуиндуистка. Тя не беше съобразила веднага да го попита за неговите рога. Защото каквото беше тя, такъв беше и той.

Влакът прогърмя и отмина под стълб от гъст черен пушек. Имаше трийсет и два вагона, пълни с млади мъже, с коси подстригани като шлемове, на път към Края на Света, за да видят какво става с хората, които падат от ръба му. Онези, които се надвесваха прекалено много, сами падаха оттатък ръба. В режещата тъмнина, с обърнати надолу коси.

Влакът мина така бързо, че беше трудно да си представиш защо толкова хора бяха чакали тъй дълго за нещо тъй кратко. Листата край трасето продължаваха да кимат дълго след като влакът бе отминал, сякаш бяха напълно съгласни и нямаха никакви съмнения.

Тънко покривало от въглищен прах се спускаше надолу като мръсен благослов и нежно обгръщаше превозните средства.

Чако запали двигателя. Беба Кочама се опита да бъде весела. И подхвана песен.

*Тъжно стар часовник трака
и камбани бият в мрака,
но на детската ни стая
смешно птиченце почука,
иска да ни каже...*

Погледна към Еста и Рахел, като очакваше те да кажат „ку-ку“.

Те не казаха нищо.

В колата подухна вятър. Зелени дървета и телефонни стълбове летяха край прозорците. Неподвижни птици седяха върху движещите се жици като непотърсени куфари на летище.

Бледа дневна луна висеше огромна на небето и пътуваше заедно с пътниците в колата. Голяма като корема на мъж, любител на бира.

---

[1] Фондация за младежи от Британската Общност. Бел.ред. ↑

[2] Таксономия — наука за класификацията на видовете. Бел.прев. ↑

[3] Шри — господин. Бел.прев. ↑

[4] „Сърцето на мрака“ — роман от Джоузеф Конрад, който описва пътешествие в джунглата. Героят на романа Курц е олицетворение на корупция и експлоатация на местното население. Бел.прев. ↑

[5] Тирупати — храм на бог Вишну в щата Андхра Прадеш, който привлича много поклонници, особено от Южна Индия. Бел.прев. ↑

[6] брамини — принадлежащи към най-висшата класа. Бел.прев. ↑

[7] Кардамон — тропическо азиатско растение, използвано в медицината. Бел.прев. ↑

[8] Шекспир — „Ромео и Жулиета“ — прев. Валери Петров. Бел.ред. ↑

3

ГОЛЯМ ЧОВЕК Е ФЕНЕРЪТ, МАЛЪК ЧОВЕК Е ЛОЕНАТА СВЕЩ

Мръсотия бе обсадила къщата в Айеменем като средновековна армия, напредваща към замъка на врага. Изпълваше всяка вдлъбнатина и оставяше следи по стъклата на прозорците.

Мушици жужаха в чайниците. Умрели насекоми се трупаха в празните вази.

Подът лепнеше. Белите стени бяха посивели неравномерно. Почернелите панти и дръжки на вратите бяха омазнени. Нечистотия изпълваше контактите, които не се ползваха често. Електрическите крушки бяха потъмнели от мазнина. Блестяха само гигантските хлебарки, които се щураха навсякъде.

Беба Кочама отдавна бе престанала да забелязва тези неща. Кочу Мария, която забелязваше всичко, вече не се интересуваше от нищо.

Смачкани черупки от фъстъци запълваха всяка празнина на шезлонга, в който се изтягаше Беба Кочама, и скърцаха в гънките на протрития му плат.

В неосъзната проява на наложена от телевизията демокрация господарка и слугиня едновременно и без да гледат бъркаха в една и съща паница с ядки. Кочу Мария подхвърляше ядките в устата си. Беба Кочама благоприлично ги слагаше в своята.

В предаването „Най-доброто от шоуто на Донахю“ публиката в студиото гледаше филмов клип, в който черен уличен певец пееше на една станция на метрото „Там някъде над дъгата“. Пееше от сърце, сякаш наистина вярваше в думите на песента. Беба Кочама пееше заедно с него. Тънкият ѝ, треперлив глас беше подрезгавял от фъстъците. Усмиваше се, като си припомняше текста. Кочу Мария я гледаше така, като че ли господарката ѝ е полудяла, и щедро загребваше от фъстъците. Певецът отмяташе глава назад, когато вземаше високите тонове, и розовото небце на широко отворената му

уста изпълваше телевизионния екран. Беше чорлав като рокзвезда, но липсващите зъби и нездравият му вид говореха красноречиво за живот на лишения и отчаяние. Трябваше да прекъсва песента си всеки път, когато подземната железница пристигаше или потегляше, което ставаше често.

После запалиха лампите в студиото и Донахю представи самия певец, който — на предварително уговорена реплика подхвана песента точно от мястото, където бе принуден да я прекъсне (заради пристигащ влак), и по този начин твърде находчиво се постигна затрогваща победа на Песента над Подземната железница.

Следващият път, когато изпълнителят бе прекъснат насред песента, бе мигът, в който Фил Донахю обгърна с ръка раменете му и каза: „Благодаря. Много ви благодаря.“

Разбира се, прекъсването от Фил Донахю бе съвсем различно от шумното прекъсване в метрото. То беше удоволствие. Беше чест.

Публиката в студиото заръкопляска и гледаше съчувствено.

Певецът сияеше от щастието да си включен в централно програмно време и за няколко мига животът в лишения отстъпи на заден план. Той каза, че мечтата му била да пее в шоуто на Донахю, без да съзнава, че току-що му е била открадната и тази мечта.

Има големи мечти и малки мечти. „*Голям човек е Лалтейн сахиб, Малък Човек е Момбати*“. Така се произнасяше за мечтите един стар кули от Бихар, който посрещаше на железопътната гара туристическата група от училището на Еста (неизменно, година след година).

Голям Човек е Фенерът. Малък Човек е Лоената свещ.

Забрави да каже: *Огромен човек е електрическата лампа. И Малък човек е Станцията в Метрото.*

Учителите се пазаряха с него, докато той креташе зад тях с багажа на момчетата; кривите му крака се изкривяваха още повече, а жестоките ученици имитираха походката му.

Най-малкият Човек са Разширените вени — забрави да го каже, когато си тръгваше с по-малко от половината пари, които бе поискал, и с една десета по-малко от заслуженото.

Навън дъждът беше спрял. Сивото небе се поразчисти и облаците се оформиха в малки валма.

Естапен се появи на кухненската врата, мокър (и на вид по-умен, отколкото всъщност беше). Зад него искреше избуялата трева. Кученцето стоеше на стъпалата до него. Дъждовни капки се плъзгаха по извитото дъно на ръждясалата водосточна тръба в края на покрива и блестяха като зърната на сметало.

Беба Кочама отлепи очи от телевизионния екран.

— Ето го, пристига — обяви тя на Рахел, без да снишава глас. — Сега гледай. Няма да продума. Ще иде право в стаята си. Само гледай!

Кученцето реши да се възползва от случая и се опита да влезе заедно с Еста. Кочу Мария яростно удари с длан пода и викна:

— Вън! Вън! *Пода пати!*

Кученцето благоразумно се отказа от намерението си. Изглежда, този ритуал му беше познат.

— Гледай! — повтори Беба Кочама. Беше възбудена. — Той ще иде право в стаята и ще си изпере дрехите. Голям чистник е... Но няма да каже *нито* дума!

Тя приличаше на пазач на диви животни, който сочи животно в тревата. Горда, че може да предскаже движенията му. Че познава отлично навиците и склонностите му.

Косата на Еста беше залепнала на кичури, като обърнато венчелистче на цвете. Ивици бял скалп светеха между тях. Струйки вода се стичаха по лицето и по врата му. Той отиде в стаята си.

Злорад ореол се появи около главата на Беба Кочама.

— Видя ли? — просъска тя.

Кочу Мария се възползва от възможността да промени канала и да погледа малко сериала *Знойни тела*.

Рахел последва Еста в стаята му. Някогашната стая на Аму.

Стаята пазеше тайните си. Нищо не издаваше. Нямахме разхвърляни, смачкани чаршафи, нито ритната настрана обувка, нито мокър пешкир, метнат върху гърба на стол. Или недочетена книга. Беше като болнична стая след проверката на медицинска сестра. Подът беше чист, стените — бели. Долапът беше затворен. Обувките — подредени. Кошчето за отпадъци — празно.

Маниакалната чистота на стаята беше единственият положителен признак на воля от страна на Еста. Единствения лек намек, че той може би има някакъв план за живота. Само нашепване за нежеланието му да съществува от подхвърлени подаяния. На стената до прозореца бе опряна дъска за гладене, с ютия върху нея. Куп нагънати дрехи очакваха да бъдат изгладени.

Тишината висеше във въздуха като тайна загуба.

Ужасните духове на незабравимите играчки се трупаха около перките на вентилатора, закрепен на тавана. Една прашка. Едно мече коала (от госпожица Митън) с разхлабени копчета-очи. Надуваема гъска (пробита от цигарата на един полицай). Две химикалки с прозрачни дръжки, из които плуваха нагоре-надолу, червени двуетажни лондонски автобуси.

Еста отвори крана и водата забарабани в една пластмасова кофа. Той се съблече в блестящата от чистота баня. Събу прогизналите си джинси. Твърди. Тъмносини. Мъчно събуваеми. Издърпа през глава смачканата си ягодовочервена тениска, гладките, слаби, мускулести ръце се кръстосаха на тялото му. Не чу, че сестра му е на вратата.

Рахел наблюдаваше как коремът му се прибира навътре, а гръдният му кош се надига, докато тениската се отлепва от кожата, като я оставя мокра, медена на цвят. Лицето, шията и един триъгълник под нея бяха по-тъмни от останалата част на тялото. Ръцете му също бяха в два цвята. По-бледи, където са били покрити от ръкавите. Тъмнокафяв мъж с бледи, медени на цвят дрехи. Шоколаден с малко кафе. Високи скули и неспокойни очи. Рибар в баня, покрита с бели плочки, скрил морски тайни в очите си.

Беше ли я видял? Наистина ли беше луд? Знаеше ли, че тя е там?

Двамата никога не бяха се срамували от голите си тела, но докато живееха заедно не бяха достатъчно възрастни, за да познават срама.

Сега бяха. Достатъчно възрастни.

Възрастни.

На жизнеспособна и подходяща за умиране възраст.

Колко смешна е сама по себе си думата *възрастни*, помисли си Рахел, и я произнесе: *Възрастни.*

Рахел стои на вратата на банята. Тънкобедре. („Кажете й, че ще има нужда от цезарово сечение“ — беше подхвърлил един пиян гинеколог на мъжа й, докато чакаха за рестото си на бензиностанцията.) С едно гущерче върху картата на избелялата й тениска. Дълга буйна коса с отблясък на тъмночервена къна. Диамантът в ноздрата й блещукаше. Понякога. А друг път не. Тънка златна гривна със змийски главички очертаваше кръг от оранжева светлина около китката й. Двете тънки змии си шептяха, опрели главички. От претопения сватбен пръстен на майка й. Смекчаваха острите линии на слабите й, ъгловати ръце.

На пръв поглед тя като че ли беше одрала кожата на майка си. Високи скули. Дълбоки трапчинки, когато се усмихва. Но беше по-дълга, по-твърда, по-плоска, по-ъгловата, отколкото Аму. Може би по-малко привлекателна за онези, които обичат закръгленост и мекота у жените. Само очите й бяха безспорно по-красиви. Големи. Лъчезарни. Очи, в които можеш да се удавиш, както бе казал и открил за своя сметка Лари Макаслин.

Рахел търсеше следи от себе си в голотата на брат си. Във формата на коленете му. В извивката на стъпалото му. В наклона на раменете. В ъгъла, под който горната и долната част на ръката му се срещат при лакътя. В леко завитите нагоре краища на ноктите на краката. В скулптираните вдлъбнатини от двете страни на стегнатите му красиви задни полукълба.

Мъжките задници никога не остаряват. Те като училищна чанта мигом извикват спомени от детството. Два белега от ваксинации лъщяха на ръката му. Нейните бяха на бедрото.

На момичетата винаги се слагат на бедрото, казваше Аму.

Рахел наблюдаваше Еста с любопитството на майка, която наблюдава мокрото си дете. Сестра — брата. Жената — мъжа. Близначката — своя близък.

Сякаш едновременно беше пуснала всичките тези хвърчила.

Той беше непознат гол човек, срещнат случайно. Но беше и онзи, когото знаеше от времето преди Животът да започне. Онзи, който я

беше водил (плувайки) през родилния проход на красивата им майка.

Двете неща бяха непоносими в своята полярност. Бяха непримирими в своята огромна раздалеченост.

Една дъждовна капка блестеше в крайчето на ухото на Еста. Голяма, сребърна под светлината, като тежко мънисто от живак. Тя се пресегна. Докосна капката. Взе я.

Еста не я погледна. Оттегли се още по-навътре в своето мълчание. Сякаш тялото му имаше способността да издърпва сетивата му навътре (възлести, яйцевидни), да ги издърпа от повърхността на кожата в някакви по-дълбоки и недостижими недра.

Мълчанието събра полите си и се плъзна — като Жената Паяк — нагоре по хлъзгавата стена на банята.

Еста сложи мокрите си дрехи в една кофа и започна да ги пере с ронещ се яркосин сапун.

4

„КИНО АБИЛАШ“

„Кино Абилаш“ се рекламираше като първият киносалон в Керала със 70 мм екран Синемаскоп. За да се подчертае това, фасадата на салона беше превърната в циментова реплика на изпъкнал синемаскопичен екран. Най-горе (с циментови букви и с неонов светлини) беше написано на английски и на малайаламски „Кино Абилаш“.

Тоалетните имаха надписи *Негова* и *Нейна*. *Нейна* за Аму, Рахел и Беба Кочама. *Негова* само за Еста, защото Чако бе отишъл да провери резервацията в хотел „Морската кралица“.

— Ще се справиш ли? — попита Аму малко притеснена.

Еста кимна.

През вратата, покрита с червен гетинакс, която се затваряше сама, Рахел последва Аму и Беба Кочама в *Нейната*. Обърна се и помахна (с гребен) на Еста, който стоеше от другата страна на мраморния под, обут в бежовите си островърхи обуца. Еста изчака в мръсното мраморно преддверие със самотни, наблюдаващи те огледала, докато червената врата скри сестра му. Тогава се извърна и се завлече в *Неговата*.

В *Нейната* Аму предложи на Рахел да клекне и да пази равновесие в тази поза, докато се изпишка. Каза, че обществените клозети са мръсни. Като парите. Никога не знаеш кой ги е докосвал. Прокажени. Касапи. Автомеханици. (Гной. Кръв. Грес.).

Веднъж, когато Кочу Мария я заведе в касапницата, Рахел забеляза, че на зелената банкнота от пет рупии, която месарят им даде, беше залепнало малко парченце месо. Кочу Мария го изчисти с палец. От сока му остана червено петно. Тя прибра банкнотата в деколтето си. Кървава банкнота с мирис на месо.

Рахел беше твърде ниска, за да клечи уравновесено над тоалетната чиния, затова Аму и Беба Кочама я държаха, хванали краката ѝ с ръце, като с куки. Пръстите на краката ѝ се подаваха от

сандалите Бата. Високо във въздуха със смъкнати надолу гащички. Няколко мига нищо не ставаше, Рахел погледна майка си и своята беба леля-баба със заядлива въпросителна (и сега какво?) в очите.

— Хайде — подкани я Аму. — Пссс...

Пссс за звука на пишкането. Мммм за Звука на Музиката.

Рахел захихика. Аму захихика. Беба Кочама захихика. Когато струйката потече, уравнивеса по-добре въздушната ѝ поза. Рахел не се срамуваше. Свърши и Аму ѝ подаде тоалетна хартия.

— Първо ти, или аз? — попита Беба Кочама.

— Все едно — отговори Аму. — Хайде. Ти. — Рахел държеше дамската ѝ чанта. Беба Кочама вдигна смачканото си сари. Рахел разглеждаше огромните бедра на беба леля-баба си. (Години по-късно тази сцена щеше да се яви пред очите ѝ по време на урок по история, когато прочетоха, че „Император Бабур имал бледо лице и бедра като стълбове.“ Беба Кочама балансираше над обществения клозет като голяма птица. Сини вени прозираха под кожата на пищялите ѝ като възлесто плетиво. По дебелиите ѝ колене имаше трапчинки. И косми. Какъв товар трябваше да носят бедните ѝ миниатюрни стъпала!) Беба Кочама почака по-малко от миг. С издадена напред глава. Глупава усмивка. Люлеещи се ниско гърди. Дини, скрити в блуза. Вирнат гол задник. Когато се чу гъргорещият, бълбукащ звук, тя сякаш слушаше и с очи. Жълт поток, клокочещ през планински проход.

На Рахел всичко това ѝ харесваше. Да държи дамската чанта. Всеки да пикае пред останалите. Като приятелки. Тогава тя не знаеше колко ценно е това чувство. Като приятелки. Никога вече нямаше да бъдат така. Аму, Беба Кочама и тя.

Когато Беба Кочама свърши, Рахел си погледна часовника.

— Много дълго ти взе, Беба Кочама — усмихна се тя. — Сега е два без десет.

*Сито-рито-бито (помисли си Рахел),
три жени в корито,
по-бавно каза Бавчо.*

Представяше си Бавчо като човек. Бавният Къриен. Бавната Кути. Бавната Мол. Бавната Кочама.

Аму си свърши работата тихо като шепот. Върху стената на клозетната чиния, за да не се чува. Бащината ѝ суровост беше изчезнала от очите ѝ и те пак си бяха станали очите на Аму. Като се усмихваше, от двете страни на устата ѝ се появяваха дълбоки трапчинки и вече не изглеждаше сърдита. За Велута или за слюнчените мехурчета.

Това беше добър знак.

Еста сам в *Неговата* трябваше да пикае върху нафталинени топчета и фасове в писоара. Да пикае в клозета би било поражение. Но беше твърде нисък, за да използва писоара. Нуждаеше се от височина. Потърси височина и я намери в един ъгъл на *Неговата*. Една мръсна метла, лимонадено шише, полупълно с мътна бяла течност (фенил), из която плуваха черни нещица. Парцал за миене на пода. И две ръждиви консервени кутии без етикети. Може да са били консерви „Парадайз“. Парченца ананас в сироп. Или кръгли резенчета. Ананасови резенчета. Консервените кутии на баба му спасяваха честта на Еста и той нареди ръждивите кутии без етикети пред писоара. Стъпи върху тях, с един крак върху всяка, и се изпика внимателно, без да се клатушка. Като мъж. Цигарените фасове, който преди бяха влажни, сега станаха мокри и плувнаха. Не биха могли да се запалят. Като свърши, Еста премести консервените кутии до умивалника пред огледалото. Изми си ръцете и си намокри косата. После, като се почувства малък с големия гребен на Аму в ръка, внимателно възстанови алаброса си. Приглади го назад, след това го побутна напред и леко го изви в края. Прибра гребена в джоба си, слезе от консервените кутии и ги сложи обратно при шишето, парцала и метлата. Поклони им се. На цялата компания. Шишето, метлата, консервените кутии и парцала за под.

„Поклони се“, каза си той и се усмихна, защото когато беше по-малък, смяташе, че когато се покланяш, трябва да произнесеш „поклони се“. Че за да го направиш, трябва да го кажеш. Казваха му „Еста, поклони се“. Той се покланяше и повтаряше „поклони се“. Възрастните се споглеждаха, смееха се, а той се притесняваше.

Еста сам с неравните зъби.

Навън, в преддверието, почака майка си, сестра си и своята беба леля-баба. Когато те излязоха, Аму го попита:

— Добре ли се справи, Естапен? — Еста отвърна:

— Добре — и леко поклати глава, за да запази алаброса си.

Добре? Добре. Той сложи гребена в чантата на майка си. Аму изведнъж почувства прилив на обич към нейния съдържан, изпълнен с достойнство малък син с бежавите островърхи обуца, който току-що бе завършил първата си задача на възрастен. Тя прокара с обич пръстите си през косата му.

И му развали алаброса.

Разпоредителят с електрическо фенерче в ръка съобщи, че филмът е започнал, да побързат. Трябваше да се затичат нагоре по червената стълба със стария червен килим. Червени стъпала с червени петна от слюнка в червения ъгъл. Разпоредителят с фенерчето вдигна нагоре своето мунду и го прибра под чатала с лявата си ръка. Като се качваше нагоре, мускулите на прасците му се втвърдяваха под опъната кожа като космати гюлета. Държеше фенерчето в дясната ръка. Подканяше ги да бързат.

— Филмът започна отдавна — повтори той.

Значи бяха изпуснали началото. Не бяха видели как се вдига надиплената кадифена завеса със светлилки в кичурите от жълти пискюли. Бавно, бавно, докато звучи *Разходката на малкото слонче от Хатари*. Или *Маршът на полковник Боги*.

Аму държеше ръката на Еста. Беба Кочама пухтеше по стълбите, стиснала ръката на Рахел. Беба Кочама, на която тежаха двете дини в блузата, не искаше да си признае, че очаква филма с нетърпение. Предпочиташе да чувства, че идва само заради децата. В ума си тя водеше точна сметка на нещата, които е направила за хората, и на нещата, които хората не са направили за нея.

Във филма най-много ѝ харесваха началните сцени с монахините и се надяваше да не са ги пропуснали. Аму обясняваше на Еста и Рахел, че хората обичат най-много онова, с което се *отъждествяват*. Рахел предполагаше, че се отъждествява най-вече с Кристофър Плъмър, който играеше ролята на капитан фон Трап. Чако никак не се отъждествяваше с него и го наричаше капитан фон Клап-Трап.

Рахел беше като възбуден комар, вързан на каишка. Подхвърчаше. Беше безтегловна. Две стъпала нагоре. Две надолу. Едно нагоре. Стъпваше на пет пъти повече стъпала, отколкото Беба Кочама.

*Аз съм Попи Моряка, дум-дум
живея в каравана, дум-дум
отварям вратата и
падам на земята,
аз съм Попи моряка дум-дум*

Две нагоре. Две надолу. Едно нагоре. Скок, скок.
— Рахел — смъмри я Аму, — май че още не си си научила урока.
Рахел го беше научила: *Вълнението винаги води до сълзи.* Дум-
Дум.

Стигнаха до фоайето на първи балкон. Минаха покрай бюфета с разхладителни напитки, където бяха наредени шишета с оранжада. И с лимонада. Прекалено оранжева оранжада. Прекалено лимонена лимонада. И размекнати шоколадови бонбони.

Човекът с фенерчето отвори тежката врата на първи балкон към тъмнината, в която се въртяха вентилатори и се чуваше чупене на фъстъци. Тъмнината миришеше на дишащи хора и на брилянтин за коса. И на стар мокет. Магическата миризма на *Звукът на музиката*, която Рахел помнеше и обичаше. Миризмите, както и музиката, имат памет. Тя ги вдъхна дълбоко и си ги запази за потомството.

Билетите бяха у Еста. Един малък мъж. Живее в каравана — в слънце и в дъжд. Дум-дум.

Човекът с фенерчето освети розовите билети. Десети ред. Номер 17, 18, 19, 20. Еста, Аму, Рахел, Беба Кочама. Запромушваха се между раздразнени хора, които трябваше да обръщат краката си насам и натам, за да им направят път. Седалките на столовете трябваше да се свалят. Беба Кочама задържа седалката на Рахел, докато тя се качи на нея. Момиченцето не беше достатъчно тежко, затова предната част на седалката се вдигна нагоре и я притисна като пълнеж на сандвич, а Рахел гледаше между коленете си. Две колена и един фонтан от коса. Еста, с по-голямо достойнство, седна в края на седалката.

Сенките на вентилаторите на тавана падаха върху екрана, там, където нямаше картина.

Фенерчето угасна. Дойде времето на Световния хит.

Камерата се възвиси в небесносиньото (като цвета на колата) австрийско небе заедно с ясните тъжни звуци на черковни камбани.

Далече долу, на земята, във вътрешния двор на манастира, камъните на калдъръма блестяха. През двора вървяха монахини. Като бавно движещи се пури. Тихи монахини, събрани около тяхната Преподобна майка, която никога не чете писмата им. Събраха се като мравки около троха хляб. Пури около Царицата Пура. Без косми по коленете. Без дини в блузите им. А с дъх на ментово бонбонче. Искаха да се оплачат на Преподобната майка. Със сладкогласни оплаквания. От Джули Андрюс, която още беше по склоновете на планината, пееше *От звука на музиката оживява планината* и беше закъсняла отново за богослужението.

*На дърво се люляла,
в драскотини е цяла*

клеветяха я мелодично монахините.

*Пак се връща с раздрана пола.
Тя по пътя танцува,
през полята лудува,
а пред черквата свирка с уста.*

Някои хора от публиката започнаха да се обръщат назад. Да викат: Шшшт! Шшшшт! Шшшшт! Шшшшт!

*А под забрадката косите
на ролки вечно са навити!*

Чуваше се един глас, който не излиза от екрана. Чист и в тон с музиката, той се носеше през тъмнината над съскането на вентилаторите и шумоленето на фъстъчените черупки. Сред публиката навярно имаше монахиня. Глави започнаха да се обръщат назад.

Чернокоси тилове се превръщаха в лица с усти и мустаци. Съскащи усти със зъби на акула. Много усти.

— Шшшт! — викаха те едновременно.

Пееше Еста. Монахиня с алаброс. Монахинята Елвис Пелвис. Той не можеше да се въздържи.

— Изведете го от салона! — викаше публиката, когато откри, че е той.

Млъкни или излез. Излез или млъкни.

Публиката беше Голям човек. Еста беше Малък човек, с билетите.

— Еста, за Бога, млъкни! — яростно прошепна Аму.

И Еста млъкна. Устите и мустаците се обърнаха напред. После, без предупреждение, песента започна отново и Еста не можеше да се въздържи.

— Аму, може ли да изляза и да я изпея отвън? — попита Еста (преди Аму да го плесне). — Ще се върна след песента.

— Но не очаквай, че и друг път ще те изведе — просъска Аму. — Срамиш всички ни!

Но Еста не можеше да се въздържи. Стана и започна да излиза. Покрай сърдитата Аму. Покрай Рахел, която гледаше през коленете си. Покрай Беба Кочама. Покрай публиката, която пак трябваше да обръща краката си. Насам и натам. На червен надпис над вратата беше означено с червена светлина *Изход*. Еста излезе.

Във фойето оранжадите чакаха. Лимонадите чакаха. Омекналите шоколади чакаха. Скамейките, покрити с изкуствена кожа в цвят електрик, чакаха. Афишите *Наскоро* чакаха.

Еста сам седна на скамейката, покрити с изкуствена кожа в цвят електрик във фойето на първи балкон в кино „Абилаш“, и запя. С глас на монахиня, ясен като бистра вода.

*И как ще я накараш да спре,
да поседне, да чуе добре?*

Човекът зад щанда на бюфета, който беше дремал върху един ред табуретки в очакване на паузата, се събуди. Видя с подпухналите си очи Еста с бежавите му островърхи обуца. И с разрошен алаброс.

Човекът избърса мраморния плот с обезцветен парцал. И зачака. И докато чакаше, бършеше. Докато бършеше, чакаше. И наблюдаваше как Еста пее.

*Как да се справиш с морската стихия?
Как да решиш проблем като Мариин-яя?*

Еста пееше.

— Ей! — извика оранжадено-лимонаденият човек. — Слушай, това е почивното ми време. Скоро ще трябва да се събудя и да работя. Затова не ти позволявам да пееш тук английски песни. Спри.

Златният му ръчен часовник беше почти скрит от къдравите косми по ръката. Златната му верижка беше почти скрита от космите по гърдите. Бялата му риза от терелин беше разкопчана до мястото, където започваше да се издига коремът. Приличаше на недружелюбен мечок, украсен с бижута. Зад него имаше огледала, за да могат хората да се оглеждат, докато си купуват студени, освежаващи напитки. Да поправят алаброса или кока си. Огледалата наблюдаваха Еста.

— Бих могъл да подам писмено оплакване срещу теб — каза човекът на Еста. — Как ти харесва това? Писмено Оплакване.

Еста престана да пее и се изправи, за да се върне в салона.

— Но тъй като вече съм станал — продължи оранжадено-лимонаденият човек, — тъй като вече си ме събудил и си прекъснал почивното ми време, тъй като вече си ме обезпокоил, ела поне да изпиеш нещо разхладително. Това е най-малкото, което можеш да направиш.

Лицето му беше небръснато и с изпъкнала челюст. Зъбите му, подобни на жълти клавиши на пиано, наблюдаваха малкия Елвис-Пелвис.

— Не, благодаря — учтиво му отвърна Елвис. — Семейството ме очаква. И нямам покет мъни.

— *Покетмъни!* — повтори оранжадено-лимонаденият човек, а зъбите му продължиха да наблюдават момчето. — Най-напред английски песни, а сега и *Покетмъни!* Не можеш ли да кажеш джобни пари? Ти къде живееш? На луната ли?

Еста се обърна и понечи да тръгне.

— Чакай малко! — остро го спря оранжадено-лимонаденият. — Чакай малко! — После продължи по-кратко: — Мисля, че те попитах нещо.

Жълтите зъби бяха като магнити. Те виждаха, усмихваха се, пееха, душеха и се движеха. Те хипнотизираха.

— Попитах те къде живееш — каза Човекът, изплитайки противната си паяжина.

— В Айеменем — отговори Еста. — Живея в Айеменем. Моята баба притежава фабриката „Консерви и туршии Парадайз“. Тя е спящият съдружник.

— Така ли? — възкликна оранжадено-лимонаденият човек. — И с кого спи? — засмя се, а смехът му беше противен, но Еста не можа да го разбере. — Няма значение. Ти няма да разбереш. Ела си пийни нещо. Безплатна студена напитка. Ела. Ела тук и ми разкажи за баба си.

Еста отиде. Притеглен от жълтите зъби.

— Тук. Зад щанда — подкани го оранжадено-лимонаденият и продължи шепнешком: — Трябва да бъде тайно, защото напитките не са разрешени преди паузата. Това е нарушение на правилника на кинотеатъра. — Подсъдно — добави след малко.

Еста отиде зад щанда на бюфета, за да получи своята безплатна студена напитка. Видя трите високи табуретки, наредени една до друга, за да спи на тях оранжадено-лимонадения човек. Дървото им беше излъскано от седене.

— Сега бъди така добър да ми подържиш това нещо — каза оранжадено-лимонаденият човек и подаде на Еста своя penis през мекото си бяло муселинено доти^[1]. — Аз ще ти дам напитката. Оранжеда? Или лимонада?

Еста го взе в ръка, защото нямаше как.

— Оранжеда? Или лимонада? — пак попита човекът. — Лимонадооранжеда?

— Лимонада, моля — учтиво отговори Еста.

Получи студено шишенце и сламка. Така че с едната си ръка държеше напитката, а с другата — penisа. Твърд, горещ, с изпъкнали вени.

Оранжедено-лимонаденият човек сложи ръката си върху ръката на Еста. Нокътят на палеца му беше дълъг като на жена. Започна да

движи ръката на Еста нагоре-надолу. Най-напред бавно. После бързо.

Лимонадената напитка беше студена и сладка. Пенисът беше горещ и твърд.

Клавишите на пианото наблюдаваха.

— Значи баба ти има фабрика? — каза оранжадено-лимонаденият човек. — Каква фабрика?

— За много продукти — отговори Еста, без да го поглежда, със сламката в уста. — Пулпове, туршии, конфитюри, къри на прах. Ананасови резени.

— Хубаво — одобри оранжадено-лимонаденият човек. — Отлично.

Ръката му се вкопчи още по-здраво в ръката на Еста. Здрава и потна. И още по-бърза.

*Бързо бързо без почивка,
все по-бърза, все по-бързо.*

Течната лимонадена сладост се издигаше през мократа хартиена сламка (почти сплескана от слюнка и от страх). Като духаше през сламката (докато другата му ръка се движеше), Еста правеше балончета в шишето. Лепкавосладки лимонадени балончета от напитката, която не можеше да пие. Наум си изреждаше какво произвежда баба му.

ТУРШИИ	ПУЛПОВЕ	КОНФИТЮРИ
Манго	Портокалов	Бананов
Зелени чушки	Гроздов	От разни плодове
Чеснов лук	Ананасов	Мармалад от
Солени зелени лимончета	От манго	грейпфрут

После грубото небръснато лице се изкриви, а ръката на Еста се омокри, стана топла и лепкава. Покри се с белтък от яйце. Бял белтък. От недоварено яйце.

Лимонадената напитка беше студена и сладка. Пенисът беше мек и спихнал като празно кожено портмоне. С обезцветения си парцал

човекът избърса ръката на Еста.

— Сега си допий лимонадата — нареди той и приятелски стисна едната половина на дупето на Еста. Две стегнати сливи в панталонки като водосточни тръби. И бежови островърхи обуца.

— Не бива да я похабяваш — продължи човекът. — Помисли си колко бедни хора нямат нищо за ядене и пиене. Ти си щастливо богато момче с покетмъни и с фабрика на баба ти, която ще наследиш. Трябва да благодариш на Бога, че нямаш никакви грижи. Сега си допий лимонадата.

И тъй зад щанда на бюфета във фойето на първи балкон на кино „Абилаш“, чийто салон имаше първия 70 мм екран Синемаскоп, Естапен яко допи безплатното шише газирани страх с лимонов дъх. Допи прекалено лимонадената си лимонада, прекалено студена. Прекалено сладка. Газираната напитка се качи в носа му. Скоро щеше да получи още едно шише (с безплатен газирани страх). Но засега не знаеше това. Държеше лепкавата си друга ръка далеч от тялото.

С нея не биваше да пипа нищо.

— Свърши ли? Добро момче! — похвали го оранжадено-лимонаденият човек, когато Еста изпи напитката си.

Човекът взе празното шишенце и сплесканата сламка и изпрати Еста при „Звукът на музиката“.

Като влезе обратно в тъмнината с миризма на брилянтин, Еста държеше другата си ръка нагоре (сякаш държеше въображаем портокал). Промуши се покрай публиката (която обръщаше краката си насам-натам), покрай Беба Кочама, покрай Рахел (още наведена назад в седалката), покрай Аму (още раздражена). Еста седна, като продължаваше да държи лепкавия си портокал.

На екрана беше капитан фон Клап-Трап. Кристофър Плъмър. Арогантен. Коравосърдечен. С уста като цепка. И с пронизителна полицейска свирка. Капитан със седем деца. Чисти деца, като пакетче с ментови бонбони. Той се преструваше, че не ги обича, но това не беше вярно. Обичаше ги. Обичаше ги. Обичаше и нея (Джули Андрюс), тя обичаше него, двамата обичаха децата, а децата обичаха двамата. Всички се обичаха един друг. Бяха чисти, бели деца, а леглата им бяха меки, с пухени завивки. Пу. Хе. Ни.

Къщата, в която живееше, имаше езеро и градини, широко стълбище, бели врати и прозорци, завеси на цветя.

Чистите бели деца, дори и големите, се бояха от гръмотевиците. За да ги успокои, Джули Андрюс взе всичките в своето чисто легло, изпя им една чиста песен за някои от своите любими неща. Ето кои бяха някои от нейните любими неща:

(1) Момичета с бели рокли и сини сатенени колани.

(2) Диви гъски, които хвърчат с луната върху крилете си.

(3) Лъскави медни чайници.

(4) Звънци по вратите и звънци по шейните и шницел с картофки.

(5) И т.н.

Но после в главите на двуйчните близнаци сред публиката в кино „Абилаш“ възникнаха някои въпроси, които се нуждаеха от отговор, а именно:

(а) Дали капитан Клап-Трап друса крака си?

Не го друса.

(б) Дали капитан фон Клап-Трап надува слюнчени мехури?

С положителност не.

(в) Дали мляска?

Не мляска.

О, Капитан фон Трап, Капитан фон Трап, би ли могъл да обичаш малкото момче с портокала в миризливия салон?

Той току-що е държал онова нещо на оранжадено-лимонадения човек в ръката си, но все пак би ли могъл да го обичаш?

А неговата сестра-близначка? Наклонена назад в стола си и с фонтан на главата, прихванат с Любов-в-Токио? Би ли могъл и нея да обичаш?

Капитан фон Трап имаше няколко свои въпроса.

(а) Те чисти и бели деца ли са?

Не. (Но Софи Мол е такава).

(б) Надуват ли слюнчени мехури?

Да. (Но не и Софи Мол).

{в) Друсат ли краката си? Като чиновници?

Да. (Но не и Софи Мол).

(г) Те (единият от тях или двамата) държали ли са някога онова нещо на непознат човек?

Н... нда. (Но не и Софи Мол).

— В такъв случай съжалявам — заяви капитан фон Клап-Трап.
— И дума не може да става. Аз не мога да ги обичам. Не мога да бъда техният Баба. О, не, капитан фон Клап-Трап не можеше.

Еста наведе глава в скута си.

— Какво има? — попита Аму — Ако пак се цупиш, ще те заведе право у дома. Изправи си гърба, моля те. И гледай.

Затова сме те довели тук.

Допий си лимонадата.

Гледай филма.

Помисли за бедните хора.

Щастливо, богато момче с покетмъни. Без грижи.

Еста вдигна глава и продължи да гледа филма. Стомахът му се надигаше. Имаше едно особено чувство — зеленовълнисто, гъстоводно, морсководораслово, лекоплискащо се, бездънно и пълнодънно.

— Аму?

— Сега пък КАКВО? — Думата КАКВО беше изсъскана, излаяна и изплюта.

— Повръща ми се — каза Еста.

— Само ти се повръща или искаш да повърнеш? — Гласът на Аму беше тревожен.

— Не знам.

— Да идем ли да се опиташ? — предложи Аму. — Ще ти олекне.

— О'кей — съгласи се Еста.

— О'кей? О'кей.

— Къде отивате? — искаше да знае Беба Кочама.

— Еста ще се опита да повърне — отговори Аму.

— Къде отивате? — попита и Рахел.

— Повръща ми се — отвърна Еста.

— Може ли и аз да дойда да гледам?

— Не — натърти Аму.

Отново покрай публиката (крака насам-нататък). Миналия път, за да пее. Този път, за да се опита да повърне. Излязоха през ИЗХОДА. Отвън, в мраморното фоайе, оранжадено-лимонаденият човек ядеше бонбон. Бузата му беше издута от движещия се бонбон. Издаваше

леки, смучещи звуци, като вода, която се отича от умивалник. Върху щанда имаше зелена обвивка от бонбон. За този човек бонбоните бяха безплатни. Имаше един ред безплатни бонбони в матови буркани. Обърса мраморния щанд с парцала в неопределен цвят, който държеше в косматата си ръка с часовника. Като видя лъчезарната жена с лъскави рамене и малкото момче, по лицето на човека мина сянка. После се усмихна с латернаджийска усмивка.

— Много скоро пак си излязъл — подхвърли човекът.

На Еста вече му се гадеше. Аму бързо го отведе в тоалетната на първи балкон. В *Нейната*.

Повдигна го и Еста се оказа заклещен между нечистия умивалник и тялото на Аму. Краката му висяха. Умивалникът имаше металически кранове и ръждиви петна. И една кафява плетеница от тънки като косъм пукнатини, подобна на пътната карта на голям заплетен град.

Тялото на Еста потрепера, но нищо не излезе. Само мисли. Те се измъкваха от него и пак се връщаха обратно. Аму не можеше да ги види. Те кръжаха като буреносни облаци над умивалниковия град. Но умивалниковите мъже и жени си гледаха обичайната работа. Умивалникови коли и автобуси продължаваха да бръмчат наоколо. Умивалниковият живот си течеше.

— Няма ли? — попита Аму.

— Няма — каза Еста.

Няма? Няма.

— Тогавя си измий лицето — нареди Аму. — Водата винаги помага. Измий си лицето и ще идем да изпием по една газирана лимонада.

Еста си изми лицето, и ръцете, и пак лицето, и пак ръцете. Клепките му бяха мокри и слепнали.

Оранжедено-лимоняденият човек сгъна зелената обвивка от бонбон и натисна гънката с боядисания нокът на палеца си. Перна една муха с навито на руло списание. Внимателно я събори от края на щанда върху пода. Мухата лежеше по гръб и размахваше омалелите си крачка.

— Сладко момче — обърна се към Аму бюфетчията. — Хубаво пее.

— Той е мой син — усмихна се Аму.

— Наистина ли? — възкликна оранжадено-лимонаденият човек и погледна към Аму със зъбите си. — Наистина ли? Не изглеждате достатъчно възрастна, за да имате такъв син.

— Той не се чувства добре — обясни Аму. — Мислех, че една студена напитка може да му помогне.

— Разбира се — отвърна човекът. — Разбира се. Оранжадо-лимонада? Лимонадооранжада?

Ужасен въпрос, очакван с ужас.

— Не, благодаря.

Еста погледна Аму. Зелено-вълнисто, морсководораслово, бездънно-пълнодънно.

— А за вас? — попита Аму оранжадено-лимонаденият човек. — Кока-кола, фанта? Или сладолед?

— Не, аз не искам нищо. Благодаря — отговори Аму. Лъчезарна жена с дълбоки трапчинки.

— Ето — Човекът протегна шепа бонбони, като щедра стюардеса. — За вашия малък Мон.

— Не, благодаря — повтори Еста и погледна Аму.

— Вземи ги, Еста! — подкани го Аму. — Не бъди неучтив.

Еста ги взе.

— Кажете благодаря — напомни Аму.

— Благодаря — каза Еста. (За бонбоните, за белия белтък.)

— Няма защо — отвърна на английски оранжадено-лимонаденият човек. — Значи така. Момченцето каза, че сте от Айеменем.

— Да — потвърди Аму.

— Аз често ходя там — съобщи оранжадено-лимонаденият човек. — Семейството на жена ми е от Айеменем. Знам къде е вашата фабрика. Туршии „Парадайз“, нали? Той ми каза. Вашият Мон.

Той знаеше къде да намери Еста. Това искаше да каже. То беше предупреждение.

Аму видя трескаво-блесналите очи на сина си.

— Трябва да тръгваме — реши тя. — Не бива да рискуваме да вдигне температура. Братовчедка им пристига утре — обясни тя на чичото. И небрежно добави: — От Лондон.

— От Лондон? — В очите на чичото засия уважение. Към една фамилия с лондонски връзки.

— Еста, ти остани тук, при чичото. Аз ще доведа Беба Кочама и Рахел — предложи Аму.

— Ела — озъби се чичото. — Ела и седни на една висока табуретка при мен.

— Не, Аму! Не, Аму, не! Искам да дойда с теб!

Аму, изненадана от необичайно шумното настояване на нейния обикновено тих син, се извини на оранжадено-лимонадения чичо.

— Обикновено не се държи така. Хайде да тръгваме тогава, Естапен.

Отново при миризмата на салона. Сенките на вентилаторите. Темета на глави. Вратове. Яки. Коси. Кокове. Плитки. Конски опашки.

Фонтан, закрепен с Любов-в-Токио. Едно малко момиче и една бивша монахиня.

Седемте деца на капитан фон Трап като седем ментови бонбончета бяха излезли от ментовобонбонената си баня, стояха в ментовобонбонена редица с пригладени коси и пееха с послушни ментовобонбонени гласове на жената, за която капитанът едва не се ожени. Русата баронеса, бляскава като диамант.

*От звука на музиката
оживява Планината.*

— Трябва да тръгваме — каза Аму на Беба Кочама и на Рахел.

— Аму! — възрази Рахел. — Главните неща още не са се случили! Той дори още не я е целунал! Още не е скъсал хитлеристкото знаме! Дори още не ги е предал Ролф пощальонът!

— Еста е болен — обясни Аму. — Хайде!

— Дори още не са дошли нацистките войници!

— Хайде! — повтори Аму. — Ставай!

— Дори още не са изпели „Високо на върха има стадо кози!“

— Еста трябва да е добре за Софи Мол, нали? — присъедини се Беба Кочама.

— Не е нужно — смънка Рахел повече на себе си.

— Какво каза? — попита Беба Кочама, която беше разбрала общия смисъл, но не и точните думи.

— Нищо — отвърна Рахел.

— Чух те — изсъска Беба Кочама.

Отвън чичото пренареждаше невзрачните си шишета. Бършеше с кирливия си парцал кръглите водни петна, които бяха оставили върху мраморния щанд на бюфета. Приготвяше се за паузата. Той беше чист оранжадено-лимонаден чичо. Имаше сърце на стюардеса, скрито в мечешко тяло.

— Значи си тръгваме? — обади се той.

— Да — отговори Аму. — Къде можем да намерим такси?

— Като излезете от вратата, тръгвате нагоре, после вляво — обясни той, загледан в Рахел. — Не ми казахте, че имате и малка Мол. — Протегна един бонбон и към нея. — Ето, Мол, за теб е.

— Вземи моите! — бързо извика Еста, защото не искаше Рахел да се приближи до човека.

Но Рахел вече беше тръгнала към него. Докато приближаваше, той ѝ се усмихна, ала нещо в тази латернаджийска усмивка, нещо във втренчения му поглед я накара да спре. Беше най-противният човек, когото е виждала. Обърна се и погледна Еста.

Рахел отстъпи назад от косматия човек.

Еста натика бонбоните му в нейната ръка и тя усети, че пръстите му горят, а върховете им са студени като смъртта.

— Довиждане, Мон — подвикна чичото към Еста. — Ще се видим някога в Айеменем.

И тъй, отново по червените стъпала. Този път Рахел изоставаше. Вървеше бавно. Сякаш казваше: Не, не искам да си отивам. Чувстваше се като един тон тухли, дърпани с каишка.

— Симпатичен е този оранжадено-лимонаден човек — подхвърли Аму.

— Тццц! — възрази Беба Кочама.

— Не изглежда такъв, но беше изненадващо мил с Еста — потвърди мнението си Аму.

— Тогава защо не се омъжиш за него? — войнствено попита Рахел.

На червеното стълбище времето спря. Еста спря. Беба Кочама спря.

— Рахел! — викна Аму.

Рахел замръзна. Безумно съжаляваше за това, което беше изрекла. Не знаеше откъде се взеха тези думи. Не знаеше, че са се таяли у нея. Но сега бяха излезли от устата ѝ и не можеха да се върнат обратно. Те увиснаха над червеното стълбище като чиновници в държавна канцелария. Някои стояха прави, други бяха седнали и подрусваха крака.

— Рахел — повтори Аму. — Съзнаваш ли какво направи току-що?

Уплашени очи и фонтан от коса погледнаха към Аму.

— Добре, добре. Не се плаши — каза Аму. — Само ми отговори. Съзнаваш ли?

— Какво? — попита с най-тихия си гласец Рахел.

— Съзнаваш ли какво току-що направи? — повтори Аму.

Уплашени очи и фонтан от коса отново я погледнаха.

— Знаеш ли какво става, когато нараняваш някого? — продължи Аму. — Когато нараняваш някого, той започва да те обича по-малко. Това правят лекомислените думи. Карат хората да те обичат по-малко.

Студена нощна пеперудка с необикновено гъсти мъхести снопчета кацна леко върху сърцето на Рахел. Мястото, където ледените ѝ крачка се докоснаха, настръхна като гъша кожа. Гъша кожа с шест издутини върху лекомисленото сърце на Рахел.

Нейната Аму вече я обичаше по-малко.

И тъй, излизат от вратата, тръгват нагоре, после вляво. Стоянка за таксита. Една наранена майка, една бивша монахиня, едно горещо и едно студено дете. Гъша кожа с шест издутини и една нощна пеперудка.

Таксито миришеше на спане. Навити на руло стари дрехи. Влажни пешкири. Подмишници. В края на краищата то беше дом за шофьора на таксито. Той живееше в него. Беше единственото място, където да складира миризмите си. Седалките бяха съсипани. Нацепени. Продълговато парче от мръсен жълт сюнгер се беше измъкнало и се тресеше върху задната седалка като огромен жълтеничав черен дроб. Шофьорът бе пъргав като дребен гризач. С орлов нос и с мустачки. Толкова дребен, че гледаше пътя през

кормилото. От другите превозни средства се виждаше, че в това такси има пътници, но не и шофьор. Караше бързо, агресивно, втурваше се в празните пространства, изтикваше другите коли от редицата им. Ускоряваше на пресечките със зебра. Пренебрегваше светофарите.

— Защо не използваш подложка, възглавница или нещо подобно? — предложи Беба Кочама с приятелски глас. — Ще виждаш по-добре.

— А ти, сестро, защо не си гледаш своята работа? — предложи шофьорът неприязнено.

Като тръгнаха край мастиленото море, Еста подаде глава през прозореца. Усещаше вкуса на горещия солен бриз в устата си. Чувстваше как вдига косата му нагоре. Знаеше, че ако Аму разбере какво е правил с оранжадено-лимонадения човек, тя щеше да обича по-малко и него. Много по-малко. Почувства срамна кипяща, повдигаща и преобръщаща се болка в стомаха. Копнееше за реката. Защото водата винаги помага.

Лепкава неонена нощ се носеше край прозореца на таксито. Вътре беше горещо и тихо. Беба Кочама изглеждаше възбудена и почервеняла. Не обичаше да става причина за лоши чувства. Колкото пъти някое бездомно куче пресечеше шосето, шофьорът полагаше искрени усилия да го прегази.

Пеперудката в сърцето на Рахел разпери кадифените си крилца и в костите ѝ пролази студ.

На паркинга на хотел „Морската кралица“ небесносиният плимът клюкарстваше с други, по-малки коли. Шушу-мушу, шушу-мушу. Като голяма дама на гости с по-незначителни госпожи. Издигнала хромовите перки на опашката си.

Стаи номер 313 и 327 — каза служителят на рецепцията. — Няма климатична инсталация. С по две единични легла. Асансьорът е спрял за поправка.

Пиколото, който ги заведе горе, не беше момче, както можеше да се очаква. Очите му бяха мътни и на орфания му кафяв жакет липсваха две копчета. Подаваше се засечената му долна риза. Принуден бе да носи глупавата шапка на пиколо килната настрана, а стегнатата ѝ найлонова каишка се впиваше дълбоко в увисналата му гуша. Ненужна жестокост беше да караш застарял човек да носи

шапката си килната и принудително да променя начина, по който старостта е избрала да виси под брадичката му.

Пак трябваше да се изкачват червени стъпала. Същият червен килим, който бяха видели в киното, ги преследваше. Вълшебен хвърчащ килим.

Чако беше в стаята си. Свариха го да се гощава. Печено пиле, пържени картофи, сладка царевица, пилешка супа, две питки хляб и сладолед ванилия с шоколадов сос. Сос в съд с формата на лодка. Чако често казваше, че амбицията му е да умре от преяждане. Мамачи твърдеше, че това било сигурен признак за скрита неудовлетвореност от живота. Според Чако нямало такова нещо. Било обикновена лакомия.

Чако беше изненадан, дето всички се връщат по-рано, но се престори, че не е забелязал това. Продължи да яде.

По първоначалния план Еста трябваше да спи с Чако, а Рахел с Аму и Беба Кочама. Но тъй като сега Еста не беше добре и любовта беше преразпределена (Аму вече я обичаше по-малко), Рахел щеше да спи при Чако, а Еста — при Аму и Беба Кочама.

Аму извади пижамата и четката за зъби на Рахел от куфара и ги сложи върху леглото.

— Ето — каза Аму.

Две щраквания, за да се затвори куфарът. Щрак. И щрак.

— Аму — запита Рахел, — да пропусна ли вечерята за наказание?

Искаше й се да направи смяна на наказанията. Да не вечеря, а в замяна Аму пак да я обича колкото преди.

— Както желаяш — отвърна Аму. — Но аз те съветвам да се нахраниш. Ако искаш да пораснеш, разбира се. Може би ще можеш да хапнеш от пилето на Чако.

— Може би да, но може би не — смънка Чако.

— Ами какво ще стане с моето наказание? — искаше да знае Рахел. — Още не си ме наказала!

— Някои неща идват със собствените си наказания — мъдро заключи Беба Кочама. Като че ли обясняваше на Рахел някаква задача, която тя не разбира.

Някои неща идват със собствените си наказания. Като спални с вградени долапи. Скоро всички щяха да научат повече за наказанията.

Че те идват в различни размери. Някои са толкова големи, че приличат на долапи, в които са вградени спалните. Можеш да прекараш в тях цял живот и безспир да се скиташ между тъмните им полици.

Целувката за лека нощ на Беба Кочама остави малко слюнка върху бузата на Рахел. Тя я обърса на рамото си.

— Лека нощ и Бог да ви благослови — промърмори Аму. Но с гърба си. Вече беше излязла от стаята.

— Лека нощ — промърмори и Еста. Беше му твърде лошо, за да може да обича сестра си.

Самичката Рахел ги проследи да се отдалечават по хотелския коридор като мълчаливи, но реални призраци. Два големи и един малък с бежови островърхи обуца. Червеният килим поглъщаше шума на стъпките им.

Рахел стоеше в рамката на хотелската врата, изпълнена с тъга.

Носеше в себе си тъга от идването на Софи Мол. Тъга, че Аму вече я обича по-малко. И тъга за неизвестното нещо, което оранжадено-лимонаденият човек беше направил на Еста в кино „Абилаш“.

През сухите ѝ болезнени очи премина парещ вятър.

Чако сложи пилешко бутче и пържени картофи в малка чиния за Рахел.

— Не, благодаря — каза Рахел, с надежда, че ако тя сама си наложи наказание, Аму ще отмени своето.

— Не искаш ли малко сладолед с шоколадов сос? — попита Чако.

— Не, благодаря — отвърна Рахел.

— Добре — съгласи се Чако. — Но не знаеш от какво се отказваш.

Той дояде цялото си пиле, после целия си сладолед. Рахел си облече пижамата.

— Моля те не ми казвай за какво си наказана — поде Чако, докато обираше със зальк хляб последния шоколадов сос от съда във форма на лодка. Отвратителния му следдесертен десерт. — Какво стана? Разчесала си ухапвания от комар и си ги разкървавила? Или не си казала „Благодаря“ на шофьора на таксито?

— Нещо много по-лошо — каза Рахел, оставайки вярна на Аму.

— Не ми казвай — повтори Чако. — Не искам да знам.

Той позвъни на румсървиса и един уморен общ работник дойде да прибере чиниите и костите. Опитва се да улови миризмите на вечерята, но те избягаха и се вдигнаха нагоре по увисналите кафяви хотелски пердета.

Невечерялата племенница и преялият ѝ вуйчо измиха заедно зъбите си в банята на хотел „Морската кралица“. Тя — изоставено, осъдено дребосъче с раирана пижама и фонтан от коса, стегнат с Любов-в-Токио. Той — по памучна фланелка и долни гащи. Фланелката му, стегната и опъната върху заоблението му корем като втора кожа, висеше свободно над вдлъбнатината на пъпа.

Когато Рахел държеше неподвижно покритата си с пяна четка за зъби и вместо нея движеше зъбите си, той не ѝ каза да не прави така.

Не беше фашист.

Двамата плюеха поред. Рахел внимателно гледаше как пяната от пастата ѝ за зъби се стича по стената на умивалника, за да види каквото може да се види.

Какви цветове и странни фигури са били изхвърлени от празнините между зъбите ѝ.

Тази вечер нямаше нищо. Нищо необикновено. Само мехурчета от пастата за зъби.

Чако угаси горната лампа.

В леглото Рахел свали своята Любов-в-Токио и я сложи до слънчевите си очила. Фонтанът върху главата ѝ се поотпусна, но остана щръкнал.

Чако лежеше в леглото сред светлия кръг от нощната лампа. Дебел човек на тъмна сцена. Той се пресегна към ризата си, захвърлена смачкана в края на леглото. Извади от джоба ѝ портфейла си и погледа снимката на Софи Мол, която Маргарет Кочама му беше изпратила преди две години.

Рахел го наблюдаваше и нейната студена пеперудка отново разпери крилца. Отвори ги бавно. После бавно ги затвори. Мързеливо мигане на хищно насекомо.

Чаршафите бяха груби, но чисти.

Чако затвори портфейла си и загаси нощната лампа. В тъмнината си запали цигара, като се чудеше как ли изглежда дъщеря му сега. На

девет години. За последен път я беше видял червена и сбръчкана. Още не приличаше на човек. Три седмици по-късно жена му Маргарет, единствената му любов, се беше разплакала и му беше признала за Джо.

Маргарет каза на Чако, че не може да живее повече без Джо. И че има нужда от собствено пространство. Сякаш Чако беше използвал нейните рафтове за своите дрехи. Което, като се знаят привичките му, беше напълно възможно.

Тя поиска развод.

През няколко последни мъчителни нощи, преди да я напусне, Чако се измъкваше от леглото с фенерче и отиваше да погледа спящото дете. Да го изучи. Да го запечата в паметта си. За да е сигурен, че когато си мисли за дъщеря си, представата му ще е вярна. Запомни кафявият мъх върху мекия ѝ череп. Формата на нацупената ѝ, неспирно движеща се устичка. Разстоянията между пръстчетата на краката ѝ. Една едва очертаваща се бенка. После, без да го е планирал, започна да търси в своето бебе прилики с Джо. Докато провеждаше това безумно, отчаяно, ревниво изследване под светлината на фенерчето, бебето стисна показалеца му. Пъпчето му се издигаше сред заситеното му гладко коремче като паметник с кубе върху хълм. Чако опря в него ухото си и заслуша в почуда къркоренето, долитащо отвътре. Там от едно място на друго се изпращаха някакви съобщения. Новите органи свикваха един с друг. Едно ново правителство установяваше своите системи. Организираще разделението на труда, решаваше кой какво ще върши.

Дъщеричката му миришеше на мляко и на урина. Чако се чудеше как едно тъй малко и неоформено същество, още неясно на кого прилича, може така властно да привлича вниманието, да възбужда любовта и да контролира здравия разум на възрастен човек.

Когато си замина, почувства, че нещо е било откъснато от него. Нещо голямо.

Но сега Джо беше мъртъв. Загинал в автомобилна катастрофа. Мъртъв като пън. Дупка сред вселената във формата на Джо.

На Чаковата снимка Софи Мол беше седемгодишна. В бяло и синьо. С розови устни, но с нищо сирийско-християнско. Макар Мамачи, като гледаше фотографията, да настояваше, че Софи Мол има носа на Папачи.

— Чако — обади се Рахел от тъмното си легло, — може ли да ти задам един въпрос?

— Може и два — отзова се Чако.

— Чако, ти обичаш ли Софи Мол най-много от всичко на света?

— Тя ми е дъщеря — отговори Чако.

Рахел помисли върху това.

— Чако, нужно ли е хората да са *ДЛЪЖНИ* да обичат своите деца най-много от всичко на света?

— Няма правила — отвърна Чако. — Но обикновено е така.

— Чако, например — продължи Рахел, — само за *пример*, възможно ли е Аму да обича Софи Мол повече от мен и Еста? Или *например* ти да обичаш мене повече от Софи Мол?

— Всичко е възможно в Човешката природа — каза Чако със своя „глас за четене на глас“. Той изведнъж забрави за племенницата си с коса като фонтан и заговори на тъмнината: — *Любов. Лудост. Надежда. Безкрайна радост.*

От четирите възможни в човешката природа неща според Рахел най-тъжно звучеше безкрайната радост. Може би заради начина, по който Чако я произнесе.

Безкрайна радост. Звучеше като в черковно ехо. Или като тъжна риба, цялата в перки.

Студената пеперудка повдигна едното си студено краче.

Димът от цигарата се виеше в нощта. Дебелият човек и малкото момиче лежаха будни, в мълчание.

През няколко стаи, докато неговата беба леля-баба хъркаше, Еста се събуди.

Аму спеше и беше много красива в решетесто-синята улична светлина, която влизаше през решетесто-синия прозорец. Усмиваше се в съня си и сънуваше делфини и дълбоко решетесто-синьо. Усмивката не подсказваше с нищо, че човекът, комуто принадлежи, е бомба, готова да избухне.

Еста отиде, залитайки, до банята. Повърна чиста, горчива, лимонова, блестяща, газирана течност. Парливият остатъчен вкус на първата среща със Страхата на един Малък Човек. Дум дум.

Почувства се малко по-добре. Обу си обуцата и излезе от стаята, тръгна по коридора с влачещи се подире му връзки и застана тихо пред вратата на Рахел.

Рахел се качи на един стол и дръпна резето на вратата.

Чако не си направи труда да се чуди откъде би могла да знае, че Еста е пред вратата. Беше свикнал с прихватничавите им странности.

Лежеше на тясното хотелско легло като изхвърлен на брега кит и лениво си мислеше дали Рахел наистина е видяла Велута. Не му се вярваше. Велута можеше да напредне. Беше параван с бъдеще. Питаше се дали Велута притежава членска книжка от марксистката партия. И дали напоследък се е виждал с другаря К.Н.М. Пилай.

Тази година политическите амбиции на другаря Пилай получиха неочакван тласък. Двама местни партийни членове, другарят Дж. Катукаран и другарят Гуан Менон бяха изключени от партията по подозрение, че са наксалити. Един от тях — другарят Гуан Менон — беше определен за кандидат на партията за законодателното събрание при допълнителните избори в Котаям през март идната година. Изключването му от партията създаде вакуум, който неколцина мераклии се бореха да заемат. Между тях и другарят К.Н.М. Пилай.

Другарят Пилай беше започнал да наблюдава какво става в „Туршии Парадайз“ тъй ревностно, както резервен играч наблюдава футболния мач. Да прибави един нов профсъюз, макар и малък, към евентуалния си бъдещ електорат, би било „чудесно начало“ на пътя му към законодателното събрание.

Досега в „Туршии Парадайз“, *другарю! другарю!* (както се изразяваше Аму) беше просто безобидна игра, която се играе след работно време. Но ако залогът се увеличише и диригентската палка се изтръгнеше от ръцете на Чако, всички (освен Чако) знаеха че фабриката, вече потънала в дългове, ще изпадне в беда.

Тъй като финансовото състояние не бе добро, работниците получаваха по-ниски от минималните заплати определени от профсъюза. Разбира се, самият Чако изтъкваше това и им обещавахе, че щом работата потръгне, заплащането ще бъде увеличено. Той беше убеден, че работниците му вярват и знаят как милее за техните интереси.

Но един човек мислеше другояче. Вечер, след края на фабричната смяна другарят К.Н.М. Пилай причакваше работниците от

„Туршии Парадайз“ и ги водеше в своята печатница. С тънкия си писклив глас той ги подтикваше към революция. Речите му представляваха хитра смес от действителни местни проблеми и високопарна маоистка риторика, която на малайаламски звучеше още по-високопарно.

— Народи от целия свят — чуруликаше той, — бъдете смели, имайте кураж да се борите, въставайте срещу трудностите и напредвайте вълна подир вълна. Тогава целият свят ще принадлежи на народите. Чудовищата, които и да са, ще бъдат унищожени. Трябва да си искате онова, което по право ви принадлежи. Годишни премии. Взаимоспомагателна каса. Застраховки за злополука.

Тъй като тези речи бяха отчасти репетиция за времето, когато другарят Пилай ще говори пред милионните маси — като местен член на законодателното събрание, — в интонациите и ритъмът им имаше нещо странно. Гласът му будеше представи за зелени оризища и за червени знамена, издигнати на фона на сини небеса, вместо да носи дъха на печатарско мастило в една малка и задушна стая.

Другарят К.Н.М. Пилай никога не излезе открито срещу Чако. Когато го споменаваше в своите речи, грижливо го лишаваше от всякакви човешки атрибути и го представяше като абстрактен функционер в някаква по-голяма организация. Някаква теоретична конструкция. Пионка в чудовищния буржоазен заговор за потискане на Революцията. Никога не го назоваваше по име, а говореше за него като за Мениджмънта. Сякаш Чако беше много хора. Този подход беше тактически правилен и освен това разграничаването на човека от работата му помагаше на другаря Пилай да се чувства с чиста съвест в частните си бизнес отношения с Чако. Договорът за отпечатване на етикетите за „Туршии Парадайз“ му носеше доход, който му бе крайно необходим. Той си казваше, че Чако-клиентът и Чако-мениджмънтът са различни хора. И естествено съвсем различни от Чако-другаря.

Единствената пречка в плановете на другаря К.Н.М. Пилай беше Велута. От всички работници в „Туршии Парадайз“ той единствен притежаваше партийна членска книжка, а това даваше на другаря Пилай съюзник, от когото на драго сърце би се лишил. Знаеше, че докосваемите работници във фабриката негодуваха срещу Велута по свои собствени причини, с древни корени. Другарят Пилай се движеше

внимателно около това препятствие в очакване на сгоден случай да го преодолее.

Поддържаше постоянен контакт с работниците. Поставил си бе задачата да знае точно какво става във фабриката. Присмиваше се на работниците, че приемат тези ниски надници, когато на власт е тяхното собствено правителство, Народното правителство.

Когато Пъначен, счетоводителят, който всяка сутрин четеше на Мамачи вестниците, ѝ донесе новината, че работниците се готвят да искат повишение, Мамачи изпадна в ярост.

Кажи им да четат вестниците. Сега има глад. Няма работни места. Хората умират от недояждане. Трябва да са благодарни, че изобщо имат работа.

Винаги когато във фабриката ставаше нещо сериозно, новината се съобщаваше на Мамачи, а не на Чако. Тя беше господарката, модалали. И играеше ролята си, както подобава. Отговорите ѝ, дори и когато биваха строги, бяха директни и предсказуеми. Чако, от друга страна, макар да бе мъжът в къщата, макар да говореше за „моите туршии, моя конфитюр, моето къри на прах“, тъй често се старееше да се представи в различна светлина, че замъгляваше бойната картина.

Мамачи се опитваше да предупреди Чако. Той я слушаше, но не чуваше какво всъщност казва. Затова въпреки ранните признаци на недоволство във фабриката Чако в очакване на Революцията продължаваше да играе играта *Другарю! Другарю!*

Тази нощ на тясното хотелско легло той размишляваше сънливо как да изпревари другаря Пилай и да организира своите работници в нещо като частен профсъюз. Ще устрои избори. Ще ги накара да гласуват. Работниците можеха да се редуват като избрани представители на колектива. Усмихна се при мисълта да преговаря край кръглата маса с другаря Сумати или още по-добре с другаря Люсикути, който беше много по-представителен.

После мислите му се върнаха към Маргарет Кочама и Софи Мол. Обръчи от пламенна любов така стегнаха гръдния му кош, че едва можеше да диша. Лежеше буден и броеше часовете — колко остава до тръгването към летището да ги посрещнат.

На съседното легло племенницата и племенникът му спяха прегърнати. Един горещ близък и един студен. Той и Тя. Ние и Нас. Може би някак си долавяха намека на съдбата за всичко, което ги очаква зад кулисите.

Те сънуваха своята река.

Сънуваха сведените над нея кокосови дървета и наблюдаваха с очи като кокосови орехи как лодките се плъзгат по водата. Сутрин нагоре по течението. Вечер — надолу. И глухия, тъп звук от бамбуковите прътове на лодкарите, когато се опират в тъмното омаслено дърво на лодките.

Беше топла водата. Сивозелена. Като вълниста коприна. С риба в нея.

С небето и дърветата в нея.

А вечер — със счупената жълта луна в нея.

Като се умориха да чакат, ароматите на вечерята слязоха от пердетата и се изплъзнаха през прозорците на „Морската кралица“, за да танцуват цяла нощ върху морето с мирис на вечеря.

Часът беше два без десет.

---

[1] Доти — дълго парче плат, увито по особен начин около краката, за да образува нещо като шалвари. Бел.прев. ↑

5

БОЖИЯТ КЪТ

Години по-късно, когато Рахел се върна при реката, тя я посрещна с ужасната усмивка на череп, с дупки на местата, където някога е имало зъби, и с безсилна ръка, вдигната от болнично легло.

Две неща се бяха случили.

Реката се беше свила. А Рахел бе пораснала.

В долното течение на реката беше построен бараж за солената вода в замяна на повече гласове при изборите, осигурени от влиятелното лоби на оризо-производителите. Баражът регулираше притока на солена вода от ръкавите, които се вливаха в Арабско море. Така че сега вместо една имаха две реколти годишно. Повече ориз на цената на една река.

Макар да беше юни и да валеше, сега реката представляваше само една леко придошла вада. Тънка лента от гъста вода, която се плиска лениво в калните брегове от двете ѝ страни, украсена тук-там от сребристия блясък на умряла риба. Беше задръстена с буйно растящи водорасли, чиито мъхнати кафяви корени се вееха под водата като тънки пипала. Бронзовокрили буболечки се движеха по нея. Кривокраки, предпазливи.

Някога реката притежаваше способността да буди страх. Да променя живота на хората. Но сега зъбите ѝ бяха изтръгнати, духът ѝ — изтощен. От нея бе останала само една бавна, тинеста зелена лента, понесла зловонни боклуци към морето. Ярки найлонови торбички плуваха по лепкавата ѝ, буренясала повърхност като политнали субтропични цветя.

Каменните стъпала, които някога водеха желаещите да се изкъпят до самата вода, а рибарите — до рибата, сега стояха напълно оголени и водеха от никъде за никъде — абсурден стъпаловиден паметник в чест на нищо. През пукнатините прорастваше папрат.

От другата страна на реката стръмният кален бряг свършваше рязко под ниските пръстени стени на поселище от колиби. Деца

клякаха заднешком над самия му край и пускаха изпражненията си право в лепкавата всмукваща всичко тиня на откритото речно корито. По-малките оставяха своите меки кафяви купчинки сами да се търколят надолу. До вечерта реката щеше да се издигне, да прибере приношенията на деня и бавно да ги понесе към морето, забравяйки подире си вълнисти ивици от гъста бяла пяна. В горното течение чисти майки перяха дрехи и миеха съдове в незамърсената от фабрични отпадъци вода. Къпеха се хора, нагазили до кръста. Насапунисаните им тела приличаха на редици от тъмни бюстове върху тънката, полюляваща се лента на реката.

В топли дни миризмата на изпражнения се надигаше от реката и покриваше Айеменем като шапка.

Още по-нататък една петзвездна хотелска верига беше купила Сърцето на Мрака.

Къщата на Историята (където някога са си шептели предци с дъх на стари географски карти и със загрубели нокти на краката) вече не можеше да се достигне откъм реката. Беше обърнала гръб на Айеменем. Гостите на хотела бяха докарвани направо от Кочин през ръкавите на реката. Пристигаха в моторна лодка, която пореше водата с клинообразна пяна, а зад нея се провлачваше тънък слой нафта с отблясъци в цветовете на дъгата.

Откъм хотела гледката беше красива, но и там водата бе мътна и токсична. Табелки с калиграфски изписани букви предупреждаваха, че плуването е забранено. Бяха построили висока стена, за да скрият от погледа бедняшкото поселище и да не му позволят да навлезе в някогашното имение на Кари Сайпу. Лошата миризма нямаше как да спрат.

Но бяха построили плувен басейн. А в менюто бяха включени прясна морска риба на скара с пържени картофи и палачинки „Сюзет“.

Дърветата бяха все още зелени, небето — все така синьо, което не беше без значение. Затова този миризлив рай бе шумно рекламиран — наричан бе „Божият кът“ в рекламните брошури — защото те, хитрите хотелиери, знаеха, че с неприятните миризми, както и с чуждата бедност, трябва просто да се свикне. Въпрос на дисциплина. На упорство и на климатични инсталации. Нищо повече.

Къщата на Кари Сайпу беше ремонтирана и преобоядисана. Тя се беше превърнала в център на претенциозен комплекс, пресичан от изкуствени канали и свързващи ги мостове. Малки лодки плаваха във водата. Старият колониален дом с дълбока веранда и дорийски колони беше заобиколен от по-малки, по-стари дървени къщи — наследствени домове — които хотелската верига бе закупила от стари фамилии и пренесла в Сърцето на Мрака. Играчки с История, в които да се забавляват богатите туристи. Като сноповете ориз в съня на Йосиф, като нетърпеливо блъскащи се пред английския магистрат местни жители, старите къщи бяха наредени около Къщата на Историята в отбранителни пози. Хотелът се наричаше „Старото наследство“.

Хотелиерите обичаха да разказват на гостите, че най-старата дървена къща, с добре изолирано, облицовано складово помещение, което на времето побиращо достатъчно ориз, за да се храни цяла армия в продължение на година, е била дом на предците на другаря Е.М.С. Намбудурипад — кералския Мао Дзедун — поясняваха на неосведомените. Мебелите и разни дреболии, придобити заедно с къщата, бяха на показ. Тръстикова чадър, изплетена от ракета легло. Дървен сандък за чеиз. На всеки експонат бе прикрепена табелка с разяснителен надпис — *Традиционен чадър от Керала и Традиционен сватбен сандък за чеиз.*

Така Историята и Литературата се използваша за търговски цели. Курц и Карл Маркс, хванати за ръка, посрещаша богатите гости, щом слязат от моторницата.

Къщата на другаря Намбудурипад служеше за хотелска трапезария, където позагорели от слънцето туристи в бански костюми отпиваха бавно кокосово мляко (поднасяно в черупката), а стари комунисти, които сега работеха като умилкващи се сервитьори в пъстроцветно етническо облекло, се привеждаха над подносите с напитки.

Вечер (за повече местен колорит) на туристите се представяха танци катакали в съкратен вариант, („само кратки, но ярки откъси“, нареждаха хотелиерите на танцьорите.) Така древни истории се свиваха и ампутираха. Шестчасови класически произведения се свеждаха до дваайсетминутни изпълнения.

Представленията се изнасяха до плувния басейн. Докато барабанистите удряха барабаните и танцьорите танцуваха, гостите на

хотела се забавляваха с децата си във водата. Докато Кунти разкриваше своята тайна пред Карна на речния бряг, флиртуващи двойки си мажеха гърбовете с плажно масло. Докато бащи играеха рафинирани сексуални игри с едва поотрасналите си дъщери, Поотана кърмеше младия Кришна на отровната си гърд. Бима изкормяше Душасана и миеше косата на Драупади в неговата кръв.

Задната веранда в Къщата на Историята (където бе дошъл отряда от докосваеми полицаи и където беше спукана надуваемата гъска) сега беше остъклена и превърната в проветрива хотелска кухня. Там вече не се случваше нищо по-лошо от приготвянето на кебап и крем карамел. Ужасът беше преминал. Превъзможнат от мириса на храна. Приглушен от тананикането на готвачи. От веселото кльц-кльц кълцане на джинджифил и чесън. От изкормянето на по-дребни бозайници — прасета, кози. От рязането на месо. От остъргването на рибешки люспи.

Нещо лежеше заровено в земята. Под тревата. Под двайсет и три години от юнски дъжд.

Нещо малко и забравено.

Нещо, чиято липса светът не би усетил.

Един детски пластмасов ръчен часовник с нарисувано време.

Той показваше два без десет.

Тайфа от деца следваше Рахел при разходката ѝ.

— Ало, хипи, — викаха те, с двайсет и пет годишно закъснение.
— Как се казваш?

После някой хвърли по нея малко камъче и детството ѝ избяга, размахало тънки ръчички.

На връщане, като заобиколи айеменемската къща, Рахел излезе на главния път. И тук нови къщи бяха изникнали като гъби и само фактът, че се гушеха между дървета и че от главния път до тях водеха тесни пътеки, по които не могат да минат коли, придаваше на Айеменем чувство за усамотеност. В действителност населението му бе пораснало и Айеменем сега имаше размерите на малък град. Зад крехката фасада от зеленина живееше множество от хора, готово мигом да се събере при повикване. За да пребие до смърт някой невнимателен шофьор на автобус. Да смачка предното стъкло на кола, посмяла да излезе в деня на Опозиционния протест. Да открадне

вносния инсулин на Беба Кочама и кифличките ѝ с крем, донесени чак от Най-добрата пекарна в Котаям.

Пред печатницата си „Лъки прес“ другарят К.Н.М. Пилай стоеше до оградата и разговаряше с един човек от другата ѝ страна. Ръцете на другаря Пилай бяха кръстосани пред гърдите; стискаше здраво собствените си подмишници, сякаш някой току-що му ги бе поискал на заем и той бе отказал. Човекът отгатък стената ровеше с престорен интерес куп фотографии в целофанов плик. Повечето от тях бяха снимки на сина на другаря К.Н.М. Пилай — Ленин, който живееше и работеше в Делхи — грижеше се за боядисването, за водопроводните и електрическите инсталации в холандското и германското посолства. За да не се страхуват клиентите му от неговите политически пристрастия, беше леко променил името си. Сега се наричаше Левин. П. Левин:

Рахел се опита да мине край него незабелязано. Надеждата ѝ бе абсурдна.

— А йоо, малка Рахел! — изненада се другарят К.Н.М. Пилай, който веднага я позна. — *Помниш ли другаря чичо?*

— Да — отвърна Рахел.

Дали го помнеше? Да, разбира се.

И въпросът, и отговорът бяха само учтиво въведение към разговор. И тя, и той знаеха, че има неща, които могат да се забравят. И неща, които не могат — те седят върху прашни полици като препарирани птици със зъл, обърнат встрани поглед.

— Е? — усмихна се другарят Пилай. — Мислех, че сега си в Амейрика?

— Не — каза Рахел. — Сега съм тук.

— Да, да. — Гласът му звучеше малко нетърпеливо. — Но иначе предполагам, че си в Амейрика, нали?

Другарят Пилай спусна надолу кръстосаните си ръце. Зърната на гърдите му погледнаха Рахел над оградата като тъжните очи на санбернарско куче.

— Позна ли я? — обърна се към човека със снимките другарят Пилай и посочи Рахел с брадичка.

Човекът не беше я познал.

— Дъщеря на дъщерята на старата Кочама от „Туршии Парадайз“ — обясни другарят Пилай.

Човекът погледна озадачено. Очевидно не беше тукашен. И не беше любител на туршиите. Другарят Пилай потърси друга връзка.

— Пуниан Кунджу? — припомни той. За малко в небето се появи Антиохският Патриарх и помахаше със сбръчканата си ръка.

За човека с фотографиите нещата почнаха да идват на място. Той закима ентузиазирано.

— Синът на Пуниан Кунджу. Бенаан Джон Айп. Който беше в Делхи, помниш ли? — попита другарят Пилай.

— *Уър, уър, уър* — да, да, да — потвърди човекът.

— Това е дъщеря на дъщеря му. Сега е в Амейрика.

Кимацият човек кимна още по-категорично, когато родословното дърво на Рахел му се изясни.

— *Уър, уър, уър*. Сега е в Амейрика, нали? — Това не бе въпрос, а нескрито възхищение.

Човекът се сети за някакъв скандал. Беше забравил подробностите, но помнеше, че ставаше дума за секс и за смърт. Бяха писали във вестниците. След кратко мълчание и още няколко леки кимвания, човекът подаде плика с фотографии на другаря Пилай.

— Е, добре, другарю. Аз ще тръгвам. — Трябваше да свари един автобус.

— И така! — усмивката на другаря Пилай се разшири, когато насочи цялото си внимание — като с фенерче — към Рахел. Венците му бяха изумително розови — наградата за безкомпромисно вегетарианство през целия му живот. Беше от онези хора, които е трудно да си представиш като момчета. Или като бебета.

Изглеждаше като че ли се е родил на средна възраст. С оплешивяваща коса над челото.

— А съпругът на Мол? — искаше да знае той.

— Не е дошъл.

— Някакви снимки?

— Нямам.

— Как се казва?

— Лари. Лорънс.

— *Уър*. Лорънс. — Другарят Пилай кимна, сякаш беше съгласен с това. Сякаш, ако имаше избор, би избрал точно това име.

— Някакви очаквания?

— Не — отвърна Рахел.

— Предполагам, че още сте във фазата на планирането? Или на очакването?

— Не.

— Едно е задължително. Момче или момиче. Каквото и да е — съобщи мнението си другарят Пилай. — Второто е вече по избор.

— Ние се разведохме. — Рахел се надяваше, че от изненада той ще замълчи.

— Раз-ведени? — Гласът му се издигна в такъв регистър, че се пречупи при въпросителния знак. Дори произнесе думата, като че ли е някаква форма на смърт.

— Това е крайно неблагоприятно — заяви той, след като се съвзе. Кой знае защо, използва такъв книжен израз — нещо, нетипично за него. — Не-бла-гопри-ятно.

През ума на другаря Пилай мина мисълта, че това поколение може би плаща за буржоазното декадентство на своите предци.

Един беше луд. Тази беше разведена. Вероятно ялова.

Може би *това* бе истинската революция. Християнската буржоазия беше започнала да се самоунищожава.

Другарят Пилай сниши глас, сякаш някой можеше да ги чуе, макар че наоколо нямаше никого.

— А Мон? — прошепна поверително. — Той как е?

— Много добре — каза Рахел. — Много е добре. *Много е добре. Кожата му е с меден цвят. Пере си дрехите с разтрошен сапун.*

— *Айо паavam* — прошепна другарят Пилай и зърната на гърдите му увиснаха в престорено изумление. — Бедното момче.

Рахел се зачуди какво печели той, като я разпитва така подробно, а после не обръща никакво внимание на отговорите ѝ. Ясно е, че не очакваше от нея истината, но защо поне не си даваше вид, че ѝ вярва?

— Ленин сега е в Делхи — най-сетне съобщи другарят Пилай, като не можеше да скрие гордостта си. — Работи за чужди посолства. Виж!

Подаде на Рахел целофановия плик. На снимките се виждаха главно Ленин и семейството му. Жена му, детето му, новият му скутър. На една от фотографиите Ленин се ръкуваше с много добре облечен, много розов човек.

— Германският първи секретар — обясни другарят Пилай.

Изглеждаха весели на тези снимки, Ленин и жена му.

Сякаш имаха нов хладилник в дневната си и бяха направили първата вноска за собствен апартамент.

Рахел си припомни случая, при който за нея и за Еста Ленин се бе появил на фокус като истински човек, когато престанаха да го виждат само като диплома от сарито на майка му. Тя и Еста бяха на пет, а Ленин навярно три- или четиригодишен. Срегнаха се в клиниката на доктор Вергезе Вергезе (главния педиатър и женски лекар в Котаям). Рахел беше с Аму и Еста (който бе настоял да отиде), а Ленин беше с майка си Калиани. Рахел и Ленин имаха едно и също оплакване — чужди тела, загнездени в носовете им. Сега това съвпадение изглеждаше необичайно, но навремето не им се стори такова. Странно беше как политиката се промъква дори в онова, което децата решават да набутат в носа си. Тя, внучка на имперски ентомолог, а той, син на низов партиен работник, функционер на марксистката партия. И тъй, тя имаше в едната си ноздра стъкло мънисто, а той — зърно зелен нахут.

Чакалнята беше пълна.

Изад завесата на лекаря мърмореха зловещи гласове, прекъсвани от крясъците на малтретирани деца. Чувахе се чукването на стъкло върху метал и бълбукането на вряща вода. Едно момче си играеше с дървената табелка на стената с надпис *Докторът ПРИЕМА и Докторът ОТСЪСТВА*, като плъзгаше нагоре и надолу месинговата поставка. Бебе с висока температура хълцаше на гърдите на майка си. Бавният вентилатор на тавана режеше гъстия, изпълнен със страх въздух и го превръщаше в една безконечна спирала, която бавно се свличаше към пода, като обелена кора на безкраен картоф.

Никой не четеше списания.

Изпод възкъсатата завеса над входа, който водеше право на улицата, долиташе неумолимото шляп-шляп на крака в чехли. Шумният безгрижен свят на онези, които не са набутали нищо в носовете си.

Аму и Калиани си размениха децата. Носовете бяха вирнати нагоре, главите — бутнати назад и обърнати към светлината, за да проверят дали една майка може да види онова, което другата не е успяла. Когато това не даде резултат, Ленин, облечен като такси —

жълта риза и черни панталонки, — бе върнат в найлоновия скут на майка си (и при пакетчето му с дъвки).

Той седна върху цветята на майчиното си сари и от тази неуязвима силова позиция оглеждаше сцената равнодушно. Мушна левия си показалец дълбоко в свободната ноздра и задиша шумно през устата. Косата му беше вчесана грижливо на път и бе пригладена с масло за коса. Дъвките му трябваха, за да ги държи преди лекарския преглед и да ги използва след това. За него всичко в света беше наред. Може би беше твърде малък да разбере, че атмосферата в чакалнята, плюс писъците иззад завесата, трябва логично да доведат до здравословен страх от доктор В.В.

Един плъх с космати рамене направи няколко бързи прехода между кабинета на лекаря и долната част на шкафа в чакалнята.

Сестрата се появи и пак изчезна зад дрипавата завеса на лекарската врата. Носеше странни инструменти. Едно миниатюрно мускалче. Стъклен правоъгълник, намазан с кръв. Епруветка с искряща урина. Неръждаема табличка с преварени игли. Космите по краката ѝ бяха притиснати като намотани жички от прозрачните бели чорапи. Правите токове на овехтелите бели сандали бяха износени от вътрешната страна, затова стъпалата ѝ се плъзгаха навътре, едно към друго. Лъскави черни фиби като изопнати змии придържаха колосаната касинка към мазната ѝ коса.

Изглежда на очилата си имаше филтри против плъхове. Не показваше, че е забелязала плъха с косматите рамене дори когато притича до самите ѝ крака. Извикваше имената с плътен, мъжки глас: „А. Нинан... С. Кусумалата... Б.В. Рошини... Н. Амбади.“ Не обръщаше внимание на тревожния, въртящ се спираловидно въздух.

Очите на Еста приличаха на изплашени чинийки. Беше хипнотизиран от табелката с надпис *Докторът ПРИЕМА — Докторът ОТСЪСТВА*.

В гърдите на Рахел се надигна вълна от страх.

— Аму, нека да опитаме още веднъж.

Аму хвана с едната си ръка темето на Рахел. С другата, покрита с носна кърпа, запуши свободната ноздра. Всички очи в чакалнята гледаха Рахел. Предстоеше най-важното изпълнение през живота ѝ. Лицето на Еста се сви, сякаш той щеше да издуха носа си. По челото му се явиха бръчки и той пое дълбоко дъх.

Рахел събра всичките си сили. *Моля ти се, Господи, моля те, направи така, че да излезе.* Чак от петите на краката и от дъното на сърцето си тя наду нос в кърпичката на майка си.

В залп от сополи и облекчение, то излезе. Малко, светло-мораво мънисто, покрито със слуз. Гордо като перла в мидата си. Децата се скупчиха край Рахел да му се възхищават. Момчето, което си играеше с табелката, гледаше презрително.

— Това и аз го мога! — обяви то.

— Само се опитай и виж какъв шамар ще получиш — откликна майка му.

— Госпожица Рахел! — извика сестрата и се огледа.

— То излезе! — каза Аму. — Вече излезе. — Показа смачканата си кърпичка.

Сестрата нямаше представа за какво ѝ говори.

— Всичко е наред. Ние си отиваме — продължи Аму. — Мънистото излезе.

— Следващият — извика сестрата и притвори очи зад своите филтри срещу плъхове. („Всякакви ги има“, помисли си тя.) С.В.С. Куруп!

Момчето, което гледаше презрително, се разкрещя, когато майка му го набута в кабинета на лекаря.

Рахел и Еста напуснаха клиниката триумфално. Малкият Ленин остана — доктор Вергезе Вергезе щеше да сондира ноздрата му със студени стоманени инструменти, а майка му — с други, по-меки.

Това беше Ленин тогава.

Сега той имаше къща и скутър. Имаше жена и свой потомък.

Рахел подаде на другаря Пилай плика със снимките и понечи да си тръгне.

— Една минутка — спря я другарят Пилай. Беше като човек с фенерче, скрит в жив плет. Привличаше хората със зърната на гърдите си, после им натрапваше снимки на сина си. Прерови купчинката фотографии (илюстрирован гид за „Живота-в-секунди на Ленин“) от първата до последната. — *Оркунундо!*

Показваше стара черно-бяла снимка. Направена от Чако с фотоапарата Ролифлукс, който Маргарет Кочама му беше донесла като

коледен подарък. На нея се виждаха и четиримата. Ленин, Еста, Софи Мол и самата тя, застанали пред верандата на айеменемската къща. Зад тях от тавана висяха коледните гирлянди на Беба Кочама. За една електрическа крушка бе привързана картонена звезда. Ленин, Рахел и Еста приличаха на уплашени животни, осветени от фаровете на кола. Прибрани колене, замръзнали усмивки по лицата, ръце прилепени към тялото; обърнати бяха от кръста нагоре към фотоапарата. Сякаш да застанат с лице към него беше грях.

Само Софи Мол, контето от Първия Свят, беше приготвила специална физиономия за снимката на своя биологичен баща. Беше си обърнала клепачите така, че очите ѝ приличаха на листенца от плът и кръв с розови венички (сиви на черно-бялата снимка). Беше си сложила изпъкнали фалшиви зъби, изрязани от жълта лимонова кора. Между зъбите беше промушила език, на чийто край бе закрепен сребърният напръстник на Мамачи. (Беше си го присвоила още в деня на пристигането и се кълнеше, че през цялата ваканция ще пие само от напръстника.) В двете си ръце държеше по една запалена свещ. Единият крачол на широките ѝ панталони беше навит нагоре, за да се вижда бялото ѝ кокалесто коляно с нарисувано върху него лице. Само минути преди да направят снимката беше спряла да обяснява търпеливо на Еста и Рахел (оспорвайки всички доказателства за противното — снимки, спомени), че има голяма вероятност те двамата да са копелета и какво точно означава копеле. Това беше довело до сложно, макар и доста неточно обяснение какво е секс.

— Разбирате ли, това, което двамата правят...

Беше само няколко дни преди да умре.

Софи Мол.

Момичето, което пиеше от напръстник. Момичето, което направи салто в ковчега си. Тя пристигна с полет Бомбай-Кочин. С шапка, с широки панталони и обичана от самото начало.

6

КЕНГУРА В КОЧИН

На летището в Кочин Рахел беше с нови гащички, на точки. Репетициите бяха изрепетирани. Денят на пиесата беше дошъл. Кулминация на седмицата, минала под знака на *Какво ще си помисли Софи Мол?*

Сутринта в хотел „Морската кралица“ Аму — която бе сънувала през нощта делфини и дълбоко синьо море — помогна на Рахел да облече фантастичната си Рокля за Летището. Тя беше едно от смайващите отклонения във вкуса на Аму — представляваше облак от корава жълта дантела с малки сребърни пайети и с по една джуфка на двете рамена. Набраната пола беше подплатена с канаваца — да стои разтворена като камбана. Рахел се тревожеше, че не отива на слънчевите ѝ очила.

Аму взе подходящите за роклята гащички. Рахел, с ръце върху раменете на майка си, стъпи в новите си гащички (ляв крак, десен крак) и Аму я целуна по двете трапчинки (лява буза, дясна буза). Ластикът меко прилепна до корема ѝ.

— Благодаря ти, Аму — усмихна се Рахел.

— За какво? — попита Аму.

— За новата рокля и за гащичките — отвърна Рахел.

И Аму са усмихна.

— Няма защо, любов моя — каза тя, но някак тъжно.

Няма защо, любов моя.

Пеперудката върху сърцето на Рахел повдигна едното си мъхнато краче. После го прибра. Малкото ѝ краче беше студено. *Майка ѝ я обичаше малко по-малко.*

Стаята в „Морската кралица“ миришеше на яйца и на филтрирано кафе.

По пътя към колата Еста носеше Орловия термос с вода от чешмата. Рахел носеше Орловия термос с преварена вода. Върху Орловите термоси имаше орли с разперени крила, стиснали в ноктите си глобус. Близнаците вярваха, че Термосните Орли наблюдават света през деня, а през нощта летят около своите термоси. Летят тихо като бухали, с огрени от луната крила.

Еста носеше червена риза с дълги ръкави и яка с остри краища, панталоните му бяха с прави крачоли. Буклата на косата изглеждаше хрупкава и удивена. Като добре разбит белтък.

Еста — трябва да се признае с известно основание — заяви, че Рахел изглежда глупаво в Роклята си за Летището. Рахел го плесна и той я плесна в отговор.

На летището двамата не си говореха.

Чако, който обикновено носеше мунду, сега беше в смешен отеснял костюм, лицето му украсяваше сияйна усмивка. Аму оправя вратовръзката му, която беше странна и изкривена. Вратовръзката беше закусила и беше доволна.

— Какво се е случило внезапно с нашия Човек от Масите? — пошегува се Аму, но усмихната, с трапчинки на бузите, защото Чако бе много избухлив. И много щастлив.

Чако не я сряза.

Затова и тя не го сряза в отговор.

Чако беше купил две червени рози от цветарския магазин в „Морската кралица“ и ги държеше внимателно.

Наперено.

С любов.

Сувенирният магазин на летището, който се стопанисваше от кералската корпорация за развитие на туризма, беше препълнен с рекламни махараджи на самолетната компания Еър Индия (малки, средни и големи), слонове от сандалово дърво (малки, средни и големи) и маски от папие-маше на танцьори на катакали (малки, средни и големи). Във въздуха висеше мирис на прекалено уханно сандалово дърво и на подмишници (малки, средни и големи).

В чакалнята за пристигащи имаше четири циментови кенгура в естествен ръст с циментови торби на коремите с надпис ИЗПОЛЗВАЙ

МЕ. В тях вместо циментови монети имаше фасове, изгорели кибритени клечки, капачки от шишета, фъстъчени обелки, смачкани картонени чашки и хлебарки.

Петна от слюнки с дъвкан бетел червенееха като кървящи рани по коремите на кенгурата.

Червеноусти усмивки имаха летищните кенгура.

И уши с розови краища.

Струваше ти се, че ако ги натиснеш, ще кажат „ма-ма“ с кухи батерийни гласове.

Щом на небесносиньото небе между Бомбай и Кочин се появи самолетът на Софи Мол, тълпата се струпа пред металическия парапет, за да види повече от всичко, което може да се види.

Чакалнята за пристигащи се превърна в преса от любов и нетърпение, защото полетът Бомбай-Кочин бе полетът, с който всички завръщащи се от чужбина си идваха у дома.

Семействата им бяха дошли да ги посрещнат. От цяла Керала. Бяха пътували дълго с автобуси. От Рани, от Кумили, от Вишидхам, от Усхавур. Някои бяха лагерували през нощта на летището, като си бяха донесли храна. А за обратния път — пържени резенчета тапиока и питки от велайчату.

Всички бяха там — глухите баби, свадливите, страдащи от артрит дядовци, копнеещите съпруги, кроящите планове чичовци, децата с разстроени стомаси. Годеници, които очакват потвърждение на годеча. Учителският съпруг в очакване на саудитска виза. Сестрите на учителския съпруг в очакване на своите зестри. Бременната жена на железаря.

— Главно бедняци от кастата на метачите — неумолимо отсеке Беба Кочама и извърна глава, когато една майка, за да не изгуби своето хубаво място до парапета, мушна пениса на разсеяното си бебе в едно празно шише, а бебето продължи да се усмихва и да маха с ръка на хората около него.

— Пишш... — съскаше майка му. Най-напред подканящо, после ожесточено. Но бебето се смяташе за папата. Усмихваше се и махаше с ръчичка, усмихваше се и махаше. С пенис в шишето.

— Не забравяйте, че вие сте посланици на Индия — обърна се Беба Кочама към Рахел и Еста. — Вие ще създадете първото впечатление от вашата страна.

Двуйайчни близнаци посланици. Техни Превъзходителства Посланик Е(лвис) Пелвис и Посланик Пр(ъчкоподобно) Насекомо.

В твърдата си дантелена рокля и с фонтан от коса, прихванат с Любов-в-Токио, Рахел приличаше на фея от летището с ужасен вкус. Беше притисната от влажни хълбоци (както щеше да бъде и още веднъж, при погребението в жълтата черква) и от мрачно нетърпение. Върху сърцето ѝ все още беше кацнала пеперудката на дядо ѝ. Рахел свали поглед от свистящата стоманена птица в небесносиньото небе, която носеше братовчедка ѝ, и ето какво видя: червеноусти кенгура с рубинови усмивки се движеха с циментова походка по пода на летището.

На пета — на пръсти

На пета — на пръсти

Дълги плоски стъпала.

С боклуците на летището в торбите си.

Най-малкото кенгуру проточи врат, както правят някои мъже в английските филми, които искат да разхлабят вратовръзката си на излизане от офиса. Средното кенгуру потърси в торбата си по-голям фас, да го допуши. Вместо фас намери стара ядка кашу в найлонова торбичка. Захапа я с предните си зъби, като гризач. Голямото кенгуру разклати стоящата табела с надпис *Кералската корпорация за развитие на туризма ви приветства с Добре Дошли*. До надписа имаше танцър на катакали, долепил длани пред гърдите си за традиционен индийски поздрав. На друга табела, неразклащана от кенгуру, пишеше: *ербод илшод в яидНИ*.

Посланик Рахел бързо се провря през тълпата до брат си, също Посланик.

— Еста, гледай! Гледай, гледай, Еста!

Посланик Еста не погледна. Не желаше. Той наблюдаваше подскачащото приземяване на самолета, гледаше с Орловия термос с чешмяна вода, метнат през рамото му, гледаше с едно бездънно-пълнодънно чувство — оранжадено-лимонаденият човек знаеше къде да го намери. В айеменемската фабрика. На брега на река Миначал.

Аму наблюдаваше с дамската си чанта.

Чако с розите си.

Беба Кочама с изпъкналите брадавици на врата си.

Най-после хората от полета Бомбай-Кочин излязоха. От хладния, в горещия въздух. Събраната на куп тълпа се разпръсна, за да се върне в чакалнята за пристигащи.

А там бяха те — завръщащите се от чужбина, в немачкаеми костюми и със слънчеви очила с отблясъци на дъгата. Донесли края на отчайващата мизерия в своите аристократични куфари. Донесли циментови покриви, с които да заменят сламените. И душеве за банята на родителите им. Канализация и септични ями. Максиполи и високи токове. Бухнати ръкави и червило за устни. Миксери и автоматични светкавици за фотоапаратите. С ключове на ключодържател и бюфети за заключване. Зажаднели за капа и вевичату — местните храни, които не са яли тъй отдавна. С любов и с малко срам, че семействата им са дошли да ги посрещнат тъй... тъй... нескопосано. *Вижте ги как са се облекли! Могли са да облекат нещо по-подходящо за летището! И защо малайалаите имат такива ужасни зъби!*

А самата аерогара! Като на депо за местните автобуси! Птичи курешки на покрива! И петна от храчки по кенгурата!

Ох, ох! Индия пропада.

Когато след дълго пътуване с автобус и преспиване на летището посрещаните се срещнаха с любов и малко срам, веднага се появиха тънки пукнатини, които щяха да се разширяват с времето и преди да се усетят, завръщащите се от чужбина щяха да разберат, че са останали въвн от Къщата на Историята и че мечтите им не са се сбъднали.

И ето там, между немачкаемите костюми и лъскавите куфари, се появи Софи Мол.

Която щеше да пие от напръстник.

И да направи салто в ковчега си.

Тя вървеше по пистата и носеше в косата си мириса на Лондон. Жълтите крачоли на дългите ѝ клоширани панталони се виеха около глезените. Изпод сламената шапка се разпръсваше дългата ѝ коса. С една ръка се държеше за майка си. Другата мятеше напред-назад като войник (леви, леви, леви — десни-леви).

*Вървяло
момиче,
високо
и тънко,
и пеело
звънко
и пеело
звънко
Вървяло
момиче...*

Маргарет Кочама ѝ каза да спре. И тя спря.

— Виждаш ли я, Рахел? — попита Аму.

Обърна се и видя, че дъщеря ѝ с гащички на точки се занимава с циментовите двуутробни. Отиде при нея, поскара ѝ се, и я върна. Чако заяви, че не можел да вдигне Рахел на раменете си, защото вече носел нещо. Две рози червени.

Наперено.

С любов.

Щом Софи Мол влезе в чакалнята за пристигащи, Рахел, обзета от възмущение и яд, оципа силно Еста. Стисна кожата му с нокти. Еста ѝ отвърна с номера Китайска Гривна, като изви кожата на китката ѝ с две ръце в различни посоки. Кожата ѝ се зачерви и я заболя. Като я облиза, усети солен вкус. Слюнката върху китката ѝ беше хладна и поуспокои болката.

Аму нищо не забеляза.

През високите железни перила, които разделяха посрещачи от посрещани, приветстващи от приветствани, Чако — сияещ, в отеснял костюм и с изкривена вратовръзка — се поклони на новата си дъщеря и на бившата си съпруга.

Еста си каза наум „Поклони се“.

— Здравейте, млади дами — приветства ги Чако с Гласа си за четене на висок глас (същия глас, с който снощи бе казвал *Любов, Лудост, Надежда, Безкрайна радост*). — Как пътувахте?

Въздухът бе пълен с мисли и с неща за казване. Но в такива моменти винаги се изричаха само дребните неща. Големите неща се спотайваха вътре неизречени.

— Кажете здравейте и добър ден — подкани дъщеря си Маргарет Кочама.

— Здравейте и добър ден — повтори Софи Мол, без да се обръща конкретно към някого.

— Една за теб и една за теб — подаде розите си Чако.

— А, благодаря? — обърна се Маргарет Кочама към Софи Мол.

— И, благодаря? — каза Софи Мол на Чако, като повтори въпросителната интонация на майка си.

Маргарет Кочама я поразтърси заради проявеното безочие.

— Няма защо — отвърна Чако. — Сега нека да представя всички. — Повече заради зяпачите и подслушвачите, защото Маргарет Кочама всъщност не се нуждаеше от представяне, каза: — Моята съпруга, Маргарет.

Маргарет Кочама се усмихна и размаха розата си към него. *Бивша съпруга, Чако!* Устните ѝ оформиха думите, но не ги произнесе на глас.

За всички беше ясно, че Чако е горд и щастлив, задето е имал жена като Маргарет. Бяла. В рокля от имприме на цветя, под която се виждаха краката ѝ. С кафяви лунички по гърба. И по ръцете.

Но около нея въздухът бе някак тъжен. А зад усмивката, в очите ѝ светеше скръб — прясна и синя. Заради една нещастна автомобилна катастрофа. Заради една дупка във вселената с формата на Джо.

— Здравейте, всички — поздрави тя. — Имам чувството, че се познаваме от години.

— Дъщеря ми Софи — продължи Чако и се засмя нервно, защото се боеше да не би Маргарет Кочама да каже „бивша дъщеря“. Но тя не го направи.

Смехът на Чако бе лесно разбираем. Не като смеха на оранжадено-лимонадения човек, който Еста не можа да разбере.

— ’вейте — каза Софи Мол.

Беше по-висока от Еста. И по-голяма. Очите ѝ бяха синкаво-сиво-сини. Бледата ѝ кожа имаше цвета на плажния пясък. Но косата, която се подаваше изпод шапката, беше красива, тъмнорвенокафява. И да (о, да!) тя криеше в себе си носа на Папачи. Сякаш в носа ѝ бе

скрит още един нос — този на имперския ентомолог. Нос на любител на пеперудките. Софи бе праметнала през рамо модерната си английска чанта, която много обичаше.

— Аму, моята сестра — продължи представянето Чако.

Аму каза едно „здравей“ като за възрастен на Маргарет Кочама и едно детско „здраве-ей“ на Софи Мол. Рахел гледаше с широко отворени очи и се мъчеше да прецени в каква степен Аму обича Софи Мол, но не успя.

Като внезапен полъх през чакалнята за пристигащи се разнесе смях. Адур Баси, най-популярният, най-обичан актьор от малайаламските филми, току-що бе пристигнал (с полета Бомбай-Кочин). Натоварен с множество малки, неуправляеми пакети и обект на откритото обожание на публиката, той се почувства длъжен да изпълни един етюд. Започна да изпуска пакетите си и да повтаря: „Енде дейвомей! Иисанханан — гал!“

Еста се изсмя високо и възторжено.

— Гледай, Аму! Адур Баси си изпуца пакетите! — извика момчето. — Той не може да си носи ръчния багаж!

— Прави го нарочно — отсече Беба Кочама със странен и нов за нея английски акцент. — Просто не му обръщайте внимание.

А на Маргарет Кочама и на Софи Мол обясни:

— Той е филмов актьор. Иска да привлече вниманието. — Беба Кочама категорично отказваше да позволи собственото ѝ внимание да бъде привлечено.

Но Беба Кочама се лъжеше. Адур Баси не се стараеше да привлича внимание. Той само искаше да заслужи вниманието, което вече беше привлякъл.

— Леля ми Беба — представи я Чако.

Софи Мол беше озадачена. Загледа се с любопитство в Беба Кочама. Знаеше, че има бебета-теленца, бебета-кученца. Бебета-мечета. (Не след дълго тя щеше да покаже на Рахел едно бебе-прилепче.) Но бебе-леля — това я объркваше.

Беба Кочама ги поздрави.

— Здравей, Маргарет. Здравей, Софи Мол. — Каза, че Софи Мол е много красива и ѝ напомняла на горски дух. На Ариел. — Знаеш ли кой е Ариел? — попита я Беба Кочама. — Ариел от „Бурята“?

Софи Мол отговори, че не знае.

— „Където пие нектар пчелата, там пия и аз?“ — продължи Беба Кочама.

Софи Мол повтори, че не знае.

— „И в чашка на иглика полягам си завчас“?

Софи Мол пак каза, че не знае.

— „Бурята“ от Шекспир — подсказа Беба Кочама. С това естествено искаше да се представи на Маргарет Кочама. Да се разграничи от долната каста на метачите.

— Мъчи се да се похвали — прошепна посланик Е. Пелвис в ухото на посланик П. Насекомо. Кикотът на Посланик Рахел излезе от устата ѝ като синьо-зелено мехурче и се спуска в горещия въздух на аерогарата. Пуфф!

Беба Кочама го видя и знаеше, че Еста е първопричината.

— А сега най-важните, посрещаните от VIP-а — каза Чако (все още с гласа си за четене на висок глас). — Племенникът ми Естапен.

— Елвис Пресли — обади се Беба Кочама, за да си отмъсти. — Боя се, че ние тук изоставаме от модата.

Всички погледнаха към Еста и се засмяха.

Откъм петите на бежовите островърхи обуца на посланик Еста се надигна едно гневно чувство и спря някъде около сърцето му.

— Как си, Естапен? Хау ду ю ду? — поздрави го Маргарет Кочама.

— Благодаря, добре — с мрачен глас отвърна Еста.

— Еста — нежно се обърна към него Аму, — когато някои ти каже „Хау ду ю ду?“, ти трябва да отговориш по същия начин, с „Хау ду ю ду?“ А не да казваш „Благодаря, добре“. Хайде, кажи: „Хау ду ю ду?“

Посланик Еста погледна Аму.

— Хайде — подкани го Аму. — Кажи: „Хау ду ю ду“.

Сънливите очи на Еста бяха упорити. На малайаламски Аму го попита:

— Чу ли какво ти казах?

Посланик Еста усети, че към него се насочиха едни синьо-сиво-сини очи и един имперски ентомологичен нос. Думите „Хау ду ю ду“ не идваха в устата му.

— Естапен! — скара се Аму. В нея се надигна гневно чувство и спря някъде около сърцето ѝ. Чувство много по-гневно, отколкото бе

нужно. Стори й се, че този публичен бунт в област от нейната юрисдикция я унижава. Беше очаквала всичко да мине гладко. Да получи награда за своите деца в това индо-британско състезание за добро държане.

Чако се обърна към Аму на малайаламски:

— Моля те. По-късно. Не сега.

Гневният поглед на Аму към Еста каза: *Добре. По-късно.*

По-късно се превърна в ужасна, заплашителна дума, от която кожата ти настръхва.

По.Къс.Но.

Като звук на камбана, който идва от дълбочината на обрасъл с мъх кладенец. Звук, от който потреперваш. Мъхнат звук. Като крачката на пеперудка.

Пиесата се беше развалила. Като туршия в мусонно време.

— И моята племенница — продължи представянето Чако. — Но къде е Рахел?

Огледа се, ала не я откри никъде. Посланик Рахел, неспособна да се справи с противоречивите промени в живота си, се бе увила като суджук в мръсното перде на аерогарата и не можеше да се развие. Суджук със сандали Бата.

— Не й обръщайте внимание — обади се Аму. — Тя просто иска да привлече вниманието.

Но Аму също се лъжеше. Рахел само се мъчеше да не привлича вниманието, което заслужава.

— Здравей, Рахел — обърна се Маргарет Кочама към мръсното перде на аерогарата.

— Хау ду ю ду? — смънка в отговор мръсното перде.

— Няма ли да излезеш и да кажеш здравей? — подкани я Маргарет Кочама с нежен учителски глас. (Като на госпожица Митън, преди да види Сатаната в очите им.)

Посланик Рахел не излизаше изпод завесата, защото не можеше да излезе. Не можеше, защото не можеше. Защото всичко вървеше наопаки. А скоро и за нея, и за Еста щеше да има едно *По. Късно.*

Пълно с мъхнати молци и ледени пеперуди. И камбани, чийто звук идва от дълбокото. И мъх.

И един Бухал.

Мръсното перде на аерогарата беше голямо успокоение, и тъмнина и щит.

— Просто не й обръщайте внимание — повтори Аму и се усмихна пресилено.

Умът на Рахел беше пълен с воденични камъни и синьо-сивосини очи.

Сега Аму я обичаше още по-малко. А с Чако бяха стигнали до същността на проблема.

— Багажът пристигна! — весело съобщи Чако. Доволен, че ще се махне от тук.

— Ела, Софикинс, хайде да вземем саковете ти.

Софикинс.

Еста ги наблюдаваше как вървят покрай парапета, как се бутат през тълпата, която отстъпваше, респектирана от костюма на Чако, от изкривената му вратовръзка и изобщо от напористото му държане. Поради големината на корема му Чако се движеше така, сякаш постоянно се изкачва по нанагорнище. Преодолявайки оптимистично стръмните, плъзгави склонове на живота. Той вървеше от едната страна на парапета, а Маргарет Кочама и Софи Мол от другата.

Софикинс.

Седналият човек с фуражка и еполети, също респектиран от костюма и изкривената вратовръзка на Чако, му разреши да влезе в сектора, където се получаваше багажът.

Когато се оказаха без парапет помежду им, Чако целуна Маргарет Кочама и вдигна на ръце Софи Мол.

— Последният път когато те вдигнах, ти за награда ми намокри ризата — каза засмяно Чако.

Прегръщаше я, прегръщаше я, прегръщаше я. Целуна я по синьо-сиво-сините очи, по ентомологичния нос, по червено-кафявата коса с шапка.

Най-сетне Софи Мол каза на Чако:

— Мммм... извинявай. Дали би ме пуснал? Аз ммм... не съм свикнала да ме носят на ръце.

Чако я пусна.

Посланик Еста видя (с проницателните си очи), че костюмът на Чако изведнъж е станал по-широк, не така впит до пръсване.

И докато Чако вземаше багажа, до прозореца с мръсното перде, онова „по-късно“ стана „сега“.

Еста видя как брадавицата върху шията на Беба Кочама точи зъби и трепери в радостно очакване. Променяше цвета си като хамелеон — зелен, синьочервен, синапеножълт.

*Ей сега беда на двама
ще се случи,
грешка няма*

— Добре — каза Аму. — Стига вече. Отнася се и за двама ви. Излез оттам, Рахел!

Скрита в пердето като в пашкул, Рахел затвори очи и се замисли за зелената река, за тихите, дълбоководни риби, за ефирните крилца на водните кончета (през които може да се вижда слънцето). За най-късметлийската въдица, дето Велута ѝ беше направил. От жълт бамбук с плувка, която потъва щом някоя глупава риба клъвне. Спомни си за Велута и ѝ се прииска да бъде с него.

Тогава Еста я разви. Циментовите кенгура наблюдаваха.

Аму погледна близнаците. Въздухът беше тих, чуваше се само как пулсира брадавицата върху шията на Беба Кочама.

— И тъй — каза Аму.

Всъщност това бе въпрос. И тъй?

Нямаше отговор.

Посланик Еста погледна надолу и видя, че обуцата му (от които плъзваха нагоре гневните му чувства) са бежови и островърхи. Посланик Рахел погледна надолу и видя, че в нейните сандали „Бата“ пръстите на краката ѝ искат да се отскубнат. Въртят се и се мъчат да се закачат на нечии чужди крака. И че тя не може да ги спре. Скоро щеше да остане без пръсти и да има превръзка като прокажения на прелеза.

— Ако още веднъж — подхвана Аму, — и чуйте добре какво ви казвам, ако ОЩЕ ВЕДНЪЖ проявите непослушание пред хората, ще ви изпратя на едно хубавичко място, където ще ви научат как да се държите. Ясно ли е?

Когато Аму беше наистина ядосана, тя споменаваше за едно „такова хубавичко място“. Това хубавичко място навярно беше дълбок

кладенец, пълен с умрели хора.

— Ясно. Ли. Е? — натърти Аму.

Уплашени очи и един фонтан от коса погледнаха Аму.

Сънливи очи и един изненадан алаброс погледнаха Аму.

Две глави кимнаха по три пъти. Да. Ясно. Е.

Ала Беба Кочама не беше доволна, че това положение, заредено с голям потенциал, беше приключило така безславно. Тя вирна глава.

— Хайде, де! — изсъска.

Хайде, де!

Аму се извърна към нея и наклонът на главата ѝ изразяваше въпрос.

— Безполезно е — поясни се Беба Кочама. — Те са хитри. Те са недодялани. Те са лъжливи. Те подивяват. Ти не можеш да се справиш с тях.

Аму се обърна отново към Еста и Рахел и ги погледна с очи като тъмни скъпоценни камъни.

— Всички казват, че децата имат нужда от баща. Аз пък казвам не. Не и *моите деца*. Знаете ли защо?

Две глави кимнаха.

— Защо. Кажете ми — настоя Аму.

Не в един глас, но почти едновременно Еста и Рахел отговориха:

— Защото ти си нашата Аму и нашият татко и ни обичаш двойно.

— Повече от Двойно — подчерта Аму. — Затова помнете какво ви казах. Чувствата на хората са ценни. И когато проявявате непослушание на публично място, всички остават с погрешно впечатление.

— Ама вие наистина бяхте посланици и половина! — изсъска Беба Кочама.

Посланик Е. Пелвис и Посланик П. насекомо наведоха глави.

— И още нещо, Рахел — пак подхвана Аму. — Мисля, че е крайно време да научиш разликата между ЧИСТО и МРЪСНО. Особено в нашата страна.

Посланик Рахел гледаше надолу.

Роклята ти беше ЧИСТА — поясни Аму. — Това перде е МРЪСНО. Тези кенгура са МРЪСНИ. Ръцете ти са МРЪСНИ.

Рахел се изплаши от начина, по който Аму произнасяше ЧИСТО и МРЪСНО. Тъй високо, сякаш говореше на глух човек.

— Сега искам да идете и да кажете здравейте, *както се полага* — завърши Аму. — Ще го направите ли, или не?

Две глави кимнаха по два пъти.

Посланик Еста и Посланик Рахел тръгнаха към Софи Мол.

— Къде мислиш, че е това „хубавичко място“, където изпращат хората, за да се държат добре? — прошепна Еста на Рахел.

— При правителството — прошепна Рахел, защото тя знаеше.

— Хау ду ю ду? — обърна се Еста към Софи Мол достатъчно високо, за да го чуе Аму.

— Добре съм като питка за пара и половина — шепнешком му отвърна Софи Мол. Беше научила това в училище от една съученичка пакистанка.

Еста погледна Аму.

Погледът на Аму казваше: *Не ѝ обръщай внимание, важното е ти да постъпваш правилно.*

Докато пресичаха паркинга пред аерогарата, горещината влезе под дрехите им и навлажни хубавите нови гащички. Децата се влачеха най-отзад, промушваха се между паркирани коли и таксита.

— Вашата удря ли ви? — попита Софи Мол. Рахел и Еста не бяха сигурни накъде бие, затова си замълчаха.

— Моята ме удря — подкани ги с откровеността си Софи Мол. — Моята дори ме пердаши.

— А нашата не — доволно отговори Еста.

— Щастливци — каза Софи Мол.

Щастливо богато момче с покетмъни. И фабрика, която ще наследи от баба си. Няма никакви грижи.

Минаха покрай предупредителната едnodневна гладна стачка на Работническия съюз на третокласните летища. И край хората, които гледаха предупредителната едnodневна гладна стачка на Работническия съюз на третокласните летища.

И край хората, гледащи хората, които гледат хората.

На малка табелка, закрепена върху голямо смокиново дърво, беше написано: За ВБ и други сексологични оплаквания потърсете Д-р О.К. Джой.

— Ти кого обичаш най-много на света? — обърна се Рахел към Софи Мол.

— Джо — без колебание отвърна Софи Мол, — моя Баща. Той умря преди два месеца. Дойдохме тук, за да се възстановим от този шок.

— Но Чако е твоят баща — възрази Еста.

— Той е само *истинският* ми баща — уточни Софи Мол. — Джо е татко ми. Той никога не ме удря. Почти никога.

— Че как може да те удря, като е умрял? — с основание попита Еста.

— А къде е вашият баща? — искаше да знае Софи Мол.

— Той... — и Рахел погледна към Еста за помощ.

— ... не е тук — довърши Еста.

— Да ти кажа ли моя списък? — попита Рахел.

— Ако искаш — отвърна Софи Мол. „Списъкът“ на Рахел беше опит да се подреди хаосът. Тя постоянно го поправяше, разкъсвана между любов и дълг. Той в никакъв случай не бе истинско отражение на чувствата ѝ.

— Най-напред Аму и Чако — започна Рахел. — После Мамачи...

— Нашата баба — поясни Еста.

— Повече от брат си ли я обичаш? — учуди се Софи Мол.

— Ние не се броим — отвърна Рахел. — А освен това той може да се промени. Така каза Аму.

— Какво имаш предвид? В какво да се промени? — пак недоумяваше Софи Мол.

— Да се превърне в Мъжко шовинистично Прасе — заяви Рахел.

— Едва ли — оспори я Еста.

— Както и да е, след Мамачи идва Велута, после...

— Кой е Велута? — искаше да разбере Софи Мол.

— Един мъж, когото обичаме — обясни Рахел. — А след Велута — теб.

— Мен ли? За какво ще ме обичаш мен? — възкликна Софи Мол.

— Защото сме първи братовчедки. Затова трябва да те обичам — почтително каза Рахел.

— Ами че ти дори не ме познаваш — справедливо забеляза Софи Мол. — Във всеки случай аз не те обичам.

— Но ще ме обикнеш, когато ме опознаеш — уверено ѝ възрази Рахел.

— Съмнявам се — намеси се Еста.

— Защо? — попита Софи Мол.

— Защото така — потвърди Еста. — А тя и без това навярно ще остане джудже.

Сякаш да се обича джудже беше невъзможно.

— Няма да съм джудже — възнегодува Рахел.

— Ще бъдеш — настоя Еста.

— Няма да бъда.

— Ще бъдеш.

— Няма да бъда.

— Ще бъдеш. Ние сме близнаци — обясни Еста на Софи Мол, — а виж колко по-ниска е тя от мен.

Рахел послушно пое дълбоко дъх, изпъчи гърди и застана гръб в гръб с Еста наред паркинга на летището, за да може Софи Мол да види колко е по-ниска.

— Ти може да останеш дребосъче — предположи Софи Мол. — Това значи, че ще си по-висока от джудже, но по-ниска от... човешко същество.

След това компромисно предположение настъпи неуверено мълчание.

От входа на чакалнята за пристигащи сянката на силует на червеноусто кенгуру помахаша с циментова лапа само на Рахел. Циментови целувки прехвърчаха през въздуха като малки хеликоптери.

— Можете ли да се движите с плъзгане? — искаше да знае Софи Мол.

— Не. Ние в Индия не се движим с плъзгане — осведоми я Посланик Еста.

— А пък ние в Англия го правим. Всички манекени ходят така. По телевизията. Вижте, лесно е.

Тримата, водени от Софи Мол, тръгнаха с плъзгачи се стъпки през паркинга на летището, люлееха се като модни манекени, а по хълбоците им подскачаха орлови термоси и английски чанти през рамо. Потни джуджета вървяха изправени.

Подир тях вървяха сенки. Сребърни реактивни самолети на фона на синьо черковно небе, като пеперудки в слънчев лъч.

Небесносиният плимът с перки на опашката очакваше Софи Мол с усмивка. Хромова акулска усмивка.

Туршиена автомобилна усмивка:

Като видя шперплатовата плоскост върху покрива на колата с нарисувани консервени буркани и със списък на продукцията с марка „Парадайз“, Маргарет Кочама извика:

— О, Боже! Чувствам се като част от реклама! — О, Боже! беше любимото ѝ възклицание.

О, Боже! О, божебоже!

— Не знаех, че консервирате и ананасови резени — каза тя. — Софи обича ананас, нали Соф?

— Понякога да, понякога не — отвърна Софи. Маргарет Кочама се качи в рекламната кола с кафявите лунички по гърба и ръцете и с роклята на цветя, под която се подаваха краката ѝ.

Софи Мол седна на предната седалка между Чако и Маргарет Кочама, защото беше тяхна дъщеря. Само шапката ѝ се подаваше над облегалката.

Рахел и Еста седнаха отзад.

Багажът беше в багажника.

Недалеч от Етуманур минаха край един умрял храмов слон паднал на шосето, убит от електропровод с високо напрежение. Инженер от Етуманурската община надзираваше вдигането на трупа. Трябваше да бъдат внимателни, защото решението на проблема в този случай щеше да стане прецедент за бъдещата дейност на Правителствената служба за изгаряне на слонски трупове. Към този въпрос не можеше да се подходи с лека ръка. Бяха повикали една пожарна кола и наоколо се въртяха няколко объркани пожарникари. Общинският служител държеше папка и викаше високо. Наблизо стоеше количка за сладолед и един продавач на фъстъци в тесни хартиени фунийки, направени така хитро, че да събират само осем-девет ядки.

— Вижте, умрял слон! — извика Софи Мол.

Чако спря и попита да не би случайно това да е Кочу Томбан (слонът с малките бивници), слонът от Айеменемския храм, който

идваше веднъж месечно до айеменемската къща, за да получи кокосов орех. Отговориха му, че не бил той.

Успокоени, че е чужд, а не познат слон, потеглиха отново.

— Слага Богу — каза Еста.

— Слава Богу, Еста — поправи го Беба Кочама.

Докато пътуваха, Софи Мол се научи да разпознава първия полъх от миризмата на необработен каучук, да запушва ноздри и да ги държи запушени дълго след като камионът, натоварен с такъв каучук, е отминал.

Беба Кочама предложи да изпеят една попътна песен.

Еста и Рахел трябваше да пеят на английски, с послушни гласове. Бодро. Сякаш не са били принудени да репетираат песента цяла седмица. Посланик Е. Пелвис и Посланик П. Насекомо.

*ЛикУвай с Боо-Га веечно с Бо-Га нааш.
И пак и пак!*

Преиз-ну-шение-то на децата беше безупречно.

Плимътът се носеше през зелената обедна горещина с реклама за туршии на покрива и с небесносиньото небе, отразено в перките на опашката му.

Точно преди Айеменем колата се сблъска с една зелезозелена пеперуда (или може би пеперудата се сблъска с колата).

ТЕТРАДКИ ЗА УПРАЖНЯВАНЕ НА УМА

В кабинета на Папачи изложените пеперуди и молци се бяха раздробили в малки купчинки дъгоцветен прах по дъното на стъклените им шкафове, а карфиците, с които са били забодени, сега стояха голи. Изглеждаше жестоко. Стаята имаше дъх на плесен и изоставеност. Стар неоновозелен обръч за хула-хуп висеше на дървена закачалка и се открояваше на стената като огромен, захвърлен от някой светец ореол. По перваза на прозореца се движеше колона от лъскави черни мравки с вдигнати нагоре задничета — като редица предвзети балерини от мюзикъл на Бъсби Бъркли. С очертани от слънцето силуети. Бляскави и красиви.

Рахел (на табуретка върху масата) ровеше в един шкаф за книги с потъмнели мръсни стъкла. Отпечатъците от босите ѝ стъпала личаха ясно върху праха по пода. Те водеха от вратата до масата (изтеглена до шкафа с книги), после до табуретката (издърпана до масата и качена върху нея). Търсеше нещо. Сега животът ѝ имаше размери и форма. Два полумесеца се очертаваха под очите ѝ, а на хоризонта ѝ — впряг от митологични създания.

На най-горния рафт Папачи беше наредил поредицата *Богатият свят на насекомите в Индия*; кожената подвързия на всеки от томовете се бе подкожушила и нагънала като вълнист азбест. Безкрили насекоми пълзяха по страниците, пробиваха си произволно път между различните видове инсекти и превръщаха организираната информация в жълта дантела.

Рахел бъркаше зад подредените книги и вадеше скрити отзад неща.

Една гладка мидена черупка и една бодлива.

Пластмасово калъфче за контактни лещи. Оранжева пипетка.

Сребърно кръстче сред навървени мъниста. Броеницата на Беба Кочама.

Рахел я вдигна към светлината. Всяко мънисто жадно грабна своя дял от слънце.

Над осветения от слънцето правоъгълник върху пода на кабинета падна сянка. Рахел се обърна към вратата с броеницата в ръце.

— Представяш ли си, тя е още тук. Аз я откраднах. След като ти беше Възвърнат.

Думата се изплъзна от устата ѝ лесно. *Възвърнат*. Сякаш близнаците се раждаха за това. Да бъдат вземани на заем и връщани. Като книги от библиотека.

Еста не вдигаше очи. Умът му беше пълен с влакове. Той засенчваше светлината, влизаща през вратата. Една дупка във вселената с формата на Еста.

Зад книгите учудените пръсти на Рахел откриха още нещо. И на друга сврака бе хрумнала същата идея — да скрие нещо отзад. Рахел го извади и избърса праха по него с ръкава на блузата си. Беше плосък пакет в прозрачна найлонова обвивка, залепена със скоч. На бяло листче хартия вътре беше написано *Естапен* и *Рахел*. С почерка на Аму.

В пакета имаше четири оръфани тетрадки. На кориците им пишеше *Тетрадки за упражняване на ума* с място за попълване на *Име, Училище (Колеж), Клас, Предмет*. Върху две от тетрадките се четеше името на Рахел, а върху другите две — на Еста.

От вътрешната страна на една от кориците беше написано нещо с детски почерк. Разкривените букви и неравномерното разстояние между думите свидетелстваха за усилието да се контролира непослушният, самонадеян молив. Но чувството, което написаното изразяваше, беше съвсем ясно: *Мразя госпожица Митън и мисля, че гащите ѝ са скъсани*.

На предната страна на корицата Еста беше изтрил с плюнка фамилното си име и заедно с него беше отнесъл и част от хартията. Върху грозното, мръсно петно беше написал с молив *Неизвестен*. *Естапен* *Неизвестен*. (Временно бе отложил определянето на фамилията си, докато Аму избере дали да носи името на съпруга си или на баща си.) До *Клас* беше написал: *6 години*. До *Предмет*: *Разказване на приказки*.

Рахел седна с кръстосани крака (на табуретката върху масата).

— Естапен Неизвестен — каза тя. Отвори тетрадката и зачете на глас.

„Когато Одисей се върнал вкъщи и синът му дошъл и казал татко аз мислех че няма да се върнеш, много принцове идваха и искаха да се оженят на Пен Лоп, но Пен Лоп им казваше, че ще се ожени за мъжа който може да стреля през дванайсет пръстена, и нито един не успял, и Одисей дошъл в двореца облечен като просяк и попитал дали може да се опита. Всичките мъже му се присмели и казали ако ние не можем и ти няма да можеш. Сина на Одисей ги спрял и казал нека се опита и той взел лъка и стрелял точно през дванайсетте пръстена“.

Отдолу имаше поправки от предишен урок, писани по няколко пъти.

Сигурност	учение	град	каляски	носач	мост	учуден
сигурност	учение	град	каляски	носач	мост	учуден
сигурност	учение	град				
сигурност	учение	град				

— Най-напред сигурността — обяви Рахел и гласът ѝ се накъдри от смях.

По дължината на цялата страница Аму беше нарисувала с червена писалка начупена линия и беше написала: „*Не си оставил поле. И моля те друг път пиши буквите свързано!*“

„Когато вървим по улицата в града — продължаваше разказът на предпазливия Еста, — винаги трябва да вървим по тротоара. Ако вървиш по тротоара там няма коли за да причинят злолуки, но по главната улица има опасно движение и те могат лесно да те бутнат и да те направят безчувствен или инвълид. Ако си счупиш главата или грабнака ще си много нештастен. Полицайте могат да насочват движението за да няма много инвълиди които да се изпращат в болницата. Когато слигаме от автобуса трябва първо да питаме

кондуктура за да не бъдем нарнени и да отворим работа на лекарите. *Работата на шофьора е много опасна. Семейството му е тревожно защото шофьора може лесно да умре.*“

„Мрачно дете“ каза Рахел на Еста. А като обърна страницата, нещо я стисна за гърлото, измъкна гласа ѝ, разтърси го и го върна обратно, но вече без да е накъдрен от смях. Следващият разказ на Еста беше озаглавен *Милата Аму*.

Написан беше със свързани букви. Опашките на буквите Д и У бяха добре извити. Сянката пред вратата стоеше неподвижно.

„В събота отидохме в една книжарница в Котаям да купим подарък на Аму защото рожденият ѝ ден е на 17 ноември. Купихме ѝ едно тефтерче с календар. Скрихме го в долапа и тогава вече стана тъмно. Тогава казахме искаш ли да си видиш подаръка и тя каза да искам да го видя. написахме на него За Милата Аму с Обич от Еста и Рахел и го дадохме на Аму и тя каза колко е хубав подаръка и че точно това е искала и после поговорихме малко и говорихме за тефтерчето и после я целунахме и си легнахме.

Говорихме си двамата и заспахме. Сънувахме един малък сън.

След малко време аз станах и бях много жаден и отидох в стаята на Аму и казах че съм жаден. Аму ми даде вода и аз тъкмо си отивах в леглото когато Аму ме повика и каза ела и спи при мене. ас легнах зад гърба на Аму и говорих с Аму и заспах. След малко ас станах и пак говорихме а след това имахме среднощна гощавка, гощавихме се с портокал кафе и банан, после дойде Рахел и изядохме още два банана и целунахме Аму защото ѝ беше рожденият ден и изпяхме песничката за честит рожден ден. После на сутринта получихме нови дрехи от Аму като неин подарък за нас, Рахел беше махарани а пък ас бях Малък Неру.“

Аму беше поправила правописните грешки, а под разказчето беше написала: „Ако аз говоря с някого, можеш да ме прекъснеш само ако е много належащо. Ако ме прекъсваш, моля те, казвай Извинявай. Ще те накажа строго, ако не изпълняваш това нареждане. Моля те, довърши си поправките.“

Милата Аму.

Която никога не успя да довърши *своите* поправки.

Която трябваше да си събере багажа и да замине. Защото нямаше право да изразява мнението си. Защото Чако каза, че вече е разрушила достатъчно.

Милата Аму, която се върна в Айеменем с астма и с такова хъркане в гърдите, сякаш се чуваше как някакъв мъж вика отдалече.

Еста не я видя такава.

Безумна. Болна. Тъжна.

Последния път, когато Аму се върна в Айеменем, Рахел току-що беше изключена от Манастира Назарет (задето бе украсявала купчинки кравешки изпращания с цветенца и се бе блъскала в по-големите ученички). Аму пък беше уволнена за пореден път — последната ѝ служба бе в рецепцията на един евтин хотел — защото боледувала и много дни не се явявала на работа. Казали ѝ, че хотелът не може да си позволи това. Имали нужда от по-здрав човек на рецепцията.

При това последно посещение Аму прекара цяла сутрин с Рахел в нейната стая. С останките от скромната си заплата беше купила за дъщеря си малки подаръци, увити в амбалажна хартия с налепени по нея цветни книжни сърца. Пакетче сладки пурички, металическа кутия за моливи и един брой от „Илюстрирана класика за деца“ — серия комикси от Пол Бъниан. Подаръците бяха подходящи за седемгодишно дете; Рахел беше вече почти на единайсет. Аму сякаш вярваше, че ако отказва да забележи как времето тече в живота на нейните близнаци, ако пожелае времето да спре, то наистина ще спре. Сякаш със силата на волята си можеше да продължи детството на своите деца докато се замogne, за да има възможност да ги прибере при себе си. Тогава щяха да продължат оттам, докъдето бяха стигнали. Да започнат пак от седемгодишната им възраст. Аму каза на Рахел, че е купила един брой от комиксите и за Еста, но ще го пази при себе си, докато си намери нова работа и започне да печели достатъчно, за да наеме стая, в която тримата да живеят заедно. Тогава щяла да иде в Калкута да прибере

Еста и да му даде неговия комикс. Този ден не е далече, каза Аму. Той може да дойде днес-утре. Скоро плащането на наем нямало да е никакъв проблем. Каза, че се била кандидатирила за служба в системата на ООН и че навярно тримата щели да живеят в Хага и за тях да се грижи холандска прислужница. Но, от друга страна, Аму обясни, че можело да остане в Индия и да направи това, което винаги е искала — да открие училище. Не й било лесно, каза, да избере между кариера в образованието и служба в ООН, но не трябвало да се забравя едно — самият факт, че има избор, вече било привилегия.

Но засега, повтори тя, докато вземела решение, щяла да задържи при себе си подаръците за Еста.

Аму говори цяла сутрин без да спре. Задаваше въпроси на Рахел, но не й даваше възможност да отговори. Ако Рахел се опиташе да каже нещо, Аму я прекъсваше с нова своя мисъл или въпрос. Като че ли изпитваше ужас дъщеря й да не заговори като възрастен човек и да размрази Замразеното време. Страхът я правеше бърлива. Тя го потискаше с брътвежа си.

Беше подпухнала от кортизон, с едро като луна лице, не беше вече стройната майка, която Рахел помнеше. Върху издутите й бузи кожата беше изопната и лъщеше, както лъщи белег от стара ваксинация. Когато се усмихваше, трапчинките й се изпъваха тъй силно, сякаш от това болеше. Къдравата й коса бе загубила блясъка си и висеше край подутото й лице като матова завеса. Носеше дъха си в стъклен инхалатор в окъсана дамска чанта. Кафяви изпарения „Бровон“. Всеки дъх, който поемаше, беше битка срещу железния юмрук, който се мъчеше да изстиска въздуха от дробовете й. Рахел наблюдаваше как майка й диша. При всяко вдишване вдлъбнатините до ключиците й се изопваха и се изпълваха със сенки.

Аму изкашля една хрчка в носната си кърпа и я показва на Рахел.

— Винаги трябва да се проверява — прошепна тя дрезгаво, сякаш хрчката беше списък с аритметични отговори, който трябва да се провери, преди да се предаде. — Когато е бяла, още не е узряла. Когато е жълта и с лош мирис, тогава е узряла и може да се изкашля. Хрчката е като плод. Узрял или още не. Трябва да можеш да познаеш.

По време на обедата Аму се оригваше като шофьор на камион и казваше „Извинявайте“ с нисък, неестествен глас. Рахел забеляза, че по веждите й има нови косми, по-дебели и дълги като пипала. Аму се

усмихваше на тишината около масата и отделяше парченцата пържена риба от костта. Отбеляза, че се чувствала като крайпътен знак, върху който птиците пускат курешките си. Очите ѝ имаха странен, трескав блясък.

Мамачи я попита дали е пила и предложи да посещава Рахел колкото може по-рядко.

Аму стана от масата и излезе, без да каже нито дума. Дори и довиждане.

— Иди да я изпратиш — обърна се Чако към Рахел.

Рахел се престори, че не чува. Продължи да си яде рибата. Спомни си за хракката и едва не повърна. В този момент тя мразеше майка си. *Мразеше я.*

Повече не я видя.

Аму умря в една мръсна стая в Барат Лодж в Алепи, където беше отишла да търси работа и да разговаря с нечий секретар. Умря сама. Единствено шумният вентилатор на тавана ѝ правеше компания; нямаше го Еста да легне зад гърба ѝ и да ѝ говори. Беше на трийсет и една години. Нито стара, нито млада, но на жизнеспособна, подходяща за умирање възраст.

Предната нощ се бе събудила, за да се отърве от един познат, явяващ ѝ се често сън, в който към нея се приближават полицаи, щракат с ножици и искат да ѝ отрежат косата. В Котаям постъпваха така с проститутките, които залавяха в базара — дамгосваха ги, за да знаят всички какви са. *Вешии.* А за новите патрулиращи полицаи да не е трудно да открият кого да тормозят. Аму винаги ги забелязваше по пазарите, жените с празен поглед и насилствено остригани коси в тази страна, където дългата, намазана с масло коса беше привилегия на морално чистите.

Тази нощ Аму се надигна в непознато легло, в непозната стая, в непознат град. Не знаеше къде се намира, не виждаше нищо познато около себе си.

Единствено страхът ѝ беше познат. Далечният човек вътре в нея започна да крещи. Този път железният юмрук не разхлаби хватката си. Сенки се събраха като прилепи във вдлъбнатините над ключиците ѝ.

Метачът я намери сутринта. Той изключи вентилатора.

Под едното ѝ око имаше синя торбичка, подпухнала като мехурче. Сякаш окото ѝ се е мъчило да прави онова, което дробовете ѝ не са могли да направят. Някъде около полунощ далечният човек, който живеел в гърдите ѝ, спрял да крещи. Един взвод мравки невъзмутимо изнесе през вратата мъртва хлебарка, като че ли показваше какво трябва да се прави с труповете.

Църквата отказа да погребее Аму. По няколко причини. Затова Чако нае камионетка да пренесе трупа до електрическия крематориум. Беше увит в мръсен спален чаршаф и положен върху носилка. На Рахел ѝ се стори, че прилича на римски сенатор. *Et tu, Ammu!* — помисли си тя и се усмихна, като си спомни за Еста.

Странно беше да се пътува през светли, оживени улици с мъртъв римски сенатор върху пода на камионетката. От това синьото небе изглеждаше още по-синьо. Зад прозорците на камионетката се движеха хора като изрязани от хартия марионетки и продължаваха своя хартиен, марионетъчен живот. Истинският живот беше в камионетката. Там, където беше истинската смърт. Където минаваха над друсаци бабунки и дупки по улицата, тялото на Аму се клатеше и накрая се свлече от носилката. Главата ѝ се удари в един железен болт на пода. Тя не мигна, нито се събуди. Главата на Рахел бучеше и до края на деня Чако трябваше да вика, ако иска да го чуе.

Крематориумът имаше ужасния, занемарен вид на железопътна гара, само че беше пуст. Нямаше влакове, нямаше тълпи от хора. Тук кремираха само просяци, самотници и умрелите в полицейския арест. Хора, които умират, без да има кой да се сгуши до гърба им и да им говори. Когато дойде ред на Аму, Чако стисна силно ръката на Рахел. Тя не искаше някой да държи ръката ѝ. Възползва се от жегата в крематориума, за да освободи влажната си длан. Не присъстваше никой друг от семейството.

Стоманената врата на пещта се вдигна нагоре и приглушеното бръмчене на вечния огън се превърна в червен рев. Горещината се нахвърли върху им като изгладнял звяр. После Аму, майката на Рахел, беше метната в огъня. Косата ѝ, кожата ѝ, усмивката ѝ. Нейният глас. С който показваше любовта към децата си, преди да ги сложи в леглото, като им четеше Киплинг: *Ние сме от една кръв, ти и аз*. Целувката ѝ за лека нощ. Начинът, по който държеше лицата им здраво с едната си ръка (стиснати бузи и рибешка уста), а с другата разделяше косите им

на път и ги срещаше. Начинът, по който държеше гащичките на Рахел, за да влезе тя в тях. *Ляв крак, десен крак.* Всичко това беше хвърлено на звяра и той бе доволен.

Тя беше тяхната Аму и техният Баба — и ги беше обичала двойно.

Вратата на пещта щракна и се затвори. Нямаше сълзи.

Управителят на крематориума беше отишъл отсреща за чаша чай и не се върна цели двацет минути. Толкова време Чако и Рахел трябваше да чакат за розовата разписка, която им даваше право да приберат останките на Аму. Нейната пепел. Песъчинките от костите ѝ. Зъбите от усмивката ѝ. Цялото ѝ същество, натъпкано в малка глинена урна. Разписка № К-498673.

Рахел попита Чако как разбира управата на крематориума коя пепел чия е. Чако отвърна, че сигурно имат някаква система.

Ако Еста беше с тях, той би запазил разписката. Той беше Пазачът на Архивите. Естественият събирач на автобусни билети, банкови разписки, касови бележки, остатъци от кочани на чекови книжки. Имало един Малък Мъж. Той живеел в каравана — в слънце и в дъжд. Дум дум.

Но Еста не беше с тях. Всички решиха, че така е по-добре. Вместо да го извикат, му писаха писмо. Мамачи каза, че и Рахел трябва да му пише. Да му пише какво? *Мили Еста, Как си? Аз съм добре. Аму умря вчера.*

Рахел не му писа. Има неща, които е невъзможно да се направят — като да напишеш писмо на част от себе си. На краката или на косата си. Или на сърцето си.

В кабинета на Папачи Рахел (нито стара, нито млада), с прах от пода по стъпалата си, вдигна глава от „Тетрадката за упражняване на ума“ и видя, че Естапен Неизвестен си е отишъл.

Слезе долу (първо от табуретката, после от масата) и излезе на верандата.

Видя как гърбът на Еста изчезва през портата.

Беше средата на сутринта и пак се готвеше да вали. Зеленината — в последните мигове на странната сияйна преддъждовна светлина — беше яростнозелена.

В далечината изкукурига петел и гласът му се раздвои. Както подметка се отделя от стара обувка.

Рахел стоеше с орфаните „Тетрадки за ума“. Стоеше на предната веранда на една стара къща, под бизонската глава с очикопчета, където преди години, в деня, в който пристигна Софи Мол, беше изпълнена пиесата „Добре дошла у дома, Наша Софи Мол.“

В живота нещата могат да се променят в един ден.

8

ДОБРЕ ДОШЛА У ДОМА, НАША СОФИ МОЛ

Величествен стар дом беше айеменемската къща, но изглеждаше някак високомерна. Сякаш нямаше почти нищо общо с хората, които живеят в нея. Като старец със сълзящи очи, който наблюдава как децата играят, и вижда само мимолетност в тяхното кресливо въодушевление и всеотдайно посвещаване на живота.

Стръмният, керемиден покрив беше обрасъл с мъх и потъмнял от дъжд и старост. Триъгълните дървени рамки монтирани във фронтоната, бяха гравирани виртуозно, а светлината, която влизаше полегато през тях, падаше на пода в причудливи форми, пълни с тайни. Вълци. Цветя. Игуани. Формите се променяха с движението на слънцето по небето. И по здрач изведнъж изчезваха.

Вратите имаха не по два, а по четири срязани през средата капака от тиково дърво, така че в старо време жените са могли да държат долната им част затворена, да се опрат с лакти на нея и да се пазарят с уличните продавачи, без да се показват от кръста надолу. Технически те са могли да купуват килими или гривни с покрити гърди и с голи задници. Технически.

Девет стръмни стъпала водеха от алеята до предната веранда. Височината ѝ придаваше достойнството на сцена и всичко, което се случваше там, се озаряваше от аурата и значимостта на представление. Верандата се издигаше над орнаменталната градина на Беба Кочама и чакълираната алея, която се виеше около нея и се спускаше към подножието на малкия хълм, на чийто връх беше построена къщата.

Верандата беше дълбока и хладна дори до пладне, когато слънцето печеше най-ожесточено.

При направата ѝ в сместа за червения циментов под сложили белтъците на почти деветстотин яйца. Подът блестеше.

Под препарираната бизонска глава с очи-копчета, с портретите на свекъра и свекърва ѝ от двете страни на главата, Мамачи седеше в нисък плетен стол пред плетена маса, върху която поставяха зелена стъклена ваза с един-единствен стрък лилава орхидея.

Следобедът беше тих и горещ. Въздухът беше в очакване.

Мамачи бе закрепил лъскава цигулка под брадичката си. Матовите стъкла на слънчевите ѝ очила от петдесетте години бяха черни и извити нагоре, а в ъглите на рамката имаше украса от изкуствени скъпоценни камъни. Сарито ѝ беше колосано и парфюмирано. Кремавобяло и златно. Диамантени обици блестяха под ушите ѝ като миниатюрни полилеи. Рубиновите пръстени ѝ бяха хлабави. Бледата ѝ тънка кожа беше набръчкана като каймак над изстиващо мляко и напръскана с дребни червени бенки. Беше красива. Стара, необикновена и царствена.

Сляпа Майка-Вдовица с цигулка.

На по-млади години, с предвидливост и старание Мамачи започнала да събира всичките си падащи косми в малка бродирана чантичка, която държала на тоалетката. Когато се събрала достатъчно коса, тя я увила на кок, покрит с мрежичка, и го заключила в чекмеджето с бижутата. Преди няколко години, когато косата ѝ посребря и оредя, за да ѝ придаде повече плътност, тя започна да прикрепва с фуркети този гарвановочерен кок върху малката си, бяла глава.

Според нея това бе напълно приемливо, тъй като всичката коса си беше нейна. Вечер, когато сваляше кока си, Мамачи позволяваше на внуците си да сплитат останалата ѝ коса на стегната, намазана с масло, сива миша опашка, прихваната с ластик в края. Единият сплиташе косата, а другият броеше безбройните ѝ бенки. Редуваха се.

На темето, грижливо покрити с рядката ѝ коса, се издигаха ръбове с формата на полумесец. Белези от стари побои през съпружеския ѝ живот. Белези от бронзова ваза.

Свиреше бавната част на Сюита номер едно от Хендел — „Музика на водата“. Зад извитите ѝ слънчеви очила безполезните ѝ очи бяха затворени, но тя виждаше как музиката се отделя от цигулката и се издига в следобедния въздух като дим.

Вътрешността на главата ѝ беше като стая със спуснати тъмни завеси в ясен ден.

Докато свиреше, умът ѝ се върна назад през годините към деня, в който беше произвела първата професионална партида консерви. Колко красиво изглеждаха! Беше си наредила херметически затворените буркани на масичка до леглото, та да може да ги докосне, щом се събуди сутринта. Беше си легнала рано онази вечер, но се събуди малко след полунощ. Протегна ръка към тях, ала нетърпеливите ѝ пръсти се омазниха с олио. Навсякъде имаше олио. В кръг около термоса. Под Библията. По цялата ѝ нощна масичка. Консервираното манго беше поело мазнината и се бе издуло, а от това бурканите бяха протекли.

Мамачи направи справка в книгата „Домашни консерви“, която Чако ѝ беше донесъл, но не намери решение. После продиктува писмо до зетя на Анама Чанди, който беше регионален управител на консервите *Падма* в Бомбай. Той я посъветва да увеличи дозата на консервантите. И солта. Това помогна, но не реши изцяло проблема. И досега, след толкова години, бурканите с консерви и туршии *Парадайз* течаха по малко. Незабележимо, но все пак течаха, а при дълго транспортиране етикетите им ставаха мазни и прозрачни. Самите консерви бяха соленички.

Мамачи се чудеше дали някога ще овладее изкуството на съвършеното консервиране и дали Софи Мол би искала малко леден гроздов сок. Студен лилав сок в стъклена чаша.

После се замисли за Маргарет Кочама и провлачените, плавни тонове на Хенделовата музика зазвучаха остро и сърдито.

Мамачи не се беше срещала с Маргарет Кочама. Въпреки това я презираше. Дъщеря на дюкянджия — така беше класифицирана Маргарет Кочама в ума на Мамачи. Целият свят на Мамачи беше подреден по този начин. Ако отиваше на сватба в Котаям, с когото и да пътуваше, през цялото време му шепнеше. „Дядото на булката по майчина линия беше дърводелец на баща ми. Кунджакути Еапен ли? Сестрата на прабаба му беше само акушерка в Тривандръм. Семейството на мъжа ми някога притежаваше цялата местност на този хълм.“

То се знае, Мамачи би презирала Маргарет Кочама дори тя да беше наследница на английския престол. Възмущаваше се не само от работническия ѝ произход. Мразеше Маргарет Кочама, задето бе

станала жена на Чако. Мразеше я, задето го бе оставила. Но ако не беше го напуснала, щеше да я мрази още повече.

В деня, в който Чако не позволи на Папачи да я бие (и вместо това той счупи стола си), Мамачи събра съпружеския си багаж и го предостави на грижите на Чако. Оттогава той стана пазител на всичките ѝ женски чувства. Нейният Мъж. Нейната единствена Любов.

Тя знаеше за неговите твърде свободни отношения с жените от фабриката, но това бе престанало да я наранява. Когато Беба Кочама подхващаше този въпрос, Мамачи ставаше напрегната и свиваше устни.

— Той не е крив, че има мъжки потребности — сопваше се тя.

Изненадващо бе, че Беба Кочама приема това обяснение и загадъчната, потайно вълнуваща представа за мъжките потребности получи негласно одобрение в айеменската къща. Нито Мамачи, нито Беба Кочама виждаха някакво противоречие между марксистките разбирания на Чако и феодалните му сексуални влечения. Тревожеха ги единствено Наксалитите, за които се говореше, че принуждавали мъже от добри семейства да се оженят за слугини, забременели от тях. Разбира се, изобщо не подозираха, че ракетата, която наистина беше изстреляна и която предстоеше да унищожи завинаги Доброто Име на фамилията, щеше да дойде от съвсем неочаквана посока.

Мамачи нареди да се направи отделен вход към стаята на Чако, която беше в източния край на къщата, за да не се налага обектите на неговите „потребности“ да се шляят из дома. Тя тайно им подхвърляше пари, за да са доволни. Те ги приемаха, защото имаха малки деца и стари родители. Или съпрузи, които харчат всичко припечелено по баровете. Тая система устройваше Мамачи, защото според нейното схващане една заплатена такса улеснява нещата. Разграничава секса от любовта. Потребностите от чувствата.

Маргарет Кочама обаче беше съвсем друга работа. Тъй като нямаше начин да го установи (макар веднъж да се бе опитала, като накара Кочу Мария да провери дали по спалните чаршафи няма петна), Мамачи можеше само да се надява, че Маргарет Кочама не възнамерява да възобнови сексуалните си връзки с Чако. Когато Маргарет Кочама отиваше в Айеменем, Мамачи се справяше с иначе неуправляемите си чувства, като мушкаше пари по джобовете на роклите, оставени от Маргарет Кочама в коша с мръсни дрехи.

Маргарет Кочама не ѝ връщаше парите, просто защото никога не ги бе намирала. Аниян, перачът, по принцип изпразваше всички джобове. Мамачи знаеше това, но предпочиташе да възприема мълчанието на Маргарет Кочама като безмълвно приемане на хонорар за интимните услуги, които Мамачи си представяше, че тя прави на нейния син.

Така Мамачи беше удовлетворена — можеше да гледа на Маргарет Кочама като на поредната курва, Аниян перачът беше доволен от всекидневния си бакшиш, а Маргарет Кочама, разбира се, оставаше в щастливо неведение за разиграваното зад гърба ѝ.

Кацнала на напречната греда над кладенеца, голяма рошава птица извреця хуц-хуц и разтърси ръждивочервените си крила.

Една врана мигом открадна парченцето сапун, което ѝ се пенеше в човката.

В тъмната опушена кухня ниската Кочу Мария, изправена на пръсти, правеше глазурата на висока двуетажна торта за празненството „ДОБРЕ ДОШЛА У ДОМА, НАША СОФИ МОЛ“. Макар че в тези години повечето жени християнки бяха започнали да се обличат в сари, Кочу Мария още носеше безупречно бяла фланелка с къси ръкави и остро деколте, а надолу — бяло мунду, което се прихлупваше като платнено ветрило върху задните ѝ части. Това ветрило на Кочу Мария обаче се прикриваше отчасти от абсурдно грамадната камериерска престилка на бели и сини шахматно наредени квадрати, украсена с къдрички, която Мамачи настояваше тя да носи вкъщи.

Кочу Мария имаше къси и дебели ръце, пръсти като коктейлни кренвиршчета и широк месест нос с големи ноздри. Дълбоки гънки от кожа, от двете страни на носа, го съединяваха с брадичката и отделяха тази част на лицето ѝ, която изпъкваше като зурла. Главата ѝ бе прекалено едра за тялото. Приличаше на ембрион от биологическа лаборатория, който е избягал от стъкленницата с формалдехид, разгънал се е и е надебелял с напредването на възрастта.

В корсажа си носеше овлажнели банкноти и го превързваше стегнато към тялото, за да изглеждат малко по-плоски твърде нехристиянските ѝ гърди. Обиците ѝ в стил кунуку бяха тежки и златни. От тежестта им дупките в месестата част на ушите се бяха разтеглили и представляваха огромни примки, които се люлееха около

врата ѝ, а обичите седяха в тях като палави деца на въртележка. Месестата примка на дясното ѝ ухо веднъж се беше разцепила и се наложи да бъде защита от доктор Вергезе Вергезе. Кочу Мария не преставаше да носи обичите кунуку, защото без тях как щеше да се знае, че е сирийска християнка, макар да е проста готвачка (със заплата от седемдесет и пет рупии на месец)? Как да знаят, че не е пелая, или пулая, или параван. А че е докосваема, християнка от висша каста (в която християнството се беше просмукало като чай от чаена торбичка). Да се зашият отново разкъсаните ѝ уши беше много по-добро решение.

Кочу Мария още не беше се запознала с пристрастената телеманка, скрита в душата ѝ. Пристрастена към Хълк Хоган. Още дори не беше виждала телевизор. Не би повярвала, че телевизията съществува. Ако някой ѝ бе казал, че има такова нещо, тя би го приела за предизвикателство към интелигентността ѝ. На Кочу Мария ѝ бе омръзнало да слуша какви са представите на другите за външния свят. Най-често ги приемаше като лично оскърбление поради това, че е необразована, а (преди години) и много наивна. Сега, след един решителен обрат в присъщите ѝ реакции, Кочу Мария по принцип почти никога и на никого не вярваше. Преди няколко месеца, през юли, когато Рахел ѝ каза, че един американски астронавт — Нийл Армстронг, е ходил на Луната, Кочу Мария се изсмя саркастично и заяви, че малайаламският акробат О. Мутачен е ходил на ръце върху Слънцето. При това с два молива, мушнати в ноздрите. Беше готова да приеме, че съществуват американци, макар че никога не беше ги виждала. Можеше дори да повярва, че има такова невероятно име като Нийл Армстронг. Но това за ходенето на луната? Не, сър. Не вярваше и на замътените сиви снимки, които се явиха в „Малайала Манорама“, вестника, който не можеше да чете.

Продължаваше да е убедена, че когато Еста вика: „*И ти ли, Кочу Мария?*“, той я обижда на английски. Смяташе, че казва нещо като *Кочу Мария, ти грозно, старо джудже*. Очакваше подходящ момент да се оплаче от него.

Глазурата на високата торта вече беше готова. Тя наклони глава назад и изстиска останалата в тубата сладост върху езика си. Дълга лента от шоколадова паста върху розовия език на Кочу Мария. Когато Мамачи извика от верандата („Кочу Мария! Чувам колата!“), устата ѝ

беше пълна с шоколад и не можа да се обади. Най-после свърши, облиза си зъбите и млясна няколко пъти с опрян на небцето език, сякаш беше яла нещо кисело.

Далечни небесносини автомобилни звуци (минаващи покрай автобусната спирка, покрай училището, покрай жълтата черква и нагоре по неравния червен път през каучуковите дървета) достигаха като глухо бръмчене до помещенията и двора на фабрика „Парадайз“.

Консервирането (изтискването, рязането, варенето, бъркането, рендосването, посоляването, сушенето, претеглянето и затварянето на бурканите) спря.

„*Чакó Саар вану*“ — Дойде сър Чако, плъзна шепот. Острите ножове бяха оставени. Зеленчуците останаха полунарязани върху огромните металически тепсии. Ананасите — срязани до половина. Бързо се сваляха цветните гумени предпазители за пръстите (ярки, като весели плътни кондоми). Изпръскани ръце се миеха и се бършеха в кобалтовосини престилки. Изплъзнали се кичури коса се прибираха под белите забрадки. Всяко вдигнато под престилката мунду се спускаше надолу. Покритите с мрежа врати на фабриката се люшваха на пантите, после сами шумно се затваряха.

От едната страна на алеята, до стария кладенец, под сянката на кодамовото дърво, се събра мълчалива армия в сини престилки, да наблюдава в зелената горещина.

В сини престилки, с бели забрадки, като редица от синьо-бели знамена.

Ачу, Жосе, Аниан, Елаян, Кутиан, Виджаян, Вауа, Джой, Сумати, Амал, Анама, Канакама, Лата, Сушила, Виджаяма, Джоликути, Моликути, Люсикути, Бийна Мол (момичета с имена на автобуси). Началният тътен на недоволство лежеше покрит от дебел пласт лоялност.

Небесносиният плимът сви при портата и тръгна по чакълираната алея, като смачкваше дребни черупки и чупеше ситните червени и жълти камъчета. Децата се изсипаха от колата.

Отвързани фонтани от коса.

Сплескани алаброси.

Смачкани жълти клоширани панталони и любима чанта през рамо. Уморени от пътуването и сънливи деца. Последваха ги възрастните с подути глезени. От дългото седене.

— Пристигнахте ли? — провикна се Мамачи и обърна извитите си тъмни очила към новите звуци: затварящи се автомобилни врати, слизане от колата. Тя свали цигулката.

— Мамачи! — спусна се Рахел към своята красива сляпа баба. — Еста повърна! Посред „Звукът на музиката“. И...

Аму леко докосна дъщеря си. По рамото. И това докосване означаваше Шшшшт... Рахел се обърна и разбра, че тя участва в пиеса. Но имаше съвсем малка роля.

Беше само част от декора. Може би цвете. Или дърво.

Лице в тълпата. Сред групата граждани.

Никой не поздрави Рахел със *здравей*. Дори и Синята армия в зелената горещина.

— Къде е тя? — отправи Мамачи въпрос към звуците на колата. — Къде е моята Софи Мол? Ела при мен да те видя.

Докато говореше, чакащата мелодия, която се бе отделила от цигулката и трептеше над нея като чадър на храмов слон, се раздробиха и леко се разпадна на прах.

Чако в своя костюм (за който Аму бе възкликнала *Какво е станало с нашия „Човек от Народа?“*) и с добре стегната вратовръзка триумфално поведе Маргарет Кочама и Софи Мол нагоре по деветте червени стъпала, сякаш носеше два трофея от тенис турнир, които току-що е получил.

И отново се казаха само дребните неща. Големите се таяха вътре, неизречени.

— Здравей, Мамачи — поздрави Маргарет Кочама с кротък учителски глас (който понякога можеше да звучи и строго). — Благодаря ти, че ни приемаш тук. Много ни беше нужно да се махнем оттам.

Мамачи усети лъх на евтин парфюм, примесен с пот от пътуването. (Самата тя пазеше шишенце с „Диор“ в меката му торбичка от зелена кожа, заключено в сейфа ѝ.)

Маргарет Кочама пое ръката на Мамачи. Пръстите ѝ бяха меки, рубинените пръстени твърди.

— Здравей, Маргарет — отговори Мамачи (нито грубо, нито любезно), без да сваля тъмните си очила. — Добре дошла в Айеменем. Съжалявам, че не мога да те видя. Както навярно знаеш, аз съм почти сляпа. — Говореше преднамерено бавно.

— О, няма нищо — откликна Маргарет Кочама. — И без това сигурно изглеждам ужасно. — Засмя се неуверено, като не знаеше дали отговорът ѝ е бил правилен.

— Не е вярно — каза Чако и се обърна към Мамачи с горда усмивка, която тя не можеше да види. — Хубава е както винаги.

— Със съжаление научих за... Джо — добави Мамачи. В гласа ѝ не звучеше искрено съжаление. Не много искрено.

Последва кратко мълчание — израз на съжаление за Джо.

— Къде е моята Софи Мол? — попита Мамачи. — Ела тук, за да те види баба ти.

Софи Мол бе заведена до Мамачи. Мамачи премести тъмните слънчеви очила върху косата си. Там те заприличаха на присвити котешки очи върху мухлясалата бизонска глава. Главата рече: „Не. В никакъв случай!“ На мухлясал бизонски.

Дори след присаждането на нови лещи, Мамачи различаваше единствено светлина и сянка. Ако до вратата стоеше човек, тя виждаше, че там има някой. Но не можеше да каже кой е. Разчиташе чек, разписка или банкнота само ако ги сложи тъй близко, че да опират в клепките ѝ. Задържаше неподвижно това, което иска да прочете и местеше окото си по него. Плъзгаше го от дума на дума.

Рахел (в нейната феерична рокля) видя как Мамачи придърпва Софи Мол до очите си, да я разгледа. Да я прочете като чек. Да я огледа като банкнота. Мамачи (с по-здравото си око) видя червенокафява коса (Не... почти руса), видя извивката на две обсипани с лунички бузи (Ммм... почти розови), видя синьо-сиво-сини очи.

— Носът на Папачи — заяви Мамачи. — Кажи ми, ти хубаво момиче ли си? — попита тя Софи Мол.

— Да — кимна утвърдително Софи Мол.

— И високо?

— Висока за възрастта си — отвърна Софи Мол.

— Много е висока — обади се Беба Кочама. — Много по-висока от Еста.

— Тя е по-голяма — поясни Аму.

— Въпреки това... — натърти на своето Беба Кочама.

Малко встрани от къщата Велута минаваше по прекия път през каучуковите дървета. Гол до кръста. Върху едното му рамо висеше намотка от изолирана електрическа жица. Носеше тъмносиньото си мунду с черни шарки, което свободно се развяваше над коленете му. На гърба му се виждаше късметлийското листо от родовото петно във формата на дърво (листото предизвикваше мусоните да идват навреме). Есенното листо върху тъмната нощ на кожата му.

Преди да излезе измежду дърветата и да стъпи на алеята, Рахел го видя, напусна пиесата и отиде при него.

Аму я видя, че отива.

Извън сцената тя проследи как двамата изпълняват сложния ритуал на официалния поздрав. Велута направи реверанс, както го бяха учили, а мундуто му се разпери като полата на английската млекарка в „Закуската на краля“. Рахел се поклони (и каза „поклони се“). После скачиха кутретата си и се здрависаха сериозно, като банкери на конференция.

В шарената сянка на тъмнозелените дървета Аму наблюдаваше как Велута вдига дъщеря ѝ без никакво усилие, сякаш беше гумена кукла, надута с въздух. Когато той я подхвърляше, за да падне пак в ръцете му, Аму забелязваше върху лицето на Рахел върховното удоволствие на политнало във въздуха младо създание.

Виждаше коремните мускули на Велута да се изпъват и се надигат под кожата му като квадратчетата на шоколад. Чудеше се как неусетно тялото му се бе променило — от плоско момчешко тяло в тяло на мъж. Твърдо и с ясни очертания. Тяло на плувец. Тяло на плувец дърводелец. Излъскано с восъчна паста.

Имаше високи скули и внезапна бяла усмивка.

Усмивката му напомняше на Аму за Велута като малко момче. Как помагаше на Велия Паапен да брой кокосовите орехи. Как ѝ поднасяше на отворената си длан малки подаръци, които бе направил за нея, та да може тя да ги вземе, без да го докосва. Лодчици, кутийки, малки вятърни мелници. Казваше ѝ Амукути. Малка Аму. Макар да не беше по-малка от него. Гледаше го сега и си мислеше, че мъжът, в който се бе превърнал, твърде малко прилича на някогашното момче.

Единственият багаж, който мъжът беше пренесъл от юношеството си, беше усмивката му.

На Аму изведнъж ѝ се прииска Рахел да е видяла именно него на демонстрацията. Надяваше се той да е издигнал знамето и гневно свития юмрук. Надяваше се, че под грижливото прикритие на своята веселост той таи жив и пулсиращ гняв срещу самодоволния и добре подреден свят, от който тя така негодуваше.

Надяваше се да е бил той.

Изненадана беше от физическата лекота, с която дъщеря ѝ общува с него. Изненадана, че детето ѝ сякаш имаше и някакъв скрит свят, от който тя беше *напълно* изключена. Осезаем свят на усмивки и смях, в който тя, нейната майка, нямаше място. Аму смътно осъзна, че мислите ѝ са леко обагрени с червеникавия оттенък на завистта. Не си позволяваше да прецени на кого завижда. На мъжа или на собственото си дете. Или просто на техния свят на скачени кутрета и неочаквани усмивки.

Мъжът в сянката на каучуковите дървета, по чието тяло танцуваха слънчеви петна, както държеше в ръце нейната дъщеря, вдигна очи и срещна погледа на Аму. Векове се изнизаха в краткотраен миг. Историята беше стъпила накриво, беше изненадана неподготвена. Съблечена като стара змийска кожа. Отпечатъците ѝ, белезите ѝ, раните ѝ от някогашни войни, върнатите назад дни — всичко изчезна. На тяхно място остана една аура, едно ярко проблясване, което се виждаше така ясно, както водата в речното корито и слънцето на небосклона. Което се чувстваше така ясно, както топлината в горещ ден или дръпването на опънатата корда от лапнала стръвта риба. Нещо тъй очевидно, че никой не го забелязва.

В този краткотраен миг Велута вдигна очи и видя неща, които не бе виждал преди. Които досега са били извън полезрението му, скрити от наочниците на историята.

Прости неща.

Той видя например, че майката на Рахел е жена.

Че като се усмихне, има дълбоки трапчинки, които остават и след като усмивката е угаснала в очите ѝ. Видя, че мургавите ѝ ръце са закръглени, здрави, съвършени. Че раменете ѝ лъщят, но очите ѝ са някъде другаде. Видя, че когато ѝ дава подаръци, вече няма защо да ги поднася на разтворена длан, за да не го докосне. Неговите лодчици и

кутийки. Неговите малки вятърни мелници. Видя също, че навярно той не е единственият, който може да дава подаръци. Че и *тя* имаше подаръци, които може да му даде.

Това прозрение го прониза внезапно, като острие на нож. Едновременно студено и горещо. Появи се само за миг.

Аму видя че той е видял. И отмести поглед. Той също. Демоните на историята се върнаха, за да ги приберат. Да ги завият отново в нейната стара оръфана кожа и да ги завлекат до местата, където в действителност живеят. Където законите на любовта определят кой трябва да бъде обичан. И как. И колко.

Аму се върна на верандата и влезе отново в пиесата. Разтреперана.

Велута сведе поглед към Посланик Пръчкоподобно Насекомо в ръцете му. Свали я на земята. Той също трепереше.

— Я виж каква си днес! — засмя се, като огледа смешната натруфена рокля на Рахел. — Колко си красива! Да не би да се жениш?

Рахел се нахвърли върху подмишниците му и започна да го гъделичка безмилостно. *Кис-кис-кис, кис-кис-кис!*

— Аз те видях вчера — съобщи му тя.

— Къде? — Велута направи гласа си писклив и изненадан.

— Лъжец — отвърна му Рахел. — Лъжец и преструван. Аз наистина те видях. Ти беше комунист, носеше риза и знаме. И се направи, че не ме виждаш.

— *Айо каштам* — възкликна Велута. — Какво говориш! Бих ли направил такова нещо? Ти ми кажи — би ли направил Велута такова нещо? Трябва да е бил отдавна-загубеният брат близнак.

— Кой отдавна-загубен брат близнак?

— Урумбан, глупаче... Дето живее в Кочи.

— Кой Урумбан? — В този миг видя насмешливо пламъче в очите му. — Лъжец! Ти нямаш брат близнак! Не беше Урумбан! Ти беше!

Велута се засмя. Смехът му беше чудесен и истински.

— Не съм бил аз — повтори той. — Аз бях болен на легло.

— Виждаш ли, усмихваш се! Това значи, че си бил ти възрази Рахел. — Усмивката ти значи, че си бил ти.

— Така е само на английски! — отвърна Велута. — На малайаламски моят учител винаги казваше: „Усмивката значи, че не съм бил аз.“

Мина малко време, докато Рахел прецени какво значи това. После пак започна да го гъделичка. *Кис-кис-кис!*

Все още засмян, Велута надникна в пиесата и потърси Софи.

— Къде е нашата Софи Мол? Я да я видим. Ти сети ли се да я доведеш, или я остави на летището?

— Не гледай там — настойчиво го спря Рахел.

Тя се качи на циментовия бордюру, който отделяше каучуковите дървета от алеята, и закри с ръце очите на Велута.

— Защо? — попита той.

— Защото аз не искам — отвърна Рахел.

— Къде е Еста Мон? — попита Велута, а в това време на гърба му, стиснал кръста му с крака, висеше един Посланик (маскиран като Пръчкоподобно Насекомо, дегизирано като фея от аерогарата) и продължаваше да закрива очите му с лепкави ръчички. — Не съм го виждал.

— А-а, ние го продадохме в Кочин — засмя се Рахел. — За една торба ориз. И за едно фенерче.

Къдричките на твърдата ѝ рокля притискаха грапави дантелени цветя до гърба на Велута. Дантелени цветя и едно щастливо листо бяха цъфнали на един черен гръб.

Но когато Рахел потърси Еста в пиесата, видя, че там го няма.

В пиесата се появи Кочу Мария; изглеждаше още по-ниска зад високата торта.

— Тортата пристигна — съобщи тя по-силно на Мамачи.

Кочу Мария винаги говореше малко по-силно на Мамачи, защото допускаше, че слабото зрение автоматично се отразява и на другите сетива.

— *Кандо*, Кочу Марийе? — откликна Мамачи. — Виждаш ли нашата Софи Мол?

— *Кандо*, Кочама — отвърна много високо Кочу Мария. — Виждам я.

Усмихна се на Софи — много широко. На ръст беше точно колкото Софи. Въпреки всичките си усилия бе по-ниска от сирийските християни.

— Има цветовете на майка си — каза Кочу Мария.

— Ала носа на Папачи — настоя Мамачи.

— Не знам дали е така, но е много красива — изкрещя Кочу Мария. — *Сундари кути*. Тя е едно малко ангелче.

Малките ангелчета имаха кожа с цвета на плажен пясък и носеха широки панталони.

Малките дяволчета имаха калнокафява кожа, облечени бяха във феерични рокли за летището, а на челата им се виждаха бабунки, които можеха да се превърнат в рогца. На главите им имаше фонтани, прикрепени с Любов-в-Токио. Имаха навик да четат отзад-напред.

Ако се вгледате по-внимателно, можете да забележите Сатаната.

Кочу Мария пое двете ръце на Софи, обърна ги с дланите нагоре, вдигна ги до лицето си и вдъхна дълбоко.

— Какво прави тя? — искаше да знае Софи, чиито нежни лондонски ръце бяха стиснати от мазолести айеменемски длани. — Коя е тази жена и защо мирише ръцете ми?

— Тя е готвачката — обясни Чако. — По този начин те целува.

— Целува ли ме? — Софи Мол не беше убедена, но се заинтересува.

— Прекрасно! — възкликна Маргарет Кочама. Това е нещо като подушване. Мъжете и жените също ли си правят така?

Нямаше намерение да прозвучи точно в този смисъл, затова се изчерви. Във вселената се образува дупка във формата на засрамена учителка.

— О, постоянно! — каза Аму, а думите ѝ прозвучаха малко по-високо, не само като саркастично пошущване, както бе възнамерявала. — По този начин си правим бебетата.

Чако не я плесна.

Затова и тя не му го върна.

Въздухът на очакването се нажежи.

— Мисля, че дължиш извинение на жена ми, Аму — обади се Чако с покровителствен и собственически глас (като се надяваше, че

Маргарет Кочама няма да го поправи: „Бивша жена, Чако“ и да помаха розата пред лицето му).

— О, не! — извика Маргарет Кочама. — Грешката беше моя. Съвсем нямах намерение да прозвучи така... исках просто да кажа... че е прекрасно да си представиш, че...

— Въпросът ти беше напълно оправдан — прекъсна я Чако. — Затова мисля, че Аму трябва да ти се извини.

— Трябва ли да се държим като някакво току-що открито проклето, забравено от Бога племе? — попита Аму.

— О, Боже! — въздъхна Маргарет Кочама.

В гневната тишина, която настъпи в пиесата (Синята армия все още наблюдаваше в зелената горещина), Аму отиде до плимъта, извади куфара си, трясна вратата и се отправи към своята стая; раменете ѝ лъщяха. Всички останаха учудени откъде се е научила на такава наглост.

И то наистина си бе за учудване.

Защото Аму не беше получила такова образование, нито беше чела такива книги, нито бе срещала подобни хора, които да ѝ повлияят да мисли по друг начин.

Тя просто беше животно от такава порода.

Още в ранно детство беше започнала да се отнася с пренебрежение към приказките за Татко Мечок и Мама Меца, които я караха да чете. В нейната версия Татко Мечок биеше Мама Меца с бронзови вази. Мама Меца понасяше побоищата с безмълвно примирение.

Като стана малко по-голяма, Аму взе да забелязва как баща ѝ плете своята отвратителна паяжина. Беше чаровен и учтив с посетителите, ако пък бяха бели, държанието му ставаше почти сервилно. Пред обществото правеше парични дарения на сиропиталища и клиники за прокажени, за да изглежда изтънчен, щедър и морално чист човек. Но останеше ли насаме със съпругата и децата си, превръщаше се в чудовищен, подозрителен тиранин, със зловна и коварна душа. Биеше ги и ги унижаваше, а после ги принуждаваше да страдат от завистта на приятели и роднини, че имат такъв прекрасен съпруг и баща.

Аму беше прекарвала студени зимни ноци в Делхи, скрита в храстите около дома им (за да не я видят хората от добрите семейства), защото Папачи се е върнал от работа в лошо настроение, бил е нея и Мамачи и ги е изгонил от къщи.

В една такава нощ Аму, тогава деветгодишна, се криеше заедно с майка си в храстите и наблюдаваше стройния силует на Папачи, който се движеше от стая в стая. Но очевидно не беше достатъчно доволен от това, че е набил жена си и дъщеря си (по онова време Чако се учеше и не беше вкъщи), та започна да дърпа и събаря пердетата, да рита мебелите, счупи една настолна лампа. Един час след като изгаснаха светлините, въпреки страха и молбите на Мамачи, малката Аму се промъкна в къщата през вентилационната шахта, за да спаси новите си гумени ботуши, които обичаше повече от всичко на света. Сложи ги в една книжна торба и се прокрадна отново в дневната, когато лампите внезапно светнаха.

Папачи през цялото време седял в махагоновия си стол-люлка и тихо се люлее в тъмнината. Хвана дъщеря си без да каже дума. Наложил я с камшика си за езда с дръжка от слонова кост (същия, който лежеше в скута му на снимката от фотографското студио). Аму не плака. Когато сметнал, че я е бил достатъчно, накара я да му донесе големите назъбени ножици на Мамачи от долапа ѝ с шевните принадлежности. Пред погледа на Аму Имперският Ентомолог нарязал новите ѝ гумени ботуши с майчината ѝ ножица. Ивици черна гума падаха на пода. Ножиците щракаха. Аму не обърна внимание на източеното, изплашено лице на майка ѝ, което се показва зад прозореца. Нужни бяха десет минути, да се нарежат докрай любимите ѝ гумени ботуши. Когато и последната ивица от гума се свлече на пода, баща ѝ я погледна със студени, безизразни очи и започна да се люлее, да се люлее, да се люлее. Заобиколен с море от извити гумени змии.

Като поотрасна, Аму свикна да живее с тази студена, предумишлена жестокост. У нея се разви силно чувство за несправедливост и онова дръзко упорство, което се появява у малкия човек, малтретиран цял живот от някой голям човек. Тя не правеше абсолютно нищо, за да избегне кавгите и конфронтациите. Напротив, би могло да се каже, че сама ги предизвикваше и че може би дори ѝ правеха известно удоволствие.

— Тя излезе ли? — попита Мамачи сред общото мълчание.

— Излезе — високо ѝ отговори Кочу Мария.
— В Индия разрешено ли е да се казва за нещо, че е проклето?
— попита Софи Мол.
— Кой е казал думата „проклето“? — учуди се Чако.
— Тя — поясни Софи Мол. — Леля Аму. Тя каза: „Някакво проклето забравено от Бога племе.“
— Срежете тортата и дайте на всекиго по едно парче — предложи Мамачи.
— Защото в Англия това не е прието — обърна се Софи Мол към Чако.
— Кое не е прието? — попита Чако.
— Да се изразяваме така — отвърна Софи Мол. Мамачи погледна към слънчевия следобед навън с невиждащи очи.
— Всички ли са тук?
— *Уър*, Кочама — отговори ѝ Синята армия в зелената горещина.
— Всички сме тук.

Вън от пиесата, Рахел погледна Велута.
— *Ние* не сме тук, нали. Ние дори не играем.
— Точно така — съгласи се Велута. — Ние дори не играем. —
Аз обаче искам да знам къде е нашият Естапапичачен Кутапен Питър Мон?
И това се превърна в един весел, задъхан танц между каучуковите дървета, нещо като ринги-ринги-рае.

*О, Естапапичачен Кутапен Питър Мон,
кажи къде си ти, къде си ти кажи!*

А от ринги-ринги-рае се превърна в друга песничка и в друг танц.

*Тук го търсим, там го търсим никъде го няма.
Свободен ли си или в плен, кажи къде си Еста Пен?*

Кочу Мария отрязва едно примерно парче торта, за да бъде одобрено по големина от Мамачи.

— На всекиго по едно парче — потвърди Мамачи и леко опипа парчето с пръсти, украсени с рубинени пръстени, да се увери, че е достатъчно малко.

Кочу Мария нарязва цялата торта усърдно, на разплескани парчета, като дишаше през уста запъхтяно, сякаш режеше печено агне. Нареди парчетата на голяма сребърна табла. Мамачи изсвири на цигулката си една мелодия за *Добре дошла у дома, наша Софи Мол*. Сладникава, шоколадова мелодия. Лепкавосладка и разтапяща се. Шоколадови вълни върху шоколадов бряг.

Посред мелодията Чако издигна глас над шоколадовите звуци.

— Мамо! — каза той (с гласа си за Четене на Висок Глас).

— Мамо! Това е достатъчно! Достатъчно посвири!

Мамачи спря да свири и погледна към Чако с лък в ръка.

— Достатъчно? Смяташ ли, че е достатъчно, Чако?

— Повече от достатъчно — увери я Чако.

— Напълно достатъчно — промърмори си Мамачи. — Мисля, че вече мога да спра — каза тя, сякаш току-що ѝ е хрумнала тази мисъл.

Сложи цигулката в черния ѝ калъф с форма на цигулка. Той се затвори като куфар. Заедно с него се затвори и музиката.

Щрак. И щрак.

Мамачи отново си сложи черните очила. И спусна своите пердета върху горещия ден.

Аму излезе от къщата.

— Рахел! — извика. — Време е за следобедния ти сън! Прибери се, щом си изядеш тортата!

Сърцето на Рахел се сви. Следобеден сън. Не го обичаше.

Аму се прибра.

Велута свали Рахел на земята и тя остана като загубена на ръба на алеята, в периферията на пиесата, а на хоризонта ѝ се надигаше голям и неприятен следобеден сън.

— И моля те не бъди прекалено фамилиарна с този човек! — Така Беба Кочама посрещна Рахел.

— Прекалено фамилиарна? — обади се Мамачи. — За какво става дума, Чако? Кой е прекалено фамилиарен?

— Рахел — отговори Беба Кочама.

— Прекалено фамилиарна с кой?

— С кого? — поправи майка си Чако.

— Добре, с кого е прекалено фамилиарна? — искаше да знае Мамачи.

— С твоя възлюбен Велута — с кого другото? — отвърна й Беба Кочама и спря поглед върху Чако. — Попитай го къде беше вчера. И да се разправим с него веднъж завинаги.

— Не сега — сръза я Чако.

— Какво значи „прекалено фамилиарна“? — Софи Мол отправи въпроса си към Маргарет Кочама, която не й отговори.

— Велута? Тук ли е Велута? Тук ли си? — попита Мамачи следобедния въздух пред себе си.

— Уър, Кочама. — Той излезе измежду дърветата и влезе в пиесата.

— Разбра ли каква е повредата? — попита Мамачи.

— Шайбата в долния клапан. Смених я. Сега работи.

— Тогава пусни водата — нареди Мамачи. — Резервоарът е празен.

— Този човек ще бъде нашата Немезида^[1], Отмъстителката — каза Беба Кочама. Не защото беше ясновидка и бе имала внезапно пророческо видение. Тя просто искаше да създаде неприятности на Велута. Никой не й обърна никакво внимание.

— Запомнете ми думите — злобно изсъска тя.

— Виждаш ли я? — каза Кочу Мария, когато стигна до Рахел с нарязаната торта. Имаше предвид Софи Мол. Като порасне, тя ще бъде нашата Кочама, тя ще ни повиши заплатите и ще ни подари найлонови сарита за празника на реколтата Онам. — Кочу Мария събираше сарита, макар че никога не беше носила сари и навярно нямаше да носи и в бъдеще.

— Е, и какво? Тогава аз сигурно вече ще живея в Африка — изненада я с отговора си Рахел.

— В Африка? — ухили се Кочу Мария. — Африка е пълна с грозни черни хора и с комари.

— Ти си грозна — сопна й се Рахел и добави (на английски): — Глупаво джудже!

— Какво? — заплашително я погледна Кочу Мария. Няма нужда да ми казваш. Знам какво беше. Чух го. И ще кажа на Мамачи. Само

почакай!

Рахел пресече алеята и отиде до стария кладенец, където обикновено се намираха мравки за убиване. Червени мравки, които изпускаха неприятна кисела миризма, когато ги настъпиш. Кочу Мария тръгна подире ѝ с таблата с парчета торта.

Рахел каза, че не иска да яде от тая глупава торта.

— *Кушумби* — измърмори Кочу Мария. — Завистливите хора отиват направо в ада.

— Кой е завистлив?

— Не знам. Ти ми кажи — озъби ѝ се Кочу Мария с престилката си на къдрички и с кисело като оцет сърце.

Рахел си сложи слънчевите очила и пак погледна да види как се разиграва пиесата. Всичко беше в гневни цветове. Софи Мол стоеше между Маргарет Кочама и Чако; изглеждаше така, сякаш трябва да бъде наплескана. Рахел намери цяла колона от сочни мравки. Бяха тръгнали на черква. Всичките в червено. Трябваше да бъдат убити, преди да стигнат дотам. Да бъдат смачкани и размазани с камък. В черквата не бива да влизат миризливи мравки.

Мравките издаваха лек хрускащ звук, когато се разделяха с живота. Като че ли митичен елф яде препечена филийка или хрупкава бисквита.

Мравешката черква ще е празна и Мравешкият Владика ще чака в смешните си Мравешки Владишки одежди; ще полюшва сребърна кадилница с тамян. Но никой няма да дойде.

След като почака достатъчно от Мравешка гледна точка, на челото му ще се явят смешни Мравешко Владишки бръчки и той ще поклати тъжно глава.

Ще погледа светлите Мравешки стъклописи и когато им се нагледа, ще заключи черквата с огромен ключ и тя ще потъне в мрак. Тогава той ще се прибере вкъщи при жена си и (ако тя не е умряла) ще си легнат за своя Мравешки Следобеден Сън.

Софи Мол — с шапка, с широки панталони и Обичана от Самото Начало — излезе от пиесата, за да види какво прави Рахел зад кладенеца. Но Пиесата тръгна с нея. Ходеше, когато тя ходеше, и спираше, когато тя спираше. Нежни усмивки следваха Софи Мол. Кочу Мария отмести таблата с парчета торта от пътя на гостенката, а усмивката ѝ изразяваше обожание, докато Софи шляпаше в калта край кладенеца (с вече мокри и кални крачоли на жълтите панталонки).

Софи Мол инспектира миризливото бойно поле с клинична добросъвестност. Камъкът беше омазан със сплескани червени трупове и с няколко леко потрепващи мравешки крачета.

Кочу Мария наблюдаваше с таблата, в която бяха останали само трохи.

Нежни усмивки наблюдаваха нежно.

Как малките момиченца си играят.

Колко са сладки.

Едната с кожа като плажен пясък.

Едната с кафява.

Едната обичана.

Едната обичана по-малко.

— Хайде да оставим една мравка жива, че да е самотна — предложи Софи Мол.

Рахел не ѝ обърна внимание и уби всичките. После във фееричната си рокля за летището с подходящи гащички (които вече не изглеждаха нови) и с неподходящи за роклята слънчеви очила, тя побегна. Изчезна в зелената горещина.

Нежните усмивки останаха съсредоточени върху Софи Мол като прожектор — навярно си мислеха, че сладките братовчедки, както често става, си играят на криеница.

---

[1] Немезида — митична богиня на отмъщението, на възмездието. — Бел.прев. ↑

9

ГОСПОЖА ПИЛАЙ, ГОСПОЖА ЕАПЕН, ГОСПОЖА РАДЖАГОПАЛАН

Зелената окраска на деня се беше изцедила от дърветата. Тъмни палмови листа се открояваха на фона на мусонното небе като провесени гребени. Оранжевото слънце се промушваше през извитите им захапващи зъби.

Ескадрила от прилепи профуча през здрача.

В изоставената орнаментална градина Рахел наблюдаваше унилите джуджета и забравения от всички малък Купидон, навеждаше се над застоялата вода на езерцето и гледаше как жабите подскачат от един зеления камък на друг. Красиви грозни жаби.

Слизести. С брадавици по кожата. Крякащи.

В жабите се криеха нецелунати, копнеещи принцове. Но те бяха и храна за змиите, скрити във високата юнска трева. Едно прошумоляване. Стрелване напред. И вече я няма жабата, която скачаше от един зеления камък на друг. Няма го и принца, който да бъде целунат.

Откакто се беше върнала, тази вечер за първи път нямаше дъжд.

Ако бях още във Вашингтон, мислеше си Рахел, по това време щях да отивам на работа. Пътуване с автобус. Осветени улици. Бензинови изпарения. Дъхът на непознати хора по стъклото на бронираната кабинка на бензиностанцията. Звънът на монети в металическата табличка, която клиентите бутат към мене. Миризмата на банкноти по пръстите ми. Неизменно точният пияница със сериозни очи, който идва точно в десет вечерта и подвиква: „Ей ти! Черна кучко! Яж ми гъза!“

Притежаваше седемстотин долара. И една златна гривна със змийски главички. Но Беба Кочама вече я беше попитала колко още смята да остане. И какво възнамерява да направи за Еста.

Тя нямаше планове.

Никакви планове.

Нямаше право на мнение.

Обърна се и погледна към голямата, украсена с фронтони дупка във Вселената с формата на къща и си представи, че живее в сребърната чиния, инсталирана на покрива от Беба Кочама. Изглеждаше *достатъчно* голяма, за да бъде жилище. Безспорно беше по-голяма от домовете на мнозина. По-голяма беше например от сбутаното местенце на Кочу Мария.

Ако тя и Еста спяха в чинията на покрива, свити един до друг като ембриони в плитка металическа утроба, какво щяха да правят фалшивите герои Хълк Хоган и Бам Бам Бигелоу? Ако чинията е заета, къде ще отидат те? Дали ще се спуснат през комина в живота и в телевизора на Беба Кочама? Или ще извикат *Хеей!* и ще паднат върху старата печка с яките си мускули и лъскави дрехи? А мършавите хора — жертви на глада и бежанци, — те дали ще се промушат през процепите на вратите? Ще се вмъкне ли геноцидът между тухлите?

Небето беше пълно с телевизионни образи. Ако си сложиш специални очила, би могъл да ги видиш как се въртят по небето между прилепите и прибиращи се в гнездата си птици — блондинки, войни, глад, футбол, кулинарни изложби, държавни преврати, вкоравени с лак за коса фризури. Модни колиета. Които летят като небесни плувци към Айеменем. Образуват фигури по небето. Или пък колела. Вятърни мелници. Цветя — разцъфнали и неразцъфнали.

Хе ей!

Рахел отново се замисли за жабите.

Тлъсти. Жълти. Подскачащи от един на друг зеленясал камък. Леко докосна една жаба. Тя вдигна клепачите си нагоре. Смешно самоуверена.

Мигателна ципа. Спомни си как тя и Еста си повтаряха това един цял ден. Тя, и Еста и Софи Мол.

Мигателна
игателна
гателна
ателна
телна
елна
лна

И тримата се бяха облекли в сарита (стари, прокъсани) в този ден. Еста беше специалистът по подреждането на гънките им. Най-напред надипли сарито на Софи Мол. После на Рахел и своето. На главите си бяха вързали червени ленти. Бяха използвали, въпреки забраната на Аму, нейния прах за почерняне на вежди и докато се мъчеха да го измият, оплескаха целите си клепачи и заприличаха на мечета-еноти, които искат да се представят за индуски дами. Беше около седмица след пристигането на Софи Мол. И една седмица преди да умре. До това време тя бе действала под неотстъпното наблюдение на близнаците и бе надминала всичките им очаквания.

Ето какво беше направила:

а) Уведоми Чако, че макар той да е Истинският ѝ баща, тя го обича по-малко от Джо. (От това следваше, че Чако би могъл — и е дори склонен — да бъде заместник-баща на жадните за обичта му двуййчни същества).

б) Отхвърли предложението на Мамачи да замени Еста и Рахел в редовното вечерно сплитане на мишата ѝ опашка и в броенето на бенките ѝ.

в) — И най-важното — проникателно забеляза диктаторския нрав на Беба Кочама и не само пресече, но изцяло и много грубо отхвърли всичките ѝ примамки и дребни съблазни.

И сякаш това не беше достатъчно, Софи Мол също така доказва, че е човешко същество. Един ден близнаците се върнаха от тайно пътешествие до реката (без гостенката си) и я намериха сред градината, обляна в сълзи, седнала на най-високото място сред растенията на Беба Кочама. Според нейното обяснение, „чувствала се самотна“. На следния ден Еста и Рахел я взеха с тях да посетят Велута.

Посетиха го облечени в сарита, като джапаха безмилостно през червената кал и високата трева (и си повтаряха „мигателна, игателна, гателна, ателна, телна, елна, лна“). Представиха се като госпожа Пилай, госпожа Еапен и госпожа Раджагопалан. Велута представи себе си и своя парализиран брат Кутапен (макар той да беше заспал дълбоко). Посрещна ги с най-голяма любезност. Наричаше всички „Кочама“, почерпи ги с мляко от прясно откъснати кокосови орехи. Бърбореше им за времето. За реката. За факта, че според него кокосовите дървета стават по-ниски от година на година. Също както и жените в Айеменем. Представи ги на своята недружелюбна кокошка.

Показа им дърводелските си инструменти и издяла за всекиго по една дървена лъжичка.

Едва сега, като хвърли поглед назад през годините, Рахел осъзна колко мило е било държанието на Велута. Възрастен мъж беше забавлявал три енота и се бе отнасял с тях като с истински дами. Инстинктивно се бе включил като заговорник в играта на тяхното въображение, не бе разрушил илюзията с безразличието на възрастния. Нито беше демонстрирал прекалена нежност.

А колко лесно е да се развали магията на приказката. Да се прекъсне веригата на мисълта. Да се разруши една малка мечта, която някой носи внимателно като порцеланова вещ.

Да я оставиш да съществува, да се включиш в нея, както направи Велута, е много по-трудно.

Три дни преди да настане Ужасът, той позволи да лакират ноктите му с червения Кютекс, изхвърлен от Аму. Такъв беше той в деня, в който Историята ги посети на задната веранда. Дърводелец с червени нокти. Докосваемите полицаи ги погледнаха и се изсмяха.

— Какво е това? — попита един от полицейския отряд. — Променлив ток или прав ток? Този да не е обратен?

Друг повдигна ботуша си, в грайфера на чийто ток се бе свила една стоножка. Тъмноръждиво кафява. С един милион крака.

Последният светъл лъч се спусна по рамото на малкия Купидон. Здравчът погълна градината. Цялата, наведнъж. Като питон. В къщата запалиха лампите.

Рахел видя Еста в неговата стая, седнал на добре оправеното си легло. През решетките на прозореца гледаше навън, към тъмнината. Той не можеше да види сестра си, която беше в тъмното и гледаше в осветената стая.

Бяха двама актьори, хванати в капана на неразбираема пиеса, без никакъв намек за сюжет. Препъваха се в ролите си и ближеха чужди рани. Страдаха с чуждото страдание.

Нямаше как да променят пиесата. Нито срещу заплащане да си купят някакво евтино заклинание от съветник с въображаема титла, който да ги накара да седнат и да им каже успокояващо: „Вие не сте

Грешници. Срещу вас е Съгрешено. Вие бяхте още деца. Не можехте да контролирате събитията. Вие сте *жертвите*, а не виновниците.“

Би им помогнало, ако можеха да разменят местата. Ако биха могли, макар и временно, да си надянат трагичната качулка на жертви. Тогава биха могли да се представят за такива, да възбудят у себе си ярост срещу случилото се. Или да търсят възмездие. И в края на краищата може би да се освободят от спомените, които ги преследват.

Но те не можеха да усетят гняв и не можеха да се освободят от онова Друго Нещо, което държаха в своите лепкави Други Ръце, като въображаем портокал. Нямаше къде да го оставят. Не беше тяхно, за да го дадат другиму. Принудени бяха да го държат. Внимателно и завинаги.

Естапен и Рахел знаеха, че в оня ден имаше няколко виновници (извън тях самите). Но само една жертва. С кървавочервени нокти и с кафяво листо на гърба, което караше мусоните да идват навреме.

Той остави зад себе си една дупка във Вселената, през която се сипе мрак като течен катран. През която майка им го последва, без дори да се обърне и да помахна за сбогом. След себе си тя остави тях, близнаците, да се въртят на тъмно, в място без дъно, без пристан.

Часове по-късно изгря луната и принуди намусения питон да върне онова, което беше погълнал. Градината отново се появи. Изплюта беше цяла-целеничка. Заедно със седналата там Рахел.

Вятърът промени посоката си и тя дочу барабани. Като дар. Като обещание за приказка. Имало едно време... — казваха барабаните.

В ясни нощи звукът на барабана ченда можеше да измине почти километър от айеменемския храм, възвестявайки началото на ритуалния танц катакали.

Рахел тръгна към храма. Привличаше я споменът за островърхи покриви и бели стени. За осветени месингови лампиони и за тъмно, омаслено дърво. Тръгна с надежда да срещне стар слон, който не е убит от електрически ток на шосето Котаям-Кочин. Отби се в кухнята, за да си вземе един кокосов орех.

На излизане забеляза, че една от покритите с мрежа врати на фабриката е извадена от пантите и е подпряна на входа. Отмести я и

влезе вътре. Във въздуха имаше толкова влага, че в него биха могли да плуват риби.

Подът под обувката ѝ се оля с нечиста пяна. Малък уплашен прилеп подхвърчаше между гредите на покрива.

Плитките циментови вани, в които се варяха консервите, се очертаваха в здрача и силуетите им придаваха на фабричния под вид на покрито гробище за цилиндрични мъртъвци.

Земните останки на Консерви и туршии „Парадайз“.

Тук, много отдавна, в деня, в който пристигна Софи Мол, на Посланик Е. Пелвис бяха хрумнали две мисли, докато разбъркваше буркан с червен конфитюр. Тук една червена тайна във формата на крехко манго беше консервирана, затворена херметически и прибрана.

Вярно е. Всичко може да се промени в един-единствен ден.

10

РЕКАТА В ЛОДКАТА

Докато на предната веранда се изпълняваше пиесата *Добре дошла у дома, Наша Софи Мол*, а Кочу Мария раздаваше парченца от тортата на Синята Армия в зелената горещина, Посланик Е. Пелвис (с алаброс и с бежови островърхи обуца) отвори покритата с мрежа врата на усойното и с дъх на турския помещение на фабрика „Парадайз“. Разходи се между огромните циментови вани, за да си намери място, където ще може да мисли. Уса, бухалът, който живееше на опушената греда до покривния прозорец (и понякога допринасяше за аромата на някои от продуктите „Парадайз“) наблюдаваше движението му.

Край плуващите в саламура малки лимончета, които трябваше да се разбутват от време на време (за да не се образуват островчета от черна плесен като сгърчени гъби в бистра супа).

Край зелено манго, срязано, напълнено с куркума и лют червен пипер, и стегнато с лико. (За известно време мангото не се нуждаеше от внимание.)

Край запушени с тапи стъкленици, пълни с оцет.

Край рафтове с пектин и консерванти.

Край табли с горчици тикви, ножове и цветни предпазители за пръстите.

Край купища пресни зелени зърна пипер.

Край чували от зебло, натъпкани с чесън и малки лукчета.

Край куп бананови кори, оставени на пода (за обета на прасетата).

Край долапа с етикети.

Край лепилото.

Край четките за лепило.

Край железен варел с празни шишета, накиснати в сапунена вода.

Край изтискан лимонов сок.

Край пулп от грейпфрут.

И после обратно.

Вътре беше тъмно. Малко светлина се процеждаше само през зацапаната, покрита с мрежа врата, а един лъч прашина слънчева светлина (който Уса не закриваше), влизаше през таванския прозорец. Миризма на оцет и асафетида пареше ноздрите му, но Еста беше свикнал с нея и дори я обичаше. Той си намери място, където да мисли между стената и черния железен казан, в който току-що свареният (нелегално) бананов конфитюр изстиваше бавно.

Конфитюрът беше още горещ и върху лепкавата му алена повърхност бавно се утаяваше и умираше розова пяна. Малки бананови мехурчета потъваха дълбоко в конфитюра и нямаше кой да им помогне.

Оранжадено-лимонаденият човек можеше да дойде всеки миг. Да вземе автобуса от Кочин за Котаям и да пристигне тук. Аму щеше да му предложи чаша чай. Или може би ананасов сок. С лед. Жълт, в стъклената чаша.

С дългата желязна бъркалка Еста разбърка пресния, горещ конфитюр.

Умиращата пяна образуваше умиращи пенести фигури.

Сврака с пречупено крило.

Извит кокоши нокът.

Един бухал (не Уса), оплескан със сладък конфитюр.

Едно тъжно потъващо кръгче. И нямаше кой да помогне.

Докато бъркаше гъстия конфитюр, Еста измисли две мисли и двете мисли бяха следните:

а) *Всичко може да се случи на всекиго*

и

б) *Най-добре е да си подготвен.*

Като измисли тези мисли, Еста остана доволен от своята мъдрост.

Горещият ален конфитюр продължаваше да се върти, а Еста се превърна в Бъркац Магъосник с развален алаброс и неравни зъби, а след това във Вещиците от Макбет.

Нека огънят гори, нека плющят мехури в банановата каша.

Аму беше позволила на Еста да препише рецептата на Мамачи за бананов конфитюр в собствената ѝ нова тетрадка за рецепти — с черна подвързия и бял гръб.

Еста беше оценил напълно оказаната му от Аму чест и използва двата си най-добри почерка.

Бананов конфитюр (със стария му *най-добър* почерк)
Смачкай узрелите банани. Сипвай вода, докато се покрият, и свари сместа на много силен огън до омекване на плода.

Прецеди през грубо платно.

Претегли същото количество захар и я остави настрана.

Вари сместа, докато стане аленочервена и половината от нея се изпари.

Пригответи желатина (пектина) така:

Пропорция 1:5

т.е. 4 чаени лъжички пектин: 20 чаени лъжички захар.

Еста винаги си мислеше, че Пектин е най-малкият от трима братя с чукове — Пектин, Хектин и Абеднего. Представяше си как строят дървен кораб на свечеряване и при тих дъжд. Като синовете на Ной. Мислено ги виждаше ясно. Как се надбягват с времето. Ударите на чуковете им отекуват глухо под мрачното, буреносно небе. А наблизко, в джунглата, в зловещата светлина на бурята животните се строят по двойки.

Момиче момче.

Момиче момче.

Момиче момче.

Момиче момче.

Близнаци не се допускаха.

Останалата част от рецептата Еста преписа с новия си най-добър почерк. Ъгловат, заострен. Буквите имаха обратен наклон, сякаш не им се искаше да образуват думи, а думите неохотно се свързваха в изречения.

Добави пектина към сгъстената каша. Остави я да вари пет (5) минути.

Огънят да бъде силен и да обхваща цялото дъно. Прибави захарта. Конфитюрът да се вари, докато се получи желаната гъстота.

Остави го да изстине бавно.

Надявам се тази рецепта да ви хареса.

Като се изключат правописните грешки, последният ред беше единствената добавка на Еста към оригиналния текст.

Постепенно, докато Еста бъркаше банановия конфитюр, а той се сгъстяваше и изстиваше, откъм бежовите му островърхи обуца непредвидено се надигна мисъл номер три.

Мисъл номер три беше:

в) Лодка.

Гребна лодка, с която да се пресече реката. Акара. До отсрещната страна. Лодка за пренасяне на провизии. Кибрит. Дрехи. Тенджери и тигани. Необходими неща, с които иначе не биха могли да плуват.

Косъмчетата по ръцете на Еста се изправиха. Бъркането на конфитюра се превърна в каране на лодка с гребла. Въртеливото движение се превърна в движение напред-назад. През лепкава червена река. Една песен, която пееха по време на състезанието с лодки на празника Онам, изпълни фабриката. „*Таи гпаи така таи таи том!*“

Енда да корангача, чанди итра тенджаду?

(Ей, г-н Маймунджия, защо ти е тъй червен задникът?)

Пандийил тооран роапол неракамутири нераиджи нджан.

(Ходих да сера в Мадрас и го одрах до кръв.)

Над неприличните въпроси и отговори на лодкарската песен във фабриката се издигна гласът на Рахел:

— Еста! Еста! Еста!

Еста не отговори. Той прошепна припева на песента, наведен над гъстия конфитюр. *Тиййоме Тутоме Тарака Тутоме Тийм.*

Покритата с мрежа врата изскърца и една Фея от Летицето с бабунки на челото, с червени пластмасови слънчеви очила в жълти рамки надникна вътре; гърбът ѝ бе осветен от слънцето. Фабриката

беше в гневни цветове. Осолените лимончета бяха червени. Крехкото манго беше червено. Долапът за етикети беше червен. Прашният слънчев лъч (който Уса никога не ползваше) беше червен.

Покритата с мрежа врата се затвори.

Рахел застана сред празната фабрика със своя фонтан от коса, прихванат с Любов-в-Токио. Чу глас на монахиня, който пееше лодкарската песен. Ясно сопрано, което се носеше над оцветени изпарения и циментови вани.

Тя се обърна към Еста, наведен над червената смес в черния казан.

— Кво искаш? — попита Еста, без да вдига очи.

— Нищо — отвърна Рахел.

— Тогава защо дойде тук?

Рахел не отговори. Настъпи кратко враждебно мълчание.

— Защо гребеш конфитюра? — попита Рахел.

— Индия е свободна страна — каза Еста.

Никой не можеше да оспори това.

Индия беше свободна страна.

Можеше да добиваш сол. Да гребеш конфитюр, ако желаш.

Оранжедено-лимонаденият човек можеше да си влезе направо през вратата, покрита с мрежа.

Ако пожелаеше.

А пък Аму щеше да му поднесе сок от ананас. С лед.

Рахел седна на ръба на циментовата вана (щръкналите краища на подплатената ѝ с канаваца и украсена с дантела пола, леко се потопиха в туршията от крехко манго) и пробва няколко от гумените предпазители за пръсти. Три мухи месарки ожесточено се блъскаха в покритата с мрежа врата и искаха да влязат вътре. Бухалът Уса наблюдаваше мълчанието с дъх на туршия, което лежеше между близнаците като рана.

Пръстите на Рахел бяха Жълти Зелени Сини Червени Жълти.

Еста беше спрял да бърка конфитюра. Рахел стана да си отива. За следобедния си сън.

— Къде отиваш?

— Някъде.

Рахел свали новите си пръсти и остана с пръсти в естествен цвят. Не жълти, не зелени, не сини, не червени. Не жълти.

— Аз отивам при Акара — заяви Еста. Без да вдига очи. — В къщата на Историята.

Рахел спря и се извърна, а една безцветна нощна пеперудка с необикновено гъсти мъхести снопчета по гърба разтвори хищнически крилца върху сърцето ѝ.

Бавно ги разтвори.

После бавно ги затвори.

— Защо? — попита Рахел.

— Защото всичко може да се случи на всекиго отвърна Еста. — Най-добре е да си подготвен.

Това не можеше да се оспори.

Вече никой не ходеше в къщата на Кари Сайпу. Велия Паапен твърдеше, че той бил последният, който я е виждал. Казваше, че била свърталище на духове. Беше разправил на близнаците как се е срещнал с призрака на Кари Сайпу. Случило се преди две години. Бил отишъл на отсрещния бряг на реката да търси мускатово орехче, което да стрие заедно с пресен чеснов лук за Чела, жена му, болна от туберкулоза. Изведнъж усетил миризма на пушек от пура (познал миризмата, защото Папачи пушел същите пури). Велия Паапен се извъртял и метнал сърпа си по посока на миризмата. Приковал призрака до ствола на едно каучуково дърво, където според Велия Паапен — оня стоял и досега. Прикована от сърп миризма, от която изтичала чиста кехлибарена кръв и молела за пури.

Велия Паапен после не успял да намери дървото с мускатови орехчета и трябвало да си купи нов сърп. Но бил доволен, че благодарение на светкавичните му рефлексии (въпреки ипотекираното му око) и на хладнокръвието му той принудил призрака-педофил да прекрати кръвожадното си скитничество.

Поне докато някой не се поддаде на хитростите на призрака и не го освободи от сърпа, като му даде пура.

Това обаче, което Велия Паапен не знаеше (макар да знаеше почти всичко), бе, че къщата на Кари Сайпу е Къща на Историята (чиито врати са заключени, а прозорците ѝ са отворени). Не знаеше, че вътре предци с дъх на пожълтели географски карти и със загрубели нокти на краката шепнат на гущерите по стената. Не знаеше, че

Историята използва задната веранда за място, където договаря своите условия и събира налозите си. Че неустойките водят до страшни последствия. Че в деня, избран от Историята да направи баланса на счетоводните си книги, Еста щеше да запази разписката за налози, платени от Велута.

Велия Паапен нямаше и представа, че Кари Сайпу взема в плен мечтите и ги домечтава. Че ги изтръгва от умовете на минаващи хора, както децата изваждат стафидите от сладкиш. Че онези, за които най-много копнее, мечтите, които най-много обича да домечтава, са крехките мечти на двуййчни близнаци.

Бедният стар Велия Паапен, да бе знаел, че Историята ще избере него за свой пълномощник, че *неговите* сълзи ще задвижат Ужаса, навярно не би се перчил като млад петел на айеменемския пазар, не би се хвалил как е преплувал реката със сърп в уста (с киселия вкус на желязо по езика). Как го е извадил от устата си само за миг, когато е коленичил, за да измие ипотекираното си око от речния пясък (понякога, особено в дъждовните месеци, в речната вода имаше пясък), и как тъкмо в този миг е усетил пушек от пура. Как взел сърпа, завъртял се и го запратил по миризмата, като по този начин приковал призрака завинаги. Всичко станало с едно-единствено, плавно, атлетическо движение.

По-късно, когато разбра своята роля в Плановете на Историята, вече беше твърде късно да се върне назад. Сам беше заличил следите от стъпките си. Пълзейки заднешком с метла в ръка.

Във фабриката мълчанието отново се спусна и се сгъсти около близнаците. Ала този път мълчанието беше различно. Мълчанието на една стара река. Мълчание на рибарите и на восъчнобледите сирени.

— Само че комунистите не вярват в призраци заяви Еста, сякаш продължаваха разговор, в който се търси решение на проблема с призраците. Разговорът им излизаше на повърхността и изчезваше под земята като планински поток. Понякога можеше да бъде чул от други хора. Друг път не.

— Ние ще станем ли комунисти? — попита Рахел.

— Може да се наложи.

Думи на Еста Практичния.

Далечни гласове на хора още не преглътнали последните трохи от тортата си и приближаващите стъпки на Синята Армия принудиха другарите да похлупят своята тайна.

Тя беше консервирана, затворена херметически и прибрана. Една тайна във форма на крехко червено манго, сложена в циментовата вана. И наблюдавана от Бухала.

Червеният дневен ред беше уточнен и съгласуван:

Другарката Рахел щеше да се прибере за следобедната си дрямка и да лежи будна, докато Аму заспи.

Другарят Еста щеше да намери знамето (което Беба Кочама бе принудена да развява) и да чака Рахел край реката, където щяха (в съответствие с Мисъл № 2):

б) Да се подготвят да бъдат подготвени.

Съблечена детска феерична рокля (полуконсервирана) стоеше наред пода в затъмнената спалня на Аму.

Навън въздухът беше нащрек, светъл и горещ. Рахел лежеше до Аму съвсем будна, по гащичките за летището. Виждаше избродираните на кръстчета цветя от завивката на сини кръстчета върху бузата на Аму. Чуваше следобеда, който също беше на сини кръстчета.

Бавното въртене на вентилатора на тавана. Слънцето зад завесите.

Жълтата оса, която бръмчи върху стъклото на прозореца и издава едно опасно б-з-з-з.

Учуденото примигване на гущерче.

Бавно пристъпващи кокошки на двора.

Звукът на слънцето, което изсушава прането. Прави белите спални чаршафи хрупкави. Втвърдява колосаните сарита. Кремаво-бели и златни.

Червени мравки върху жълти камъни.

Една сгорещена крава, която страда от горещината. М-у-у-у. В далечината.

Миризмата на лукавия призрак на един англичанин, прикован със сърп към каучуковото дърво и учтиво молещ за пура.

„Хм... извинете. Да имате случайно хм... една пура?“

С учителски глас. О, Боже.

И Еста, който я чака. До реката. Под мангостиновото дърво, донесено и посадено от преподобния Е. Джон Айп след посещението му в Мандалей.

На какво беше седнал Еста?

На каквото сядаха винаги под мангостиновото дърво. Нещо сиво и петнисто. Покрито с мъх и лишеи, потулено сред папрат. Нещо, което земята искаше да си върне. Не беше пън. Нито скала...

Преди да довърши мисълта си, Рахел скочи и хукна.

През кухнята, покрай дълбоко заспалата Кочу Мария. С дебели бръчки като внезапно нахлул носорог в престилка с къдрички.

Край фабриката.

Носеше се босонога през зелената горещина, преследвана от жълта оса.

Другарят Еста беше там. Под мангостиновото дърво. Забол червено знаме в земята до себе си. Една подвижна република. Революция на един близък с алаброс.

И на какво беше седнал?

На нещо покрито с мъх и потулено от папрат.

Като го почукаш, издаваше кух звук.

Мълчанието потъваше и се надигаше нагоре, спускаше се и се възвисяваше, изписвайки осмици.

Бляскави водни кончета кръжаха и се носеха под слънцето като пискливи детски гласове.

Пръсти с естествен цвят се бореха с папратта, отместваха камъни, разчистваха пътя. Потни длани търсеха клон или ръб, за който да се хванат. Веднъж, пак, и пак.

Всичко може да се промени в един-единствен ден.

Това *наистина* беше лодка. Малка дървена лодка.

Лодката, в която седна Еста, лодката, която Рахел намери.

Лодката, която Аму щеше да използва, за да прекоси реката. За да обича през нощта мъжа, когото нейните деца обичаха през деня.

Лодка толкова стара, че беше пуснала корени. Почти.

Сива стара ладия с ладийни цветя и ладийни плодове. А под нея — ивица изсъхнала трева във формата на лодка. Бързане и суетня в света под лодката.

Свят тъмен, и сух и хладен. Сега без покрив. И сляп.
Бели термити, тръгнали на работа.
Бели божи кравички, тръгнали към дома си.
Бели бръмбари бързо бягащи от светлината.
Бели скакалци с цигулки от бяло дърво.
Тъжна бяла музика.
Една бяла оса. Мъртва.
Една чуплива бяла змийска кожа, запазена на тъмно,
разпадаща се на слънце.

Но щеше ли да свърши работа тази малка лодка? Не беше ли и тя прекалено стара? Прекалено разнебитена? Пътят до Акара не беше ли твърде дълъг за нея?

Двуйайчните близнаци се вглеждаха в своята река.
Миначал.

Сиво-зелена. С риба във водите. С небето и дърветата в нея. А нощем — с нащърбената жълта луна.

Когато Папачи бил момче, един тамаринд, голямо старо дърво било повалено в реката от буря. То още си беше там. Гладко, безкоро дърво, почерняло от премного зелена вода. Неподвижно плаващо дърво.

Първата третина на реката беше техен приятел. Преди да стане истински дълбока. Те познаваха хлъзгавите каменни стъпала (тринадесет), преди да започне лепкавата кал. Познаваха следобедните водорасли, които прииждаха откъм Комараком. Познаваха по-дребните риби. Плоската глупава риба палати, сребърната парал, хитрата мустаката коори.

Тук Чако ги беше учил да плуват (да джапат около дебелия корем на вуйчо си, без да бъдат придържани). Тук бяха открили особеното удоволствие да пръцнеш под водата.

Тук се бяха научили да ловят риба. Да закачат извиващите се лилави земни червеи на кукичките в края на въдичарските прътове,

които Велута им беше направил от тънки стебла на жълт бамбук.

Тук се учеха на мълчание (като децата на риболовците), тук разбраха светлия език на водните кончета.

Тук се научиха да чакат. Да наблюдават. Да мислят мисли, които да не произнасят гласно. Да се движат като светкавици, когато гъвкавият жълт бамбук се извиеше надолу.

Така че тази първа третина на реката познаваха добре. Останалите две трети — не толкова.

Втората третина беше, където започваше истински дълбокото. Където течението беше бързо и силно (надолу при прилив, нагоре при отлив, когато навлизаха води откъм ръкавите на реката).

Третата третина беше отново плитка. С кафява и мътна вода. Пълна с водорасли, стрелкаци се змиорки и бавно течаща кал, която излизаше измежду пръстите на краката ти като паста за зъби.

Близнаците плуваха като тюлени и надзиравани от Чако бяха преплували реката няколко пъти; връщаха се запъхтени и опулени от усилието, като носеха камъче, клонка или листо от другия бряг — доказателство за извършения подвиг. Но средата на една достопочтена река или другият ѝ бряг не бяха подходящо място, където децата да се задържат по-дълго, да се мотаят или да се учат на разни неща. Еста и Рахел се отнасяха към втората и третата третина на Миначал с уважението, което заслужаваха. Въпреки това преплуването на реката не беше проблем. Но преминаването с лодка, натоварена с необходимите им неща (за да изпълнят б) *да се подготвят да бъдат подготвени*), беше.

Гледаха от единия до другия бряг на реката с очите на старата лодка. От мястото, на което бяха застанали, не виждаха Къщата на Историята. А само нещо тъмно отатък блатото в сърцето на изоставената каучукова плантация, откъдето се носеше цвъртене на щурци.

Еста и Рахел повдигнаха малката лодка и я отнесоха до водата. Лодката изглеждаше изненадана като сърдита риба, изплувала от дълбокото на повърхността. Имаше силна нужда от слънчева светлина. Нуждаеше се от остъргване, може би от почистване, и от нищо друго.

Две щастливи сърца се издигнаха като шарени хвърчила в небесносиньото небе. Но след малко реката (с рибата в нея, с отразените в нея небе с дървета) избълбука и напълни лодката.

Бавно-бавно старата лодка потъна и се закрепил на шестото стъпало.

И сърцата на двуйчните близнаци потънаха и се установиха на стъпалото над шестото.

Дълбоководните риби закриха уста с перки, извърнаха се настрана и се засмяха на този спектакъл.

Един бял ладиен паяк изплува с реката от лодката, опита да се спаси, но се удави. Бялата ципа, в която бяха яйцата на този женски паяк, се спуска преждевременно и сто малки паячета (твърде леки, за да се удавят, и твърде малки, за да плуват) поръсиха гладката повърхност на зелената вода, преди да бъдат отнесени към морето. Към Мадагаскар, където да създадат нов тип Малайаламски Плуващи Паяци.

Не след дълго, сякаш бяха обсъждали този въпрос (макар че не бяха), близнаците започнаха да мият лодката в реката. Паяжините, калта, мъхът и лишките отплаваха. След като я изчистиха, обърнаха я с дъното нагоре и я вдигнаха върху главите си. Като обща, капеща шапка. Еста измъкна червеното знаме от земята.

Малка процесия (знаме, оса и лодка върху крака) се отправи по познатата пътечка през храсталака. Процесията избягваше копривата, познатите дупки и мравуняците. Заобиколи дълбоката яма, от която бяха копали пръст, но сега се беше превърнала в застояло блато със стръмни оранжеви брегове, а гъстата му лепкава вода бе покрита с коричка от лъскава зелена пяна. Измамно зелена морава, в която се въдеха комари, а рибите бяха тлъсти, но недостъпни.

Пътеката, която вървеше успоредно с реката, водеше до тревиста поляна, обкръжена от сгушени едно в друго дървета — кокосови орехи, кашу, манго, билимби. В края на поляната имаше ниска колиба, обърната с гръб към реката, със стени от оранжева пръст, измазани с кал, и със сламен покрив, който стигаше почти до земята, сякаш слушаше прошепвана му подземна тайна. Ниските стени на колибата бяха с цвѳета на пръстта, над която се издигаха, сякаш поникнали от семе за къща, посадено в земята, а от него израснали правоъгълни ребра и обградили малко пространство. Три неугледни бананови дървета растяха в предното дворче, заобиколено с ограда от преплетени палмови листа.

Лодката върху крака приближи до колибата. Незапалена газена лампа висеше на стената до вратата, мястото зад нея беше черно като сажди. Вратата беше откряната. Вътре беше тъмно. На вратата се появи черна кокошка. Бързо се прибра вътре, напълно безразлична към посетители с лодка.

Велута го нямаше вкъщи. Нито Велия Паапен. Но имаше някого.

Мъжки глас изплува от вътрешността и отекна в полянката, откъдето прозвуча самотно.

Гласът викаше едно и също нещо, пак и пак, като всеки път се издигаше в по-висок, по-истеричен регистър. Викът беше апел към една презряла гуава, която всеки миг заплашваше да се откъсне от дървото и да се размаже на земята.

Па пера-пера-пера-перака (Господин гуа-гуа-гуа-гуава,) *енде парамбил туралей.*

(не прави мръсно в моя двор).

Четенде парамбил турико,

(направи мръсно в двора на брат ми)

па пера-пера-пера-перака.

(Господин гуа-гуа-гуа-гуава).

Човекът, който крещеше, беше Кутапен, по-големият брат на Велута. Той беше парализиран от гърдите надолу. Ден след ден, месец след месец, докато брат му го нямаше, а баща му ходеше на работа, Кутапен лежеше по гръб и наблюдаваше как младостта му минава край него, без дори да му каже „здрасти“. По цял ден лежеше и слушаше мълчанието на сгушените едно в друго дървета, а компания му правеше единствено надменната черна кокошка. Тъгуваше за майка си, Чела, която беше умряла в същия ъгъл на стаята, където сега лежеше той. Беше умряла след много кашляне, плюене, храчене и болки. Кутапен си спомняше, че бе забелязал как краката ѝ умряха дълго преди нея. Как кожата им стана сива и безжизнена. Как изпълнен със страх виждаше, че смъртта пълзи по нея отдолу нагоре. Кутапен бдеше над собствените си неподвижни крака с растящ ужас. От време на време ги побутваше с пръчката, която държеше изправена в ъгъла до него, за да се отбранява от промъкнали се змии. Стъпалата му нямаха чувствителност и само защото ги виждаше, бе убеден, че все още са свързани с тялото му и са наистина негови.

След смъртта на Чела го преместиха в нейния ъгъл и Кутапен си представяше, че този ъгъл в дома му си е запазила Смъртта, за да върши своите смъртоносни дела. Един ъгъл за готвене, един ъгъл за дрехите, един за навитите спални постелки и завивки и един за умираше.

Чудеше се колко ли дълго ще трае неговата смърт и какво правят с останалите ъгли хората, които имат повече от четири ъгъла в къщата си. Можеха ли да избират в кой ъгъл да умрат?

Кутапен смяташе, не без основание, че той ще е първият от семейството, който ще последва майка им. Но щеше да научи, че не е така. Скоро. Твърде скоро.

Понякога (по навик, защото тя му липсваше) Кутапен кашляше, както бе кашляла майка му, и тогава горната част на тялото му подскачаше като току-що уловена риба. Долната част лежеше като оловна, сякаш принадлежеше на друг. На някого, който е умрял, но духът му е хванат в капан и не може да се измъкне.

За разлика от Велута, Кутапен беше добър, истински параван. Не можеше да чете и да пише. Както лежеше на коравото си легло, сламки и песъчинки падаха върху него от тавана и се смесваха с потта му. Понякога падаха и мравки или други насекоми. В лоши дни оранжевите стени си подаваха ръце и се навеждаха над него, оглеждаха го като зложелателни лекари, нарочно го оглеждаха бавно и изстискваха дъха от дробовете му, докато започне да крещи. Понякога по собствена воля се оттегляха и тогава стаята, в която лежеше, ставаше непоносимо голяма и го измъчваше с чувството за собственото му нищожество. Това също го караше да крещи.

Лудостта се въртеше наоколо като старателен келнер в скъп ресторант (който пали цигари, долива чашите). Кутапен си мислеше със завист за лудите, които могат да вървят. Не се съмняваше, че това би било изгодна сделка — да замени своето умствено здраве с крака, които могат да му служат.

Близнаците свалиха лодката и изтракването бе посрещнато с неочаквано мълчание от вътрешността на колибата.

Кутапен не очакваше никого.

Еста и Рахел бутнаха вратата и влязоха. Макар да бяха малки, трябваше леко да се наведат, за да влязат. Осата остана да чака вън, върху газената лампа.

— Ние сме.

Стаята беше тъмна и чиста. Миришеше на риба с къри и на пушек от дърва. Горещината лепнеше по предметите като лека треска. Но под босите крака на Рахел пръстеният под беше хладен. Постелките на Велута и на Велия Паапен бяха навити на руло и изправени до стената. На едно въженце бяха окачени дрехи. На нисък дървен кухненски рафт бяха наредени глинени паници, черпаци от черупките на кокосови орехи, и три олющени чугунени чинии с тъмносин бордюр. Голям човек можеше да стои изправен в средата на стаята, но не и близо до стените. Втора ниска врата водеше към задния двор, където също растяха бананови дървета, а зад тях, през листака, блестеше реката. В задния двор имаше и дърводелска работилница.

Къщата нямаше ключове, нито долапи, които да се заключват.

Черната кокошка излезе през задната врата и започна да рови безразборно из двора, а край нея като руси къдрици, захвърча талаш. Ако се съдеше по характера ѝ, можеше да се допусне, че диетата ѝ се състои от твърди предмети — куки, закопчалки, пирони и стари бурми.

— Айоо! Дечица! Какво си мислите? Че Кутапен е празна кошница! — подвикна един смутен и безплътен глас.

Трябваше да минат няколко минути, докато очите на близнаците свикнат с тъмнината. После тя се стопи и Кутапен се показа на леглото си като светец в здрача дух. Бялото на очите му беше тъмножълто. Стъпалата му (с кожа, отпусната от дългото лежане) стърчаха изпод чаршафа, който му покриваше краката. Тъй като години наред беше ходил бос по червената кал, петите му все още бяха бледооранжеви. Около глезените му имаше сиви мазоли от търкането на въжето, което параваните си връзват на краката, когато се качват по кокосовите дървета.

На стената зад Кутапен висеше един кротък календарен Исус с пригладена миша коса, с червило и руж, с алено, украсено със стъклени камъчета сърце, което светеше през дрехите му. Долната четвъртина на календара (тази с датите) се издуваше като бухнала пола. Исус в минижуп. С дванайсет фусты за дванайсетте месеца. Нито един не беше откъснат.

Имаше и други неща от айеменемската къща, които или им бяха дадени, или някой от семейството беше спасил от кофата за смет. Богати неща в беден дом. Неработещ часовник, металическо кошче за ненужни хартии, украсено с нарисувани цветя, старите ботуши за езда на Папачи (кафяви, покрити със зелена плесен). Тенекиени кутии от бисквити с пищни рисунки на английски замъци и дами с рокли на волани и с коса на масури.

Един малък плакат (даден от Беба Кочама заради петно от влага върху него) висеше до Исус. Представляваше русо дете, което пише писмо, а по бузите му се стичат сълзи. Отдолу имаше текст: „Пиша ти, защото ми липсваш“. Момиченцето на плаката беше подстригано и може би неговите къдрици хвърчаха из задния двор на Велута.

Прозрачна пластмасова тръбичка излизаше изпод износения памучен чаршаф, метнат над Кутапен, и водеше до едно шише с жълта течност, огряно от слънчев лъч, който се бе вмъкнал през вратата. Тук се криеше отговорът на един въпрос, който отдавна занимаваше Рахел. От глинената стомна тя сипа вода в чугунена чаша и я занесе на Кутапен. Личеше си, че Рахел познава обстановката. Кутапен повдигна глава и отпи. Водни капки се стекоха по брадичката му.

Близнаците клекнаха като професионални възрастни клюкари на айеменемския пазар.

Известно време клечаха мълчаливо. Кутапен беше потиснат, а близнаците — заети с мислите си за лодката.

— Пристигна ли дъщерята на Чако Саар? — попита Кутапен.

— Трябва да е пристигнала — лаконично отвърна Рахел.

— Тя къде е?

— Кой знае. Трябва да е някъде наоколо. Ние не знаем.

— Ще я доведете ли тук да я видя?

— Не можем — каза Рахел.

— Защо?

— Трябва да стои вкъщи. Много е изнежена. Ако се изцапа, ще умре.

— А-ха.

— Не ни позволяват да я доведем тук... пък и няма какво да видиш — успокои го Рахел. — Има коса, крака, зъби... нали знаеш, както всички... само че е малко висока. — Това беше единствената подробност, която реши да му съобщи.

— И само това ли е? — попита Кутапен, който веднага схвана мисълта ѝ. — Че тогава какъв смисъл има да се вижда?

— Няма смисъл — потвърди Рахел.

— Ако една лодка пропуска вода, много ли е трудно да се поправи? — попита Еста.

— Не би трябвало — каза Кутапен. — Зависи. Защо, чия лодка пропуска?

— Нашата... тази, дето я намерихме. Искаш ли да я видиш?

Близнаците излязоха във и се върнаха с лодката, за да я разгледа парализираният. Вдигнаха я над него като покрив. По главата му покапа вода.

— Първо трябва да намерим откъде пропуска — обясни им Кутапен. — После да я затапим.

— После шкурка — добави Еста. — После боя.

— После гребла — обади се и Рахел.

— После гребла — съгласи се Еста.

— Накъде? — искаше да знае Кутапен.

— Само насам и натам — небрежно подхвърли Еста.

— Трябва да внимавате — предупреди ги Кутапен. — Тази наша река не винаги е такава, на каквато се преструва.

— На каква се преструва? — попита Рахел.

— Ами... на стара госпожа, която обича да ходи на черква... тиха и чистичка... хапва си хубавичко на закуска, после на обед. Гледа си своята работа. Не се обръща нито наляво, нито надясно.

— А пък каква е всъщност?

— Всъщност е много дива... чувам я нощем... как препуска край нас по луна, и винаги бърза. Трябва да внимавате с нея.

— А какво яде?

— Какво яде ли?... Ами задушено... и — Кутапен се замисли за нещо английско, което злата река би могла да яде.

— Парченца ананас... — предложи Рахел.

— Да, вярно! Парченца ананас и задушено. И пие. Уиски.

— И коняк.

— И коняк. Така е.

— И гледа наляво и надясно.

— Вярно е.

— И се занимава с чуждите работи...

Естапен закрепил малката лодка върху неравния пръстен под с няколко дървени трупчета, които намери в работилницата на Велута в задния двор. На Рахел подаде готварски черпак, направен от дървена дръжка, промушена през изгладена половинка от черупката на кокосов орех.

Близнаците се качиха в лодката и почнаха да гребат през безбрежните бурни води.

Пееха *Tau tau така tau тай томе*. А един изрисуван и украсен Исус ги наблюдаваше.

Той е ходил по водата. Може би. Но дали е могъл да плува по земята?

В подходящи за роклята гащички и с тъмни очила? С фонтан от коса, прибран с Любов-в-Токио? В островърхи обуца и с алаброс? Дали би имал толкова силно въображение?

Велута се върна да провери дали Кутапен не се нуждае от нещо. Отдалече чу дивото пеене. Млади гласове, които подчертаваха неприличните думи.

*Ей, г-н Маймунджия,
защо ти е тъй червен задникът?
Ходих да сера в Мадрас
и го одрах до кръв!*

Временно, за няколко щастливи минути, оранжадено-лимонаденият човек скри жълтата си усмивка и си отиде. Страхът потъна и остана на дъното на дълбоката вода. Спеше кучешки сън. Готов да скочи и да помрачи всичко само за миг.

Велута се усмихна, като видя, че марксисткото знаме беше цъфнало като дърво пред вратата. Трябваше да се наведе ниско, за да влезе в дома си. Като тропически ескимос. Щом видя децата, нещо в него се сви. Не можа да разбере какво му става. Виждаше ги всеки ден. Обичаше ги, без да го съзнава. Но внезапно се бе появило нещо различно. Сега. След като Историята се бе подхлъзнала тъй лошо. Никога преди в гърдите му не беше се свивал юмрук.

Нейните деца, чу един безумен шепот в ушите си.

Нейните очи, нейната уста. Нейните зъби.

Нейната мека, лъскава кожа.

Велута гневно прогони тази мисъл. Но тя се върна и седна до черепа му. Като куче.

— А-а! — подвикна той на младите си гости. — И кои са тези рибари, ако мога да попитам?

— Естапапичачен Кутапен Питър Мон. Господин и Госпожа Приятнониедавивидим. — Рахел протегна черпака си, за да се здрависа с него Велута.

Велута направи точно това — здрависа се с черпака. С нейния, после с този на Еста.

— И закъде, ако мога да попитам, са тръгнали двамата с тази лодка?

— За Африка! — изкрещя Рахел.

— Стига си крещяла — спря я Еста.

Велута обходи лодката. Децата му казаха къде са я намерили.

— Така че тя не е на никого — малко колебливо каза Рахел, защото изведнъж ѝ хрумна, че може би принадлежи на някого. — Трябва ли да съобщим в полицията?

— Не ставай глупава — сряза я Еста.

Велута почука по дървото, после остърга едно кръгче от повърхността на лодката с нокът.

— Добро дърво — прецени той.

— Но потъва — уведоми го Еста. — Пропуска вода.

— Ти можеш ли да ни я поправиш, Велутапапичачен Питър Мон? — попита Рахел.

— Ще видим — неопределено отвърна Велута. — Не искам да си играете глупави игри на тази река.

— Няма. Обещаваме. Ще я използваме само когато ти си с нас.

— Първо ще трябва да видим откъде тече... — каза Велута.

— После ще трябва да я затапим! — извикаха близнаците, сякаш казваха втория стих на добре известно стихотворение.

— Колко време ще отнеме това? — искаше да знае Еста.

— Един ден — отговори му Велута.

— Само *един ден!* Мислех, че ще кажеш един месец!

Еста, полудял от радост, скочи върху Велута, кръстоса крака около кръста му и го целуна.

Разделиха шкурката на две еднакви половини и близнаците се нахвърлиха на работата с мрачно настървение, което ги откъсваше от всичко друго на света.

Прахът от лодката летеше из цялата стая, сипеше се по коси и по вежди. Падаше като облак върху Кутапен, а върху Исус — като приношение. Велута се принуди да измъкне шкурката от ръцете им.

— Не тук — заяви той твърдо. — Отвън.

Вдигна лодката и я изнесе на двора. Близнаците го последваха, съсредоточено вперили очи в лодката, като гладни кученца, които очакват да ги нахранят.

Велута закрепил лодката. Лодката, в която седеше Еста, но беше намерена от Рахел. Показа им как да следват жилката на дървото. Показа им как да работят с шкурката. Когато се прибра вкъщи, черната кокошка тръгна подире му, решена да не бъде там, където е лодката.

Велута натопи един памучен пешкир в глинена паница с вода. Изстиска водата от него (ожесточено като нежелана мисъл) и го подаде на Кутапен, за да избърше праха от лицето и врата си.

— Казаха ли ти нещо? — попита Кутапен. — Че са те видели на демонстрацията?

— Не. Още не — отвърна Велута. — Но ще ми кажат. Те знаят.

— Сигурен ли си?

Велута вдигна рамене и взе пешкира от Кутапен, за да го изпере. И да го изплакне. И да го удря. И да го изтискава. Като че ли той бе неговия жалък непослушен мозък.

Опитваше се да я мрази.

Тя е една от тях, казваше си той. Просто една от тях.

Но не можеше да я мрази.

Когато се усмихваше, имаше дълбоки трапчинки. А очите и гледаха винаги другаде.

Лудост се прокрадна през една пукнатина в Историята. Случи се в един-единствен миг.

След като бяха стъргали с шкурката цял час, Рахел си спомни за следобедната си дрямка. Скочи и хукна. Препъваше се в зелената

следобедна горещина. Следвана от брат си и от една жълта оса.

Надяваше се, молеше се, Аму да не се е събудила и да не е видяла, че я няма.

11

БОГЪТ НА ДРЕБНИТЕ НЕЩА

Този следобед Аму сънува, че се носи нагоре, че весел еднорък мъж я притиска до себе си в светлината на газена лампа. Той нямаше друга ръка, с която да прогонва сенките по пода около него.

Сенки, които само той виждаше.

Коремните мускули се издигаха под кожата му като квадратчетата на шоколад.

Държеше я близо до себе си в светлината на газената лампа и тялото му лъщеше като излъскано с восъчна паста.

Той не можеше да прави две неща едновременно.

Ако я държеше, не можеше да я целува. Ако я целуваше, не можеше да я вижда. Ако я виждаше, не можеше да я чувства.

Тя би могла да погали с пръсти тялото му и да усети как гладката му кожа настръхва. Би могла да остави пръстите си да се спуснат надолу до края на плоския му корем. Да се спуснат небрежно върху лъскавите шоколадови квадратчета. Би могла да остави следи от настръхнала кожа върху тялото му, като следи от тебешир върху черна дъска, като полъх на ветрец върху оризова нива, като белите ивици, оставени от реактивните самолетчета върху синьото черковно небе. Би могла да направи това много лесно, но не го стори. Той също би могъл да я докосне. Но не го стори, защото в здрача, зад светлината на газената лампа, имаше метални сгъваеми столове, наредени в кръг, а на столовете седяха хора със слънчеви очила с наклонени рамки, и наблюдаваха. Всички притискаха под брадичките си лакирани цигулки и държаха лъковете си под еднакъв наклон. Всички седяха с кръстосани крака, левия върху десния, а левият крак на всеки от тях потреперваше.

Някои от хората имаха вестници. Други нямаха. Някои надуваха мехурчета от слюнка. Други не. Но в очилата на всички се отразяваше газената лампа.

Зад кръга от сгъваеми столове започваше плаж, осеян със счупени сини шишета. Безшумните вълни донасяха нови шишета, за да се счупят на брега, а при отлива си отнасяха старите обратно. Чуваха се назъбени звуци от стъкло, което се удря в стъкло. На една скала в морето, осветен от пурпурна светлина, стоеше плетен люлеещ се стол с облегалка и дръжки от махагоново дърво. Беше счупен.

Морето беше черно, а пяната му — зелен бълвоч.

Риби се хранеха с разтрошени стъкла.

Ноцта беше опряла лакти върху водата, а иззад трошливите ѝ крила надничаха падащи звезди.

Нощни пеперудки осветяваха небето. Нямаше луна.

Той можеше да плува, с едната си ръка. Тя плуваше със своите две.

Неговата кожа беше солена. Нейната също.

Неговите стъпки не оставяха следи по пясъка, той не накъдряше водата, не се отразяваше в огледала.

Тя би могла да го докосне с пръсти, но не го стори. Двамата просто стояха заедно.

Неподвижно.

Кожа до кожа.

Лек цветен бриз надигаше косата ѝ, развяваше я като вълнист шал около рамото му, което свършваше рязко като скала, защото от него не започваше ръка.

Мършава червена крава с щръкнали тазобедрени кости се появи и веднага заплува в морето, без да намокри рогата си и без да се обръща назад.

В съня си Аму летеше с тежки потрепващи крила и спря да си почине под кожата на съня си.

На бузата ѝ се бяха отпечатали сините рози, бродирани с кръстат бод върху завивката.

Усещаше, че над съня ѝ висят като две тъмни разтревожени луни лицата на децата ѝ и очакват да ги пусне вътре.

— Мислиш ли, че умира? — чу тя как Рахел прошепва на Еста.

— Това е следобеден кошмар — отговори Точният Еста. — Тя много сънува.

Ако я докоснеше, не можеше да говори с нея, ако я обичаше, не можеше да си тръгне, ако приказваше, не можете да чува, ако се биеше, не можеше да победи.

Кой беше той, едноръкият мъж? Кой би могъл да бъде? Богът на Загубите? Богът на Дребните Неща? Богът на Настръхналата кожа и на Внезапните Усмивки? На Кисело-металическите Миризми — като миризмата на стоманените перила в автобусите, и като мириса от ръцете на автобусния кондуктор, който се е държал за тях?

— Да я събудим ли? — попита Еста.

Тънки ивици от светлината на късния следобед се промушваха в стаята през завесите и падаха върху транзисторното радио на Аму с формата на мандарина, което тя винаги вземаше, когато отиваше при реката. (Формата на мандарина имаше и онова Нещо, което Еста носеше в лепкавата си Друга ръка, когато се върна да гледа „Звукът на музиката“).

Ярки снопове от слънчева светлина заблестяха върху разрошената коса на Аму. Тя все още чакаше, под кожата на своя сън, и не искаше да пусне децата си да влязат в него.

— Тя казва, че не бивало да се стряскат внезапно хора, когато сънуват — припомни си Рахел. — Казва, че от това лесно можели да получат инфаркт.

Близнаците единодушно решиха, че ще е по-добре да я обезпокоят дискретно, отколкото да я събудят внезапно. Затова започнаха да отварят чекмеджета, да си покашлят, да шепнат силно, да тананикат кратки мелодийки. Разместиха обуца. И намериха долап, чиято врата скърцаше.

Аму продължаваше да стои под кожата на своя сън, наблюдаваше ги и изпитваше болезнена любов към тях.

Едноръкият мъж изгаси лампата си, мина по назъбения плаж и се скри в сенките, които само той виждаше.

Не остави отпечатьци от стъпки по брега.

Сгъваемите столове се затвориха. Черното море утихна. Набръчканите вълни изчезнаха, сякаш някой ги беше изгладил с ютия.

Пяната се прибра в шишетата. Шишетата бяха запушени с тапи.

Нощта бе отложена до второ нареждане.

Аму отвори очи.

Дълъг беше пътят, който тя измина — от прегръдката на едноръкия мъж до своите неидентични двуяйчни близнаци.

— Ти имаше следобеден кошмар — уведоми я дъщеря ѝ.

— Не беше кошмар — промълви Аму. — Беше сън.

— Еста помисли, че умираш.

— Изглеждаше много тъжна — обясни Еста.

— Бях щастлива — усмихна се Аму и осъзна, че наистина е било така.

— Ако си щастлив насън, Аму, това брои ли се? — попита Еста.

— Кое да се брои?

— Щастието — то брои ли се?

Тя знаеше точно какво иска да каже синът ѝ, чиято букла на алаброса се беше развалила.

Защото наистина само това, което се брои, има значение.

Простата, непоклатима мъдрост на децата.

Ако насън ядеш риба, това брои ли се? Значи ли, че си ял риба?

Веселият мъж, чиито стъпки не оставят следи — *той* брои ли се?

Аму посегна към транзистора си във формата на мандарина и го включи. Свиреше една песен от филма „Чемийн“.

В него се разказваше историята на бедно момиче, принудено да се омъжи за рибар от съседно крайбрежие, макар тя да обича другиго. Когато рибарят научава за предишния любовник на новата си жена, той излиза в морето в малката си лодка, въпреки че се задава буря. Тъмно е, надига се вятър. От дълбините на океана се появява водовъртеж. Чува се буреносна музика и рибарят се удавя, въртопът го повлича към морското дъно.

Двамата любовници решават да се самоубият; на следната сутрин ги намират прегърнати, изхвърлени на брега от вълните. Така всички умират. Рибарят, жена му, любовникът ѝ и една акула, която няма участие в историята, но също умира. Морето прибира всички мъртъвци.

В синия избродиран на кръстчета мрак, обточен със светли ивици, с отпечатани върху сънливата ѝ буза избродирани на кръстчета рози, Аму и нейните близнаци (по едно дете от всяка страна), пееха

тихо заедно с радиото като мандарина. Песента, която рибарските жени пееха на тъжната млада булка, докато сплитаха косата ѝ и я приготвяха за сватба с нелюбимия мъж.

Пандору мукаван мутину пойи
(Излязъл веднъж рибар в морето),
падинджаран катату мунги пойи,
(духнал Западният вятър и погълнал лодката му).

Една феерична Рокля за летището стоеше на пода, поддържана от канавацата и собствената си твърдина. Навън чисти сарита лежаха едно до друго и се втвърдяваха на слънце. Кремавобели и златни. В колосаните им гънки се бяха вмъкнали ситни камъчета и трябваше да бъдат изтърсени, преди саритата да се сгънат и да се внесат вътре за гладене.

Арайати пену пизачу пойи
(Крив път поела жена му на брега),

Слонът, убит от електрически ток (не Кочу Томбан), беше кремиран в Етуманур. Огромна влада беше издигната на шосето. Инженерите от съответната община отрязаха бивните на слона с трион и си го поделиха неофициално. Не поравно. Осемдесет тенекии с чисто течно масло бяха изсипани върху слона, за да се подхрани огънят. Пушекът се издигна в гъсти облаци, които се разстилаха по небето в причудливи фигури. Хората, стълпени на безопасно разстояние, гадаеха какво означават тези фигури.

Имаше много мухи.

Аваней кадалама конду пойи
(а Татко Океан прибрал рибаря).

За да наблюдават последните обреди около мъртвия слон, парии пускаха хвърчила, които падаха в близките дървета. Надяваха се, не без основание, да получат нещо от гигантските вътрешности. Например един огромен жлъчен мехур. Или обгорял грамаден далак.

Не останаха разочаровани. Нито пък напълно задоволени.

Аму забеляза, че и двете ѝ деца са покрити със ситен прах. Като две нееднакви парчета кейк, леко поръсени с пудра захар. Между черните къдрици на Рахел се бе появила и една руса. Къдрица от задния двор на Велута. Аму я хвана с два пръста.

— Казвала съм ви и по-рано — смъмри ги тя. — Не искам да ходите в неговата къща. Това ще причини само неприятности.

Не уточни какви неприятности. И тя самата не знаеше.

Като не го назова по име, тя почувства, че някак си го въвлича в обърканата интимност на този следобед, белязан със синята бродерия на кръстчетата и с песента от транзистора-мандарина. Като не го назова по име, тя осъзна, че сключва съюз между своя Сън и Света. И че акушерките на този съюз са — или ще бъдат — нейните покрити с прах от дървени стърготини двуяйчни близнаци.

Тя знаеше кой е той — Богът на Загубата. Богът на Дребните Неща. Безспорно го знаеше.

Изключи радиото-мандарина. В следобедната тишина, обточена със светли ивици, децата ѝ се сгушиха в нейната топлина. В нейния мирис. Покриха глави с косата ѝ. Усещаха по някакъв начин, че в съня си тя се беше отдалечила от тях. Сега я викаха да се върне с дланите на малките си ръце, притиснати върху голата кожа над диафрагмата ѝ. Между блузата и фустата. Радваха се, че кожата от обратната страна на дланите им е също тъй кафява, както кожата върху корема на майка им.

— Еста, гледай — каза Рахел, докосвайки линията от мек мъх, която водеше на юг от пъпа на Аму.

— На това място сме те ритали. — Еста прокара криволичеща сребърна пътека с пръстчето си.

— Това в автобуса ли беше, Аму?

— По завоите на шосето през чаената плантация?

— Когато Баба е трябвало да ти придържа корема?

— Трябваше ли да си купите билети?

— Ние причинявахме ли ти болка?

А после, без да променя тона си, Рахел зададе въпроса:

— Мислиш ли, че той може да ни е загубил адреса?

Едва доловима пауза в дишането на Аму накара Еста да докосне със средния си пръст средния пръст на Рахел. Така, допрели среден пръст до среден пръст върху красивия корем на майка си, те престанаха да задават въпроси.

— Тук те е ритнал Еста, а пък тук — аз — каза Рахел. — ... Там Еста, тук аз.

Двете деца си поделиха седемте сребърни следи върху корема на майка си, останали от времето на бременността. После Рахел долепи устни върху корема на Аму и го засмука, дръпна меката плът в устата си и отметна назад глава, за да се полюбува на кръглото петно от лъскава слюнка и на леко червените следи от зъбите ѝ върху майчината кожа.

Аму се учуди на прозрачността на тази целувка. Целувка чиста като стъкло. Незамъглена от страст или желание — тези две кучета, които спят дълбоко у всички деца и ги чакат да пораснат. Това беше целувка, която не изисква ответна целувка.

Не беше мъглява целувка, носеща въпроси и очакваща отговори. Като целувките на веселите едноръки мъже в сънищата.

Аму се измори от собственическото разпореждане на децата ѝ с нея. Искаше да си вземе тялото. Беше нейно. Отхвърли близнаците, както кучката отхвърля кутретата си, когато са ѝ омръзнали. Надигна се и уви косата си на кок под тила. После спусна крака от леглото, отиде до прозореца и разтвори завесите.

Коса следобедна светлина наводни стаята и огря две деца върху леглото.

Близнаците чуха да се затваря ключалката в банята на Аму.

Щрак.

Аму се огледа в дългото огледало на вратата на банята и видя как се появява призрактът на собственото ѝ бъдеще и ѝ се присмива. Консервиран. Сив. С влажни очи. С отпечатък от бродирани на кръстат бод рози върху отпуснатата му, хлътнала буза. Увехнали гърди, увиснали като мокри чорапи. Суха като кокал между краката, с коси, бели като перушина. Редки. Чупливи като изсушена папрат.

С кожа на люспи, които падат като сняг.

Аму потрепери.

От студеното чувство в този горещ следобед, че животът вече е изживян. Че нейната чаша е пълна с прах. Че въздухът, небето, дърветата, слънцето, дъждът, светлината и мракът бавно се превръщат в пясък. Че пясък ще изпълни ноздрите, дробовете и устата ѝ. И ще я повлече надолу, оставяйки на повърхността спираловидно отверстие, каквито оставят раците, когато се заравят в пясъка на брега.

Аму се съблече и сложи червена четка за зъби под едната си гръд, да види ще се задържи ли там. Не се задържа. Където и да се докоснеше, плътта ѝ беше стегната и гладка. Под допира ѝ зърната на гърдите ѝ се набръчкаха, втвърдиха се като тъмни орехи и опънаха меката кожа около тях. Тънката мъхеста линия, която започваше от пъпа, водеше през нежната извивка в основата на корема ѝ към черния триъгълник. Като стрелка, насочваща изгубен пътник. Някой неопитен любовник.

Отпусна косата си и се извърна да види колко е израснала. Тя се спусна надолу на вълни, на къдрици и на непослушни завити кичурчета — мека от вътрешната страна, по-твърда отвън, и стигна малко по-надолу от мястото, където тънката ѝ здрава талия започваше да се извива навън към бедрата. В банята беше горещо. Ситни мъниста от пот блестяха като диаманти по кожата ѝ. После се разпукваха и се стичаха надолу. Пот течеше и по вдлъбнатината, образувана от гръбнака ѝ. Аму огледа критично закръгления си, тежък задник. Сам по себе си не беше голям. Не беше голям *per se* (както безспорно би се изразил образованият в Оксфорд Чако). Изглеждаше голям само защото останалата част от тялото ѝ беше тъничка. Той сякаш принадлежеше на друго, по-сластолюбиво тяло.

Трябваше да признае, че всяко от двете ѝ полукълба с лекота би задържало по една четка за зъби. Може би и две. Изсмя се на глас, като си представи, че върви гола по Айеменем, а от двете страни на задника ѝ стърчат набор от цветни четки за зъби. Бързо потуши смеха си. Стори ѝ се, че полъх на лудост излиза от бутилката и победоносно се носи из банята.

Аму изпитваше тревога от лудостта.

Мамачи казваше, че я имало в семейството им. Патил Амай например на шейсет и пет години започнала да се съблича, да тича гола покрай реката и да пее на рибите. Тампи Качен пък всяка сутрин ровел изпражненията си с кука за плетене и търсел златния зъб, който

бил погълнал преди години. Имало и един доктор Мутачен, когото изнесли в чувал от собствената му сватба. Няма ли бъдещите поколения да казват: „Имало една Аму, Аму Айп. Омъжила се за бенгалец. Тя полудяла. И умряла млада. Някъде, в един евтин хотел.“

Чако казваше, че лудостта между сирийските християни била цената, която те често били принудени да заплащат за браковете си с близки родственици. Мамачи твърдеше, че не било вярно.

Аму събра тежката си коса, зави я около лицето си и през раздвоените ѝ кичури надникна към пътя на възрастта и смъртта. Като средновековен екзекутор, който наднича към жертвата през тесните очни процепи в островърхата си черна качулка. Стройна гола екзекуторка с тъмни зърна на гърдите и с дълбоки трапчинки, когато се усмихва. Със седем сребърни резки върху корема, оставени от двуййчните ѝ близнаци, родени при светлината на свещ сред новините за една изгубена война.

Аму не се боеше толкова от онова, което я очаква в края на пътя, колкото от самия път. По него нямаше километрични камъни. Край него не растяха дървета, които да хвърлят шарена сянка. Над него не се носеха мъгли. Не се виеха птици. Той нямаше завои и дори леки извивки, които да замъглят макар и само за миг ясният изглед към края на пътя. Това изпълваше Аму с ужасна боязън, защото не бе от жените, които искат да им се предсказва бъдещето. Твърде много се страхуваше от него. Затова ако би могло да ѝ се изпълни само едно малко желание, тя би си пожелала да не знае. Да не знае какво ще ѝ донесе всеки следващ ден. Да не знае къде би могла да бъде другия месец, идната година. След десет години. Да не знае в каква посока би могъл да тръгне нейния път и какво се крие зад завоя. Аму обаче знаеше. Или си мислеше, че знае, което е също толкова лошо (защото ако си ял риба насън, това значи, че си ял риба). А това, което Аму знаеше (или си мислеше, че знае), миришеше на блудкавите оцетови изпарения над циментовите вани във фабрика „Парадайз“. Изпарения, от които младостта се набръчкваше, а бъдещето се превръщаше в туршия.

С качулка от собствената ѝ коса Аму се опря на своето отражение в огледалото и се опита да заплаче.

За себе си.

За Бога на Дребните Неща. За поръсените със захар близнаци, които бяха акуширали на съня ѝ.

Този следобед — докато в банята орисниците заговорничеха да променят чудовищно и тайнствено посоката на майчиния им път, докато една лодка ги очакваше в задния двор на Велута, докато в една жълта черква малко прилепче очакваше да се роди — в спалнята на майка им Еста се изправи на глава върху дупето на Рахел.

Спалнята със сини завеси и жълти оси, които досаждаха на прозоречните стъкла. Спалнята, чиито стени скоро щяха да научат изпепеляващите им тайни.

Спалнята, в която Аму щеше да бъде заключена, а след това самата тя щеше да се заключи. Чиято врата Чако, побеснял от гняв, щеше да разбие четири дни след погребението на Софи Мол.

— Махай се от къщата ми, преди да съм изпочупил всичките ти кости!

Моята къща, моите ананаси, моите туршии.

След това, години наред Рахел щеше да сънува един и същи сън: дебел мъж, без лице, коленичил до трупа на майка ѝ. Той ѝ отрязва косата. Счупва всяка кост в тялото ѝ. Строшава дори малките. Дори пръстите ѝ. Ушните кости се трошат като тънки клончета. Чупенето на костите издава тих звук — *щрак-щрак*. Пианист убиващ клавишите на пианото. Всички клавиши, и черните. А Рахел (макар че след години, в електрическия крематориум, щеше да се възползва от запотената си, и затова хлъзгава длан, за да я издърпа от ръката на Чако), обичаше и двамата. Пианиста и пианото.

Убиеца и трупа.

Докато вратата бавно се руши, за да спре треперенето на ръцете си, Аму започва да подгъва краищата на панделките на Рахел, които не се нуждаят от подгъване.

— Обещайте ми, че винаги ще се обичате един друг — казва тя и притегля децата към себе си.

— Обещаваме — отговарят Еста и Рахел. Не намират думи да ѝ кажат, че не могат да се обичат един друг, защото няма Един и няма Друг.

Близнаци воденични камъни и тяхната майка. Безмълвни воденични камъни. Онова, което бяха извършили, щеше да се върне и да ги изпълни с празнота. Но това щеше да стане по-късно.

По-късно. Камбана, която звучи от дълбочината на покрит с мъх кладенец. Търпелив звук, мъхнат като крачета на пеперудка.

Тогава, навремето, имаше само непоследователност. Сякаш смисълът се беше изплъзнал от нещата, оставяйки ги на фрагменти. Несвързани. Блясъкът от иглата на Аму. Цветът на една панделка. Тъканта на бродирана покривка. Врата, която бавно се чупи. Изолирани неща без никакво значение. Сякаш разумът, който разгадава скритите устройства на живота — който свързва отраженията с образите, блясъка със светлината, нишките с тъканта, иглата с конеца, стените със стаите, любовта със страха, с гнева, с разкаянието — внезапно беше изчезнал.

— Събирай си багажа и се махай — изрича Чако и стъпва по натрошените дъски. Издига се застрашително над тях. Стиснал в ръка хромова дръжка от врата. Внезапно странно спокоен. Изненадан от собствената си сила. От ръста си. От своята грубиянска мощ. От огромния мащаб на собствената си ужасяваща скръб.

Червен е цветът на превърнатата в трески врата.

Аму, външно спокойна и трясеща се вътрешно, не вдига очи от ненужното си ръкоделие. Металическа кутия с разноцветни панделки лежи отворена в скута ѝ, в стаята, в която тя бе загубила правото на мнение.

Същата стая, в която (след като се получеше отговор от експерта по близнаци в Хайдерабад) тя ще подреди малкия куфар на Еста и сака му в цвят таки: 12 памучни потника, 12 памучни тениски с къси ръкави. *Еста, името ти е написано върху тях с мастило.* Чорапите му. Панталоните му като водосточни тръби. Ризите му със заострени якички. Бежовите му островърхи обуца (от които се надигаха у него гневни чувства). Плочите му с песни на Елвис. Таблетките му калций и сироп му „Видалин“. Безплатния му жираф (получен заедно със сироп). Неговите „Книги за знанието“ том I до IV. *Не, миличък, там няма да има река, в която да ловиш риба.* Неговата Библия в бял кожен калъф, който се затваря с цип, а на ципа е закачено аметистово копче за ръкавели, принадлежало на имперския ентомолог. Неговото канче. Сапуна му. Предварителният подарък за рождения му ден, който той *не трябва* да отваря. Четиридесет зелени сгъваеми листа за писма (които стават и пликове, след като се сгънат). *Виж Еста, написала съм нашия адрес на всичките. Ти само трябва да ги сгънеш. Дай да видим дали*

можеш да ги сгъваш сам. И Еста ще сгъне внимателно зеления лист по пунктираните линии, където пише Сгъни тук, и ще погледне Аму с усмивка, която ще разкъса сърцето ѝ.

Обещавах ли ми, че ще пишеш? Дори и когато нямаш никакви новини?

Обещавам, ще каже Еста. Без да е съвсем наясно с положението си. Остротата на чувствата му е притъпена от внезапното му обогатяване със земни притежания. Бяха негови. И върху тях името му бе изписано с мастило. Щяха да се подредят в куфара (надписан с името му), сега разтворен върху пода на спалнята.

Стаята, в която — години по-късно — Рахел щеше да се завърне и да наблюдава как един мълчалив непознат се къпе. И пере дрехите си с ронлив син сапун.

С гладки мускули и с меден цвят на кожата. С морски тайни, скрити в очите му. И с една сребърна дъждовна капка на ухото.

Естанипичачен Кутанен Питър Мон.

12

КОЧУ ТОМБАН

Звукът на ченда^[1] се беше утаил над храма и от това нощната тишина изглеждаше още по-дълбока. Самотният мокър път. Дърветата, които наблюдават. Рахел, задъхана, с кокосов орех в ръце влезе в двора на храма през дървената порта във високата бяла ограда.

Вътре се виждаха само бели стени, покрити с мъх керемиди и лунна светлина. Всичко миришеше на неотдавнашен дъжд. Мършавият свещеник бе заспал на постелка върху каменната веранда. Бронзовият дискус с монети, поставен до възглавницата му, приличаше на комиксова илюстрация на съновиденията му. Дворът беше пълен с луни, по една във всяка кална локва. Кочу Томбан беше привършил церемониалните си обиколки и лежеше завързан за дървен стълб до изпускаща пара купчина от собствените му изпражнения. Беше изпълнил задълженията си, беше изпразнил червата си и сега спеше, опрял единия си бивник на земята и насочил другия към звездите. Рахел се приближи тихо. Видя, че кожата му е по-отпусната, отколкото си я спомняше. Той вече не беше Кочу Томбан. Бивниците му бяха пораснали. Сега беше Велия Томбан. Слон с големи бивници. Рахел положи кокосовия орех на земята до него. Една гънка от груба кожа се разтвори и разкри воднистия блясък на слонското око. После пак се затвори и дългите, тежки клепачи отново призоваха съня. Единият бивник сочеше звездите.

През юни рядко се изпълнява ритуалното представление катакали. Но има храмове, които танцьорите на катакали никога не подминават. Айеменемския храм не беше от тях, но напоследък поради географското му положение много неща се променяха.

В Айеменем идваха, за да се облекчат от чувството на унижение, че са танцували в Сърцето на Мрака. Че са изнасяли съкратено представление край плувни басейни. Че са се свързали с туризма, за да се спасят от глада.

На връщане от Сърцето на Мрака танцьорите спираха в храма, за да поискат прошка от своите богове. Да се извинят, че са осакатили историите им. Че са ги осребрявали. Злоупотребявали са с живота на божествата.

В такива случаи бе добре, ако има човешка публика, но това не беше задължително.

В широкия, покрит, ограден с колони коридор, водещ до сърцето на храма, където живее Синият Бог с флейтата си, барабанистите удряха барабаните, а танцьорите танцуваха, цветните им дрехи бавно се вееха в нощта. Рахел седна с кръстосани крака и с гръб, опрян на кръгла бяла колона. Висок металически съд с кокосово масло блестеше в мъждукащата светлина на месингова лампа. Маслото подсилваше пламъка. Пламъкът палеше маслото.

Без значение беше, че историята вече е започнала, защото ритуалът катакали отдавна беше открил, че великите истории *нямат* тайни. Велики са историите, които си чувал, но искаш да ги чуеш отново. Можеш да се включиш в тях по всяко време и да ги следваш без затруднение. Те не те подмамват със сензации и неочакван край. Не те изненадват с непредвидими случки. Познати са ти като собствения ти дом. Като мириса на кожата на любимия. Знаеш как свършват тези истории, но ги слушаш като че ли не знаеш. Също както макар да знаеш, че един ден ще умреш, живееш, сякаш това няма да ти се случи. Във великите истории знаеш кой оживява, кой умира, кой среща любовта и кой не. И въпреки това искаш пак да го научиш.

Това е тяхната загадка и тяхната магия.

За изпълнителя на катакали тези истории са негови деца и в същото време — неговото детство. Той е израснал в тях. Те са къщата, в която е бил отгледан, полята, където е играл. Те са неговите прозорци и начинът, по който вижда. Затова, когато разказва една история, той се отнася с нея като със свое дете. Закача се с нея. Наказва я. Пуска я да хвъркне като балонче. Събаря я на земята и я пуска да се изправи пак. Смее ѝ се, защото я обича. Може да те запрати през цели светове за няколко минути или да се застои с часове, за да разглежда някой увехнал лист. Или да поиграе с опашката на заспала маймуна. Без усилие може да премине от кланетата в една война към блаженството на жена, която мие косата си в планински поток. От новото хрумване и лукавото буйство на демона към бърбивия малайалаец, който

разпространява скандална клюка. От чувствеността на кърмачка, притиснала рожба до гърдата си, към прелъстителната закачливост в усмивката на Кришна. Може да разкрие зърното тъга, скрито в щастието. Рибата на срама, притаена в морето на славата.

Той разказва историите на богове, но нишките им са изтъкани от небожествено, човешко сърце.

Изпълнителят на катакали е най-прекрасният от мъжете. Защото неговото тяло е *душата* му. Неговият единствен инструмент. От тригодишна възраст той е бил рендосван и полиран, подкастриан и запряган с едничката цел да стане разказвач на истории. Той носи в себе си магия, този човек с изрисувана маска и развяващи се поли.

Сега обаче той е станал нежизнеспособен. Без приложение. Ненужна стока. Неговите деца му се подиграват. Мечтаят по нищо да не приличат на баща си. Те са израснали пред очите му, за да станат чиновници и кондуктори в автобуси. Четвърторазредни държавни служители. Със свои профсъюзи.

Но той самият, оставен да виси между земята и небето, не може да прави това, което вършат те. Не може да се движи между седалките на автобусите, да брои монети и да продава билети. Не може да се отзовава на повикването на звънци. Не може да превива гръб над подноси с чай и сладкиши.

В отчаянието си той се обръща към туризма. Излиза на пазара. Продава единственото нещо, което притежава. Историите, които умее да разказва с тялото си.

Превръща се в Местен Колорит.

В Сърцето на Мрака зрителите му се присмиват с показната си голота и с вносните си дрънкулки. Той потиска гнева си и танцува за тях. Получава си хонорара. Напива се. Изпушва една цигара с трева. Силна кералска трева. Тя го кара да се смее. А после той спира в айеменемския храм заедно с другите изпълнители от трупата, за да танцуват и да искат прошка от боговете.

Рахел (без никакви планове, без право да изразява мнението си), опряла гръб на една колона, наблюдаваше как Карна се моли на брега на Ганг. Карна, загърнат в своята броня от светлина. Карна, тъжният син на Сурия, на Слънцето, Богът на Деня. Карна Щедрият. Карна, изоставеното дете. Карна, най-почитаният воин.

Тази нощ Карна беше упоен. Изпокъсаната му пола беше закърпена. В короната му, на местата, където е имало скъпоценни камъни, зееха дупки. Кадифената му блуза бе изтъркана от употреба. Петите му бяха напукани. Загрубели. Върху петите си гасеше цигарите с трева. Но ако би имал екип от гримьори, които да го чакат зад кулисите, ако би имал импресарио, договор, процент от приходите — тогава какво би представлявал? Измамник. Лъжлив богаташ. Актьор, изпълняващ роля. Би ли могъл да бъде Карна? Или ще е прекалено обезпечен в пашкула на своето богатство? Тогава парите му няма ли да издигнат преграда между него и историята, която го предава? Ще може ли да се докосне до сърцевината ѝ, до нейните тайни така, както го правеше сега?

Може би не.

Тази вечер той е опасен. Отчаянието му е пълно. Историята, която представя, е обезопасителната мрежа, над която се издига и спуска като великолепен клоун в банкрутирал цирк. Историята, която представя единствена го възпира да не полети надолу през света като падащ камък. Тя е за него цветът и светлината. Тя е съдът, в който той излива себе си. Тя му придава форма. Структура. Тя го впряга. И го държи. Тя е неговата Любов. Неговата Лудост. Неговата Надежда. Безкрайната му Радост. По ирония на съдбата усилията му са противоположни на усилията на актьора — той се мъчи не да влезе в ролята си, а да излезе от нея. Но тъкмо това не може да направи. В неговото унижително поражение се крие върховният му триумф. Той е Карна, когото светът е изоставил. Карна Самотният. Отречена ценност. Един принц, отгледан в бедност. Роден, за да умре несправедливо, невъоръжен и сам — от ръцете на своя брат. Докато се моли на брега на Ганг. Напълно упоен.

После се появи Кунти. Тя също беше мъж, но мек и женствен, мъж с гърди от дългогодишно изпълняване на женски роли. Движенията ѝ бяха плавни. Като на истинска жена. И Кунти беше замаяна. Пушила бе от същата цигара.

Беше дошла, за да разкаже на Карна една история.

Карна наклони красивата си глава и заслуша.

Кунти, червеноока, затанцува пред него. Разказа му за млада жена, на която е било оказано благоволение. Как жената научила един таен напев — мантра, — който можела да използва, за да си избере

любовник измежду боговете. И как с младежка самонадеяност решила да опита дали това може да стане. Как застанала сама сред голо поле, обърнала лице към небесата и подхванала мантрата. Думите едва били излезли от глупавите ѝ устни, разказваше Кунти, и ето че Сурия, Слънцето — Богът на Деня, се появил пред нея. Младата жена, омагьосана от красотата на лъчезарния млад бог, му се отдала. След девет месеца му родила син. Бебето дошло на бял свят озарено от светлина, със златни обици и със златен медальон на гърдите, върху който била гравирана емблемата на слънцето.

Младата майка обичала дълбоко първородния си син, разказваше Кунти, но не била омъжена и не можела да го задържи. Сложила го в една тръстикова кошница и го пустила по реката. Един колесничар, Адирата, намерил детето. Нарекъл го Карна.

Карна вдигна очи към Кунти. *Коя е тя? Коя е била майка ми? Кажу ми къде е. Заведи ме при нея.*

Кунти наведе глава. *Тя е тук, отвърна му. Стои пред теб.*

Въодушевлението и гнева на Карна след това разкритие. Неговият танц на объркване и отчаяние. *Къде беше ти, когато най-много се нуждаех от теб, питаше той? Държала ли си ме някога на ръце? Кърмила ли си ме? Търсила ли си ме? Чудеше ли се къде съм?*

В отговор Кунти взе царственото му лице в ръцете си — лицето бе зелено, очите червени — и го целуна по челото. Карна потрепера от радост. Един воин се връща в детството си. Екстазът на тази целувка. Той изпрати този екстаз по цялото си тяло. До пръстите на краката. До пръстите на ръцете. Прекрасната целувка на майка му. *Ти знаеше ли как ми липсваше?* Рахел виждаше как вълнението минава по вените му, виждаше го така ясно, както се вижда яйце, спускащо се по шията на щраус.

Пътуващата целувка изведнъж се закова на място от ужаса на Карна, когато осъзна, че майка му се е разкрила пред него само за да осигури безопасността на останалите ѝ петима, повече обичани от нея синове — Пандавити, които били пред епическа битка със своите сто братовчедя. Тях искаше да защити Кунти с признанието си пред Карна, че е негова майка. Искаше да изтръгне обещание.

Кунти се позова на Законите на Любовта.

Те са твои братя. От същата плът и кръв. Обещай ми, че няма да подхванеш война срещу тях. Обещай ми го!

Карна Воинът не можеше да даде подобно обещание; за да го направи, трябваше да се откаже от друг свой обет. Утре щеше да тръгне на война, а враговете му щяха да са Пандавити. Защото те, и по-специално Арджуна, го бяха обругали публично, че е син на прост колесничар. А Дуриодана, най-старият от стоте братя Каурави, му се беше притекъл на помощ и му бе дарил собствено царство. В замяна Карна се бе заклел пред Дуриодана във вечна вярност.

Но Карна Великодушният не можеше да откаже на майчината молба. Затова видоизмени исканото обещание. Поусука го. Направи малко уточнение и даде по-различна клетва.

Ето какво ти обещавам, каза Карна на Кунти. Ти винаги ще имаш петима синове. Няма да сторя зло на Юдищира. Бима няма да загине от моята ръка. Близнаците — Накула и Сахадева — също няма да пострадат от мен. Обаче за Арджуна няма да обещавам нищо. Ще го убия или той ще убие мен. Един от двама ни ще умре.

Във въздуха настъпи някаква промяна. И Рахел разбра, че е дошъл Еста.

Тя не обърна глава, но почувства в себе си едно вътрешно сияние. *Той дойде, помисли си. Той е тук. При мен.*

Еста се настани до една отдалечена колона и двамата останаха така до края на представлението, разделени от ширината на коридора, ала свързани от една и съща история. И от спомена за една друга майка.

Въздухът стана по-топъл. И по-малко влажен.

Може би тази вечер е била особено лоша в Сърцето на Мрака. В Айеменем мъжете танцуваха така, като че ли не можеха да спрат. Като деца, скрили се от бурята в топла къща. И отказват да излязат вън и да видят какво е времето. Да видят вятъра и гръмотевиците. Плъховете с доларови знаци в очите, които бягат през пометената от бурята околност. Светът, който се руши край тях.

Излизаха от една история, за да се потопят мигом в друга. От *Карна Шабатам* — Клетвата на Карна — в *Дуриодана Вадам* — смъртта на Дуриодана и на брат му Душасана.

Беше почти четири сутринта, когато Бима намери злия Душасана. Мъжът, който се беше опитал публично да разсъблече жената на Пандава Драупади, след като братята Каурава я бяха спечелили в една игра на зарове. Драупади (кой знае защо тя се

гневеше срещу мъжете, които я бяха спечелили, но не и срещу онези, които я бяха заложили) се беше заклела, че никога няма да завие косата си, преди да я измие в кръвта на Душасана. Бима се беше зарекъл да отмъсти за нейната поругана чест.

Бима настигна Душасана сред бойно поле, вече осеяно с трупове. Двамата водиха бой цял час. Разменяха си обиди. Изброяваха всички злини, които единият е причинил на другия. Когато светлината от месинговата лампа започна да премигва и да гасне, воюващите ключиха примирие. Бима доля масло, Душасана почисти обгорелия фитил. После продължиха да се бият. Задъханият им двубой се пренесе от коридора в двора на храма. Там те не спряха да се преследват и да размахват картонените си боздугани. Двама мъже с развяващи се поли и проскубани кадифени блузи прескачаха отразени в локвите луни и купчинки изпражнения, обикаляха около туловището на спящия слон. Душасана се перчи и напада. След това отстъпва. Бима си играе с него. И двамата са упоени.

Небето се превърна в розов купол. Сивата дупка във Вселената с формата на слон се раздвижи в съня си, после пак заспа. Зората тъкмо се пукваше, когато у Бима се надигна звярът. Барабаните забиха по-силно, ала въздухът притихна и се изпълни със заплаха.

В светлината на ранното утро Естапен и Рахел наблюдаваха как Бима изпълнява клетвата си пред Драупади. Той събори Душасана на земята. Продължи да усмирява и последните слаби гърчове на умиращото тяло със своя боздуган, удряше, докато те напълно спряха. Като ковач, който сплесква непокорен къс метал. Изглажда систематично и издатините, и вдлъбнатините. Бима продължи да убива врага си дълго след като оня беше вече мъртъв. После с голи ръце разкъса и разтвори тялото му. Изтръгна вътрешностите и се наведе, за да лочи кръв направо от кухината на раздрания корем; подивелите му очи надничаха надолу, блестяха от бяс, омраза и безумно удовлетворение. Гъргорещи мехурчета от кръв розовееха между зъбите му. Капеха по изрисуваното му лице, по брадичката и по шията му. Като се напи до насита, изправи се, метна като шал кървавите черва около врата си и отиде да намери Драупади, да измие косата ѝ в прясна кръв. Все още бе озарен от аура на гняв, който дори убийство не може да уталожить.

В тази ранна утрин имаше някаква лудост. Под розовия купол. Това не беше представление. Естапен и Рахел бяха наясно. Бяха виждали плодовете на лудостта и преди. В една друга утрин. На друга сцена. Друг вид безумие (със стоножки по токовете на обувките). Жестоката ненаситност на тази лудост съответстваше на дивата въздържаност на онова безумие.

Замръзналите двуйчни вкаменелости — Безмълвието и Празнотата — с издутини върху челата, от които не бяха пораснали рога, седяха в преддверието на храма, разделени от ширината на покрития коридор. Хванати в капана на една история, която и не беше и беше тяхната история. Която бе започнала с подобие на определена структура и ред, а после се бе понесла като подплашен кон към анархията.

Кочу Томбан се събуди и внимателно разчупи утринния си кокосов орех.

Изпълнителите на катакали свалиха грима и се прибраха в домовете си, за да бият своите съпруги. Даже и Кунти, кроткият, с гърди като на жена.

Вън от храма и около него градчето, което се представяше за село, се размърда и се оживи. Един възрастен човек се събуди и се заклатушка към печката, за да притопли посипаното си с пипер кокосово масло.

Другарят Пилай. Човекът, който чупи яйца и като професионалист забърква омлети в Айеменем.

Интересно беше, че именно той запозна близнаците с представленията на катакали. Въпреки несъгласието на Беба Кочама беше ги завел заедно с Ленин да наблюдават нощните изпълнения в храма, бе седял редом с тях чак до зори, бе им обяснявал жестовете и езика на катакали. Още на шестгодишна възраст близнаците гледаха с него точно тази история. Той им представи Раудра Бима — налудничавия, кръвожаден Бима, който търси смърт и отмъщение. „Той търси звяра в себе си“, обясни тогава другарят Пилай на двете облещили очи, уплашени деца — когато обикновено добронравният Бима започна да се зъби и да ръмжи.

Точно кой звяр, другарят Пилай не им подсказа. Навярно е искал да каже, че Бима търси човека, скрит в него, защото без съмнение няма звяр, който да достигне до безграничното, безкрайно изобретателно изкуство на човешката омраза. Нито един звяр не може да постигне нейния обхват и сила.

Розовият купол потъмня и пусна към земята топъл сив дъждец. Тъкмо когато Естапен и Рахел излизаха през портите на храма, в него влезе К.Н.М. Пилай, олизан след маслената си баня. На челото му имаше паста от сандалово дърво. Капки дъжд блестяха по мазната му кожа като главичките на кабърчета. В двете си длани носеше малка купчинка свежи жасминови цветчета.

— Охо! — извика той с пискливия си глас. — Вие сте тук! Значи още ви интересува родната ви индийска култура? Добре, добре. Много добре.

Близнаците — нито груби, нито учтиви — не му отговориха. Прибраха се вкъщи заедно. Той и тя. Ние и Нас.

---

[1] Ченда — цилиндричен барабан, който се удря с две пръчки — Бел.прев. ↑

ПЕСИМИСТЪТ И ОПТИМИСТЪТ

Чако се беше изнесъл от своята стая и щеше да спи в кабинета на Папачи, за да могат Софи Мол и Маргарет Кочама да се настанят в неговата стая. Малка стая с прозорец към вече смалената и поизоставена каучукова плантация, която преподобният Е. Джон Айп беше купил от свой съсед. Една врата я свързваше с голямата къща, а друга (отделният вход, направен от Мамачи, за да може Чако да задоволява дискретно своите „Мъжки Потребности“), водеше направо в страничното крило.

Софи Мол сега спеше на малко походно легло, разпънато за нея до голямото. Бръмченето на бавния вентилатор на тавана изпълваше главата ѝ. Синьо-сиво-сините ѝ очи се отвориха.

Будна.

Жива.

Бодра.

Сънят беше прогонен изведнъж.

За първи път, откакто бе умрял Джо, тя не помисли първо за него, като се събуди.

Огледа стаята. Не движеше, а само въртеше очните си ябълки. Като пленен шпионин на вражеска територия, който крои драматично бягство.

Ваза с небрежно подредени и вече клюмнали цветя бе поставена върху масата на Чако. Стените бяха покрити с книги. Един долап със стъклени врати беше натъпкан с повредени дървени самолетни модели. Счупени пеперуди с умоляващи очи. Дървени жени на лош цар, които линеят от зла дървена магия.

Хванати в капан.

Само една, нейната майка Маргарет, беше избягала в Англия.

Стаята се въртеше около спокойния хромов център на сребърния вентилатор на тавана. Един бежов гущер с цвят на недопечена

бисквитата я съзерцаваше с любопитство. Софи Мол си помисли за Джо. Нещо в нея се преобърна. Тя затвори очи.

Спокойният хромов център на сребърния вентилатор на тавана започна да се върти в главата ѝ.

Джо можеше да ходи на ръце. А когато се спускаше по стръмнина с велосипеда, можеше да вкарва вятъра в ризата си.

На съседното легло Маргарет Кочама още спеше. Лежеше по гръб със сключени под ребрата ръце. Пръстите ѝ бяха подути и сватбената ѝ халка очевидно бе болезнено впита. Бузите ѝ висяха от двете страни на лицето, от което скулите изглеждаха високи и изпъкнали, а устата — дръпната надолу в безрадостна усмивка, през която проблясваха зъби. Беше оскубала гъстите си вежди и от тях според сегашната мода бяха останали две тънки като черта от молив дъги, които ѝ придаваха леко учудено изражение дори и насън. Изскубаните косми отново прорастаха и напомняха стърнище. Лицето ѝ бе зачервено. Челото ѝ лъщеше. Но руменината криеше бледност. И потисната тъга.

Тънкият плат на роклята ѝ от памук и полиестер — тъмносин на бели цветя — се беше отпуснал и очертаваше контурите на тялото, издигаше се над гърдите, спускаше се във вдлъбнатината между дългите ѝ силни крака, сякаш и той не бе свикнал с горещината и се нуждаеше от дрямка.

Върху нощната масичка стоеше поставената в сребърна рамка черно-бяла сватбена снимка на Чако и Маргарет Кочама, направена пред черквата в Оксфорд. Преваляваше сняг. Първите пресни снежинки се стелеха по улицата и по тротоара. Чако беше облечен като Неру. В бяла риза и тесни панталони на гънки край глезена под черна върхна дреха с права яка. Раменете му бяха поръсени със снежинки. В бутониерата му имаше роза, а от горното му джобче се подаваше върхът на носна кърпа, сгъната на триъгълник. Беше с лъснати черни обувки с връзки. Имаше вид на човек, който се присмива на себе си и на своето облекло. Като че ли се е издокарал за маскарад.

Маргарет Кочама беше в дълга ефирна рокля, с евтина тиара върху късо подстриганата ѝ къдрава коса. Беше вдигнала булото от лицето си. Маргарет и Чако бяха еднакво високи. Изглеждаха щастливи. Тънки и млади, посмръщени от слънцето в очите им. Гъстите, тъмни вежди на младоженката бяха сключени и

контрастираха приятно на бялата сватбена ефирност. Смръщен облак с вежди. Зад тях стоеше едра, внушителна жена с дебели глезени, със закопчани отгоре до долу копчета на дългото палто. Майката на Маргарет Кочама. Двете малки внучки стояха от двете ѝ страни, в плисирани шотландски полички и чорапи с еднакви пискюлчета. И двете момиченца се смееха и бяха покрили уста с ръце. Майката на Маргарет Кочама гледаше настрани, не в обектива, сякаш предпочиташе да я няма.

Бащата на Маргарет Кочама бе отказал да присъства на сватбата. Не обичаше индийците, смяташе ги за хитри и безчестни. Не можеше да повярва, че дъщеря му се омъжва за такъв човек.

В десния ъгъл на снимката се виждаше велосипедист, който кара до бордюра и се обръща да позяпа двойката.

Маргарет Кочама беше сервитьорка в едно оксфордско кафене, когато срещна Чако. Семейството ѝ живееше в Лондон. Баща ѝ беше собственик на пекарна. Майка ѝ помагаше на една шапкарка. Маргарет Кочама беше напуснала дома на родителите си преди година, единствено от желание да засвидетелства младежка независимост. Възнамеряваше да работи и да спести достатъчно, за да се запише в курс за подготовка на учители, а след това да потърси работа в някое училище. В Оксфорд живееше в малък апартамент със своя приятелка. Друга сервитьорка, в друго кафене.

След като предприе тази крачка, Маргарет Кочама започна да се превръща точно в момичето, каквото искаха родителите ѝ. Пред лицето на реалния свят тя нервно се придържаше към усвоените стари правила, и нямаше срещу кого да се бунтува освен срещу себе си. Така че дори и в Оксфорд, освен дето пускаше грамофона си малко по-силно, отколкото ѝ разрешаваха възрастниците, тя продължаваше да води еднообразния скучен живот, от който си въобразяваше, че е избягала.

Докато една сутрин в кафенето не влезе Чако.

Беше лятото на последната му година в Оксфорд. Дойде сам. Смачканата му риза бе закопчана накриво. Връзките на обувките му бяха развързани. Косата, грижливо сресана и пригладена отпред, отзад стърчеше като твърд ореол от бодли. Приличаше на небрежен, весел таралеж. Беше висок и под неугледните дрехи (неподходяща вратовръзка, орфанно сако) Маргарет Кочама забеляза, че е добре сложен. Излъчваше нещо забавно, присвиваше очи, сякаш се мъчи да

прочете далечен надпис, а си е забравил очилата. Ушите стърчаха от главата му като дръжки на чайник. Имаше противоречие между атлетическото телосложение и размъкнатия му вид. Единственият признак, че в него се крие бъдещ дебелан, бяха лъскавите му, ведри бузи.

У Чако нямаше и следа от неловкостта и притеснителната непохватност, характерни за разсеяните и неуредни мъже.

Изглеждаше весел, сякаш бе с въображаем приятел, чиято компания му е приятна. Избра си място до прозореца, седна с лакът върху масата, подпря лице на дланта си и се заглежда усмихнат в празното кафене, като че ли се готвеше да подхване разговор с мебелите. Поръча си кафе със същата дружелюбна усмивка, но без да дава вид, че забелязва високата сервитьорка с гъсти вежди, която прие поръчката му.

Тя се стресна, като го видя да сипва две препълнени лъжички захар в кафето си, силно разрежено с мляко.

После поиска яйца на очи с препечен хляб. Още кафе и конфитюр от ягоди.

Когато сервитьорката се върна с поръчката, той сякаш продължи започнат вече разговор и попита:

— Да сте чували за човека, който имал двама синове близнаци?

— Не — отговори тя и остави закуската му пред него. Кой знае защо (може би от естествена предпазливост или от инстинктивна въздържаност с чужденците), тя не показва такъв интерес, какъвто той очакваше, че ще прояви към човек със синове близнаци.

— Един човек имал синове близнаци — въпреки това каза той на Маргарет Кочама. — Пийт и Стюарт. Пийт бил Оптимист, а Стюарт — Песимист.

Чако извади ягодите и ги сложи от едната страна на чинията. Останалата част от конфитюра разстла на дебел слой върху препечения хляб, намазан с масло.

— На тринайсетия им рожден ден бащата подарил на Стюарт-Песимиста скъп часовник, дърводелски инструменти и велосипед. — Чако вдигна очи към Маргарет Кочама, за да види дали го слуша. — А стаята на Пийт-Оптимиста напълнил с конски фъшкии.

Чако качи пържените яйца върху препечения хляб, разкъса ярките потрепващи жълтъци и ги размаза върху ягодовия конфитюр с

гърба на лъжичката си.

— След като разтворил подаръците си, Стюарт ръмжал цяла сутрин. Не искал дърводелски инструменти, часовникът не му харесвал, а гумите на велосипеда не били подходящи.

Маргарет Кочама беше престанала да слуша, защото вниманието ѝ беше приковано от странния ритуал, който се извършваше в чинията. Препечената филия с конфитюра и пържените яйца беше нарязана на хубави малки квадратчета. Извадените от конфитюра ягоди, придърпвани една по една, бяха раздробени на малки парченца.

— Когато бащата влязъл в стаята на Пийт-оптимиста, не можал да види Пийт, но чул шум от усърдно гребане с лопата и тежко дишане. По цялата стая хвърчали конски фъшкии.

Чако беше започнал да се тресе от беззвучен смях предугаждайки завършека на своята смешка. С треперещи от смях ръце слагаше малко парченце ягода върху всяко жълто-червено квадратче от препечената филия — цялата конфигурация приличаше на претенциозна хапка, която възрастна дама би могла да поднесе на гостенките си от карето за бридж.

— Какво, по дяволите, правиш? — извикал бащата на Пийт.

Препечените квадратчета бяха поръсени със сол и пипер. Чако спря преди финалната реплика и погледна засмян към Маргарет Кочама, която пък се усмихваше към чинията му.

Дълбоко изпод фъшкиите се чул гласът на Пийт. „Ами, татко, щом има толкова много фъшкии, навярно тук някъде има и пони!“

Чако, стиснал вилица в едната и нож в другата ръка, се отпусна върху облегалката на стола и се разсмя в празното кафене с високия, хълцащ, заразителен смях на дебел човек и по бузите му потекоха сълзи. Маргарет Кочама, която не бе чула голяма част от смешката, се усмихна. После започна да се смее на неговия смях. Смеховете им се подхранваха един друг и достигнаха истерични височини. Собственикът на кафенето, който се появи след малко, видя един клиент (не особено желателен) и една сервитьорка (само средно желателна), обхванати от спиралата на заглушителен безпомощен смях.

Междувременно друг клиент (от редовните) беше пристигнал незабелязано и очакваше да бъде обслужен.

Собственикът започна да бърше няколко вече избърсани чаши, чукаше ги шумно една в друга и тракаше с чинии върху тезгяха, за да изрази недоволството си от Маргарет Кочама. Тя опита да се съвземе, преди да се отправи за новата поръчка. Но в очите ѝ блестяха сълзи и с усилие възпря още няколко изблика на смях, което накара гладния клиент, чиято поръчка получаваше, да вдигне глава от картата с менюто и да стисне тънките си устни в мълчаливо неодобрение.

Тя погледна крадешком към Чако, който отвърна на погледа ѝ и се усмихна. Усмивката му беше безумно приятелска.

Той свърши със закуската, плати и си отиде.

Работодателят порица Маргарет Кочама и ѝ изнесе лекция по етика в кафене. Тя му се извини. Наистина съжаляваше, че се бе държала така.

Вечерта след работа Маргарет се размисли за случилото се и се засрами от себе си. Обикновено не беше лекомислена и не смяташе за правилно, че се е включила в такъв необуздан смях с напълно непознат човек. Струваше ѝ се, че днешната ѝ постъпка е била прекалено фамилиарна и интимна. Чудеше се какво я беше накарало да се смее така. Знаеше, че причината не се крие в анекдота.

Спомни си за смеха на Чако и усмивката остана още дълго в очите ѝ.

Чако започна да посещава кафенето доста често. Винаги идваше с невидимия си придружител и с дружелюбната си усмивка. Дори когато не го обслужваше Маргарет Кочама, той я намираше с поглед и двамата си разменяха потайни усмивки, с които извикваха общия спомен за техния голям смях.

Маргарет Кочама започна да очаква посещенията на Измачкания Таралез. Без вълнение, но с известно растящо благоразположение. Научи, че той е от Индия и следва в Оксфорд със стипендия на името на Сесил Роудс. Че учи в класически факултет. Че е в отбора по гребане на Бейлиол.

До самия ден на сватбата им тя не вярваше, че някога ще се съгласи да му стане жена.

Няколко месеца след като започнаха да излизат, Чако взе да я води тайно в квартирата си, където живееше като безпомощен принц в

изгнание. Въпреки усилията на колежанския му прислужник и на чистачката стаята му бе винаги мръсна. По пода се валяха книги, празни бутилки от вино, мръсно бельо и фасове. Да се отварят долапите в стаята му беше опасно, защото от тях се посипваха книги и обувки, а някои от книгите бяха тъй тежки, че можеха наистина да те наранят. Дребният организиран живот на Маргарет Кочама се потопи в този бароков безпорядък с тихата въздишка на топло тяло, което влиза в студено море.

Тя откри, че под външността на Измачкания Таралеж, един изтерзан марксист води война с непоправим, неизлечим романтик, който забравя свещите запалени, чупи винените чаши, губи си пръстена. Който я любеше със задушаваща страст. Маргарет беше смятала себе си за безинтересна девойка с широка талия и дебели глезени. Не мислеше, че е грозна. Но не че е нещо особено. Когато беше с Чако обаче, старите ѝ представи изчезваха. Хоризонтите се разширяваха.

Никога преди не беше срещала мъж, който да говори така за света — какво представлява, как е възникнал и какъв според него ще стане в бъдеще. Говореше за света така, както други познати мъже говорят за своята работа, за приятелите си или за уикенда на морския бряг.

В присъствието на Чако Маргарет Кочама чувстваше, че душата ѝ се изплъзва от тесните предели на нейната островна държава и попада в огромните чудати простори на неговата страна. Той събуждаше у нея усещането, че светът им принадлежи — като че ли лежеше пред тях като разрязана жаба на дисекционна маса и моли да бъде изследван.

През годината, в която ходеха заедно, преди да се оженят, тя откри у себе си някаква малка магия и за известно време се чувстваше като весел дух, освободен от бутилката си. Навярно беше твърде млада, за да осъзнае, че онова, което възприема като любов към Чако, всъщност е боязлив, плах опит да опознае самата себе си.

Колкото до Чако, Маргарет Кочама беше първата приятелка, която изобщо бе имал. Не само първата жена, с която беше спал, но и първата му истинска другарка. Чако най-много обичаше у нея

независимостта ѝ. Това качество може би не беше забележително за обикновената англичанка, но в очите на Чако то бе забележително.

Харесваше му фактът, че Маргарет Кочама не се лепва за него. Че е несигурна в чувствата си към него. Че той до последния ден не знаеше дали ще се омъжи за него. Обичаше да я гледа как седи гола в леглото му, обърнала дългия си бял гръб към него, как поглежда часовника си и казва делово — „Охо, трябва да тръгна.“ Харесваше му, че всяка сутрин тя отива на работа с велосипеда си. Чако поощряваше различията в мненията им и вътрешно се радваше на редките ѝ изблици на отчаяние от неговото декадентство.

Благодарен ѝ беше, че не желае да се грижи за него. Че не предлага да разтребва стаята му. Че не се държи като натякваща майка. Стана зависим от Маргарет Кочама за това, че тя не беше зависима от него. Обожаваше я заради това, че не го обожава.

За семейството му Маргарет Кочама знаеше много малко. Той рядко говореше за него.

Истината е, че през годините, които прекара в Оксфорд, Чако почти не мислеше за домашните си. Твърде много неща се случваха в живота му и Айеменем изглеждаше прекалено далеч. Реката малка. И малко риба в нея.

Нямаше належащи причини да поддържа връзка с родителите си. Стипендията *Сесил Роудс* беше голяма. Не се нуждаеше от пари. Беше влюбен до уши в любовта си към Маргарет Кочама и в сърцето му нямаше място за друго.

Мамачи му пишеше редовно, описваше подробно недостойните кавги със съпруга си и своите тревоги за бъдещето на Аму. Чако рядко дочиташе писмата ѝ. Понякога не си правеше труда да ги отваря. И никога не им отговаряше.

Дори единственият път, когато се върна вкъщи (и попречи на Папачи да удря Мамачи с бронзовата ваза, след което един люлеец се стол беше ексекутиран под лунната светлина), дори тогава Чако едва забеляза колко оскърбен остана баща му, не забеляза, че майка му започна да го обожава двойно повече, нито че по-младата му сестра изведнъж се беше превърнала в красавица. Чако дойде и си тръгна като в транс и от момента на пристигането си закопня за бялото момиче с дълъг гръб, което го очакваше.

През зимата след напускането му на Бейлиол (и след като пропадна на изпитите), Маргарет Кочама и Чако се ожениха. Без съгласието на нейните родители. Без знанието на неговите.

Решиха Чако да се нанесе в апартамента на Маргарет Кочама (като измести другата сервитюрка от другото кафене), докато той си намери работа.

По-неподходящо време за сватбата си не биха могли да изберат.

Наред с тежестите на съвместния живот дойде и немотията. Вече нямаше стипендиантски пари, а трябваше да се плаща целият наем.

Щом престана да се занимава с гребане, Чако внезапно, преждевременно напълня като човек на средна възраст. Той стана дебел мъж, с тяло, отговарящо на гръмкия му смях.

След една година брачен живот за Маргарет Кочама изчезна чарът на студентската леност на Чако. Вече не ѝ бе забавно, че докато тя е на работа, апартаментът остава тъй мръсен и разхвърлян, както когато е излязла. Че на него дори не му идва наум да оправи леглото, да изпере дрехите или да измие съдовете. Че не се извинява, когато изгори с цигарата си новото канапе. Че е неспособен да си закопчее ризата, да си направи възела на вратовръзката и да си завърже връзките на обувката, когато отива да се представи на евентуален бъдещ работодател. След една година брачен живот тя бе готова да замени жабата върху дисекционната маса за някои малки, практични придобивки. Като например работа за съпруга ѝ и чист дом.

Най-сетне Чако получи краткотрайна, лошо платена работа в Презокеанския Търговски Отдел на предприятието „Индийски чай“. С надеждата, че това ще му открие нови възможности, Чако и Маргарет се преместиха в Лондон. В още по-малко, по-неприветливо жилище. Родителите на Маргарет Кочама отказваха да я виждат.

Тъкмо бе открила, че е бременна, когато срещна Джо. Той беше стар училищен приятел на брат ѝ. При срещата им Маргарет Кочама бе физически по-привлекателна отвсякога. Бременността беше придала руменина на бузите и блясък на гъстата ѝ черна коса. Въпреки неприятностите в брака си тя излъчваше някакво скрито въодушевление и гордост от собственото си тяло, както често се случва с бременни жени.

Джо беше биолог. В момента подготвяше третото издание на речник по биология за едно малко издателство. Джо имаше всичко,

което липсваше на Чако.

Беше стабилен. Платежоспособен. Със стройна фигура.

Маргарет Кочама почувства, че той я привлича, както ивица слънчева светлина привлича растение, оставено в тъмна стая.

Когато изтече срокът, за който Чако беше назначен и тъй като не можеше да си намери друга работа, той писа на Мамачи, че се е оженил, и я помоли за пари. По това време финансовото състояние на Мамачи беше незавидно, но тя заложи тайно бижутата си и нареди парите да се преведат на Чако в Англия. Те не стигаха. Парите никога не стигат.

Когато Софи Мол се роди, Маргарет Кочама осъзна, че заради себе си и заради дъщеря си, тя *трябва* да напусне Чако. Поиска му развод.

Чако се върна в Индия, където лесно намери работа. Няколко години преподаваше в Мадраския Християнски Колеж, а след смъртта на Папачи се отпрати към Айеменем с машината за затваряне на буркани, с греблото от Бейлиол и с разбитото си сърце.

Мамачи радостно приветства завръщането му в нейния живот. Тя го хранеше, шиеше му, грижеше се в стаята му всеки ден да има свежи цветя. Чако имаше нужда от обожанието на майка си. Нещо повече, той го *изискваше* и в същото време я презираше за това и тайно я наказваше по различни начини. Започна да подхранва дебелината си и общия си физически упадък. Носеше евтини, протрити шарени найлонови ризи над бялото си мунду и най-грозните пластмасови сандали, които можеха да се намерят на пазара. Ако Мамачи имаше гости — роднини или стара приятелка, дошла от Делхи, Чако се появяваше в трапезарията на подредената с вкус маса, украсена с прекрасни орхидеи и с най-хубавите порцеланови съдове в дома, сядаше и започваше да чопли коричката над зараснала рана или големите, продълговати черни мазолести натрупвания около лактите си.

На особен прицел вземаше гостите на Беба Кочама — католически владици или свещеници, които често се отбиваха за следобедна закуска. В тяхно присъствие Чако си събуваше сандалите,

за да проветри някой отвратителен, гноясал диабетичен цирей на крака си.

— Боже, смили се над този беден прокажен — промърморваше той, а Беба Кочама отчаяно се мъчеше да отвлече вниманието на гостите си, като вадеше от брадите им попадали трохи от бисквити или парченца от пържени банани.

Но от всичките тайни наказания, с които Чако измъчваше Мамачи, най-тежкото и най-убийственото бе да започне да си спомня за Маргарет Кочама. Говореше за нея често и с особена гордост. Сякаш ѝ се възхищаваше, задето се е развела с него.

— Маргарет ме замени с по-добър мъж — дразнеше той Мамачи, а тя потреперваше, като че ли беше опетнил не себе си, а нея.

Маргарет Кочама пишеше често и съобщаваше на Чако новини за Софи Мол. Уверяваше го, че Джо е станал чудесен, грижлив баща и че Софи Мол много го обича — факти, които в еднаква степен радваха и огорчаваха Чако.

Маргарет Кочама беше щастлива с Джо. Може би по-щастлива, отколкото би била, ако не беше преживяла онези диви, безпарични години с Чако. Мислеше за Чако с обич, но без съжаление. Просто не осъзнаваше колко дълбоко го е наранила, защото все още се смяташе за обикновена жена, а него — за необикновен мъж. И тъй като Чако нито тогава, нито след това беше проявил обичайните симптоми на тъга и сърдечна мъка, Маргарет Кочама допускаше, че той възприема случилото се не само като нейна, но и като своя грешка. Когато му бе съобщила за Джо, той си тръгна тъжно, но тихо. С невидимия си придружител и с дружелюбната усмивка.

Разменяха си писма често и с течение на годините отношенията им съзряха. За Маргарет Кочама те се превърнаха в спокойно, предано приятелство. За Чако те бяха начин, *единственият* начин, да остане във връзка с майката на детето си и с едничката жена, която бе обичал.

Когато Софи Мол порасна дотолкова, че да тръгне на училище, Маргарет Кочама се записа в курсове за учители и си намери работа като стажант-учителка в лондонския квартал Клапам. Беше в учителската стая, когато ѝ съобщиха, че Джо е катастрофирал. Новината ѝ предаде млад полицаи с тъжно изражение, хванал каската

си в ръце. Изглеждаше странно комичен, като лош актьор, който се явява на прослушване за трагична роля в някаква пиеса. Маргарет Кочама си спомняше, че като го видя, първата ѝ спонтанна реакция бе да се усмихне.

Заради Софи Мол, пък и заради себе си, Маргарет Кочама реши да посрещне трагедията хладнокръвно. Да се *престори*, че посреща трагедията хладнокръвно. Не си взе отпуск. Полагаше усилия и училищния режим на Софи Мол да остане непроменен. — *Напиши си домашното. Изяж си яйцето. Не, не можем да не ходим на училище.*

Криеше страданието си под енергичната и делова маска на учителка. Строга дупка във Вселената с форма на учителка (която понякога плескаше децата).

Но когато Чако ѝ писа, че я кани в Айеменем, нещо у нея въздъхна и се отпусна. Въпреки всичко случило се между нея и Чако, нямаше друг в света, с когото би предпочела да прекара коледните празници. Колкото повече мислеше за поканата, толкова по-привлекателна ѝ се струваше. Убеди себе си, че едно пътуване до Индия е най-подходящото нещо за Софи Мол.

Затова най-сетне, макар да знаеше, че на приятелите и колегите ѝ ще се стори странно — да се втурне към първия си съпруг непосредствено след смъртта на втория — Маргарет Кочама изтегли депозита си за срока и купи два самолетни билета. Лондон-Бомбай-Кочин.

Това нейно решение остана да я преследва до края на живота. Отнесе със себе си в гроба спомена за тялото на дъщеричката си, положено върху шезлонга в гостната на айеменемската къща. Дори от разстояние беше ясно, че е мъртва. Че не е болна или заспала. Личеше си от начина, по който беше легнала. От ъгъла, под който бяха свити краката ѝ. Усещаше се властта на Смъртта. Ужасната ѝ неподвижност.

Зелени водорасли и речна тиня се бяха вплеели в красивата ѝ червенокафява коса. Хлътнолите ѝ клепачи бяха ожулени, накълвани от риби. (О, да, те кълват, дълбоководните риби. Нахвърлят се на каквото им попадне.) Върху бледолилавата ѝ престилка от рипсено кадифе бе написано с весели наклонени букви „Холидей!“ От дългото стоене във водата беше се набръчкала като палеца на перач.

Гъбеста сирена, която беше забравила как се плува.

Беше стиснала сребърен напръстник в малкото си юмруче, за късмет.

Момичето, което пиеше от напръстник.

Момичето, което направи салто в ковчега си.

Маргарет Кочама никога не можа да си прости, че заведе Софи Мол в Айеменем. Че я остави там сама през уикенда, докато тя и Чако отидоха в Кочин, да заверят самолетните билети за връщане.

Беше около девет часа сутринта, когато до Мамачи и Беба Кочама стигна вестта, че е намерено тялото на бяло дете, което се носело в долното течение на реката, там, където Миначал, приближавайки към ръкавите си, се разширява. Еста и Рахел още ги нямаше.

По-рано сутринта децата — и трите — не се бяха явили за сутрешната си чаша мляко. Беба Кочама и Мамачи сметнаха, че са отишли да поплуват в реката, което беше обезпокояващо, тъй като предния ден и през по-голямата част от нощта бе валил силен дъжд. Знаеха, че реката може да бъде опасна. Беба Кочама изпрати Кочу Мария да ги търси, но тя се върна без тях. В хаоса, който настъпи след посещението на Велия Паапен, никой не можеше да си спомни кога са ги видели за последен път. При създаването се положение децата не бяха първа грижа за никого. Възможно бе да са отсъствали и през цялата нощ.

Аму беше още заключена в спалнята си. Ключът бе у Беба Кочама. Тя се провикна през вратата да попита Аму има ли представа къде може да са децата. Постара се в гласа ѝ да няма нотки на паника, да прозвучи като обикновен въпрос. Нещо се разби с трясък във вратата. Аму не беше на себе си от ярост и неверие, че е възможно това, което ѝ се случва — да бъде заключена като умопобърканата в семейството, в средновековен дом. Едва по-късно, когато светът около тях се срути, когато тялото на Софи Мол беше донесено в Айеменем, едва когато Беба Кочама я отключи, Аму се опита да обуздае гнева си и да осмисли случилото се. Страхът и тревогата я накараха да мисли ясно; едва тогава тя си спомни какво бе казала на близнаците, когато

дойдоха да чукаат по вратата на спалнята и да я питат защо е заключена. Лекомислените думи, които бе изрекла, без да вярва в тях.

— Заради вас! — беше изкрещяла Аму. — Ако не бяхте вие, нямаше да съм заключена! Нищо от станалото нямаше да се случи! Нямаше да стоя тук сега! Щях да съм свободна! Трябваше да ви изпратя в сиропиталище още когато се родихте! *Вие* сте воденичните камъни на врата ми!

Не можеше да ги види как са се свили пред вратата. Един изненадан Алаброс и един Фонтан, прихванат с Любов-в-Токио. Изучени Посланици на Бог-знае-какво. Техни Превъзходителства Посланиците Е. Пелвис и П. Насекомо.

— Вървете си! — беше им креснала Аму. — Просто се махнете и ме оставете на мира!

И те си отидоха.

Но когато единственият отговор, който Беба Кочама получи на въпроса си за децата, бе захвърленият с трясък предмет по вратата в спалнята на Аму, и тя си отиде. Някакъв страх бавно се надигна у нея и тя започна да прави очевидните, логични и напълно погрешни връзки между случилото се снощи и изчезването на децата.

Дъждът бе завалял предния ден в ранния следобед. Горещият ден изведнъж помръкна, небето се прихлупи и затъмна. Кочу Мария — в лошо настроение без особена причина — беше в кухнята; стъпила на ниското си столче, тя чистеше настървено голяма риба, като създаваше миризлива вихрушка от рибешки люспи. Златните ѝ обици се люлееха ожесточено. Сребърни рибешки люспи летяха из цялата кухня и падаха по чайници, по стените, по картофобелачки, по дръжката на хладилника. Тя не обърна внимание на Велия Паапен, когато той се появи на кухненската врата, мокър до кости и треперещ. Истинското му око беше кръвясало и изглеждаше, че е пил. Стоя там десет минути в очакване да бъде забелязан. Когато Кочу Мария свърши с рибата и се захвана с лука, той се покашля и попита за Мамачи. Кочу Мария се опита да го отпрати, но той не си тръгваше. Отвореше ли уста да заговори, миризмата на оризова ракия удряше Кочу Мария като с чук. Никога не беше го виждала такъв и се поуплаши. Имаше доста ясна представа каква е работата, затова най-накрая реши да повика Мамачи. Затвори кухненската врата и остави Велия Паапен отвън, пред задния вход, където той продължи пиянския си брътвеж под проливния дъжд.

Беше декември, а валеше като през юни. На другия ден вестниците писаха, че имало *циклонални атмосферни смущения*. Но тогава никой вече не беше в състояние да чете вестници.

Може би дъждът бе довел Велия Паапен до вратата на кухнята. За човек, суверен като него безмилостния порой по никое време на годината навярно е изглеждал като поличба от някой разгневен бог. Пияният суверен човек може да е сметнал пороя за началото на края на света. В известен смисъл то наистина си беше така.

Когато Мамачи дойде в кухнята по фуста и бледорозов пеньоар, обточен с къдрички, Велия Паапен се изкачи по стъпалата към кухнята и ѝ подаде ипотекираното си око. Протегна го към нея върху едната си длан. Обясни, че не го заслужавал и искал да ѝ го върне. Левият му клепач увисна върху празната орбита като в безкрайно чудовищно намигване. Сякаш всичко, което се готвеше да каже, беше част от някаква сложна игра.

— Какво е това? — попита Мамачи и протегна ръка, като смяташе, че Велия Паапен, кой знае защо, ѝ връща килото червен ориз, което му беше дала сутринта.

— Това е окото му — извика към Мамачи Кочу Мария, собствените ѝ очи насълзени от лука. Но в това време Мамачи вече беше докоснала стъкленото око. Тя отстъпи, отвратена от неговата хлъзгава твърдост. От слизестото му подобие на мрамор.

— Ти пиян ли си? — възкликна Мамачи сърдито под акомпанимента на дъжда. — Как смееш да идваш тук в такова състояние?

Опипом стигна до умивалника и отми със сапун просмукалите се в дланта ѝ очни сокове на паравана. Като свърши, си помириса ръцете. Кочу Мария подаде на Велия Паапен стара кухненска кърпа да се избърше, и не каза нищо, когато той застана на най-горното стъпало, почти в нейната докосваема кухня, и започна да се подсушава, подслонен под полегатата стреха на покрива.

Когато се поуспокои, Велия Паапен върна стъкленото око в празната орбита и заговори. В началото напомни на Мамачи колко много е направило нейното семейство за него. Поколение след поколение. Как дълго преди комунистите да се сетят за това, Преподобният Е.Джон Айп беше дал на неговия баща — Келан, правото да притежава земята, върху която сега стои колибата му. Как

Мамачи беше заплатила за окото му. Как беше организираща Велута да получи образование и го беше назначила на работа...

Мамачи, макар да беше ядосана на пиянството му, не възразяваше да послуша елейни слова за нейната и на семейството ѝ християнска щедрост. Дотук нищо не я подготвяше за онова, което предстоеше да чуе.

Велия Паапен се разплака. Половината му лице плачеше. Сълзи извираха от истинското му око и блестяха върху черната му буза. С другото си око гледаше напред с каменен поглед. Той беше стар параван, който помнеше дните, когато трябваше да върви заднешком, а сега се разкъсваше между лоялността и любовта.

После Ужасът го обхвана и изтръгна думите от устата му. Разказа на Мамачи какво е видял. Историята за малката лодка, която прекосяваше реката нощ подир нощ, и кой се возеше в нея. Историята на един мъж и една жена, които стоят заедно в лунната светлина. Кожа до кожа.

Ходят в къщата на Кари Сайпу, разказваше Велия Паапен. В тях е влязъл демонът на Кари Сайпу. Така Кари Сайпу си отмъщавал за това, което Велия Паапен му беше сторил. Лодката (в която бе седнал Еста, а Рахел бе намерила) била завързана за стар дънер до стръмната пътека през блатото към изоставената каучукова плантация. Велия Паапен я виждал там. Всяка нощ. Да се клатушка върху водата. Празна. В очакване любовниците да се върнат. Чакала с часове. Понякога те се появявали през високите треви едва в зори. Велия Паапен ги бил виждал със собственото си око. И други ги били виждали. Цялото село знаело. Рано или късно и Мамачи щяла да научи. Затова Велия Паапен дошъл сам да го каже на Мамачи. Като параван и човек с ипотекирани части от тялото си, смятал, че това е негов дълг.

Любовниците. Заченати от него и от нея. Неговият син и нейната дъщеря. Те направили немислимото мислимо и невъзможното възможно.

Велия Паапен продължаваше да говори. Да плаче. Да му се повдига. Да движи устата си. Мамачи вече не чуваше какво казва. Шумът на дъжда ставаше все по-силен, докато експлодира в главата ѝ. Не чу дори себе си, когато започна да крещи.

Внезапно сляпата старица в пеньоар с къдрички и със сплетена на миша опашка рядка сива коса пристъпи напред и бутна Велия

Паапен с всичка сила. Той се катурна назад, падна надолу по кухненските стъпала и се просна в мократа кал. Ударът го свари съвсем неподготвен. Не го очакваше, защото беше забранено да се докосват недокосваемите. Поне не при подобни обстоятелства. Чувстваха се физически изолирани в непромокаем пашкул.

Беба Кочама, минавайки край кухнята, чу суматохата. Свари Мамачи да плюе в дъжда — *Пфуу! Пфуу! Пфуу!* — и Велия Паапен да лежи мокър в калта, да плаче, да раболепничи. Предлагаше да убие сина си. Да го разкъса на части.

Мамачи крещеше:

— Пияна свиня! Пиян параван и лъжец!

Над цялата врява Кочу Мария успя да изкрещи на Беба Кочама историята на Велия Паапен. Беба Кочама незабавно схвана огромните потенциални възможности на създаденото положение, но побърза да притвори грижливо мислите си. Тя разцъфна. Съзря в тази ситуация посочен от Бога път как да накаже Аму за нейните грехове и същевременно да отмъсти за собственото си (на Беба Кочама) унижение от Велута и участниците в демонстрацията, които ѝ бяха викали подигравателно *Модалали Мариакути* и я бяха принудили да развява знамето. Тя веднага вдигна платна. Като кораб на добротата, който пори морето на греха.

Беба Кочама обгърна Мамачи с тежката си ръка.

— Сигурно е вярно — подхвана тихо. — Напълно способна е да го направи. И той също. Велия Паапен не може да лъже за подобно нещо.

Накара Кочу Мария да даде на Мамачи чаша вода и стол, на който да седне. Подкани Велия Паапен да повтори цялата история, като го спираше от време на време за повече подробности — Чия лодка? Колко често? От колко време продължава това?

Когато Велия Паапен свърши, Беба Кочама се обърна към Мамачи:

— Той трябва да се махне оттук. Още тази вечер. Преди нещата да са отишли по-далеч. Преди да сме напълно съсипани.

После потрепери като ученичка. И именно в този момент каза:

— *Как е могла да търпи миризмата му? Не си ли забелязала? Тези пари, те имат особена миризма?*

С тази забележка, свързана с обонянето, с този специфичен дребен детайл, макарата на Ужаса започна да се развива.

Яростта на Мамачи към стария едноок параван, застанал под дъжда, разлигавен, пиян, овалян в кал, се пренасочи, превърна се в хладно презрение към собствената ѝ дъщеря и постъпката ѝ. Представи си я гола и как се съвкуплява в калта с мъж, който не е нищо повече от един мръсен кули. Представи си ярки подробности: грубата черна ръка на един параван върху гърдата на дъщеря ѝ. Неговата уста върху нейната. Неговите черни бедра, които се друсат между нейните разтворени крака. Звука на дишането им. Неговия особен мирис на параван. *Като животни*, помисли си Мамачи и едва не повърна. *Като куче с разгонена кучка*. Толерантността ѝ към „мъжките потребности“ на сина ѝ сега подпали неконтролируемо настървение срещу дъщеря ѝ. Тя беше осквернила не едно благовъзпитано поколение (благословеното момче, благословено лично от Антиохския Патриарх, един Имперски Ентомолог, един възпитаник на Оксфорд, стипендиант на Сесил Роудс), тя беше принудила своята фамилия да падне на колене. В идващите поколения *завинаги* отсега нататък хората щяха да ги сочат с пръст по сватби и погребения. По кръщенета и на рождени дни. Щяха да се побутват и да си шушукат. Сега вече всичко свърши.

Мамачи загуби самообладание.

И те, двете стари жени, направиха каквото трябваше да се направи. Мамачи подклаждаше страстта. Беба Кочама начерта плана. Кочу Мария беше техният лейтенант-джудже. Заключение Аму (примамиха я в спалнята ѝ), преди да изпратят за Велута. Знаеха, че той трябва да напусне Айеменем, преди да се е върнал Чако. Не можеха нито да се доверят, нито да предскажат какво отношение ще вземе Чако.

Не изцяло по тяхна вина обаче всичко се изплъзна от контрол като прекършен връх на дърво. Който се стоварва върху онези, които се изпречат на пътя му. Когато Чако и Маргарет Кочама се върнаха от Кочин, беше твърде късно.

Рибарят вече беше намерил Софи Мол.

Представете си го.

Излязъл е с лодката си на разсъмване, при устието на реката, която познава, откакто се е родил. Реката е още бърза и придошла от

снощния дъжд. Нещо се поклаща във водата и цветовете му привличат неговия поглед. Бледолилаво. Червенокафяво. Пясъчножълто. Движи се бързо с течението към морето. Той протяга бамбуковия си прът, за да го спре и да го притегли към себе си. Вижда една сбръчкана сирена. Сирена-дете. Още дете. С червенокафява коса. С нос като Имперския Ентомолог и стиснала в юмручето си сребърен напръстник — за късмет. Издърпва я от водата и я качва в лодката. Постила под нея тънкия си памучен пешкир и тя ляга на дъното заедно с дребните рибки, заплетени в дрехите ѝ. Подкарва обратно — *тай тай така тай тай том* — и си мисли колко греша всеки рибар, който си въобразява, че познава добре своята река. Никой не познава Миначал. Никой не знае какво може да грабне или какво може внезапно да ти поднесе Миначал. Нито кога. Затова рибарите се молят.

В котаямския полицейски участък разтрепераната Беба Кочама беше въведена в канцеларията на полицейския началник. Тя съобщи на инспектор Томас Матю какви обстоятелства са довели до внезапното уволнение на един фабричен работник. Един параван. Преди няколко дни той се бил опитал да, да... да изнасили нейната племенница. Разведена жена с две деца.

Беба Кочама представи невярно отношенията между Аму и Велута не заради Аму, а за да се потуши скандалът и да се спаси семейната репутация в очите на инспектор Томас Матю. Не можеше да допусне, че Аму сама ще се посрами, че ще отиде в полицията и ще се опита да каже истината. Беба Кочама започна да вярва, че историята е такава, каквато тя я е разказала.

Защо веднага не са съобщили в полицията за случилото се, искаше да знае инспекторът.

— Ние сме стара фамилия — отвърна Беба Кочама. — Не искахме за нас да се говорят такива неща...

Инспектор Томас Матю с мустаци, щръкнали като мустаците на махараджата върху плаката на Еър Индия, разбираше много добре. Той имаше докосваема съпруга, две докосваеми дъщери — в чиито докосваеми утроба чакаха цели докосваеми поколения...

— Къде е сега жената, която е била нападната?

— Вкъщи. Тя не знае, че съм дошла тук. Не би ми позволила. Естествено — обезумяла е от тревога за децата. Направо е истерична.

По-късно, когато инспектор Томас Матю научи истинската история, фактът, че онова, което параванът бе взел от докосваемото царство не е било получено насила, а му е било дадено, дълбоко го разтревожи. Затова след погребението на Софи Мол, когато Аму отиде при него с близнаците, за да му каже, че е станала грешка и той я потупа по гърдите с полицейската си палка, това не беше спонтанна полицейска бруталност. Жестът му бе предумишлен и целеше да я унижи и сплаши. Опит да въдвори ред в един объркан свят.

Още по-късно, когато прахът се бе уталожил и той бе подредил писмената си документация, инспектор Томас Матю се поздрави за начина, по който всичко бе проведено.

Но сега той слушаше внимателно и учтиво историята, която Беба Кочама съчиняваше.

— Снощи, вече се стъмваше, беше около седем вечерта, когато той дойде у дома, за да ни заплаши. Валеше силен дъжд. Електричеството беше угаснало и тъкмо палехме лампите, когато дойде. Той знаеше, че мъжът в нашата къща, племенникът ми Чако Айп, го няма... че е отишъл в Кочин. Вкъщи бяхме три жени, самички. — Тя поспря, за да може инспекторът да си представи ужаса, когато един сексманиак, параван, влиза при трите самотни жени в къщата. — Казахме му, че ако не напусне Айеменем кротко, ще повикаме полицията. Той взе да твърди, че племенницата ми се била *съгласила*, можете ли да си представите? Попита какви доказателства имаме за обвинението си срещу него. Каза, че според трудовите закони нямаме основание да го уволняваме. Беше много спокоен. „Мина времето — рече, — когато можехте да ни изритвате като кучета...“ — Беба Кочама вече звучеше напълно убедително. Засегната. Застрашена.

После попадна изцяло под властта на въображението. Не описа как Мамачи е загубила самообладание. Как е отишла до Велута и го е заплюла в лицето. И какви думи му бе казвала. Какъв го беше наричала.

Вместо това обясни на инспектор Томас Матю, че е била принудена да дойде в полицията не само заради това, което е казал Велута, но и заради *начина*, по който го е казал. Пълната липса на разкажание от негова страна, това я потресло най-много. Той като че ли

дори се *гордеел* с постъпката си. Без да го осъзнава, Беба Кочама приписа на Велута поведението на човека, който я беше унизил по време на демонстрацията. Обрисува подигравателната ярост в лицето му. Безсрамното нахалство в гласа му, от което настръхнала. Затова била сигурна, че не може да няма връзка между уволнението на Велута и изчезването на децата.

Беба Кочама изтъкна, че познава този параван от дете. Нейното семейство му е дало образование в училището за недокосваемите, открито от баща ѝ Пуниан Кунджу. (Господин Томас Матю навярно знае за него? Да, разбира се)... Благодарение на нейното семейство е станал дърводелец, къщата, в която живее, е била дадена на дядо му от нейното семейство. Дължал всичко на нейното семейство.

— Вие — прекъсна я инспектор Томас Матю — най-напред разглезвате тези хора, носите ги на гърба си като трофеи, а после, когато направят поразия, тичате при нас за помощ.

Беба Кочама сведе очи, като дете, което са смъмрили. После продължи историята си. Каза на инспектор Томас Матю, че през последните седмици е забелязала някои предупредителни сигнали, известна наглост и грубост. Спомена, че е видяла Велута в демонстрацията по пътя към Кочин и за слуховете, че той е, или е бил, наксалит. Не забеляза леката бръчка на безпокойство, която последната информация извика върху челото на инспектора.

Предупредила племенника си за Велута, изтъкна Беба Кочама, но и в най-кошмарните си сънища, не била допускала, че ще се стигне дотук. Едно красиво дете е мъртво. Други две са изчезнали.

Беба Кочама грохна.

Инспектор Томас Матю ѝ поднесе чаша полицейски чай. Когато тя се почувства малко по-добре, той ѝ помогна да напише всичко, което му беше разказала в нейните писмени показания. Увери Беба Кочама, че може да разчита на пълното съдействие на котаямската полиция. Негодникът ще бъде заловен до края на деня, увери я той. Един параван, преследван от историята, отвлякъл двуйайчните близнаци — инспекторът знаеше, че няма много места, където би могъл да се скрие.

Инспектор Томас Матю беше предпазлив човек. Той взе предпазна мярка. Изпрати един джип да доведе другаря К.Н.М. Пилай в полицейския участък. От решаващо значение за него беше да знае

дали този параван се ползва с някаква политическа подкрепа, или действа сам. Макар той самият да беше от партията на Конгреса, нямаше намерение да рискува сблъсък с марксисткото правителство. Когато другарят Пилай пристигна, поканиха го да седне на стола, освободен преди малко от Беба Кочама. Инспектор Томас Матю му показва писмените показания на Беба Кочама. Двамата мъже поговориха. Кратко, тайно, по същество. Сякаш си разменяха цифри, а не думи. Не чувстваха нужда от обяснения. Те не бяха приятели, другарят Пилай и инспектор Томас Матю, и си нямаха доверие. Но се разбираха идеално. И двамата бяха мъже, у които детството не беше оставило никакви следи. Мъже без каквото и да е любопитство. Без съмнения. И двамата — всеки по свой начин — истински и ужасяващо възрастни. Гледаха на света, без да се чудят как работи, защото знаеха. Те го караха да работи. Бяха механици, които обслужват различни части на една и съща машина.

Другарят Пилай каза на инспектор Томас Матю, че се познава с Велута, но пропусна да спомене, че Велута е член на комунистическата партия, както и че Велута е почукал на неговата врата късно предната вечер, и по този начин другарят Пилай беше последният човек видял Велута, преди той да изчезне. Нито пък, макар да знаеше, че не е вярно, оспори твърдението в писмените показания на Беба Кочама, че оня е направил опит за изнасилване. Само увери инспектор Томас Матю, че според него Велута не се ползва с покровителството на комунистическата партия. Че действа самостоятелно.

След като другарят Пилай си отиде, инспектор Томас Матю претегли наум разговора им, разнищи го, прецени логиката му, търсейки някакви несъответствия. Остана доволен от този разбор и даде нареждания на своите хора.

В това време Беба Кочама се прибра в Айеменем. Видя, че плимътът е паркиран на алеята. Маргарет Кочама и Чако се бяха върнали от Кочин.

Софи Мол беше положена върху шезлонга.

Когато Маргарет Кочама видя трупа на дъщеричката си, душата ѝ внезапно се разтърси като празна зала от празнични аплодисменти.

Силният шок се надигна у нея като вълна и я накара да повърне, после я скова, остави я безмълвна и с празен поглед. Скърбеше не за една смърт, а за две. След загубата на Софи Джо сякаш повторно умря. Сега нямаше кого да подканя да си напише домашното и да си изяде яйцето. Беше дошла в Айеменем, за да търси лек за своя наранен свят, а беше загубила всичко. Беше се разбила като стъкло.

Мъглив беше споменът ѝ за дните, които последваха. Дълги, безлични часове на дълбоко, угнетяващо спокойствие (с помощта на предписани от доктор Вергезе Вергезе медикаменти), прекъсвани от силни, безмилостни пристъпи на истерия, остри и режещи като нов бръснач.

Смътно осъзнаваше присъствието на Чако — той говореше загрижено и с нежен глас, когато беше до нея — а иначе беше гневен и фучеше като ураганен вятър през айеменемската къща. Напълно различен от забавния Измачкан Таралеж, когото бе срещнала в тъй далечната оксфордска сутрин в кафенето.

Слабо си спомняше за погребението в жълтата черква. Тъжните напеви. Един прилеп, който беше обезпокоил някого. Помнеше звука на затръшвани врати и изплашени женски гласове. И как нощем песните на щурците в храсталака звучаха като скърцащи стъпала и усилваха страха и униетието, надвиснали над айеменемската къща.

Никога не забрави неоправдания си гняв към двете по-малки деца, които бяха пощадени по бог знае каква причина. Пламналият ѝ разсъдък се държеше като удавник за мисълта, че Еста е по някакъв начина отговорен за смъртта на Софи Мол. Странно, защото Маргарет Кочама не знаеше, че Еста — Бъркацият Магьосник с алаброс като букла, който бе бъркал конфитюра като че е лодка с гребла и бе измислил две мисли — Еста, който бе нарушил правилата и бе откарвал следобед Софи Мол и Рахел с малка лодка до отсрещния бряг на реката, Еста, който беше унищожил прикованата със сърп миризма, размахвайки срещу нея едно марксистко знаме. Еста, който бе превърнал задната веранда на Къщата на Историята в техен втори дом и я беше обзавел с тръстикова рогозка и с много от техните играчки — прашка, надуваема гъска, мече-коала с разхлабени очи от копчета. И най-сетне, в онази зловеща нощ, Еста, който бе решил, че въпреки мрака и дъжда, е дошло време да избягат, тъй като Аму вече не ги иска.

Щом всичко това бе неизвестно на Маргарет Кочама, защо обвиняваше тя Еста за случилото се със Софи? Може би проявяваше майчинският си инстинкт.

Три-четири пъти, едва изплувала изпод дебелите пластове на предизвикания с успокоителни сън, тя дори бе намерила Еста и му бе удряла плесници, докато се явеше някой, който да я успокои и да я отведе. По-късно тя писа на Аму и я помоли за извинение. Но преди да пристигне писмото, Еста бе „върнат“ и Аму бе принудена да си събере багажа и да напусне бащиния си дом. Само Рахел бе останала в Айеменем, за да получи — от името на Еста — извинението на Маргарет Кочама. *Нямам представа какво ме беше прихванало, пишеше тя. Мога да си го обясня само с въздействието на лекарствата. Нямах право да се държа по този начин; искам да знаеш, че се срамувам от постъпката си и страшно много съжалявам.*

Странно бе, че човекът за когото Маргарет Кочама никога не помисли, беше Велута. Нищо не си спомняше за него. Дори и как изглежда.

Може би защото тя всъщност не го познаваше, нито пък научи какво се е случило с него.

С Бога на Загубата.

Богът на Дребните Неща.

Той не беше оставил отпечатъци от стъпки в пясъка, нито вълнички във водата, нито отражение в огледалата.

В края на краищата Маргарет Кочама не беше с отряда от докосваеми полицаи — в широки, колосани шорти в цвят каки, — когато те прекосиха придошлата река.

Не беше чула металния звън на белезници в нечий натезал джоб.

Нелогично е да се очаква човек да помни нещо, което дори не знае, че се е случило.

До тъгата, обаче, все още оставаха две седмици в този син следобед с избродирани сини кръстчета, когато Маргарет Кочама лежеше, унесена в сън, изморена от дългия полет. Чако, запътил се към

другаря К.Н.М. Пилай, се прокрадна край прозореца на спалнята като неспокоен, боязлив кит с намерение да надникне и да види дали жена му (Бивша жена, Чако!) и дъщеря му са будни и дали имат нужда от нещо. В последния миг куражът му се изпари и той подмина прозореца, без да надникне вътре. Софи Мол (Будна, Жива, Бодра) го забеляза.

Тя се надигна, седна в леглото и погледна навън към каучуковите дървета. Слънцето се беше придвижило по небето и сега над плантацията лежеше дълбока сянка във формата на къща, от която тъмнолистите дървета изглеждаха още потъмни. Отвъд сянката светлината беше приглушена и мека. Върху кората на всяко дърво имаше диагонален разрез; от него като бяла кръв от рана капеше подобен на мляко каучук и се събираше в срязана на две черупка от кокосов орех, завързана за дървото.

Софи Мол стана от леглото и прерови портмонето на спящата си майка. Намери това, което търсеше — ключовете на оставения на пода голям заключен куфар със стикери на самолетната компания и с етикети за багажа. Отключи го и претърси съдържанието му не по-деликатно от куче, което разравя цветна леха. Преобърна купчинки бельо, изгладени поли и блузи, шампоани, кремове, шоколади, ролки с лейкопласт, чадъри, сапуни (и други затворени в шишенца лондонски миризми), хинин, аспириин, широкоспектърни антибиотици. „Вземи си всичко — бяха посъветвали Маргарет Кочама колежките й със загрижени гласове. — Нищо не се знае.“ По този начин искаха да предупредят своята колежка, която заминаваше за Сърцето на Мрака, че:

а) На всекиго всичко може да се случи.

Затова

б) Най-добре е да си подготвен.

Най-накрая Софи Мол намери каквото търсеше.

Подаръците за братовчедите й. Триъгълни шоколади Тоблерон (омекнали от горещината). Къси чорапи с многоцветни отделни пръсти. И две химикалки — горната им прозрачна половина беше пълна с вода, в която беше закрепен изрязан колаж на изглед от Лондон. С Бъкингамския дворец и Биг Бен. С магазини и хора. Червен двуетажен автобус се плъзгаше нагоре-надолу по тихата улица, движен

от въздушно мехурче. Някак зловещо беше, че от оживената улица в химикалката не се чува никакъв шум.

Софи Мол пхна подаръците в чантата си, праметна я през рамо и излезе във външния свят. Да направи изгодна сделка. Да завърже едно приятелство.

Приятелство, което за беда щеше да остане висящо. Недовършено. Разлюляно във въздуха, без опора. Приятелство, още без своя история, поради което — много по-скоро, отколкото би трябвало — Софи Мол се превърна в Спомен, а Смъртта на Софи Мол остана ярка и жива. Като узрял плод през съответния сезон. През всеки сезон.

14

РАБОТАТА Е БОРБА

Чако мина напъряко между наклонените каучукови дървета, оттам беше по-близо до главния път и къщата на другаря К.Н.М. Пилай. Видът му бе леко абсурден — крачеше по килим от сухи листа, облечен в отеснелия костюм „за летището“, а вратовръзката се мяташе над рамото му.

Другарят Пилай не беше вкъщи, когато Чако стигна.

Жена му Калиани, с прясно намазана паста от сандалово дърво върху челото, го покани да седне на металически сгъваем стол в малката предна стая и изчезна през яркорозовата и украсена с дантела найлонова завеса над входа към тъмната съседна стая, където мъждукаше слабият пламък на голяма бронзова газена лампа. През вратата нахлуваше силно ухание на благовония, а над вратата имаше малка дъска с надпис РАБОТАТА Е БОРБА, БОРБАТА Е РАБОТА.

Чако беше прекалено едър за стаята, в която седеше. Сините стени сякаш го притискаха. Огледа се — напрегнат и леко притеснен. Масата за хранене беше постлана с пластмасова покривка на ярки цветя. Върху преградките на малкия зелен прозорец се сушеше пешкир. Мушици се въртяха над грозд дребни банани в бяла чугунена чиния със син кант. В един ъгъл на стаята имаше купчина зелени необелени кокосови орехи. Детски гумени чехли лежаха захвърлени в огрения от раирана слънчева светлина квадрат на пода. До масата имаше остъклен бюфет. Басмени перденца, окачени от вътрешната страна на стъклата, скриваха съдържанието му.

Майката на другаря Пилай, дребничка старица в кафява блуза и белезникаво мунду, седеше на ръба на високо дървено легло, опряно до стената; краката ѝ се люлееха високо над пода. Върху едното ѝ рамо беше праметнат тънък бял пешкир, който минаваше диагонално през гърдите. Рояк комари, като обърната наопаки конусовидна книжна шапка, се издигаше над главата ѝ. Старицата седеше, опряла буза на дланта си, така че всички бръчки от тази страна на лицето и се бяха

събрали нагоре. Всеки сантиметър от кожата ѝ, дори върху китките и глезените, беше покрит с бръчки. Само върху шията кожата ѝ бе гладка и опъната над огромна гуша. Нейният извор на младост. Старата жена гледаше с празен поглед в срещуположната стена, полюляваше се леко и грухтеше тихо и ритмично, на равни интервали, като отегчен пасажер на дълго пътешествие с автобус.

Зад главата ѝ бяха окачени в рамки свидетелствата на другаря Пилай от университета за неговите бакалавърска и магистърска степен.

На друга стена висеше фотография в рамка, на която другарят Пилай награждаваше с гирлянда другаря Е.М.С. Намбудирипад. На преден план блестеше стоящ микрофон с надпис *Аджанта*.

Въртящият се вентилатор на масичка до леглото отпращаше своя механичен полъх по образцово демократичен начин — първо подухваше и повдигаше нагоре онова, което беше останало от косата на старата госпожа Пилай, а след това правеше същото с Чако. Комарите неуморно се разпръсваха и се събираха отново.

През прозореца Чако виждаше покривите на автобусите, които прогърмяваха по улицата заедно с багажа върху багажниците. Мина и един джип с високоговорител, от който се разнасяше песен на марксистическата партия на тема безработица. Припевът беше на английски, а останалите думи — на малайаламски.

*Няма свободни места!
Няма свободни места!
Където и да иде бедният човек,
няма, няма, няма свободни места!*

Калиани се върна с чаша от неръждаема стомана, пълна с филтрирано кафе, и с чиния от неръждаема стомана с пържени бананови резенчета (яркожълти с малки черни семчици в средата) — за Чако.

— Той отиде в Оласа. Трябва да се върне всеки момент — каза Калиани. Когато говореше за мъжа си, го наричаше адехам — учтивата форма за „той“, докато „той“ я наричаше „еди“, което означава приблизително „Ей, ти!“

Беше сочна, красива жена със златистокафява кожа и огромни очи. Дългата ѝ къдрава коса беше влажна и висеше свободно на гърба — само краят ѝ бе сплетен на плитка. Косата беше измокрила гърба на прилепналата до тялото ѝ тъмночервена блуза, от което тя изглеждаше още по-тъмночервена. Изпод края на късите ѝ ръкави се издуваха меките ръце на Калиани и плътта се спускаше над трапчинките по лактите ѝ, пищна и пухкава. Бялото ѝ мунду и кавани бяха свежи и изгладени. Калиани лъхаше на сандалово дърво и на счукан зелен нахут, който използваше вместо сапун. За пръв път от години Чако я гледаше, без да усети каквато и да е тръпка на сексуално желание. Той си имаше вкъщи жена (*бивша жена, Чако!*). С лунички по ръцете и по гърба. Със синя рокля, а под роклята — крака.

Малкият Ленин се появи на вратата в модерни червени къси панталонки от стречлон. Застана на един тънък крак като щъркел и започна да усуква розовата дантелена завеса, като гледаше Чако с очите на майка си. Беше вече шестгодишен, отдавна минал възрастта, когато мушкаше разни неща в носа си.

— Синко, иди да повикаш Лата — нареди му госпожа Пилай.

Ленин не помръдна и като все още гледаше Чако, изкрещя силно, както само децата могат.

— Лата! Лата! Викат те!

— Племенницата ни от Котаям. Дъщеря на неговия по-голям брат — обясни госпожа Пилай. — Спечели първа награда за рецитация на младежкия фестивал в Тривандръм миналата седмица.

Бойка на вид девойка — около дванайсет-тринайсетгодишна — се появи през дантелената завеса. Беше в дълга пъстра пола чак до глезените, и бяла блуза до кръста с басти, които осигуряваха място за бъдещи гърди. Намазаната ѝ с масло коса беше разделена на среден път. Лъскавите ѝ плитки бяха пристегнати в края с ластик, над който бяха вързани панделки, така че фльонгите им се спускаха от двете страни на лицето като очертания на големи, увиснали уши, все още неоцветени.

— Знаеш ли кой е този? — обърна се госпожа Пилай към Лата.

Лата поклати глава.

— Чако саар. Нашият Модалали във фабриката. — Лата го изгледа със самообладание и липса на любопитство, необичайни за тринайсетгодишно дете.

— Учил е в Лондон и Оксфорд — съобщи госпожа Пилай. — Ще му изпълниш ли рецитацията си?

Лата се съгласи без колебание. Изпъчи се с леко раздалечени крака.

— Уважаеми Председателю — поклони се тя на Чако, — уважаемичленовенажурито и... — тя огледа въображаемата публика, натъпкана в малката гореща стая, и добави: — скъпи приятели. — Направи сценична пауза.

— Днес бих искала да изпълня пред вас една поема от сър Уолтър Скот, озаглавена „Локинвар“. — Стисна ръце зад гърба си. Очите ѝ се премрежиха. Невиждащият ѝ поглед се закова точно над главата на Чако. Докато говореше, лекичко се поклащаше. В началото Чако помисли, че слуша малайаламски превод на „Локинвар“. Думите се застъпваха. Последната сричка на думата се свързваше с първата сричка на следващата. Стиховете се изпълняваха със забележителна бързина.

*О, млад Локин вар, той дойдеот далеч,
че конятму бешеот вятър по-бърз,
оръжие нямаше, самогол меч.*

Стихотворението се придружаваше от грухтенето на старицата, седнала на леглото, но това сякаш никой освен Чако не забелязваше.

*Преplувареката, че нямашеброд,
но пак закъсня, че невестатамила
със другда се свърже бевече склонила.*

Другарят Пилай дойде по средата на рецитацията, кожата му лъщеше от пот, мундуто му бе вдигнато над коленете, тъмни потни петна се извиваха около найлоновите му подмишници. Той приближаваше четиридесетте, беше дребен човек с хилаво телосложение и нездрав цвят на лицето. Краката му вече бяха изтънели, а изпъкналият му и опънат корем, също като гушата на

миниатюрната му майка, сякаш нямаше нищо общо със слабото, тънко тяло и с живото му лице. Изглежда особен фамилен ген ги даряваше със задължителни издутини, които се появяваха произволно в различни части на тялото.

Мустаците, тънки като молив, разделяха горната му устна хоризонтално на две и свършваха точно в края на устата. Челото бе започнало да се уголемява от начална плешивина, която той не се опитваше да прикрива. Косата му беше намазана с масло и сресана назад. Очевидно не се стараеше да изглежда млад. Излъчваше естествения авторитет на Мъжа в Къщата. Той се усмихна и поздрави Чако с кимване, но не показва, че е забелязал присъствието на майка си и жена си.

Лата му поиска с поглед разрешение да продължи рецитацията. Разрешението ѝ бе дадено. Другарят Пилай съблече ризата си, сви я на топка и избърса с нея подмишниците си. Когато свърши, Калиани я пое и я задържа като подарък. Като букет цветя. По потник другарят Пилай седна на един сгъваем стол и качи левия си крак върху коляното на десния. Докато продължаваше рецитацията на племенницата му, той се взираше замислено в пода, подпрял брадичка с длан, а десния си крак поклащаше равномерно в ритъма на поемата. С другата си ръка масажираше силно извитата арка на лявото си стъпало.

Когато Лата свърши, Чако изръкопляска с искрена любезност. Но тя не отвърна на аплодисментите дори с една вяла усмивка. Приличаше на източногерманска плувкиня по време на околийско състезание. Очите ѝ бяха насочени твърдо към Олимпийското Злато. Всяко по-дребно постижение сякаш се разбираше от само себе си. С поглед поиска разрешение от чичо си да напусне стаята.

Другарят Пилай я повика с пръст и ѝ прошепна в ухото: „Иди да кажеш на Потачен и Матукути, че ако искат да ме видят, трябва да дойдат веднага.“

— Не, другарю, наистина... не искам нищо повече — обади се Чако, който бе сметнал, че другарят Пилай е поръчал Лата да донесе още почерпка. Другарят Пилай, доволен от това недоразумение, се възползва от него.

— Не, не, не. А! Какво е това?... Еди Калиани, дай още една чиния с тези вкусни неща.

За другаря Пилай като издигащ се политик беше важно в избирателния му район да се знае, че е влиятелен човек. Искаше да използва посещението на Чако, за да направи впечатление на местните просители и партийни работници. Потачен и Матукути бяха селяни, които го бяха помолили да използва връзките си в котаямската болница, за да назначат дъщерите им там като медицински сестри. Другарят Пилай държеше те да бъдат видени как чакат пред дома му, за да бъдат приети. Колкото по-често се виждаха хора да чакат за среща с него, толкова по-завет щееше да изглежда и толкова по-добро впечатление щееше да прави. Ако чакащите видеха как самият Модалали на фабриката е дошъл да говори с него на негова територия, той бе уверен, че от това ще се получи благоприятен отзвук.

— И тъй, Другарю! — започна другарят Пилай, след като Лата бе отпратена и вкусната почерпка бе донесена. — Какви са новините? Как се приспособява тук дъщеря ви? — Държеше да говори с Чако на английски.

— О, много добре. Сега спи дълбоко.

— Охо. Предполагам, че е уморена от времевата разлика след полета с реактивен самолет — отвърна другарят Пилай, доволен от себе си, че знае туй-онуй за международните пътешествия.

— Какво става в Оласа? Партийно събрание ли имаше? — попита Чако.

— О, нищо подобно. Сестра ми Судха се оказа с фрактура преди известно време — отговори другарят Пилай, сякаш Фрактурата беше някаква важна личност. — Та я заведох в Оласа за някои лекарства, Мехлеми и други неща. Съпругът ѝ е в Патна и тя е сама при сватовете.

Ленин изостави наблюдателния си пост при вратата, мушна се между коленете на баща си и започна да си чопли носа.

— Няма ли да чуем едно стихотворение и от тебе, млади момко? — обърна се към него Чако. — Баща ти не те ли е научил на някое?

Ленин се беше вперил в Чако, но не даваше знак, че е чул или разбрал какво казва Чако.

— Той знае всичко — побърза да се намеси другарят Пилай. — Гениален е. Само пред гости е свит.

Другарят Пилай разлюля Ленин между коленете си.

— Ленин Мон, кажи на другаря Чичо онова, което татко те научи. „Чада на Рим, приятели,...?“

Ленин продължаваше да се занимава с носа си.

— Хайде, Мон, тук е само нашия другар Чичо... — Другарят Пилай се опита да подсказе текста от Шекспир. „Чада на Рим, приятели, събратя...?“

Ленин, без да мигне, продължаваше да гледа Чако. Другарят Пилай опита отново.

— „... приятели, събратя...?“

Ленин награби една шепа бананови резенчета и офейка през предната врата. Започна да тича нагоре-надолу по малкото дворче между къщата и улицата и да крещи с непонятна и за самия него възбуда. Като я изразходва отчасти, тичането му се превърна в задъхан галоп.

— „... събратя, изслушайте ме.“

Ленин изкрещя тези думи от двора през бученето на минаващ автобус.

— „... Тук съм! не да хваля,
а да погребвам Цезар. Знаем, злото,
което всеки сторил е, остава
подир смъртта му, а доброто често
погребваме със костите.“^[1]

Изкрещя текста гладко, без да се запъне нито веднъж. Беше забележително, като се има предвид, че момчето бе само шестгодишно и не разбираше нито дума, от това, което казва. Седнал в стаята и загледан в малкото дяволче, което се въртеше в двора му (бъдещ предприемач-организатор на битови услуги със свое дете и свой скутър), другарят Пилай се усмихваше гордо.

— Той е пръв по успех в класа. Тази година ще му разрешат да прескочи един клас.

Малката гореща стая беше изпълнена с големи амбиции.

Не се знаеше какво пази другарят Пилай в своя бюфет с остъклени и покрити с перденца врати, но в никакъв случай не събираше там дървени самолетни модели.

Чако, от друга страна, премина от мига, в който влезе в тази къща, или може би от мига, в който се върна другарят Пилай, през някакъв странен процес на обезсилване. Като лишен от пагоните си

генерал той почти престана да се усмихва. Потисна своята експанзивност. Ако някой го видеше тук за първи път, би го сметнал за необщителен. Едва ли не боязлив.

С безпогрешния инстинкти на уличен борец другарят Пилай схващаше, че скромният му живот (малка и гореща къща, охкаща майка, очевидна близост до трудовите маси) му дава власт над Чако, на която в тези революционни времена никакво оксфордско образование не можеше да се противопостави.

Държеше своята бедност като пистолет, насочен в главата на Чако.

Чако извади смачкан лист хартия, където се беше опитал да скицира грубо контурите на нов етикет, който искаше да бъде отпечатан от другаря К.Н.М. Пилай. Етикет за нов продукт, какъвто Консерви и туршии „Парадайз“ се готвеше да пусне през пролетта. Синтетичен готварски оцет. Рисуването не беше сред уменията на Чако, но другарят Пилай схвана основната идея. Позната му бе емблемата с изображение на танцьор на катакали, с текста под полата му: *Императори в царството на вкуса* (по идея на другаря Пилай), знаеше и какъв шрифт бяха избрали за *Консерви и туршии „Парадайз“*.

— Дизайнът е същият. Предполагам, само текстът ще бъде различен — забеляза другарят Пилай.

— И цветът на бордюра — уточни Чако. — Жълтеникавокафяв, вместо червен.

Другарят Пилай вдигна очилата си върху косата, за да прочете текста на глас. Стъклата веднага се замъглиха от маслото за коса.

— „Синтетичен готварски оцет“. Предполагам, всичко с главни букви.

— Прускосини — каза Чако.

— А „Приготвен от оцетна киселина“!

— В царскосиньо — отвърна Чако. — Същият цвят, който използвахме за зелени пиперки в саламура.

— „Нетно тегло. Партиден №. Дата на производство. Срок на годност“... също в царскосиньо?

Чако кимна.

— „Производителят удостоверява, че оцетът в това шише е с гарантиран състав и качество. Съдържание: Вода и Оцетна

киселина.“ Предполагам, че този текст ще е в червено.

Другарят Пилай използваше думата „предполагам“, за да прикрие въпросите като твърдения. Мразеше да задава въпроси, освен ако не бяха лични. Въпросите бяха просташки показ на невежество.

Докато приключат с разискванията по етикета на синтетичния оцет, над главите на Чако и другаря Пилай също се бе събрал по един конусовиден рояк от комари.

Договориха се за датата на изпълнението.

— Значи вчерашната демонстрация мина успешно? — попита Чако, като най-сетне стигна до същинската причина за визитата си.

— Ако и докато исканията ни не бъдат изпълнени, другарю, не можем да кажем дали е била успех или неуспех. — В гласа на другаря Пилай прозвуча пропагандаторска нотка. Дотогава борбата трябва да продължи.

— Но отзвукът беше добър — подсказа Чако, търсейки подходящия израз от партийния речник.

— Това е така — съгласи се другарят Пилай. — Другарите представиха Меморандум на Върховното партийно ръководство. Сега ще видим. Трябва само да чакаме и да наблюдаваме.

— Подминахме ги на шосето вчера — подхвърли Чако. — Имам предвид процесията.

— Предполагам, на път към Кочин — каза другарят Пилай. — Но според партийни източници отзвукът в Тривандръм е бил много по-добър.

— В Кочин също имаше хиляди другари — допълни Чако. — Моята племенница дори видя нашия млад Велута сред тях.

— А! Така ли? — Това завари другарят Пилай неподготвен. Велута беше проблем, който той смяташе да зачекне с Чако. Но не веднага. Може би. Не тъй направо. Умът му забръмча като вентилатора на масата. Чудеше се дали да се възползва от случая, или да го отложи за друг ден. Реши да е веднага. — Да. Той е добър работник — кимна замислено домакинът. — Високоинтелигентен.

— Така е — съгласи се Чако. — Отличен дърводелец с ума на инженер. Само ако не беше...

— Не и *такъв* работник, другарю — прекъсна го другарят Пилай. — *Партиен* работник.

— А, разбирам. Значи той е редовен член на партията, с членска книжка?

— Да — тихо потвърди другарят Пилай. — О, да. — Пот изби в косата на Чако. Имаше чувството, че цял взвод мравки обикаля по скалпа му. Дълго чеса косата си, с двете ръце. Движеше целия си скалп нагоре и надолу.

— *Ору каариам парайети?* — другарят Пилай премина на малайаламски в доверително-конспиративен глас. — Говоря като приятел, чуваш ли. Поверително.

Преди да продължи, другарят Пилай изгледа Чако, като се мъчеше да прецени каква ще е реакцията му. Чако се взираше в сивата смес от пот и пърхот под ноктите си.

— Този параван ще ви причини неприятности. Послушайте ме... намерете му работа другаде. Отпратете го.

Чако остана озадачен от този обрат в разговора. Той бе възнамерявал единствено да разбере какво става, какво е положението. Очаквал бе да срещне известен антагонизъм, дори отпор, а вместо това сега му се предлагаше хитър, зле прикрит заговор.

— Да го отпратя? Но защо? Аз нямам нищо против, че той е партиен член. Просто любопитствах, нищо повече... Мислех, че може да сте разговаряли с него — отговори Чако. Сигурен съм, че той само се пробва, изпитва крилата си, той е разумен човек, другарю. Аз му имам доверие...

— Не е това — откликна другарят Пилай. — Като човек той може да е много добър. Ала другите работници не го харесват. Вече идват при мен с оплаквания... Виждате ли, другарю, на местно равнище кастовите предразсъдъци са дълбоко вкоренени.

Калиани постави металическа кана с димящо кафе на масата пред мъжа си.

— Ето, вижте нея например. Господарката на този дом. И тя не би допуснала паравани в къщата си. Никога. Дори аз не мога да я убедя. Собствената си жена. Разбира се, вкъщи тя е шефът. — Обърна се към нея със сърдечна, закачлива усмивка. — Не е ли тъй, Калиани?

Калиани сведе поглед и се усмихна в свенливо потвърждение на своята привързаност.

— Видяхте ли? — възкликна победоносно другарят Пилай. — Тя разбира английски много добре. Само че не го говори.

Чако неохотно се усмихна.

— Казвате, че моите работници идвали при вас с оплаквания...

— О, да, така е — потвърди другарят Пилай.

— Нещо конкретно?

— Не, не бих казал — отвърна другарят Пилай. — Но гледайте, другарю, естествено е на другите да се зловидят облагите, които той получава от вас. Струват им се несправедливи. В края на краищата каквато и да е — за тях той си остава просто парий. Това им е втълпено от рождение. И аз им казвам, че не са прави. Но, другарю, откровено казано, Промяната е едно. Убеждението е друго нещо. Трябва да сте внимателен. И за него ще е по-добре, ако го отпратите...

— Драги мой — възрази Чако, — това не е възможно. Той е безценен. Фактически той ръководи фабриката... и няма да разрешим проблема, ако отпратим всички паравани. Безспорно трябва да намерим начин да се справим с тези глупости.

Другарят Пилай не обичаше да го наричат „драги мой“. Звучеше му като обида, прикрита зад префинен английски, което го оскърбяваше двойно — самата обида, а и предположението на Чако, че той няма да я схване. Това напълно му развали настроението.

— Може би — заядливо се подсмихна другарят Пилай. — Но Рим не е бил построен за един ден. Не забравяйте, другарю, че тук не е вашият оксфордски колеж. Това, което за вас е глупост, означава нещо друго за Масите.

Ленин, който бе слабоват като баща си, но бе наследил очите на майка си, се появи задъхан на вратата. Беше изкрещял цялата реч на Марк Антоний и по-голямата част от „Локинвар“, преди да осъзнае, че е загубил публиката си. Настани се отново между разтворените колене на другаря Пилай.

Ленин плесна с ръце над главата на баща си, от което настъпи мор сред конуса от комари. Преброи смачканите по дланите си трупове. Някои от тях бяха пълни с прясна кръв. Момчето ги показва на баща си, а той го предаде на майка му, за да го измие.

Мълчанието между двамината мъже отново беше запълнено от грухтенето на старата госпожа Пилай. Лата пристигна с Потачен и Матукути. Накараха ги да чакат отвън. Вратата остана леко открената. Когато другарят Пилай заговори пак, той говореше на малайаламски, и то достатъчно високо, за да е сигурен, че публиката му отвън го чува.

— Разбира се, подходящият форум, на който да се поставят оплакванията на работниците, е в профсъюза. А в този случай, когато самият Модалали е другар, срамота е те да не бъдат обединени в съюз и да не се включат в борбата на Партията.

— Мислил съм за това — каза Чако. — Аз ще ги организирам официално в съюз. Те сами ще избират своите представители.

— Но вие, другарю, не можете да организирате вместо тях революцията им. Вие можете само да ги накарате да се осъзнаят. Да ги просветите. Те трябва да започнат *своята* борба. *Те* сами трябва да преодолеят страховете си.

— От кого? — усмихна се Чако. — От мен ли?

— Не, не от вас, скъпи другарю, а от вековете на потисничество.

Тогава другарят Пилай високопарно процитира председателя Мао. На малайаламски. С изражение странно наподобяващо това на племенницата му.

„Революцията не е банкет. Революцията е въстание, акт на насилие, при който една класа отхвърля друга класа.“

И тъй, след като беше направил сделка за етикетите на Синтетичен Готварски Оцет, той сръчно запрати Чако от борещите се редици на Отхвърлящите, в подлите редици на онези, които Трябва да бъдат Отхвърлени.

Седяха един до друг на металически сгъваеми столове в следобедна на деня, в който Софи Мол бе пристигнала, отпиваха от кафето и хрускаха пържени бананови резенчета. Обираха с езици влажната жълта кашица, която полепваше по небцето.

Дребният Слаб Човек и Големият Дебел Човек. Комични литературни герои, противници в една все още предстояща война.

Оказа се, за беда на другаря Пилай, че тази война ще завърши почти преди да е започнала. Победата му беше поднесена, опакована и завързана с панделка, върху сребърен поднос. И едва тогава, когато бе твърде късно, когато фабрика „Парадайз“ се беше свлякла тихо на пода, без да изохка и без престорен отпор дори — едва тогава другарят Пилай осъзна, че той всъщност повече се нуждаеше от самата война,

отколкото от победния ѝ край. Войната би могла да бъде за него жребецът, с който да измине ако не целия, то поне част от пътя до Законодателното Събрание, докато победата го оставяше не по-силен, отколкото на изходната му позиция.

Счупил беше яйцата, но беше изгорил омлета.

Никой никога не узна точно от какво естество бе ролята на другаря Пилай в последвалите събития. Дори Чако — който знаеше, че пламенните, кресливи речи за правата на недокосваемите („Кастата е Класа, другари“), произнасяни от другаря Пилай по време на обсадата на фабрика „Парадайз“ от Марксистическата Партия, са фарисейски — никога не научи цялата история. Не че държеше да я научи. Но тогава, вцепенен от смъртта на Софи Мол, той гледаше на всичко с поглед, замъглен от скръб. Както детето, преживяло трагедия, пораства изведнъж и изоставя играчките си, така и Чако захвърли своите играчки. Мечтите да стане Повелителят на консервите и туршиите, мечтите му за една Народна Война бяха запратени при счупените самолетни модели в остъкления му бюфет. След закриването на фабрика „Парадайз“, някои от оризищата бяха продадени (заедно с ипотеките им), за да се изплатят заеми от банките. Други оризови ниви бяха продадени, за да се осигурят храна и дрехи за семейството. По времето, когато Чако емигрира в Канада, единствените приходи на семейството идваха от каучуковата плантация до айеменемската къща и от няколко кокосови палми. От това живееха Беба Кочама и Кочу Мария, след като всички други бяха умрели, заминали, или бяха „върнати“.

За да сме справедливи към другаря Пилай, трябва да кажем, че той не беше планирал хода на събитията, които последваха. Той просто мушна нетърпеливите си пръсти в очакващата ги ръкавица на Историята.

Не беше изцяло негова вината, че живееше в общество, в което смъртта на един човек може да бъде по-полезна, отколкото е бил целият му живот.

Последното посещение на Велута при другаря Пилай след сблъсъка му с Мамачи и с Беба Кочама — и какво се бе случило между двамата, остана тайна. Последното предателство, което изпрати Велута да преплува реката срещу течението, в мрака и дъжда, за да пристигне навреме за любовна среща с историята.

Велута хвана последния автобус на връщане от Котаям, където бе носил на поправка машината за затваряне на консервени кутии. На автобусната спирка срещна друг работник от фабриката, който му каза с язвителна усмивка, че Мамачи искала да го види. Велута нямаше представа какво се е случило и не подозираше за пиянското посещение на баща му в айеменемската къща. Не знаеше също, че Велия Паапен бе седял с часове пред вратата на колибата им, все още пиян, под светлината на лампата, която се отразяваше в стъкленото око и в острието на брадвата му, в очакване Велута да се върне. Нито че бедният, парализиран Кутапен, изтръпнал от тревога, бе говорил на баща си цели два часа, мъчейки се да го укроти, като в същото време напрягаше слух, за да дочуе стъпки или шумолене на трева, та да изкрещи предупредително на нищо неподозиращия си брат.

Велута не се прибра у дома. Отиде право в айеменемската къща. Онова, което го очакваше там, бе — от една страна — изненада, но, от друга — той знаеше, отдавна бе съзнавал с някакъв първобитен инстинкт, че Историята не може да бъде надхитрена. През целия гневен изблик на Мамачи остана сдържан и странно спокоен. С едно спокойствие, родено от върховно предизвикателство. Извиращо от просветление, което лежи отвъд яростта.

Когато Велута пристигна, Мамачи — освободена от всякакви задръжки — избълва сляпата си злоба, цялото си дълбоко, непоносимо оскърбление от живота срещу едно крило на плъзгащата се, сгъваема врата, докато Беба Кочама тактично не я извъртя и насочи гнева ѝ в правилна посока, срещу Велута, застанал тихо в здрача. Мамачи продължи своята тирада с невиждащи очи, с грозно, изкривено лице; гневът я буташе към Велута, докато започна да крещи право в лицето му; той усещаше пръски от слюнката ѝ и мириса на престоял чай в дъха ѝ. Беба Кочама стоеше близо до Мамачи. Тя не казваше нищо, но използваше ръцете си, за да разпалва гнева на Мамачи, да го раздухва отново. Едно окуражително потупване по гърба. Едно подкрепящо обгръщане на раменете ѝ. Мамачи не разбираше, че я манипулират.

Точно *къде* една стара жена като нея — облечена неотменно в свежо изгладено сари, жена, която вечер свиреше на цигулката си сюитата „Лешникотрошачката“ — къде Мамачи бе научила грубите

изрази, които използваше в този ден, остана загадка за всички, които я слушаха (Беба Кочама, Кочу Мария и Аму, заключена в стаята си).

— Вън! — изкрещя тя накрая. — Ако те намеря в моите владения утре, ще наредя да те кастрират като куче-помияр, защото това си ти! Ще наредя да те убият!

— Ще видим — отговори ѝ тихо Велута.

Това бяха единствените му думи. Думите, които Беба Кочама в кабинета на инспектор Томас Матю разду и разкраси така, че да зазвучат като заплаха за убийство и отвличане.

Мамачи се изплю в лицето на Велута. Гъста слюнка. Тя се размаза по кожата му. По устата и очите му.

Той остана неподвижен. Вцепенен. После се обърна и излезе.

Докато се отдалечаваше от къщата, почувства, че сетивата му са изпилени и изострени. Сякаш всичко наоколо беше като изгладено и се бе превърнало в чиста илюстрация. Отпечатана рисунка, придружена от наръчник с указание, което му посочваше какво да прави. Умът му, който отчаяно търсеше някакъв пристан, се хващаше за детайлите. Назоваваше всяко нещо, което среща.

Врата, помисли си той, излизайки през вратата. Врата. Път. Камъни. Небе. Дъжд.

Врата.

Път.

Камъни.

Небе.

Дъжд.

Дъждът, който падаше по кожата му, беше топъл. Камъните под краката му бяха наръбени. Знаеше къде отива. Забелязваше всичко. Всеки лист. Всяко дърво. Всеки облак върху беззвездното небе. Всяка своя стъпка.

*Ку-ку кукум теванди
(Влакът пици ку-ку-ку)
Куки паадум теванди
(Влакът пее и пици)
Рапакал одум теванди
(Влакът бяга денонощно)*

талану нилкум теванди.
(Влакът спира изтощен.)

Това беше първият урок, който бе научил в училище. Стихотворение за един влак.

Започна да брой. Нещо. Каквото и да е. *Едно, две, три, четири, пет, шест, седем, осем, девет, десет, единайсет, дванайсет, тринайсет, четиринайсет, петнайсет, шестнайсет, седемнайсет, осемнайсет, деветнайсет, двајсет, двајсет и едно, двајсет и две, двајсет и три, двајсет и четири, двајсет и пет, двајсет и шест, двајсет и седем, двајсет и осем, двајсет и девет...*

Отпечатаната картина започна да се замъглява. Ясните линии да се размиват. Указанието към рисунката вече звучеше безсмислено. Пътят се надигна срещу му и мракът се сгъсти. Стана лепкав. Да се върви през него изискваше усилие. Като да плуваш под вода.

Случва се вече, информира го един вътрешен глас. Започна се.

Умът му, станал внезапно непоносимо стар, изплува от главата му и затрептя високо над него във въздуха, откъдето бръщолевеше ненужни предупреждения.

Умът гледаше надолу и наблюдаваше как тялото на един млад мъж върви през мрака и поройния дъжд. Повече от всичко друго това тяло искаше да спи. Да спи и да се събуди в един друг свят. *С аромата на нейната кожа във въздуха, който той диша. Нейното тяло над неговото. Той може би никога вече нямаше да я види. Къде беше тя? Какво ѝ бяха сторили? Бяха ли я наранили?*

Продължаваше да върви. Лицето му нито беше вдигнато към дъжда, нито сведено надолу. Нито се радваше на дъжда, нито се пазеше от него.

Макар дъждът да бе отмил слюнката на Мамачи от лицето му, това не го освободи от чувството, че някой му е повдигнал главата и е повърнал в тялото му. Грозен бълвоч се стичаше по вътрешностите му. По неговото сърце. По дробовете му. Бавни гъсти капки падаха до дъното на стомаха. Всичките му органи бяха оплескани. И дъждът беше безпомощен да ги измие.

Знаеше какво трябва да стори. Указанието от наръчника към рисунката го направляваше. Да стигне до другаря Пилай. Вече не

знаеше защо. Краката му сами го отведоха до печатница „Лъки прес“, която беше заключена, а след това през малкото дворче; до дома на другаря Пилай.

Дори само усилието да вдигне ръка и да почука го изтощи.

Другарят Пилай беше свършил с първото си блюдо и изстискваше един зрял банан с ръка, а жълтеникавата каша падаше в чиния с извара, когато Велута почука. Изпрати жена си да отвори. Тя се върна начумерена, но на другаря Пилай изведнъж се стори много секси. Прищя му се веднага да пипне гърдите ѝ. Ала по пръстите му имаше извара, а някой стоеше на вратата. Калиани седна на леглото и разсеяно потупа Ленин, който беше заспал до миниатюрната си баба и продължаваше да си смуче палеца.

— Кой е?

— Синът на оня параван Паапен. Казва, че било спешно.

Другарят Пилай изяде изварата си без да бърза. Заклати пръсти над чинията. Калиани донесе вода в малка кана от неръждаема стомана и му поля да се измие. Останките от храна в чинията (сухо червено чушле, изсмукани и изплюти пилешки кости) плувнаха във водата. Калиани му подаде пешкирче. Той избърса ръце, оригна се доволен и отиде до вратата.

— *Енда?* Какво има? Защо по това нощно време?

Докато отговаряше, Велута чуваше как собственият му глас се връща към него, като че ли се е ударил в стена. Опита да обясни какво се е случило, но сам усещаше, че говори несвързано. Човекът на когото обясняваше, беше дребен и много далеч, зад някаква стъклена преграда.

— Това е малко село — говореше другарят Пилай. — Хората приказват. Аз чувам какво се приказва. Не мога да кажа, че не знам какво става.

Велута още веднъж се чу да казва нещо, което беше напълно безразлично на онзи, с когото говореше. Собственият му глас се нави около него като змия.

— Може би — смотолеве другарят Пилай. — Но ти, другарю, би трябвало да знаеш, че Партията не е създадена, за да подкрепя липсата на дисциплина в личния живот на работниците.

Велута гледаше как тялото на другаря Пилай избледнява от вратата. Но безплътният му, писклив глас остана и продължи да реди

лозунги. Като знамена, които се развяват над отворената врата.

Не е в интерес на Партията да се занимава с такива неща.

Личният интерес е подчинен на интереса на организацията.

Да се нарушава Партийната дисциплина означава да се руши Партийното единство.

Гласът продължаваше да звучи. Изреченията се раздробяваха на фрази. На думи.

Развоя на Революцията.

Унищожението на класовия враг.

Компрадорски капиталист.

Пролетен гръм.

И ето че нещата се повтаряха. Още една религия се обръщаше срещу себе си. Още една постройка, издигната от човешкия ум, се погубваше от човешката природа.

Другарят Пилай затвори вратата и се върна при жена си и при вечерята си. Реши да изяде още един банан.

— Какво искаше? — попита жена му, подавайки му банана.

— Научили са се. Някой трябва да им е казал. Уволнили са го.

— Само това ли? Има късмет, че не са го обесили на първото дърво.

— Забелязах нещо странно... — промърмори другарят Пилай, докато белеше банана. — Ноктите му бяха лакирани в червено...

Застанал отвън на студа, под дъжда и под мократа светлина на единствената улична лампа, Велута изведнъж почувства, че неудържимо му се спи. С мъка задържахше клепачите си отворени.

Утре, каза си той. Утре, когато дъждът спре.

Краката му го отведоха до реката. Сякаш те бяха каишка, а той куче.

Историята водеше кучето.

---

[1] Превод на текста от „Юлий Цезар“ — Валери Петров. Бел.прев. ↑

15

ПРЕЗ РЕКАТА

Минаваше полунощ. Реката беше придошла; бързите ѝ черни води се виеха като змия към морето и носеха със себе си облачните нощни небеса, цял палмов клон, част от тръстикова ограда и други дарове, получени от вятъра.

След малко дъждът се превърна в ръмеж, после спря. Нощният бриз отърсваше водата от дърветата и за известно време валеше само под дърветата, където преди това бе сушина.

Слаба, водниста луна се промъкна през облаците и освети млад мъж, седнал на най-горното от тринайсетте стъпала, които водеха към водата. Беше много тих, много мокър. Много млад. Подир малко се изправи, свали бялото мунду, което носеше, изстиска го от водата и го зави около главата си като тюрбан. Останал гол, слезе по тринайсетте каменни стъпала до водата и продължи навътре, докато реката стигна до гърдите му. Тогава заплува с широк, мощен размах, като се насочваше към бързото и плавно течение, където започваше истински дълбокото. Осветената от луната река падаше от плуващите му ръце като сребърни ръкави. Прекоси я само за няколко минути. Когато стигна до отсрещната страна, излезе лъскав от водата и се изкачи на брега, черен като нощта, която го заобикаляше, черен като водата, която бе преплувал.

Хвана пътеката през блатото, до Къщата на Историята.

Не бе повдигнал вълнички във водата. Не оставяше стъпки по брега.

Държеше своето мунду разтворено над главата, за да изсъхне. Вятърът го издуваше като платно. Изведнъж се почувства щастлив. *Положението ще стане по-лошо, помисли си той. После ще се оправя.* Сега вече вървеше бързо към Сърцето на Мрака. Самотен като вълк.

Богът на Загубата.

Богът на Дребните Неща.

Съвсем гол, само с лак върху ноктите.

НЯКОЛКО ЧАСА ПО-КЪСНО

Три деца на речния бряг. Две близначета и още едно, на чиято лилава кадифена престилка е изписано с весели разкривени букви *Ваканция!*

Мокрите листа на дърветата блестяха като кован метал. Гъсти кичури жълт бамбук се бяха надвесили над реката, сякаш предварително скърбяха за онова, което знаеха, че ще се случи. Самата река беше тъмна и спокойна. Тя по-скоро отсъстваше, отколкото присъстваше в нощния пейзаж и с нищо не издаваше колко всъщност е дълбока и силна.

Еста и Рахел извлякоха лодката от храстите, в които обикновено я криеха. Греблата, направени от Велута, бяха скрити в едно кухо дърво. Пуснаха лодката във водата, но я задържаха, за да може Софи Мол да се качи. Изглежда се доверяваха на тъмнината, защото се движеха нагоре-надолу по лъскавите каменни стъпала с увереността на млади козлета.

Софи Мол беше по-предпазлива. Малко уплашена от спотаеното в сенките около нея. През гърдите ѝ беше праметната платнена торба с храна, открадната от хладилника. Хляб, кейк, бисквити. Близнаците, смазани от майчините думи — *Ако не бяхте вие, щях да съм свободна. Трябваше да ви пратя в сиропиталище още в деня, в който се родихте. Вие сте воденични камъни на врата ми* — не носеха нищо. Благодарение на онова, което оранжадено-лимонаденият човек направи на Еста, техният дом далеч от дома им беше вече съоръжен. В двете седмици, след като Еста беше гребал червения конфитюр и беше измислил две мисли, те си бяха домъкнали продукти от първа необходимост: кибрити, картофи, една очукана тенджерка, една надуваема гъска, къси чорапи с шарени пръсти, химикалки с лондонски автобуси и мечето коала с разхлабени очи от копчета.

— Какво ще направим, ако Аму ни намери и ни *помоли* да се върнем?

— Тогава ще се върнем. Но само ако ни помоли.

Това беше отговорът на Еста — Състрадателния.

Софи Мол беше убедила близнаците, че е *належащо* и тя да тръгне с тях. Отсъствието на децата, на всички деца, щеше да засили разкаянието на възрастните. Щеше да ги накара да съжаляват истински, като в приказката — както възрастните в Хамелин, след като Свирачът отвел всичките им деца.^[1] Щяха да ги търсят навсякъде, а когато повярват, че и тримата са мъртви, те победоносно ще се завърнат вкъщи. По-обичани, повече ценени и по-нужни отвсякога. Решавачият аргумент на Софи Мол беше, че ако тя остане, може да я измъчват и да я принудят да разкрие скривалището им.

Еста изчака и Рахел да се качи и тогава зае своето място — възседна малката лодка и с краката си, които висяха от двете ѝ страни, я отгласна от брега. Когато стигнаха до по-дълбоката вода, загребаха диагонално нагоре, срещу течението, както ги беше учил Велута. („Ако искате да стигнете там, трябва да се насочите *нататък*.“)

В мрака не можеха да видят, че са попаднали в погрешен воден поток, привидно тих, но пълен с безшумен речен трафик. Че клони, дънери, части от дървета се носят бързо към тях.

Бяха минали истински дълбокото, само метри ги делиха от другия бряг, когато се сблъскаха с плаващ дънер и малката лодка се преобърна. Това им се беше случвало и при по-раншни прекосявания на реката; тогава те плуваха подир лодката, използваха я като шамандура и с крака и ръце я откарваха до брега. Но този път мракът им попречи да видят лодката. Течението я беше отнесло. Насочиха се към брега, изненадани от огромното усилие, което беше нужно, за да изминат толкова късо разстояние.

Еста успя да сграбчи един нисък клон, извит над водата. Надникна надолу по реката в тъмното, като се надяваше да зърне лодката.

— Никъде не я виждам. Изчезнала е.

Рахел, омазана с тиня, се изкатери на брега и протегна ръка към Еста, да му помогне да се измъкне от водата. Минаха няколко минути, докато си поемат дъх и се уверят, че лодката се е загубила. Докато потъгват за изчезването ѝ.

— И всичката ни храна се е развалила — каза Рахел на Софи Мол, но думите ѝ бяха посрещнати от мълчание. Напористо, вълнисто

мълчание, пълно с носещи се риби.

— Софи Мол? — прошепна Рахел към бушуващата река. Ние сме тук! До голямото дърво!

Никакъв отговор.

Върху сърцето на Рахел пеперудката на Папачи разтвори своите тъмни крилца. Навън. Навътре.

Повдигна крачката си.

Нагоре.

Надолу.

Близнаците тичаха по брега и викаха Софи Мол. Но тя беше изчезнала. Отнесена от водния поток, пълен с безшумен речен трафик. Сивозелен. Богат на риба. Отразяващ небето и дърветата. А нощем — и нащърбената жълта луна.

Не звуча бурна музика. От мастилените дълбочини на Миначал не се надигна водовъртеж. Не се появи акула, която да наблюдава трагедията.

Церемонията по предаването беше тиха. Една лодка изхвърли товара си. Реката прие жертвоприношението. Един малък живот. Един кратък слънчев лъч. Стиснал в юмручето си сребърен напръстник за късмет.

Беше четири сутринта и още тъмно, когато близнаците — изтощени, объркани и покрити с кал — минаха през блатото и се приближиха до Къщата на Историята. Хензел и Гретел в една чудовищна вълшебна приказка, в която техните сънища щяха да бъдат пленени и сънувани повторно. Легнаха на задната веранда върху постелка от трева с една надуваема гъска и с едно мече коала. Две мокри джуджета, изтръпнали от страх, в очакване на края на света.

— Мислиш ли, че тя вече е умряла?

Еста не отговори.

— Какво ще стане сега?

— Ще ни пратят в затвора.

Той знаеше много добре. Малкият Мъж. Който живее в каравана. Дум дум.

Не видяха, че в сенките спи още един човек. Самотен като вълк. С кафяво листо върху черния му гръб. Коего караше мусоните да идват

навреме.

---

[1] „Свирачът от Хамелин“ — поема от Робърт Браунинг по мотиви от стара немска народна приказка. Бел.прев. ↑

ГАРАТА НА ПРИСТАНИЩЕ КОЧИН

В своята чиста стая — в мръсната айеменемска къща — Еста (нито стар, нито млад) седеше на леглото си в мрака. Седеше с изправен гръб. С изопнати рамене. Скръстил ръце в скута си. Сякаш беше следващият в някаква редица от хора, които чакат да бъдат прегледани. Или да бъдат арестувани.

Дрехите бяха изгладени. Стояха наредени на купчинка върху дъската за гладене. Беше изгладил и дрехите на Рахел.

Валеше без да спира. Нощен дъжд. Самотен барабанист, който продължава да се упражнява дълго след като останалите оркестранти са си легнали.

В двора, до отделния вход за „Мъжки Потребности“, светкавица за миг освети задните хромови перки на стария плимът. Години след като Чако беше заминал за Канада, Беба Кочама нареждаше колата да се мие редовно. Два пъти седмично, срещу малко заплащане, деверът на Кочу Мария, който караше жълтия общински камион за смет в Котаям, пристигаше в Айеменем (съпроводен от вонята на котаямски боклук, която оставаше и след като той си замине), за да прибере за себе си заплатата на Кочу Мария и да направи няколко кръгчета с плимъта, за да зареди акумулатора. Откакто се отдаде на телевизията, Беба Кочама изостави едновременно и колата, и своята градина. Тути-фрути.

С всеки мусон старата кола усядаше все по-здро в земята. Като ъгловата, болна от артрит кокошка, седнала вдървено върху своя полог с яйца. Без никакво намерение да се надигне. Около спадналите ѝ гуми беше израснала трева. Рекламната табела върху покрива, на която пишеше „Консерви и туршии Парадайз“, беше прогнила и паднала навътре, като свалена корона.

Една пълзяща лиана се оглеждаше крадешком в замъглената половинка, останала от напуканото огледало на шофьора.

Върху задната седалка лежеше умряло врабче. Беше се промъкнало през дупка в предното стъкло с надежда да си направи гнездо в дунапрена на скъсаната седалка. Но не успяло да отлети. Никой не обърна внимание на паническите му писъци до прозореца на плимъта. Умряло върху задната седалка с крачка вирнати нагоре. Като на шега.

Кочу Мария беше заспала на пода на дневната, свита като запетайка и осветена от трепкащия екран на телевизора, който още работеше. Американски полицаи набутваха в полицейска кола младо момче с белезници. По паважа имаше кръв. Лампата на полицейската кола мигаше и сирената виеше предупредително. Изтощена жена, може би майката на момчето, наблюдаваше страхливо, свита в сенките. Момчето се съпротивляваше. Върху горната част на лицето му трептяха закриващи го мозаично разноцветни квадрати, за да не може да съди заловилите го. По устата имаше съсирена кръв, която се спускаше и надолу, върху тениската му, като червено лигавче. Розовите му устни бяха вдигнати в озъбена гримаса. Приличаше на вълкодав. Крещеше през прозореца на полицейската кола срещу камерата.

— Аз съм петнайсетгодишен и ми се иска да съм по-добър. Но не съм. Искате ли да чуете тъжната ми история?

Изплю се върху камерата, изригналата слюнка се разля по обектива и потече надолу.

Седнала в леглото си, Беба Кочама попълваше талон, с който фирмата „Листерин“ предлагаше отстъпка от две рупии за новото, половинлитрово шише и билети за участие в лотарията, с които щастливите победители щяха да получат подаръци за по две хиляди рупии.

Гигантски сенки на дребни насекоми пълзяха по стените и по тавана. За да се отгърве от тях, Беба Кочама беше угасила лампите и беше запалила голяма свещ в леген с вода. Водата вече беше потъмняла от опърлени трупове. Светлината на свещта подчертаваше начервените бузи и устни на Беба Кочама. Клепките ѝ бяха оцапани с размазан грим. Бижутата ѝ блестяха.

Наведе талона към свещта.

Коя марка вода за изплакване на устата употребявате обикновено?

Листерин, написа Беба Кочама с ръката покрита с мрежа от изпъкнали вени.

Назовете причините за предпочитанието си.

Тя не се поколеба. *Приятен вкус. Свез дъх.* Беше научила този находчив, жив език от телевизионните реклами.

Попълни името си и излъга за възрастта.

Под *Професия*, написа: *Орнаментално градинарство (dip), Роч. САЩ.*

Сложи талона в плик с надпис *Рилайъбъл Медикос, Котаям.* Кочу Мария щеше да го пусне сутринта, като слезеше в града да й купи кифлички с крем от най-добрата пекарна в Котаям.

Беба Кочама взе своя кафяв дневник, с прикачена химикалка. Отгърна го на 19 юни и направи нов запис. По обичайния си начин. Написа: *Обичам те Обичам те.*

Върху всяка страница на дневника бе изписан същият текст. Имаше цял сандък, пълен с дневници със същото откровение. Но по някои страници имаше и други текстове. Сметки от този ден, списъци с предстоящи задачи, любими реплики от любими сапунени опери. Но и тези записи започваха все със същите думи: *Обичам те Обичам те.*

Отец Мълиган беше умрял преди четири години от вирусен хепатит в един ашрам — място за религиозно общение и медитация — на север от Ришикеш. Годишите, които бе прекарал в изучаване на хиндуистките свещени писания най-напред бяха възбудили у него теологическо любопитство, но накрая го бяха довели до промяна на вярата. Преди петнайсет години отец Мълиган стана поклонник на Бог Вишну. Продължи да поддържа връзка с Беба Кочама и след като постъпи в ашрама. Пишеше й всяка година за религиозния празник на светлините Дивали, а по Нова година изпращаше поздравителна картичка. Преди няколко години й прати своя снимка, на която говореше пред група пенджабски вдовици на някакъв духовен събор. Всички жени бяха облечени в бяло и с покрити глави. Отец Мълиган беше в тъмнооранжево одеяние. Приличаше на жълтък, който говори пред море от сварени яйца. На челото му имаше тъмнооранжева *Санта* със свещена пепел. Беба Кочама направо не повярва на очите си. Тази снимка бе единственото нещо, изпратено от него, което не бе

запазила. Беше обидена от факта, че в края на краищата се бе отказал от обета си, но не заради нея, а за да даде нов обет. Приличаше на жена, която чака някого с отворени обятия, а оня я подминава и се хвърля в обятията на друга.

Смъртта на отец Мълиган не промени записите в дневника на Беба Кочама, защото — що се отнасяше до нея — нищо не беше се променило. Нещо повече, в смъртта си, той ѝ принадлежеше по-пълно, отколкото като жив. Поне споменът за него оставаше неин. Изцяло неин. Диво, пламенно неин. Нямаше да дели спомена си с Вярата, а още по-малко със съревноваващи се за вниманието му монахини, свети мъже, поклонници, или както и да се наричаха.

Това, че я бе отблъснал в живота (макар да го бе направил нежно и състрадателно), сега се обезсилваше от смъртта. В спомена ѝ за него той я прегръщаше. Само нея. Така, както мъж прегръща жена. След като беше умрял, Беба Кочама свали смешните тъмнооранжеви одеяния на отец Мълиган и го облече отново в любимото ѝ расо в цвят на кока-кола.) Докато го преобличаше, сетивата ѝ се наслаждаваха на слабото му, хлътноло, Христосоподобно тяло.) Тя му отне паничката за подаяния, направи педикюр на мазолестите му хиндуистки пети и го обу пак в неговите удобни сандали. Превърна го пак в тържествено стъпващата камила, която идваше у тях за обед в четвъртък.

И всяка вечер, нощ подир нощ, година след година, в дневник подир дневник пишеше: *Обичам те Обичам те.*

Прибра химикалката в специалната ѝ вдлъбнатина и затвори дневника. Свали очилата, размести зъбните си протези с език, освободи ги от точещата се слюнка, която ги придържаше към венците като провиснали корди на арфа, и ги пусна в чаша, пълна с „Листерин“. Протезите паднаха на дъното и изпратиха нагоре дребни мехурчета, като молитви. Като почерпка преди сън. Като усмихнато газирано питие. Ароматни зъби сутринта.

Беба Кочама се отпусна върху възглавницата и зачака да чуе Рахел да излиза от стаята на Еста. Бяха започнали да я притесняват, и двамата. Преди няколко сутрини си беше отворила прозореца (за глътка чист въздух) и ги хвана как се връщат отнякъде. Очевидно бяха прекарвали цялата нощ навън. Заедно. Къде ли са били? Какво и колко си спомняха? Кога щяха да си отидат? Какво правеха, като седяха тъй дълго заедно в тъмното? Беба Кочама заспа, облегната на

възглавниците, като си мислеше, че може би заради дъжда и шума на телевизора не е чула вратата на Еста да се отваря. Че Рахел вече отдавна си е легнала.

Не беше си легнала.

Рахел лежеше върху леглото на Еста. Легнала изглеждаше по-слаба. По-млада. По-дребна. Лицето ѝ бе обърнато към прозореца до леглото. Дъждът биеше в преградките на решетката върху прозореца и падаше като ситни пръски върху лицето и гладката ѝ гола ръка. Меката ѝ тениска без ръкави блестеше като жълто петно в мрака. Долната част на тялото ѝ, обута в тъмносини дънки, се сливаше с тъмнината.

Беше малко хладен. Малко влажен. Малко тих. Въздухът.

Но за какво можеше да се говори?

Оттам, където беше седнал, в края на леглото, Еста я виждаше, без да обръща глава. Леко очертана. Острата линия на челюстта ѝ. Ключиците, разтворени като крила от основата на шията до началото на раменете. Като птица, придържана от кожа.

Тя изви глава и го погледна. Той седеше с изправен гръб. Като че ли чакаше реда си за преглед. Беше изгладил всичко.

Виждаше му се прекрасна. Косата ѝ. Бузите ѝ. Малките ѝ, чевръсти ръце.

Неговата сестра.

В главата на Еста се появи натрапчив шум. Шумът на минаващи влакове. Светлина и сянка, светлина и сянка, които падат върху теб, ако си седнал до прозореца.

Изправи гръб още повече. И така продължаваше да я вижда. Беше одрала кожата на майка им. Воднистият блясък на очите ѝ в мрака. Малкият ѝ прав нос. Устата ѝ с пълните устни. Като след понесена обида. Сякаш много отдавна мъж с пръстени я беше ударил през устата. Красива, наранена уста.

Устата на красивата им майка, помисли си Еста. Устата на Аму.

Която му беше целунала ръката през решетката върху прозореца на влака. Първа класа, влакът „Мадраска поща“ за Мадрас.

— *Сбогом, Еста. Бог да те благослови* — беше казала устата на Аму, устата на Аму, която се мъчеше да не заплаче.

Последният път, когато я беше видял.

Тя стоеше на перона на гарата на пристанище Кочин, вдигнала лице към прозореца на влака. Кожата ѝ беше сива, бледа, неоновото осветление на гарата ѝ бе отнело лъчезарното сияние. Други влакове, спрели от двете страни, не допускаха дневна светлина. Като дълги тапи, които държат тъмнината затворена в бутилка. „Мадраска поща“. Летящата принцеса.

Ръката на Аму държи Рахел. Комар, вързан на каишка. Пръчкоподобно Насекомо в сандали „Бата“. Феята от Летището, долетяла на железопътната гара. Пристъпва от крак на крак по перона и вдига облаци от уседнал прахоляк. Докато Аму ѝ раздрусва ръката, каза ѝ да спре и тя спря. Около тях блъскащата се, бутача се тълпа.

Тичащи бързащи купуващи продаващи ругаещи храчеши идващи отиващи просещи пазарещи се хора влачеши багаж носачи деца проверяващи резервациите си пътници.

Отекващи звуци на гарата.

Продавачи на кафе. На чай.

Мършави деца, избелели от недохранване, продават мръсни списания и храна, недостъпна за тях самите.

Степени шоколади. Сладки пури.

Оранжеда.

Лимонада.

Кока-кола, фанга, сладолед, фруктово мляко.

Кукли с розова кожа. Хлопки. Шноли Любов-в-Токио.

Кухи пластмасови папагали, пълни с бонбони и с отвинтващи се глави.

Червени слънчеви очила с жълти рамки.

Детски часовници с нарисувани стрелки и часове.

Количка с дефектни четки за зъби.

Гарата на пристанище Кочин.

Сива под гаровото осветление. Измършавели хора. Бездомни. Гладни. Все още страдащи от миналогодишния глад. Тяхната революция засега е отложена от другаря Е.М.С. Намбудирипад (*Съветски Послушник, Верно куче*). Бивш любимец на Пекин.

Въздухът беше почернял от мухи.

Слепец без клепачи и с очи сини като избелели дънки, с белези от едра шарка по кожата, разговаряше с прокажен без пръсти и сръчно смукваше от събраните на купчина фасове.

— А ти? *Ти* кога се настани тук?

Като че ли някой от тях е имал избор. Сякаш са *избрали* гарата за свой дом, след като са прегледали списъци с луксозни жилища, отпечатани в лъскави брошури.

Човекът, който седеше върху една червена теглилка, откачи изкуствения си крак (надолу от коляното) с изрисувана на него черна обувка и хубав бял чорап, кухнят изпъкнал прасец беше розов, каквито трябва да бъдат истинските прасци. (Когато пресъздаваш образ на човека, защо трябва да повтаряш грешките на Господ?) В кухня прасец инвалидът държеше билета си. Пешкир. Чашата си от неръждаема стомана. Своите миризми. Своите тайни. Своята любов. Своята лудост. Надеждата си. Радостта си. Истинският му крак беше бос.

Купи си чай, който наляха в чашата му.

Една стара жена повърна. Остави локва на бучки. И продължи да си живее.

Светът на гарата. Циркът на обществото. Там с нахлуването на търговията се настаняваше и отчаянието, което бавно се вгорчаваше и се превръщаше в примирение със съдбата.

Но този път за Аму и нейните двуайчни близнаци нямаше автомобил плимът, през чийто прозорец да гледат. Нямаше защитна мрежа, която да ги спасява, когато се премятат под купола на цирка.

Събирай си багажа и си върви, беше казал Чако. Стъпил върху счупената врата. Стиснал в ръка хромовата ѝ дръжка. И Аму, макар ръцете ѝ да трепереха, не беше вдигнала очи от ненужното си ръкоделие. Кутия с разноцветни панделки лежеше отворена в скута ѝ.

Но Рахел беше. Беше вдигнала очи. И беше видяла как Чако изчезва, а на неговото място остава едно чудовище.

Човек с дебели устни и пръстени по ръцете, облечен в бяло, си купи цигари от продавач на перона. Три пакета. За да пуши в коридора на влака.

*И в слънце, и в дъжд
удоволствие за деловия мъж.*

Той беше придружителят на Еста. Семейен приятел, който случайно пътуваше за Мадрас. Господин Куриен Маатен.

Тъй като Еста щеше да се придружава от възрастен, Мамачи каза, че нямало защо да се харчат пари за още един билет. Баща му щеше да купи билет от Мадрас до Калкута. Аму си купуваше Време. Тя също трябваше да стегне багажа си и да замине. Да започне нов живот, в който да има достатъчно средства да отглежда децата си. Решено бе дотогава единият от близнаците да остане в Айеменем. Не двамата. Заедно създаваха неприятности. атанатаС в етичо ми. Налагаше се да бъдат разделени.

Може би са прави, прошепна си Аму, докато нареждаше куфара и сака на Еста. *Може би момчетата имат нужда от Баща.*

Човекът с дебелите устни беше в съседното до Еста купе. Каза, че като тръгнал влакът, щял да опита да си смени мястото с някого.

Засега малкото семейство беше оставено само.

Човекът знаеше, че над цялото семейство е разперил крила зъл ангел. Където отиваха те, там отиваше и той. Спираше, където те спираха. Капеше върху им восък от една приведена свещ.

Всички знаеха това.

Беше писано във вестниците. Новината за смъртта на Софи Мол, за „срещата“ на полицията с един параван, обвинен в отвличане и в убийство. За последвалата обсада на фабриката „Консерви и туршии Парадайз“, организирана от Комунистическата партия и ръководена от самия Айеменемски Кръстоносец — борец за Справедливост и Говорител на Потиснатите. Другарят К.Н.М. Пилай твърдеше, че Мениджмънтът е въвлякъл паравана в съчинен полицейски казус само поради това, че е бил активен член на комунистическата партия. Че са искали да го отстранят, защото се е занимавал със „законна профсъюзна дейност“.

Всичко това се бе появило във вестниците. Официалната версия.

Естествено, човекът с дебелите устни нямаше представа каква е другата версия.

Версията, в която отряд от докосваеми полицаи пресича реката Миначал, кална и придошла от неотдавнашен дъжд, проправя си път през мокрите шубраци и нахлува в Сърцето на Мрака.

18

КЪЩАТА НА ИСТОРИЯТА

Отряд докосваеми полицаи пресече река Миначал, придошла и мудна след неотдавнашния дъжд, и си проправи път през мокрите шубраци; в натежалия джоб на един от полицаите потракваха белезници.

Широките им шорти в цвят каки, колосани и втвърдени, се носеха над високата трева като редица разперени женски поли, напълно независими от краката, които се движеха в тях.

Бяха шестима. Щатски служители.

П одчинение

О бноски

Л оялност

И нтелигентност

Ц ивилизуваност

И стинност

Я снота.

Котаямската полиция. Карикатурен отряд. Принцове на Новия Век със смешни заострени каски. Мукавени и подплатени с памук. С петна от масло за коса. Смешни корони в цвят каки.

В Сърцето на Мрака.

Жестокоцеленасочени.

Вдигаха тънките си крака високо и газеха избуялата трева. Пълзящи растения се закачаха в мокрите от роса косми по прасците им. Бодли и диви цветя разкрасяваха грозните им чорапи. Кафяви стоножки спяха върху подметките на подкованите им докосваеми ботуши. Остри треви жулеха и режеха кожата на краката им. Разводнена кал плъкаше под стъпалата им, докато прегазваха блатото.

Минаваха край дървета, по чиито върхове птици сушаха мокрите си крила — върху фона на небето крилата приличаха на простряно

пране. Минаваха край чапли. Корморани. Щъркели. Жерави, търсеци място, на което да потанцуват. Край морави птици-рибари с безмилостен поглед и заглушителен писък — ра-ак, раак, раак. Край мътещи женски птици и край яйцата им.

Горещото ранно утро вещаеше още по-страшна жега.

Отвъд блатото с мирис на застояла вода минаха край древни, обвити в лиани дървета. Край растения с гигантски листа. Край див пипер. Край висящи на гроздове лилави цветове.

Край яркосин бръмбар, закрепен на корав стрък трева.

Край огромни паяжини, устояли на дъжда, разпрострени от дърво на дърво като прошепнати клюки.

Един бананов цвят с виненочервен прицветник висеше от покрито с лишеи и бодли дърво. Като перла в ръцете на мърляв ученик. Скъпоценен камък сред кадифената джунгла.

Румени водни кончета се любеха във въздуха. Качени едно върху друго. Ловки. Един полицай ги загледа с възхищение, замисли се върху динамиката на секса при водните кончета и се запита коя ли част от едното влиза в другото. После умът му застана мирно и отново се подчини на полицейските мисли.

Продължаваха да вървят.

Край високи мравуняци, хлътнали от дъжда. Като пияни часовои, задремали пред вратите на рая.

Край пеперуди, носещи се из въздуха като радостни вести.

Огромни папрати.

Един хамелеон.

Едно удивително ярко цвете.

Суетнята на сиви пилци, които бягат, за да се скрият някъде в джунглата.

Мускатовият орех, който Велия Паапен не можа да намери.

Разклоненият канал. Притихнал. Задръстен с водорасли. Подобен на мъртва зелена змия. Над канала — повалено дърво. Докосваемите полицаи минаха по него със ситни стъпки. За равновесие въртяха лъскавите си бамбукови полицейски палки.

Космати феи със смъртоносни магически пръчки.

После тънките стволоче на наклонени дървета раздробиха слънчевата светлина. Мракът на Безсърдечието влезе на пръсти в Сърцето на Мрака. Цвъртенето на щурците стана още по-силно.

Сиви катерички се стрелкаха по петнистите стволоче на каучукови дървета, полегнаха към слънцето. По кората им личаха стари прорези. Затворени плътно. Излекувани. Вече неизползвани.

Този пейзаж продължи дълго, после се появи поляна. И една къща.

Къщата на Историята.

Със заключени врати и отворени прозорци.

С хладен каменен под и с мрачни стени, по които се носят сенки във формата на кораби.

Къщата, в която стоят восьъчни предци със загрубели нокти на краката, а дъхът им мирише на пожълтели географски карти, когато си бърбят със съскащ хартиен шепот.

Където прозрачни гущери живеят зад старите картини.

Където мечтите се вземат в плен и се променят.

Където призракът на един стар англичанин, прикован със сърп до каучуково дърво, беше унищожен от двуайчните близнаци — една Подвижна Република с алаброс беше забола Марксихеско знаме в земята до него. Когато отрядът полицаи мина оттам със ситни стъпки, никой не чу молбата на призрака. С кротък мисионерски глас. *Извинете, бихте ли, хм... дали случайно нямате, хм... дали нямате една пура за мен? Не?... Не, не вярвам да имате.* Къщата на Историята.

Където в идващите години Ужасът (все още предстоящ) щеше да бъде погребан в плитък гроб. Скрит под веселото тананикане на хотелски готвачи. Смирението на старите комунисти. Бавната смърт на танцьорите. Историите-играчки, с които богатите туристи идваха да си поиграят.

Красива беше тази къща.

Била е някога с бели стени. С червен покрив. Ала сега беше боядисана в цветовете на сезоните. С четки, потапяни в палитрата на природата. Мъхово-зелено. Землестокафяво. Черно. Затова изглеждаше по-стара, отколкото бе в действителност. Като потънало съкровище, извлечено от дъното на океана. Целувано от китове и обрасло с раковини. Повито в тишина. Изпускащо мехурчета през счупените си прозорци.

Къщата беше заобиколена от дълбока веранда. Самите стаи бяха изградени по-навътре, обгърнати от сянка. Керемиденият покрив се спускаше стръмно надолу, като двете страни на огромна, обърната лодка. Прогнили греди, подкрепяни от някога белите колони, се бяха огънали в средата и образуваха голяма, подобна на прозявка дупка. Дупка в Историята. Образувана от Историята дупка във Вселената, през която на свечеряване се издигаха гъсти като фабричен дим облаци от безмълвни прилепи, понесли се в мрака.

Връщаха се в зори с новини от света. Сивкава мъгла в розовата далечина, която внезапно се сгъстяваше и почерняваше над къщата, преди да се провре обратно през дупката в Историята като пушек във филм, прожектиран отзад-напред.

Те спяха по цял ден, прилепите. Покриваха като кожа вътрешната страна на покрива. И ръсеха изпращания по пода.

Полицайте спряха и се разгърнаха във ветрило. Това всъщност не бе нужно, но те обичаха тези Докосваеми игри.

Заеха стратегически позиции. Приведоха се зад полуразрушената ниска каменна ограда.

Бързо изпикаване.

Гореща пенлива течност върху топлите камъни. Полицейска пикоч.

Удавени мравки сред жълти мехурчета.

Дълбоко поемане на дъх.

След това едновременно, на колене и лакти, запълзяха към къщата. Като филмови полицаи. Тихо, тихо през тревата. С палки в ръце. Понесли картечници в умовете си. Поели отговорността за Докосваемото бъдеще върху слабите си, но надеждни рамене.

Откриха пляката си на задната веранда. Една разрошена букла на алаброс. Фонтан от коса, пристегнат с Любов-в-Токио. И в друг ъгъл (като вълк единак) — един дърводелец с кървавочервени нокти.

Заспал. Обезсмислящ цялата Докосваема хитрост.

Изненадващо връхлитане.

В главите им — едри заглавия във вестниците.

Престъпник уловен в полицейска мрежа.

За нахалството си, за това, че бе им изиграл номер, заловеният щеше да заплати. О, да.

Ритниците с тежките им обуца събудиха Велута.

Естапен и Рахел се стреснаха от виковете на заспалия, изненадан, че чупят капачките на коленете му.

Виковете на децата замряха у тях, обърнаха се по гръб и заплуваха нагоре с корема като умрели риби. Свити на пода, мятаци се между страха и неверието, те осъзнаха, че човека, когото бият, е Велута. Откъде беше дошъл? Какво беше сторил? Защо го бяха довели тук полицаите?

Децата чува тъпия удар на дърво върху плът. На тежка обувка върху кокал. Върху зъби. Приглушено изохкване след ритник в корема. Беззвучното хрущене на череп върху цимент. Гъргоренето на кръв в дъха на човек, чийто бял дроб е разкъсан от назъбения край на счупено ребро.

С посинели устни и с очи големи като чинии, децата наблюдаваха, хипнотизирани от нещо, което долавяха, но не можеха да разберат: отсъствието на настървение в действията на полицаите. Пропастта, зееща там, където би трябвало да има гняв. Трезвата, непоколебима бруталност, методичността в онова, което вършеха.

Сякаш отваряха бутилка.

Или затваряха кран на чешма.

Сякаш разчупваха яйце, за да направят омлет.

Близнаците бяха още твърде млади, за да знаят, че пред тях са само бирниците на историята. Изпратени да прегледат сметките и да съберат таксите от онези, които нарушават законите ѝ. Движени от чувства първични, но някак парадоксално — напълно безпристрастни. Чувства на презрение, родени от ембрионален, неосъзнат страх — страха на цивилизацията от природата, страха на мъжа от жената, страха на силата от безсилието.

Върховният стремеж на човека да разруши онова, което не може нито да подчини, нито да обожестви. Човешките Потребности.

Онова, на което Естапен и Рахел станаха свидетели в онази сутрин, макар тогава да не го осъзнаваха, беше клинична демонстрация в контролирани условия (нали не ставаше дума за война или за геноцид) на стремежа на човешката природа към господство. Организираност. Ред. Пълен монопол. Това бе човешката история,

дегизирана като Божия Цел, която се разкриваше пред една невръстна публика.

В станалото онази сутрин нямаше нищо неочаквано. Нищо случайно. То не беше безпрецедентна акция или уреждане на лични сметки. Не. Една ера слагаше отпечатъка си върху тези, които живеят в нея.

Историята в представление на живо.

Ако полицаите нараняваха Велута повече, отколкото са възнамерявали, то беше само защото каквото и да е родство, каквато и да е връзка между него и тях, какъвто и да е намек, че ако не друго — той поне биологически също принадлежи към човешкия род — отдавна вече не съществуваха. Те не арестуваха човека, а прогонваха страха. Нямаха инструмент, с който да измерят какви мъчения той може да изтърпи. Нямаха начин да установят до каква степен — временно или завинаги — са го увредили.

Противно на начина, по който се овладяват развилнели се религиозни тълпи или се подчиняват разбунтували се войски, тази сутрин в Сърцето на Мрака отрядът от докосваеми полицаи действаше методично, а не с ярост. С ефективност, а не с анархия. С отговорност, а не с истерия. Не му оскубаха косата, нито го изгориха жив. Не му отрязаха гениталиите, за да ги натъпчат в устата му. Не го изнасилиха. Нито го обезглавиха.

В края на краищата полицаите не се бореха с епидемия. Те просто ваксинираха обществото, за да го предпазят от евентуално нейно избухване.

На задната веранда в Къщата на Историята, докато гледаха как пребиват и смазват човека, когото обичат, господин Еапен и госпожа Раджагопалан, Близнаци Посланици на Бог знае какво, научиха два нови урока.

Урок номер едно:

Кръвта рядко личи върху Черния Човек. (Дум-дум).

И

Урок номер две:

Тя обаче мирише.

Болезненосладникаво.

Като увехнали рози, полюшвани от вятъра. (Дум-дум).

— Мадийо? — попита един от Агентите на Историята.

— Мади аайрикум — отвърна друг.

Достатъчно ли е?

Достатъчно.

Отстъпиха от него. Изкусни занаятчии, които преценяват работата си. Търсят естетическата дистанция.

Тяхната работа, изоставена от Бога и от Историята, от Маркс, от мъж и от жена, а (в идващите часове) и от децата, лежеше свита на пода. Той беше в полусъзнание, но не се движеше.

Черепът му беше строшен на три места. Носът и скулите бяха смазани, от което лицето му бе заприличало на пулп, без ясни очертания. Ударът върху устата беше разцепил горната му устна и счупил шест зъба, три от които се бяха залепили върху долната устна, та красивата му усмивка сега бе отвратително преобърната. Четири от ребрата му бяха счупени, едно от които бе разкъсало левия бял дроб, затова от устата му течеше кръв. Яркочервена бе кръвта в дъха му. Прясна. Пенеста. Дебелото му черво беше пробито и кървеше, кръвта се събираше в коремната кухина. Гръбнакът му бе сплескан на две места, а контузията бе парализирала дясната му ръка и го бе лишила от способността да контролира пикочния мехур и ректума си. Капачките и на двете му колена бяха счупени.

Въпреки това извадиха белезниците.

Студени.

С кисел металически мирис. Като на перилата в автобусите и ръцете на кондуктора, който се държи за тях. В този миг полицаите забелязаха боядисаните му нокти. Един вдигна ръката му и кокетно разлюля пръстите на Велута към другите полицаи. Те се изсмяха.

— Това пък какво е? — извика някой с висок фалцет.

Един полицаи плесна пениса му с палка.

— Хайде, покажи ни твоята тайна. Покажи ни колко голям става, когато го надуеш. — Вдигна грубата си обувка (със стоножки, полепнали в подметката) и леко настъпи ранения.

Извиха ръцете на гърба му и затвориха белезниците.

Щрак.

И щрак.

Под едно късметлийско листо. Есенно листо в нощта. Което караше мусоните да идват навреме.

Там, където белезниците се допираха до ръцете му, кожата му настръхна.

— Това не е той — прошепна Рахел на Еста. Познавам. Това е брат му близнакът. Урумбан. От Кочи.

Еста не искаше да търси убежище в илюзии, затова не каза нищо.

Някой ги заговори. Един любезен докосваем полицай. Любезен към своите.

— Момче, момиченце, добре ли сте? Той нарани ли ви?

Не съвсем едновременно, но почти, близнаците прошепнаха:

— Да. Не.

— Не се безпокойте. С нас сега сте в безопасност.

Полицаят се огледа и видя постелката от трева.

Тенджерката и чиниите.

Надуваемата гъска.

Мечето коала с разхлабени очи от копчета.

Химикалките, под чиято прозрачна обвивка се виждаха лондонски улици.

Къси чорапи с цветни пръсти.

Червени пластмасови очила за слънце с жълти рамки.

Часовник, чиито нарисувани стрелки показват нарисувано време.

— Чии са тези неща? Откъде са дошли? Кой ги е донесъл? — запита леко разтревожен глас.

Еста и Рахел, нахранени с риба, се взираха безмълвно.

Полицаите се спогледаха. Знаеха какво трябва да направят.

Мечето коала взеха за своите деца.

Химикалките и чорапките също. И полицейските деца носят чорапи с цветни пръсти.

Надуваемата гъска пробиха с цигара. Бум. И заровиха парченцата гума.

Ненужна гъска. Много лесно можеше да се познае.

Един полицай си сложи очилата. Другите се засмяха, затова той не ги свали известно време. Всички забравиха за часовника. Той остана в Къщата на Историята. На задната веранда. Невярно свидетелство на времето. Показваше два без десет.

Тръгнаха си.
Шестима принцове, натъпкали джобовете си с играчки.

Две деца, двуяйчни близнаци.
И Богът на Загубата.
Той не можеше да ходи. Затова започнаха да го влачат.
Никой не ги видя.
Прилепите, както е известно, са слепи.

СПАСЯВАНЕТО НА АМУ

В полицейския участък инспектор Томас Матю изпрати за две кока-коли. Със сламки. Раболепен полицай ги донесе върху пластмасова табла и ги предложи на двете изкаляни деца, които седяха срещу инспектора, от другата страна на масата, а главите им едва се подаваха над разхвърляните папки и книжа.

И тъй, за втори път в течение на две седмици поднасяха на Еста бутилиран Страх. Изстуден. Газиран. Понякога нещата ставаха още по-лоши, ако вървят заедно с кока-кола.

Газираната напитка се качи в носа му. Той се оригна. Рахел изхихика. Тя започна да духа през сламката си, докато напитката преля върху роклята ѝ. Върху пода. Еста зачете на глас думите, изписани върху дъска на стената.

— еиненичдоП — произнесе той. — иксонбо, тсонляол.

— тсонтегилетнИ, тсонавозиливиЦ — продължи Рахел.

— тсоннитси.

— атонся.

За негова чест инспектор Томас Матю остана спокоен. Той усещаше, че децата стават все по-непоследователни. Забеляза разширените им зеници. Беше наблюдавал това и друг път... отдушника на човешкия ум. Начина му да се справя с травмата. Като имаше това предвид, той насочваше въпросите си хитро. Със заобикалки. Между „Кога е рожденият ти ден, Мон?“ и „Кой е любимият ти цвят, Мол?“

Постепенно, разпокъсано и разбъркано нещата започнаха да идват на място. Инспекторът беше информиран от своите хора за тенджерката и чиниите. За постелката от трева. За незабравимите играчки. Сега всичко започна да му се изяснява. Инспектор Томас Матю не виждаше нищо забавно. Изпрати един джип за Беба Кочама. Погрижи се децата да не са в стаята, когато тя пристигна. Не я поздрави, а направо каза:

— Седнете.

Беба Кочама почувства, че има нещо ужасно лошо.

— Намерихте ли ги? Всичко наред ли е?

— Нищо не е наред — увери я инспекторът.

От погледа и тона му Беба Кочама разбра, че сега говори със съвсем друг човек. Не с любезния полицейски офицер от предишните им срещи. Тя седна на един стол. Инспектор Томас Матю не се церемонеше.

Котаямската полиция беше действала въз основа на жалба, подадена от нея. Параванът беше заловен. За съжаление той е бил тежко наранен при залавянето и по всяка вероятност нямаше да изкара до сутринта. Но сега децата казваха, че са отишли по своя воля. Лодката им се преобърнала и момичето от Англия се удавило при злополуката. От което следваше, че полицията ще отговаря за смърт в ареста на един технически невинен човек. Той наистина беше парий. Наистина се беше държал непристойно. Но сега времената бяха размирни и технически, според закона, той беше невинен. Нямаше казус.

— Опит за изнасилване? — подсказа Беба Кочама тихо.

— *Къде* е жалбата от жертвата на изнасилването? Подадена ли е? Тя направила ли е изявление? Доведохте ли я със себе си? — Тонът на инспектора беше войнствен. Почти враждебен.

Беба Кочама сякаш се беше смалила. Под очите и под челюстите ѝ висяха торбички. Страхът у нея ферментира и слюнката в устата ѝ стана кисела. Инспекторът побутна към нея чаша вода.

— Работата е много проста. Или жертвата на изнасилването трябва да подаде жалба, или децата трябва да разпознаят паравана — в присъствието на полицейски свидетел — като човека, който ги е отвлякъл. Или — той изчака Беба Кочама да го погледне, — или трябва да обвиня вас, че сте подали невярна жалба. Това е криминално деяние.

Светлосинята блуза на Беба Кочама стана тъмносиня от избилата пот. Инспектор Томас Матю не я плащеше напразно. Той знаеше, че в дадения политически климат той самият може да има сериозни неприятности. Съзнаваше, че другарят К.Н.М. Пилай не би изпуснал тази възможност. Инспекторът се обвиняваше, че е действал импулсивно. Мушна шарена кърпа за ръце под ризата и обърса гърдите

и подмишниците си. В кабинета му беше тихо. Шумът от дейностите в участъка, тракането на тежки обуца, викът на болка, който някой подложен на разпит издаваше от време на време, му се струваха далечни, сякаш идваха от друго място.

— Децата ще направят каквото им се каже — обади се Беба Кочама. — Мога ли да се видя с тях насаме за няколко минути?

— Както обичате. — Инспекторът се надигна, за да излезе от кабинета.

— Моля ви, дайте ми пет минути, преди да доведат децата.

Инспектор Томас Матю кимна в знак на съгласие и излезе.

Беба Кочама избърса лъскавото си мокро лице. Изпъна гръб и погледна към тавана, за да изтрие потта от гънките между пластове тлъстина по шията си с единия край на сарито. Целуна кръста си.

Аве Мария, Богородице милостива...

Думите на молитвата ѝ убягваха.

Вратата се отвори. Въведоха Еста и Рахел. Оплескани с кал. Залети с кока-кола.

Видът на Беба Кочама внезапно ги отрезви. Пеперудката с необикновено гъсти мъхести снопчета по гърба простря крила над двете им сърца. *Защо беше дошла? Къде е Аму? Още ли е заключена?*

Беба Кочама ги погледна строго. Дълго време не каза нищо. Когато заговори, гласът ѝ беше груб и непознат.

— Чия беше лодката? Откъде я взехте?

— Наша беше. Намерихме я. Велута ни я поправи — прошепна Рахел.

— Откога я имахте?

— Намерихме я в деня, когато пристигна Софи Мол.

— Откраднали сте някои неща от къщи и сте ги пренесли с нея през реката, така ли?

— Само си играехме.

— *Играли* сте си? На това игра ли му казвате?

Беба Кочама дълго ги гледа, преди да заговори отново.

— Тялото на вашата прекрасна малка братовчедка лежи в гостната. Риби са изяли очите ѝ. Майка ѝ не може да спре да плаче. На това ли му викате игра?

Внезапен полъх изду пердето на цветя на прозореца. Рахел видя паркираните отвън джипове. И хора, които вървят. Един мъж се

мъчеше да подкара мотоциклета си. Всеки път, когато натискаше с крак стартера, каската му се килваше настрана.

Вътре, в кабинета на инспектора, пеперудката на Папачи не спираше да лети.

— Ужасно е да се отнеме човешки живот — каза Беба Кочама. — Това е най-лошото нещо, което може да се направи. Дори и Бог не го прощава. Знаете това, нали?

Две глави кимнаха два пъти.

— И все пак... — Беба Кочама ги погледна нажалено, — вие го направихте. — Погледна ги в очите. — Вие сте убийци. Почака да възприемат тези думи.

— Знаете, че аз знам, че случилото се не е било злополука. Знам колко ѝ завиждахте. И ако в съда съдията ме попита, аз ще му кажа, нали? Аз не мога да лъжа, нали? — Потупа съседния стол. — Елате и седнете тук...

Четири полукълба на две послушни задничета се сместиха някак си на стола.

— Ще трябва да им кажа, как в пълно противоречие с правилата, вие сте отишли на реката сами. Как сте я насилили да дойде с вас, макар да сте знаели, че тя не може да плува. Как сте я избутали от лодката посред реката. Не беше злополука, нали?

Четири очи, големи като чинийки, гледаха втренчено Беба Кочама. Захласнати от историята, която им разказваше. *И после какво е станало?*

— Затова сега ще трябва да идете в затвора — кротко каза Беба Кочама. — И майка ви ще иде в затвора заради вас. Това ще ви хареса ли?

Уплашени очи и един фонтан от коса отвърнаха на погледа ѝ.

— Тримата ще бъдете в три различни затвора. Знаете ли какво представляват затворите в Индия?

Две глави кимнаха два пъти.

Беба Кочама изграждаше своя казус. Обрисова (с помощта на въображението) ярки картини на затворническия живот. Храната с хрупкави хлебарки. Акитата, натрупани в тоалетните като меки кафяви планини. Дървениците. Побоищата. Спря се на дългите години, които Аму ще бъде затворена заради тях. Как, когато излезе, ще бъде болна старица с възлясала коса — разбира се, ако не умре в затвора.

Систематично, с кротък, загрижен глас описа ужасяващото бъдеще, което ги очаква. И когато беше унищожила всеки лъч на надежда, когато изцяло беше разрушила живота им, като добра фея — тяхна кръстница, Беба Кочама им посочи изход. Бог никога нямаше да им прости това, което са направили, но тук, на земята, имаше начин да поправят част от злото. Да спасят майка си от унижение и страдания заради тях. Разбира се, ако са готови да постъпят практично.

— За щастие, за ваше щастие — изтъкна Беба Кочама — полицията е направила грешка. *Щастлива* грешка. — Тя помълча. — Вие знаете каква, нали?

Вътре в стъкленото преспапие върху бюрото на инспектора имаше човешки фигури. Еста ги виждаше. Мъж и жена, които танцуват валс. Под бялата рокля на жената се подаваха краката ѝ.

— Знаете, нали?

От преспапието звучеше валсова музика. Мамачи свиреше на цигулката си. *Тра-ла-ла-лум, тралум-тралум.*

— Работата е там — продължаваше гласът на Беба Кочама, — че стореното е сторено. Инспекторът казва, че той и без това ще умре. Така че за него е все едно какво си мисли полицията. Но не е все едно дали вие искате да идете в затвора, а и Аму да иде в затвора заради вас. Това трябва да решите вие.

В преспапието имаше мехурчета, затова мъжът и жената сякаш танцуваха под вода. Изглеждаха щастливи. Може би танцуваха на сватбата си. Тя — облечена в бяла рокля. Той в черен костюм и с папийонка. Гледаха се право в очите.

— Ако искате да я спасите, трябва само да идете с чичото с големите мустаци. Той ще ви зададе един въпрос. Само един въпрос. А вие трябва просто да отговорите „Да“. Тогава всички ще можем да се върнем вкъщи. Толкова е лесно. Цената, която трябва да платим, е малка.

Беба Кочама проследи погледа на Еста. Само това можеше да направи, за да се въздържи да не вземе преспапието и да го хвърли през прозореца. Сърцето ѝ биеше лудо.

— И тъй! — извика тя с весела крива усмивка, а в гласът ѝ вече се чувстваше напрежение. — Какво да кажа на чичо инспектор? Какво решихме? Искате ли да спасите Аму, или искате да я пратите в затвора?

Сякаш им предлагаше да изберат между две удоволствия. Да ловят риба, или да изкъпят прасетата? Да изкъпят прасетата, или да ловят риба?

Близнаците я погледнаха. Не съвсем едновременно, но почти, две изплашени гласчета прошепнаха:

— Да спасим Аму.

В идващите години те щяха да си възстановяват тази сцена наум. Като деца. Като юноши. Като възрастни. Не бяха ли излъгани да извършат онова, което извършиха? Не бяха ли ги подмамили да произнесат обвинението?

В известен смисъл — да. Но не беше тъй просто. И двамата знаеха, че им беше предоставен избор. А колко бързо го направиха! Не бяха помислили дори и секунда, преди да вдигнат очи и да кажат (не съвсем едновременно, но почти): „Да спасим Аму.“ Да спасим себе си. Да спасим нашата майка.

Беба Кочама засия. Облекчението ѝ подейства като разхлабително. Трябваше да иде до тоалетната. Спешно. Отвори вратата и повика инспектора.

— Те са добри деца — увери го, когато той се яви. Ще дойдат с вас.

— Не е нужно да идват и двете. И едното ще свърши работа — каза инспектор Томас Матю. — Което и да е. Момче. Момиченце. Кой иска да дойде с мене?

— Еста — реши Беба Кочама. Знаеше, че той е по-практичен. По-сговорчив. По-предвидлив. По-отговорен.

— Ти иди. Добро момченце.

Малък мъж.

Живее в каравана — в слънце и в дъжд. Дум дум.

Еста тръгна.

Посланик Е. Пелвис. С очи като чинийки и с развален алаброс. Един нисък посланик, заобиколен от високи полицаи, тръгнал с ужасна мисия дълбоко в утробата на котаямския полицейски участък. Стъпките им отекваха по каменния под.

Рахел остана в кабинета на инспектора и се заслуша как с груби звуци облекчението на Беба Кочама се спуска по тоалетната чиния на инспектора в личния му клозет, прилепен до кабинета.

— Не може да се пусне водата — съобщи тя на излизане. — Колко неприятно. Срамуваше се, че инспекторът ще види какво е останало, след като е ходила по нужда.

В ареста беше тъмно като в рог. Еста не виждаше нищо, но чуваше тежко, мъчително дишане. От миризмата на изпражнения започна да му се повдига. Някой завъртя електрическия ключ. Светлината беше ярка. Ослепителна. Велута се появи пред очите му на мръсния, хлъзгав под. Един осакатен дух, призован с модерна лампа. Беше гол, изцапаното му мунду се беше развързало. От черепа му се процеждаше кръв, сякаш бавно излизаше някаква тайна. Лицето беше подпухнало, а главата му приличаше на тиква, прекалено голяма и тежка за тънката дръжка, на която се крепеше. Тиква с чудовищна, обърната наопаки усмивка. Тежките полицейски обуца отстъпиха от локвата урина, която заобикаляше арестанта. Голата електрическа крушка се оглеждаше в локвата.

У Еста се надигнаха мъртви риби. Един полицаи побутна Велута с крак. Нямаше никаква реакция. Инспектор Томас Матю клекна и прокара ключа от джипа си по стъпалото на Велута. Подпухналите очи се отвориха. Погледът им блуждаеше. После се спря през кървав воал върху едно любимо дете. Еста си представяше, че нещо от Велута му се усмихва.

Не устата, но някоя друга негова част, останала ненаранена. Може би лакът. Или рамо.

Инспекторът зададе своя въпрос. Устата на Еста каза „Да“.

Детството си излезе на пръсти.

Мълчанието се плъзна като резе.

Някой загаси светлината и Велута изчезна.

По пътя с полицейския джип към къщи Беба Кочама спря в аптеката, за да купи успокоително. Даде на всяко от децата по две хапчета. Докато стигнаха до моста Чънгам, очите им започнаха да се затварят. Еста прошепна нещо в ухото на Рахел.

— Ти имаше право. Не беше той. Беше Урумбан.

— Слава Богу — прошепна Рахел.

— Къде мислиш, че е той?

— Избягал е в Африка.

Предадоха ги на майка им дълбоко заспали, понесени на крилата на тази измислица.

До следната утрин, когато Аму ги измъкна от нея. Но вече бе твърде късно.

Инспектор Томас Матю, човек с опит в тези неща, излезе прав. Велута не доживя до сутринта.

Половин час след полунощ Смъртта дойде да го прибере.

А за малкото семейство, сгущено и заспало върху избродираната на кръстчета покривка? Какво дойде за тях?

Не беше смъртта. Само краят на живота им.

След погребението на Софи Мол, когато Аму отново заведе близнаците в полицейския участък, където инспекторът си избираше узряло манго (като почукваше по плодовете), тялото вече беше изнесено. Хвърлено в темади кузхи — ямата за бедняци, — където полицията редовно хвърляше своите мъртъвци.

Беба Кочама се ужаси, когато научи за посещението на Аму в полицейския участък. Всичко което тя, Беба Кочама, беше извършила, се основаваше на една предпоставка. Тя беше заложила на факта, че Аму в никакъв случай, колкото и да е разгневена, няма да признае публично своята връзка с Велута. Защото според Беба Кочама това щеше да е равносилно на самоунищожение — за нея и за децата ѝ. Завинаги. Но Беба Кочама не беше взела предвид опасната черта на Аму. Невъзможната смес — безкрайната нежност на майчинството и безразсъдната ярост на бомбардировчика-камикадзе.

Реакцията на Аму я зашемети. Земята под краката ѝ се срива. Знаеше, че има съюзник в лицето на инспектор Томас Матю. Но докога? Какво щеше да стане, ако го преместят другаде и започне ново разследване? Това беше възможно — като се вземе под внимание фактът, че другарят К.Н.М. Пилай беше успял да събере под портата им тълпа от кряскаци и вдигащи лозунги партийни работници. Това не позволяваше на техния персонал да идва на работа, а в двора на „Консерви Парадайз“ оставаха огромни количества банани, манго, ананаси, чеснов лук и джинджифил, които бавно се скапваха.

Беба Кочама съзнаваше, че колкото е възможно по-бързо трябва да махне Аму от Айеменем.

Постигна го със средствата, които владееше най-добре. Напояваше своите ниви и отглеждаше своята реколта за сметка на чуждите страдания. Впи зъби като плъх в самата сърцевина на скръбта на Чако. Там постави лесно достижим отдушник за безумния му гняв. Не й беше трудно да покаже, че всъщност Аму е главната виновница за смъртта на Софи Мол. Аму и нейните двуяйчни близнаци.

Чако, който в скръбта си чупеше врати, беше само един тъжен бик, вързан с въже, чийто край държеше Беба Кочама. Нейна беше идеята да принудят Аму да си събере багажа и да се махне. А Еста да бъде „върнат“.

МАДРАСКА ПОЩА

И тъй на гарата на пристанище Кочин Еста стои до покрития с решетка прозорец на влака. Посланик Е. Пелвис. Воденичен камък с алаброс. И изпълнен с воднистозелено, подобно на застояла вода, пълна с буци и морски водорасли, плискащо се, бездънно-пълнодънно чувство. Куфарът с неговото име беше под седалката. Кутията му със закуска от сандвичи с домати и Орловото му шише с нарисуван орел стояха на сгъваема масичка пред него.

Седналата до него жена в лилаво-зелено сари и с диаманти като лъскави пчели в двете ѝ ноздри, която ядеше, му поднесе кутия с жълти сладкиши. Еста поклати глава. Тя се усмихна и започна да го увещава, кротките ѝ очи се скриха в гънките зад очилата ѝ. Устата ѝ млясна със звук на целувка.

— Опитай. Много са сладки — каза тя на тамилски. *Ромбо мадурам.*

— Сладки са — поясни на английски най-голямата ѝ дъщеря, която беше на възрастта на Еста.

Еста отново поклати глава. Жената разроши косата му и му развали алаброса. Семейството ѝ (съпруг и три деца) вече ядяха. Големи, кръгли, жълти трохи от сладкишите са ронеха върху седалката. Влакът потрепери под краката им. Синята нощна лампа още не светеше.

Синчето на ядящата жена я запали. Ядящата жена я изгаси. Тя обясни на детето, че това е лампа за през нощта. Не за когато са будни.

Всичко в първокласния влак беше зелено. Зелени седалки. Зелени легла. Зелени вериги, тъмнозелени или светлозелени.

За спиране на влака дръпни веригата беше написано в зелено.

Аз енарис ан акалв инпърд атагирев — помисли си Еста в зелено.

През решетката на прозореца Аму стисна ръката му.

— Пази си билета — каза устата на Аму. Устата, която се мъчеше да не заплаче. — Ще минат да го проверят.

Еста кимна към лицето на Аму, вдигнато нагоре под прозореца на влака. Кимна към Рахел, дребна и изцапана с мръсотията на гарата. Тримата бяха свързани от нещо, което всеки таеше в себе си — че бяха обичали един мъж до смърт.

Вестниците не бяха писали за това.

Минаха години, преди близнаците да разберат каква е била ролята на Аму в онова, което се случи. На погребението на Софи Мол и в дните преди Еста да бъде „върнат“ те виждаха подутите ѝ очи и с детската егоцентричност смятаха, че вината за нейната скръб е изцяло тяхна.

— Изяж си сандвичите, преди да се овлажнят — каза Аму. — И не забравяй да пишеш.

Тя опипа ноктите на ръчичката, която държеше и извади един черен полумесец мръсотия изпод нокътчето на палеца.

— И пази любимото ми дете вместо мене. Докато дойда да го взема.

— Кога, Аму? Кога ще дойдеш да го вземеш?

— Скоро.

— Но кога? Точно кога?

— Скоро, миличкия ми. Щом мога.

— По-другия месец ли? Кажй, Аму? — Еста нарочно определяше такъв дълъг срок, за да може Аму да му отговори: „*Преди това, Еста. Бъди разумен. Нали ще си учиш уроците?*“

Вместо това Аму отговори:

— Щом си намеря работа. Щом мога да замина оттук и да си намеря работа.

— Но това никога няма да стане! — Паника обзе Еста. Едно бездънно-пълнодънно чувство.

Ядящата жена подслушваше снизходително.

— Вижете колко добре говори английски — обърна се тя към своите деца на тамилски.

— Но какво няма да стане? — заядливо попита най-голямата й дъщеря. — Ни-ко-га.

Под „никога“ Еста разбираше „след много време“. Че няма да бъде *сега*, няма да бъде *скоро*.

Под „никога“ той не разбираше Абсолютно Никога.

Думите му обаче прозвучаха така. *Но това никога няма да стане!* Те само не бяха произнесли и думата „абсолютно“.

Те? Кои? И къде бяха те? При Правителството.

На онова Хубавичко Място, където изпращаха хората, за да се държат Добре.

И така беше станало. Никога.

Негова грешка беше, че далечният мъж в гърдите на Аму престана да вика. *Негова* грешка бе, че тя умря сама в Барат Лодж, където не е имало кой да лежи зад гърба й, за да я утешава.

Защото той беше го произнесъл. *Но, Аму, това никога няма да стане!*

— Не ставай глупав, Еста. Ще бъде скоро — каза устата на Аму. — Ще стана учителка. Ще открия училище. И вие с Рахел ще учите в него.

— И ще можем да си го позволим, защото училището ще бъде наше! — откликна Еста с неизменния си прагматизъм. С поглед към главното. Безплатни автобусни билети. Безплатни погребения. Безплатно образование. Малък мъж. Живее в каравана — и в слънце, и в дъжд. Дум-дум.

— Ще си имаме наша къща — продължи Аму.

— Малка къща — поясни Рахел.

— А в нашето училище ще имаме класни стаи и черни дъски — допълни Еста.

— И тебешири.

— И ще ни учат Истински Учители.

— И ще налагат наказания, каквито трябва — каза Рахел.

Ето за какви неща мечтаеха. В деня, когато Еста беше „върнат“. За тебешири. Черни дъски. Наказания, каквито трябва.

Не искаха да им се разминава лесно. Искаха само наказания, които да отговарят на техните престъпления. Не такива, които приличат на долапи, в които са вградени спалните. Не такива, в които да скиташ цял живот между безбройни рафтове.

Изведнъж влакът тръгна. Много бавно.

Зениците на Еста се разшириха. Ноктите му се впиха в дланта на Аму, която вървеше по перона. После започна да тича, когато „Мадраска поща“ набра скорост.

Бог да те благослови, детето ми. Сърчице мое. Скоро ще дойда да те взема!

— Аму! — извика Еста, като освободи дланта ѝ. Вдигайки пръстчетата си едно по едно. — Аму! Повръща ми се! — Гласът на Еста се превърна в стон.

Малкият Елвис Пелвис с разрошения, сресан за излизане навън, алаброс. И с бежови островърхи обуца. Гласът му остана пред прозореца.

На перона Рахел се преви на две и запищя.

Влакът се изтегли от гарата. На негово място се върна светлината.

Двайсет и три години по-късно Рахел, тъмнолика жена в жълта тениска, се обръща към Еста в тъмнината.

— Естапачича Кутапен Питър Мон — казва тя.

Шепне.

Движи устата си.

Красивата уста на майка им.

Еста, седнал изправен, сякаш чака да бъде арестуван, протяга пръстите си към нея. За да докосне думите, които произнася. За да запази шепота ѝ. Пръстите следват формата на устата. Докосват зъбите. Ръката му е задържана и е целуната.

Притисната е към една хладна буза, мокра от дъжда.

После тя се надигна и седна в леглото, обгърна го с ръце. Притегли го надолу до себе си.

Дълго лежах така. Будни в мрака. Безмълвието и Празнотата.

Не бяха стари. Нито млади.

На жизнеспособна, подходяща за умиране възраст.

Бяха чужди хора, запознали се при случайна среща.

Бяха се познавали, преди да започне Животът.

Малко е онова, което би могло да се каже, за да се обясни какво се случи след това. Нищо, което (според книгата на Мамачи) можеше да отдели секса от любовта. Или потребностите от чувствата.

Освен, може би, че Никой вече не дебнеше през очите на Рахел. Никой не гледаше през един прозорец — към морето. Или една лодка в реката. Или минувач с шапка, в мъглата.

Освен че беше малко хладен. Малко влажен. И много тих. Въздухът.

Но какво имаше за казване?

Само, че имаше сълзи. Само, че Безмълвието и Празнотата си прилягаха като сложени една върху друга лъжици. Само, че от вдлъбнатините под една прекрасна шия излизаха глухи звуци. Само, че върху едно твърдо рамо в цвета на мед имаше полукръгла следа от зъби. Само, че лежах прегърнати дълго след като беше свършило. Само, че онова, което споделиха в тази нощ, не беше щастие, а една ужасна тъга.

Само че отново престъпиха Законите на Любовта. Които повеляват кой трябва да бъде обичан. И как. И колко.

Самотният барабанчик барабанеше върху покрива на изоставената фабрика. Трясна се една врата, покрита с тънка мрежа. Мишка се стрелна през пода на фабриката. Паяжини покриваха плътно старите вани за консерви. Всички бяха празни, освен една, в която имаше малка купчинка сплъстена бяла прах. Прах от костите на бухала. Умрял отдавна. Консервиран бухал.

В отговор на въпроса на Софи Мол: *„Чако, къде отиват да умрат старите птици? Защо мъртвите птици не падат като камъни от небето?“*

Зададен вечерта след нейното пристигане. Беше застанала до орнаменталното езерце на Беба Кочама и гледаше нагоре към хвърчилата, които се виеха в небето.

Софи Мол. С шапка. С широки панталони и Обичана от самото Начало.

Маргарет Кочама (защото знаеше, че когато пътуваш до Сърцето на Мрака — б) *Всичко може да ти се случи*) я извика, за да глътне цяла шепа хапчета. Срещу Филария. Малария. Диария. За нещастие нямаше профилактично хапче срещу Смърт чрез Удавяне.

После стана време за обед.

— За вечеря, глупчо — каза Софи Мол на Еста, който дойде да я вика.

На тази вечеря, глупчо, децата седяха на отделна, по-малка маса. Софи Мол, с гръб към възрастните, правеше ужасни гримаси към храната. Показваше на по-малките си братовчеди всяка своя хапка — полусдъвкана, разкашкана, легнала на езика ѝ като току-що повърната.

Когато Рахел направи същото, Аму я видя и я отведе да си легне.

Аму зави непослушната си дъщеря и изгаси лампата. Целувката ѝ за лека нощ не остави слюнка по бузата на Рахел и Рахел почувства, че майка ѝ всъщност не е ядосана.

— Ти не си ядосана, Аму — прошепна щастлива. *Майка ѝ я обичаше малко повече.*

— Не съм — Аму я целуна още веднъж. — Лека нощ, миличка. Бог да те благослови.

— Лека нощ, Аму. Изпрати Еста скоро.

А когато Аму си тръгна, чу как дъщеря ѝ прошепна:

— Аму!

— Какво има?

— *Ние сме от една кръв, ти и аз.*

Аму се облегна в мрака на вратата на спалнята — не ѝ се връщаше в трапезарията, където разговорът се въртеше като молец около бялото дете и неговата майка, сякаш те бяха единственият източник на светлина. Аму почувства, че ще умре, ще увехне и ще умре, ако чуе още една дума от този разговор. Ако трябваше да гледа още една минута гордата усмивка на Чако, сякаш беше получил купа от тенистурнир. Или подмолната сексуална ревност, която се излъчваше от Мамачи. Или да слуша разговорите на Беба Кочама, които целяха да изключат Аму и нейните деца, да ги накара да си знаят мястото в реда на нещата.

Докато стоеше облежната на вратата в мрака, Аму усети, че сънят ѝ, следобедният ѝ кошмар се раздвижва в нея като водна гънка, която се надига от океана и образува вълна. Веселият еднорък човек със сол по кожата и рамо, което свършваше рязко като скален ръб, се появи иззад сенките на осеяния с начупени стъклени шишета плаж и тръгна към нея.

Кой беше той?

Кой би могъл да бъде?

Богът на Загубата.

Богът на Дребните Неща.

Богът с Настръхналата кожа и Внезапните Усмивки.

Той не можеше да прави две неща едновременно.

Ако я докосваше, не можеше да ѝ говори, ако я любеше, не можеше да си тръгне, ако говореше, не можеше да слуша, ако се биеше, не можеше да победи.

Аму копнееше за него. Болееше за него с цялото си същество.

Тя се върна на трапезата.

21

ЦЕНАТА НА ЖИВОТА

Старата къща вече беше затворила морните си очи и се беше отдала на съня, когато Аму, облякла овехтяла риза на Чако над дълга бяла фуста, излезе на предната веранда. Кръстоса я няколко пъти нагоре и надолу. Неспокойна. Възбудена. После седна на плетения стол под мухлясалата бизонска глава с очи от копчета, под портретите на Благословеното момче и на Алиюти Амачи, които висяха от двете ѝ страни. Близнаците спяха както винаги, когато са изтощени — с полуотворени очи, като две малки чудовища. По това приличаха на баща си.

Аму пусна транзистора във формата на мандарина. От него прозвуча мъжки глас. Английска песен, която не беше чувала преди.

Остана седнала в мрака. Самотна, тръпнеща жена, загледана в орнаменталната градина на озлобената си леля, заслушана в една мандарина. В един далечен глас. Понесен в нощта. Над езера и реки. Над гъсти дървесни корони. Покрай жълтата черква. Покрай училището. Подскачащ по прашния път. Нагоре по стълбите на верандата. За да достигне до нея.

Разсеяно заслушана в музиката, Аму наблюдаваше безумното кръжене на насекоми около светлината, нетърпеливи да се самоубият.

Изведнъж думите на песента изплуваха в съзнанието ѝ.

*Не бива да се губи време —
чух да ми казва тя, —
осъществи мечтите си,
преди да са изчезнали в нощта.
Терзаеш ли се мрачен и смутен,
с мечтите ще изгубиш и ума си някой ден.*

Аму сви колене и ги обгърна с ръце. Не можеше да го повярва. Евтиното съвпадение на тези думи. Загледа се с ожесточение в градината. Бухалът Уса прелетя като безмълвен нощен патрул. Сочният лист около съцветието на тропическия антуриум блестеше като оксидиран метал.

Аму остана да седи. Дълго след като песента беше свършила. После внезапно стана от стола и като вещица излезе от своя собствен свят. Запътена към друго място — по-добро и по-щастливо.

Движеше се бързо през мрака, като насекомо, което следва химическа следа. Познаваше пътеката към реката не по-зле от децата си и би могла да стигне до нея и със затворени очи. Не знаеше какво я кара да бърза през шубраците. Защо, вместо да върви, започна да тича. Беше останала без дъх, когато стигна до брега на Миначал. Захлипа. Сякаш беше закъсняла за нещо. Сякаш животът ѝ зависеше от това, дали ще пристигне на време. Сякаш знаеше, че той ще бъде там. Ще я чака. Сякаш той знаеше, че тя ще дойде.

Той знаеше.

Наистина.

И това чувство го преряза следобед. Ясно и точно. Като острие на нож. В мига, когато историята се беше подхлъзнала. Докато държеше дъщеричката ѝ в ръце. Когато нейните очи му бяха казали, че той не е единственият, който може да прави подаръци. Че и тя можеше да му направи подаръци; за неговите лодки, кутийки, малки вятърни мелници тя можеше да му се отплати с трапчинките на бузите си, когато се усмихва. С гладката си кафява кожа. С лъскавите си рамене. С очите си, които винаги са взрени някъде другаде.

Той не беше на брега.

Аму седна на каменните стъпала, които водят към водата. Зарови глава в ръцете си, като се чувстваше глупаво, задето беше тъй сигурна. Тъй уверена.

По-надолу по течението, наред реката, Велута се носеше по гръб, загледан в звездите. Парализираният му брат и едноокият му баща се бяха нахранили с вечерята, която той им бе сготвил, и вече спяха. Така че той беше свободен да лежи във водата и да се носи бавно с течението. Като паднало в реката дърво. Като спокоен

крокодил. Кокосови дървета се навеждаха над водата и наблюдаваха как се носи край тях. Жълтият бамбук плачеше. Малки рибки си позволяваха кокетни закачки с него. Клъвваха го.

Той се преобърна и заплува. Нагоре. Срещу течението. Хвърли последен поглед към брега, и пое нататък през водата, като се чувстваше глупаво, задето е бил тъй сигурен. Тъй уверен.

Когато я видя, вълнението го разтърси като взрив и едва не го удави. Събра всичките си сили, за да не потъне. Газеше напред посред тъмната река.

Тя не видя главата му над тъмната река. Можеше да бъде какво ли не. Плуващ кокосов орех. Във всеки случай тя не гледаше. Бе заровила глава в ръцете си.

Той я наблюдаваше. Не бързаше.

Ако би могъл да знае, че се е запътил да навлезе в тунел, чийто единствен изход води към собственото му унищожение, дали би се върнал обратно?

Може би.

А може би не.

Кой знае?

Заплува към нея. Тихо. Безшумно пореше водата. Беше почти стигнал брега, когато тя вдигна глава и го видя. Краката му докоснаха калното речно дъно. Щом излезе от тъмната река и тръгна по каменните стъпала, тя осъзна, че стои в неговия свят. Че този свят му принадлежи. Че той принадлежи на този свят. С водата. С калта. С дърветата. С рибата. Със звездите. Тъй леко се движеше той през него. Като го наблюдаваше, тя разбра в какво се крие красотата му. Как го бе оформил неговият труд. Как моделираното от него дърво беше моделирало него. Всяка изгладена дъска, всеки забит гвоздей, всичко, което бе направил с ръцете си, го беше оформяло. Беше оставило отпечатък върху него. Дало му беше силата и гъвкавата грациозност.

Носеше парче тънък бял плат около слабините, затъкнато между тъмните му крака. Изтръска водата от косата си. В мрака тя виждаше усмивката му. Бялата внезапна усмивка, която бе носил със себе си от юношество до зрялата си мъжка възраст. Единственият му багаж.

Те се гледаха в очите. Вече не мислеха. Времето за мислене бе дошло и отминало. Размазаните усмивки бяха пред тях. Но те щяха да дойдат по-късно.

Покъс но.

Той застана пред нея, а от него се стичаше реката. Тя седеше на стъпалата и го наблюдаваше. Лицето ѝ бе бледо под лунната светлина. Облази го внезапен хлад. Сърцето му биеше лудо. Това беше ужасна грешка. Той не беше я разбрал правилно. Всичко бе плод на въображението му. Тук беше поставен капан. В храстите имаше хора. Наблюдаваха ги. Тя беше прелестната стръв. Как би могло да бъде другояче? Бяха го забелязали в редиците на демонстрантите. Опита се гласът му да прозвучи естествено. Нормално. Но той излезе като грачене.

— Амукути... какво има?

Тя се приближи и се опря на него с цялото си тяло. Той само стоеше. Не я докосна. Трепереше. Отчасти от студ. Отчасти от ужас. Отчасти от изгарящо го до болка желание. Въпреки страха, тялото му бе готово да поеме стръвта. Искаше я. Настоятелно. Мокротата му я измокри. Тя го обгърна с ръцете си.

Той се мъчеше да мисли разумно: *Какво е най-лошото, което може да се случи? Да загубя всичко. Работата си. Семейството си. Препитанието си. Всичко.*

Тя чуваше дивите удари на сърцето му.

Задържа го в прегръдките си. Докато то се успокои. Донякъде.

Тя разкопча ризата си. Двамата стояха един до друг. Кожа до кожа. Нейната кафява до неговата черна. Нейната мекота до неговата корава плът. Нейните ореховокафяви гърди (под които не можеше да се задържи четка за зъби) до неговата гладка абаносова гръд. Тя усещаше мириса на реката върху него. Неговия особен мирис на параван, който така отвращаваше Беба Кочама. Аму извади език и го вкуси във вдлъбнатината под гърлото му. В месестата част на ухото му. Дръпна главата му надолу към себе си и целуна устата му. Лека целувка. Която очакваше отговор. Той ѝ върна целувката. Най-напред предпазливо. После настойчиво. Ръцете му бавно я обгърнаха. Той погали гърба ѝ. Много нежно. Тя усети кожата на дланите му. Беше груба. Мазолеста. Като шкурка. Той внимаваше да не я ожули. Тя усещаше колко мека му се струва. Чувстваше себе си чрез него. Своята кожа. Как тялото ѝ

съществува само там, където той го докосва. Всичко останало сякаш беше дим. Тя усети как той трепери, опрян до нея. Ръцете му бяха на хълбоците ѝ (които можеха да задържат цяла редица четки за зъби); той притегли ханша ѝ към своя, за да почувства тя колко силно я желае.

Биологията режисира танца. Ужасът отмерваше времето му. Диктуваше ритъма, с който двете тела откликваха едно на друго. Сякаш вече знаеха, че за всяка тръпка от удоволствие ще заплатят със също толкова болка. Като че ли знаеха, че от това, докъде ще стигнат, ще зависи докъде ще бъдат отведени. Затова се въздържаха. Измъчваха се взаимно. Отдаваха себе си бавно. Но от това ставаше още по-лошо. Още повече се повишаваше залогът. Струваше им още по-скъпо. Защото само изглаждаше грапавините, неумението и прибързаността на любовта между непознати и ги довеждаше до трескава възбуда.

Зад тях реката пулсираше в мрака, шумолеше като сурова коприна. Жълтият бамбук плачеше.

Нощта беше опряла лакти върху водата и ги наблюдаваше.

Лежаха под мангостиновото дърво, където неотдавна една сива, стара, вкоренила се лодка, обрасла с диви цветя и плодове, беше изкоренена от една Подвижна Република. Една оса. Едно знаме. Един изненадан алаброс. И фонтан от коса, стегнат с Любов-в-Токио.

Забързаният, препускаш ладиеен свят вече беше изчезнал.

Белите термити бяха тръгнали да си гледат работата.

Белите божи кравички се бяха прибрали вкъщи.

Белите бръмбари се бяха скрили от светлината.

Белите скакалци с цигулки от бяло дърво.

Тъжната бяла музика.

Всичко беше изчезнало.

И беше оставило парче гола, суха земя във форма на лодка, изчистено и готово за любов. Сякаш Естапен и Рахел им бяха приготвили това парче земя. Бяха поискали това да се случи. Близнаците-акушерки от съня на Аму.

Аму, вече гола, се беше навела над Велута; устата ѝ върху неговата. Той спусна косата ѝ като палатка над главите им. Както правеха нейните деца, когато искат да се откъснат от външния свят. Тя се смъкна по-надолу, долепи се до останалата част от тялото му. Шията му. Зърната върху гърдите му. Шоколадовият му корем. Тя изпи последните капки речна вода от вдлъбнатината на пъпа му. Притисна

топлината на ерекцията му към клепачите си. Чувстваше соления му вкус в устата си. Той се надигна и я притегли към себе си. Тя усети как под нея коремът му става твърд като дъска. Чувстваше как нейната мокрота се плъзга по неговата кожа. Той пое едно от зърната ѝ в устата си и взе другата гърда в мазолестата си длан. Кадифе в ръкавица от шкурка.

В мига, в който го насочи да влезе в нея, тя бегло зърна колко е млад, зърна младостта му, учудването в очите му от тайната, която е открил, и му се усмихна, като да беше нейно дете.

Щом влезе в нея, страхът кривна в друга посока и биологията влезе в правата си. Цената на живота се вдигна до височини, които не можеха да си позволят; макар че по-късно Беба Кочама щеше да каже, че са платили малка цена.

Наистина ли?

Два живота. Детството на две деца.

И урок по история за бъдещите нарушители.

Замъглени очи се взираха в други замъглени очи и една лъчезарна жена се отвори за един лъчезарен мъж. Тя беше широка и дълбока като придошла река. Той плаваше по нейните води. Тя чувстваше движенията му все по-дълбоко и по-дълбоко в нея. Диви. Неистови. Молеци да бъдат допуснати по-навътре. Още по-навътре. И възпрени само от очертанаята на тялото ѝ. От неговото очертане. И когато му беше отказано, когато се беше докоснал до най-съкровените ѝ дълбини, с изхлипване, с разтреперана въздишка, той се удави.

Тя лежеше върху него. Телата им бяха мокри от пот. Тя усети, че тялото му се откъсва от нея. Че дишането му става по-равномерно. Видя, че очите му се проясняват. Той погали косата ѝ и почувства, че възелът, който се беше отпуснал у него, беше все още стегнат и трептящ у нея. Нежно я обърна по гръб. Избърса потта и влагата по нея с мократа си препаска. Легна над нея, като внимаваше да не ѝ тежи. Ситни камъчета се впиваха в кожата на ръцете му. Целуна очите ѝ. Ушите ѝ. Гърдите ѝ. Корема ѝ. Със седемте сребърни следи от бременността ѝ с близнаците. Мъхестата линия, която водеше от пъпа към тъмния ѝ триъгълник и му показваше накъде тя иска той да се насочи. Между краката ѝ, там където кожата ѝ е най-нежна. Тогава ръцете на дърводелеца повдигнаха ханша ѝ и един недокосваем език докосна най-скритата ѝ част. Пи дълго и дълбоко от нейната чаша.

Тя танцува за него. На парчето земя във формата на лодка. Тя живееше.

Той я притисна към себе си, опрял гръб на мангостиновото дърво, а тя плачеше и се смееше едновременно. После, както й се стори за цяла вечност, но всъщност за не повече от пет минути, тя заспа, облегната на него, гръбът ѝ притиснат до гърдите му. Седем години на забрава се откъснаха от нея и полетяха към сенките с тежки, скърцащи крила. Като тъпа метална пауница. И сред Пътя на Аму (към Възрастта и Смъртта) се появи малка, слънчева полянка. Медночервена трева, осеяна със сини пеперуди. Зад нея — пропаст.

Ужасът бавно го обхвана отново. Ужас от това, което беше направил. И което знаеше, че ще направи пак. И пак.

Тя се събуди от ударите на сърцето в гърдите му. Сякаш то търсеше изход, за да излезе. Търсеше плаващо ребро. Тайна сгъваема врата. Ръцете му още бяха около нея; тя усещаше как мускулите му се движат, докато пръстите му си играят с изсъхнал папратов лист. Аму се усмихна в мрака, като си помисли колко обича ръцете му — формата и силата им, и колко сигурна се чувстваше в прегръдката им, макар да бяха най-опасното за нея място.

Той сдипли страха си и направи от него една съвършена роза. Протегна я върху дланта си. Тя я взе и я забодя в косата си.

Приблужи се още по-плътно до него, защото искаше да бъде с него, да го докосва още. Той я прибра в пещерата на тялото си. От реката се надигна бриз и поизстуди топлите им тела.

Беше малко хладен. Малко влажен. Малко тих. Въздухът.

Но какво имаше да се казва?

Един час по-късно Аму нежно се освободи от него.

— Трябва да тръгвам.

Той не отвърна, не помръдна. Гледаше я как се облича.

Сега само едно нещо имаше значение. Знаеха, че само това могат да искат един от друг. Единственото нещо. Завинаги. И двамата го знаеха.

Дори и по-късно, в тринадесетте нощи, които последваха тази, те инстинктивно се придържаха към Дребните Неща. Големите Неща винаги спотайваха в себе си. Знаеха, че няма къде да отидат. Нямаха нищо. Никакво бъдеще. Затова се придържаха към Дребните Неща.

Смееха се, че мравките са ги ухапали по седалищата. Че тромави гъсеници падат от листата, че обърнати по гръб бръмбари не могат да се изправят. Смееха се на двете малки рибки, които винаги намираха Велута в реката и го клъвваха. На една прекалено усърдно молеца се богомолка. На малкото паяче, което живееше в пукнатина сред стената на задната веранда в Къщата на Историята и се тулеше, като се покриваше с малки боклучета — с парченце от крилото на оса. С парченце от паяжина. С прах. С изгнило листо. С празната предница на умряла пчела. *Чану Тамбуран* го наричаше Велута. Господаря на Боклуците. Една нощ те направиха допълнение към гардероба му — люспа от чеснов лук — и останаха дълбоко обидени, когато паячето я отхвърли заедно с останалата част от бронята си, от която се измъкна — недоволно, голо, с лигав цвят. Като че ли не одобряваше техния вкус за облекло. Няколко дни остана в това самоубийствено състояние, надменно разсъблечено. Отхвърлената му черупка от боклучета стоеше изправена като демодиран светоглед. Като остаряла философия. После се разтроши. Постепенно *Чану Тамбуран* се сдоби с нов костюм.

Без да го признават един на друг, нито на самите себе си, те свързаха своите съдби, своето бъдеще (Любовта, Лудостта, Надеждата и Безкрайната си радост) с неговото. Проверяваха всяка нощ (с растяща уплаха) дали паячето е оцеляло през деня. Вълнуваха се от неговата крехкост. От това, че е дребничко. От това дали се прикрива добре. От привидно саморазрушителната му гордост започнаха да харесват еkleктичния му вкус. Своеобразното му достойнство.

Бяха си избрали това паяче, защото знаеха, че трябва да се уповават на крехкостта. Да се придържат към Дребните Неща. При всяка раздяла изискваха един от друг само едно малко обещание.

— Утре?

— Утре.

Знаеха, че всичко може да се промени за един ден. И бяха прави.

За *Чану Тамбуран* обаче не бяха прави. Той надживя Велута. И стана родоначалник на бъдещи поколения.

Умря от естествена смърт.

В онази първа нощ, в деня, когато пристигна Софи Мол, Велута наблюдаваше как любовницата му се облича. Когато се приготви, тя клекна срещу него. Докосна го леко с пръсти и остави върху тялото му следа от настръхнала кожа. Като тебеширена черта върху черна дъска. Като лек ветрец, минал през оризова нива. Като следа от малко реактивно самолетче върху синьо черковно небе. Той взе лицето ѝ в ръце и го притегли към своето. Затвори очи и помириса кожата ѝ. Аму се засмя.

Да, Маргарет, помисли си тя. И ние двамата правим това един другиму.

Тя целуна затворените му очи и се изправи. Велута, опрял гръб на мангостиновото дърво, я следеше с поглед, докато се отдалечава.

В косата си имаше изсъхнала роза.

Тя се извърна, за да повтори още веднъж: „*Наалей.*“

Утре.

Издание:

Арундати Рой. Богът на дребните неща

Преводна. Второ издание

Превод от английски: Леда Милева

Редактор: Жени Божилова

Фотография на корицата: Санджийв Саит

Типография и оформление: Ростислав Димитров

Снимка на автора: Прадип Кригиен

Формат 60/84/16

Печатни коли 24

Предпечатна подготовка: Студио Стандарт ЕООД — Пловдив

Печат: Полиграфически комплекс Жанет 45 — Пловдив, 2009

ИК Жанет 45, Пловдив, 2009

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.